

Vol. I şi II Lei 19

RADU THEODORU • BRAZDĂ ŞI PALOŞ

*

RADU THEODORU

BRAZDĂ ŞI PALOŞ

EDITURA TINERETULUI

RADU THEODORU

BRAZDĂ ȘI PALOȘ

ROMAN

Volumul I
EDIȚIA A II-A
REVĂZUTĂ

EDITURA
TINERETULUI

Coperta: GYÖRGY MIHAIL

Deschid sfînta carte unde se află înscrisă gloria României, ca să pun înaintea ochilor fiilor ei cîteva pagini din viața eroică a părinților lor. Voi arăta acele lupte uriașe pentru libertatea și unitatea națională, cu care românii, sub povața celui mai vestit și mai mare din voievozii lor, încheiară veacul al XVI-lea..

N. BĂLCESCU

CARTEA ÎNTÎI
Rumînii

I

Porunci după porunci se slobozeau de la conac şi erau purtate de vătafii boiereşti în goana cailor, spre satele rumînilor din cuprinsul moşiei, pe la vatamanii tamazlîcurilor de vite şi pe la pîrcălabii boiereşti. Erau date parcă de-a-ndoaselea, stricînd rînduiala statornicită de vreme şi de cum se cerea făcută însăşi munca cîmpului.

De aceea pîrcălabul Muşat al Drăgoieştiului sta în mirare, scărpinîndu-şi ciuful capului plin de paie şi fulgi. Descălecase la rădăcina unui pom din marginea pădurii şi se aşezase, ţinînd frîiele calului priponite de vîrful botinei. Şi a pus harapnicul lîngă el şi acum a prins să se scarpine cu amîndouă mîinile în cap.

Al dracului Pîneciu, logofătul! Cum face, cum nu face, dar cînd răzbeşte la butiile boierului cu vin aspru de nisipuri, nu se lasă pînă nu răsuflă în fundul doniţei. Asta-i măsura lui. Muşat rîde, arătîndu-şi dinţii negri şi rari. Ăsta da om, ăsta da vin. Nu ţi se umflă capul de el, nu-ţi vine cu leşin de la inimă, dar parcă-ţi bei minţile de nu ţi le mai poţi aduna. Ce dracu' o fi vrînd boierul să mute oamenii de la heleşteu la bucate, cînd nici carele nu-s gătite cum trebuie? Pînă-n seară are poruncă să tragă toate crucile de grîu, jumătate la curte, jumătate unde-s gropniţele. Şi mai calea-valea cu cele de la curte, că le-ar duce vitele astea încăpăţînate de stau să-i primească poruncile, dar cele de la gropniţe trebuie să le care cu robii de la temniţă, că să nu ştie nici vîntul, nici pămîntul unde-s.

Îşi ridică ochii, dînd cu ei de rumînii care aşteaptă poruncile. Dracu' să-l poarte de barbă pe moş Drăgoi ăsta, de i se uită aşa, pînă-n măduva oaselor.

— Nu te mai boldi la mine, viperă bătrînă, că acu te găbjesc!

Se ridică pe picioarele crăcănate, împungînd cu capul spre rumîni.

— Bă !... Să ascultaţi ce vă spun ! Trudiţi-vă să ieşim bine cu porunca boierului, că altfel...

Le arătă gîrbaciul.

— ...mă cunoaşteţi voi pe mine, că la supărare, de...

Muşat e mic de stat, numai vine. Capul lătăreţ, una cu umerii, legat numai printr-o palmă de gît gros şi butucănos. Un deget de frunte, apoi două funii de sprîncene, ochi mici şi repezi, nasul însemnat la vîrf de hangerul cneazului din Cremenari, chipul buhăit de beţie.

— Bă, Lambrule, să-ţi duci oamenii şi să vă-nhămaţi la care. Boierul a dat poruncă să nu vadă urmă de vită prin praf şi prin curte. Tu să ridici bucatele din părţile Argeşului şi să le tragi la curte. La carul cu roatele cercuite să-l înhami rotaş pe moş Drăgoi, că prea se uită, nu ştiu cum... Tu, Gheorghe, nu mai bate din buze, că te bat eu acuşica. Să tragi grîul de la ponoarele Crucii din Deal. Să le tragi pînă-n marginea ogrăzii ţigăneşti. Să le laşi încărcate acolo... Hai ! Ce vă bolditi la mine ? La chindie, treaba-i mîntuită. Daţi zor, ca să auzim de bine.

Drăgoieştenii se răspîndesc care pe unde-i cheamă capii colibelor şi cetelor de lucru. Ştiu fiecare cum şi cu cine munceşte. Dar tocmeala asta nechibzuită le zbîrleşte bărbile.

— Staţi o clipă, oameni buni !

Forfota se opreşte. Moş Drăgoi păşeşte înaintea sătenilor.

— Ce vrei, jigodia dracului ? La lucru !... La lucru !... Să nu scoţi o vorbă, că te calc în picioare !

Muşat spumegă şi răcneşte, parcă stă să-l strîngă cineva de gît. Aşa face hoitul ăsta bătrîn în fiecare dimineaţă cînd îi porneşte la lucru. Mereu se pune de-a curmezişul.

— De ce nu dă boierul vite să tragă la care ? Că doar gem ţarcurile de boi ungureni, graşi şi stătuţi ! Au cumva asta-i porunca domniei tale, pîrcălabe, să ne mai încălzeşti puţin ?

Moş Drăgoi îşi pironise ochii în ochii lui Muşat, care jucau, cătînd să se ferească pe o latură.

Gustul vinului, sculatul ăsta de dimineaţă, poruncile astea şi cîinele de rumîn sînt peste baierele răbdării unui pîrcălab boieresc ca el. Pune pinteni şi calul sare înainte aşa cum a crescut, cu dinţii rînjiţi să muşte. Muşat ridică harapnicul greu, dar toate cîte au fost abia de şi le mai aduce aminte...

Gheorghe prinde calul de frîu, lîngă zăbală, şi-l opreşte din zbor, pălindu-i un genunchi în burtă. Lambru îl smulge din şa, îndată îşi simte coastele năpădite de pumni şi genunchi. Geme din greu, căutînd să se scuture. O spumă albă i se scurge în barbă. Cînd se ştie răpus, cu nasul vîrît în ţărînă, adulmecînd picioarele goale ale rumînilor, se dă bătut.

— Lăsaţi-mă, oameni buni, că mor !

Lambru se pleacă la urechea lui :

— Dacă te mai ţii de muierea mea, nu mai apuci să vezi soarele. Îţi aduci aminte de seara ceea ?

Vorbele şuierate ale bărbatului îl fac să se moaie de tot. Simte parcă şi acum usturimea adîncă a cuţitului. Ar fi vrut să urle.

— Ridică-te, pîrcălabe, şi aşază-ţi cinstea veşmintelor şi a feţei. Da' să nu uiţi ziua asta, dacă vrei să mai ai zile, îi spune liniştit moş Drăgoi.

Muşat se ridică gemînd. Întîi în genunchi, apoi pe tălpi. Îşi culege harapnicul şi, şchiopătînd, se duce la cal, abia urcîndu-se în scări. Nu mai întoarce capul, plecînd la trap spre curte. Drăgoieştenii rămîn, privindu-l cum se duce.

Dinspre soare-răsare, cerul se tiveşte cu flăcări. Răcoarea dimineţii se trage dinspre cîmpuri la pădure şi ciocîrlia zboară cîntînd cu putere. Se opreşte aninată o clipă de aripile ce bat pe loc, dînd glas adînc, apoi se strînge ghem, lăsîndu-se să cadă în fînaţul aromit în care trifoiul alb şi romaniţa se pregătesc să-şi desfacă florile belşugului de lumină.

— Măi oameni, să aveţi de grijă şi să facem toate după cuviinţă, aşa cum le cere bicisnicul ăsta. Nu-i chip acu de pus cu boierul. Îi vine turcul cu putere şi ne robeşte de nici sămînţă nu mai rămîne de noi.

— Facem aşa. Numai că trebuie să ne punem la adăpost de călcare, moş Drăgoi.

— Lasă, Lambrule ! Toate cu socoteală. Noi vrem uricile cu care ne-a învrednicit să fim judeci Vodă Mircea Bătrînul şi pe care hainul de boier le ţine dosite. Pentru asta trebuie răbdare.

— Răbdăm de douăzeci de ani.

— Răbdăm, că Danul a stat în cinste la toţi domnii.

— Parcă acu dacă s-o schimba domnia, nu tot el are pungile cu aur ?

— Are, nu zic ba ! Da' poate s-o arăta noul domn cu dragoste şi poate va oblici Ileana unde ţine şi cum ţine uricile.

Oamenii ascultă, tăcuţi, vorba celor doi. Asta le era nădejdea şi credinţa de le ţinea zilele şi cumpătul. Să se arate o domnie mai plecată spre mulţime şi Ileana să crească mare şi dezgheţată, ca să dea de urma uricilor ce le cetluiau judecia Drăgoieştiului pe veci, date la mîna dumnealui căpitanului Drăgoi de Vodă Mircea.

Se scurseseră sute de ani şi drăgoieştenii stătuseră liberi, fiind sat de margine, purtînd cu carele lor tot negoţul Argeşului, dimpreună cu cremenarii. În juneţea lui moş Drăgoi, drumurile de negoţ ale Sibiilor şi cele de sus, spre Ţara Nemţească, şi cele de jos, dinspre schele, s-au închis. Ei nu ştiu cum şi ce. Doar că turcul nu mai lăsa venezul sau genovezul să vină cu galioanele la schele şi să plece cu ele garnisite cu ceară parfumată de făclii, cu blăni de rîşi sau de hermelină, cu păstrăvi sau lostriţe, afumate la fum de cetină.

Cu asta drăgoieştenii au sărăcit.

Locurile erau rele şi doar prisăcile şi vînătoarea aduceau belşug. Astea însă pe spinarea cărăuşiei, care purta zloţii tătărăşti sau asprii turceşti din pungile neguţătorilor armeni sau greci în chimirurile lor. Rar mai răzbătea cîte un neguţător raguzan pînă aici. S-au îndatorat, s-au îndatorat pînă cînd boierul Dan i-a răscumpărat de la domnie pe o parte din devălmăşia lor, iar pe cealaltă a călcat-o cu sabia şi cu sila. I-a luat din pripă, răpindu-le şi uricile. În vremea lui Ştefan Surdul, fiind vistiernic, i-a însemnat la catastifele vistierei cum a vrut şi le-a scos cărţi mincinoase de rumînie, tocmind jurători strîmbi, pe care nu i-au putut dovedi.

Acum răbdau. Răbdau să dea Ileana de urma uricilor. Să le aibă ei la mînă. Apoi se va vedea şi cu domnia cum va sta adevărul pe picioare. Că legea pămîntului nici domnul, cît ar fi de hain, n-o poate călca. N-au stat ei să aştepte izbăvirea de la o fată. Dar cei ce s-au încumetat acum zac în lanţuri în beciurile conacului sau i-a orbit boierul. De aici au înţeles că vicleşugul e mai prielnic decît puterea, cu cel mai puternic. Aşa că se duc fiecare pe unde fuseseră rînduiţi.

Pîrcălabul Muşat îşi simţea oasele tocmite binişor de pumnii rumînilor. Nu era prima oară cînd mînca bătaie şi ştia el bine că nu-i nici cea din urmă. Dacă grăbea spre conac, o făcea nu ca să-l pîrască pe moş Drăgoi, ci ca să-l sperie. Ar fi vrut-o, dar îi era teamă de boier. Înainte de a-l chema la judecată pe blestematul acela, i-ar fi muiat lui oasele. Şi pe asta a gustat-o. De atunci caută să umble pe muchie. Dacă dă la stînga, îl snopesc rumînii, dacă dă în dreapta, îl ia la toiege boierul. El e bun la suflet, numai că e repede la mînie şi de asta duce greul. Îi plac muierile rumînilor ?... Şi ce dacă-i plac ? Doar e holtei şi pîrcălab boieresc. Gîndul de la Ioana lui Lambru i se topise ca ceara. Cu fiara de bărbat-su nu-i bine să glumeşti. Şi-a mîngîiat barba, s-a privit la veşminte şi a prins să plîngă. Avea un coantăş vechi, numai petice, cu găitane rupte. Botforii crăpaseră în dungi adînci, să se poată aerisi picioarele. Cioarecii erau şi ei hărtăniţi. Altădată avuseseră culoarea albă a abalei din care fuseseră croiţi. Acum erau pămîntii.

Muşat lăcrima des, întristîndu-se de soarta lui fără noroc. A tras calul sub un pom, i-a legat frîiele de picior şi s-a trîntit în iarbă.

„Sînt o zdreanţă, sînt o zdreanţă. Mă îngenunche pînă şi vitele de rumîni... Am să le arăt eu cine-i Muşat. Muşat, pîrcălabul boieresc din Drăgoieşti... Mama şi anafura lor de cîini." După vitejia asta s-a simţit înmuiat de durere şi de somn. S-a lăsat în iarba înaltă ce creştea la picioarele fagilor şi s-a dat într-un somn adînc, fără vise. O ciocănitoare, pe care se vărsaseră ca prin sită toate culorile, a tocănit cu pliscul într-un trunchi privindu-l cu ochi de mărgică.

Pîrcălabul nu avea grija păsărilor şi pădurii. Pîrcălabul Muşat dormea. De aceea n-a auzit tropotul calului care se apropia. Dacă l-ar fi auzit, poate ar fi căutat să se dea mai la dos.

Logofătul moşiei şi mîna dreaptă a boierului, Pîneciu, se legăna în şa, fluierînd. Potrivit de stat, era îmbrăcat după felul slujbei lui. De la ochiul stîng pînă sub ureche avea o tăietură albă de hanger, ce-i ridica colţul gurii într-un rîs rău. În mîna dreaptă ţinea harapnicul. Harapnic meşteşugit ca al logofătului Pîneciu nu se mai găsea pe şapte moşii.

Acum îl arcuia cu măiestrie, şficuind cu pleasna spinarea celor doi dulăi negri pe care îi ţinea legaţi în funii lungi de un belciug ce-l avea la şa. Dulăii mîrîiau rînjindu-şi colţii şi privindu-l cu ochii năpădiţi de vine roşii. Pîneciu rîdea, încercîndu-şi agerimea braţului ba pe o ramură, smulgînd-o de

pe o tulpină, ba pe vreo tufă mai îndepărtată. Harapnicul de piele în care înnădise bucăţi rotunde de plumb se desfăşura sîsîind şerpeşte, plesnea, şi unde plesnea se cunoştea.

„Da' ce drac au cîinii de trag ca nebunii şi mîrîie smucind în funii ?"

Pîneciu face ochii mari, bucurîndu-se în sine. Vreun păcătos de rumîn tras la soamne. Îi arată el somn. A împins calul. Cînd a dat după o tufă unde cîinii lătrau cu înverşunare, l-a văzut pe Muşat rezemat de un pom, cu barba şi părul vîlvoi, ferindu-se de dulăii care-l încolţiseră de aproape.

Logofătul a rîs din inimă, slobozind calul încă cîţiva paşi, să apropie şi mai mult cîinii de pîrcălab.

— Ei, jupîn pîrcălabe, pe aici îţi împlineşti slujbele ?

Auzind glasul stăpînului, cîinii s-au domolit o clipă şi Muşat s-a ascuns din doi paşi după pom, scoţînd la iveală numai capul.

— Jupîne, potoleşte dulăii, că mă sfîşie. Am să-ţi spun lucruri de seamă.

— Şi mi le buchiseai aici la umbră, să mi le înveţi pe de rost ? Sfinte Sisoie, vezi-l cum minte?! Muşat răspunde dulce şi smerit, aşa cum ştia că-i place logofătului.

— Nu te supăra, jupîne. Ia, m-am tras la un strop de hodină, că am alergat toată dimineaţa.

— Ursu, vin-aici... Sura, aici !

Dulăii se trag tremurînd lîngă calul logofătului, cu cozile băţ, cu perii gîtului zborşiţi, mîrîind rău.

— Hai, pîrcălabe, adună-ţi curajul, care văd că-ţi lipseşte, şi încalecă. Ai să-mi povesteşti pe drum.

Pîneciu e slugă boierească de doi ani, de cînd îl răscumpărase Danul de la o corabie domnească unde era înlănţuit ca lopătar pe veci, ispăşindu-şi jaful şi omorul a doi neguţători braşoveni. Urmele lanţurilor se vedeau şi la mîini, şi la picioare. Purta apărători de piele la încheietura palmelor şi le astupa. În picioare avea botfori. Aşa că era curat ca un nou născut.

Îi plăcea nespus să se simtă tămîiat. E atît de bine să vezi cum se pleacă spinările în faţa ta, cum se ridică cuşmele, cum pîrcălabii satelor, oameni de seamă, ţi se închină ca unui adevărat boier ! Dacă pîrcălabii satelor se închină lui, dacă ei sînt oameni de seamă, atunci el, fireşte, e şi mai boier decît ei.

Asta-l încălzeşte nespus. Cu toate că ar fi vrut să sloboadă cîinii în nădragii lui Muşat, se opreşte să nu mai piardă vremea.

Beau ei împreună, dar cinu-i cin şi cinstea nu se dă pe o vadră cu vin.

Acum ies la drum şi caii treapădă alături, spre locurile de unde trebuiau trase bucatele la conac.

— Unde mergem întîi ?

— La păcătosul cela de moş Drăgoi.

Auzind numele, Pîneciu mîrîie aidoma cîinilor lui :

— A făcut iarăşi ceva ?

— A făcut !

— Ce ?

Lui Muşat îi vine peste mînă să spună că a mîncat bătaie. Asta nu se cuvine unei feţe sus-pusă, ca a lui. Şi mai ales de la cine ?

— S-a pus stavilă la porunca boierului să tragă ei carele. M-a întrebat ce facem cu vitele ! Ce, puteam să-i spun că le dosim de turc ? Cine ştie ce i-ar fi venit în cap !

— Sfinte Sisoie... şi nu l-ai măsurat cu gîrbaciul ? Nu i-ai dat măselele în pulbere ?

— Nu, jupîne. L-am însemnat la răboj şi am s-o ţin pentru altă dată.

Cîinii se opriră o clipă, adulmecînd pe vînt şi apoi prinseră a trage în funii, a se zvîrcoli şi a lătra cu furie spre cotul drumului ce venea de la ţarinele de pe lîngă Argeş. Harapnicul lui Pîneciu i-a pus repede la ascultare.

— Nu bat aşa decît atunci cînd adulmecă mirosul rumînilor.

— Trebuie să fie carele cu bucate. Se aud scîrţîind din osii.

La capătul drumului ce cîrnea spre locul unde şedeau ei, de sub buza dealului, se iviră mai întîi trei oameni, apoi alţi trei şi alţi trei, trăgînd, cu gîturile întinse, cu mîinile spînzurînd pe lîngă trunchiuri, carul cu snopii de grîu. După primul car venea altul, şi apoi altul, pînă cînd Muşat numără douăsprezece. Se umflă în piept şi-l privi pe Pîneciu mai cu semeţie.

— Ei, vezi, jupîn logofete, că treburile se fac cum trebuie acolo unde pune pîrcălabul Drăgoieştiului mîna ? Apoi adu-

cîndu-şi aminte de năravul logofătului : Şi unde veghează mai ales ochii domniei-tale.

— Da !

Pîneciu şi-a mîngîiat mustaţa lăsată pe lîngă buze, cu mişcări lungi şi liniştite.

Cîinii, crescuţi cu socoteală, n-au mai putut răbda apropierea rumînilor. S-au năpustit iarăşi bătînd aprig, căutînd să se repeadă la picioarele oamenilor de la primul car.

Rumînii s-au oprit, slăbindu-se din hamurile de tei. Au răsuflat adînc şi s-au ridicat din şale. Cel care trăgea la mijloc era Lambru. Om voinic, lat în umere, cu o faţă pietroasă, o barbă neagră şi ochi luminoşi care arătau un suflet bine cumpănit în rosturile lui.

— Ţine-ţi, jupîne, cîinii, că ne rup cioarecii şi numai pe ăştia îi avem.

Vorbele lui Lambru l-au izbit pe Pîneciu peste faţă.

— Sfinte Sisoie ! Cum, tîlharule, îţi rup cioarecii ? Vas' că zăvozii mei, crescuţi numai cu carne crudă, nu-s în stare decît să-ţi rupă cioarecii ? Am să-ţi arăt eu acuşica ce pot colţii lor.

Nu se mîniase el, Pîneciu, de-acuma. Era mîniat mai de mult. De cînd venise pe moşie. Drăgoieştenii ăştia sînt prea ţapeni. Fac ei ce fac, dar cum o întorc, tot pe a lor cade. Şi atunci cînd împlinesc vreo slujbă de poruncă o fac ca şi cînd ar fi pornit tot de capul lor. Apoi, păs să fi venit vreodată cu plocoane, după cuviinţă, la hramuri sau sărbători.

Carele se opriră, logofătul cu zăvozii ţinînd drumul.

Muşat ar fi vrut să nu fie acolo. Ce s-ar fi bucurat să-i rupă Ursu beregata lui Lambru şi păcătosului de moş. Dar ochii rumînilor l-au făcut să-şi simtă iarăşi fiecare oscior tăbîrcit. Oamenii se înfruntau din ochi. Pîneciu se pironea cu Lambru şi cu mîna stîngă dezlega, nevăzut, nodul frînghiilor.

— Nu da drumul la cîini, jupîne !

După Lambru, se auziră glasurile celorlalţi :

— Nu da drumul !... Nu da drumul !

Nu era o rugare. Era o poruncă, rostită printre dinţi, cu putere şi cu obidă.

Lambru simţea că i se tulbură apele ochilor. Că nu mai vede decît ca prin sită. Soarele îl dogorea în creştet. Pîraie de sudoare îi curgeau pe şira spinării. Umerii îi erau parcă bătuţi cu toiagul, urmele hamului arzîndu-l. Lambru se oştise multă

vreme. Lambru nu putea merge cu şira spinării frîntă. Lambru a ridicat şi mai semeţ capul cu pletele lungi, în care fire de argint luceau cald în bătaia soarelui.

Rana de sub ochii lui Pîneciu se strînsese şi buzele se traseseră spre ureche, arătîndu-i gura lipsită de dinţi. „Trebuie să-i dau o învăţătură de minte lui Lambru. Asta numaidecît". Ar fi desfăcut cîinii, care se puseseră pe toate patru labele şi priveau drept înainte, dar atunci de la unul din care se făcu văzut moş Drăgoi. Nu fusese înhămat şi avea în mînă o ţăpuşă lungă, cu care îndrepta snopii clătinaţi de hîrtoape.

Venea agale, netezind spicele cu mîna.

— De ce ne ţii calea, jupîn logofete ? Au nu-i poruncă să tragem grîul pînă-n seară ? Poate că vrei să faci altfel decît porunca boierului ? Zicînd aşa îşi muie puţin glasul şi Pîneciu simţi un fior. Cît era de Pîneciu, dar boierul era mai tare ca el.

— Vouă eu vă sînt tată şi mamă, tîlharilor ! Şi cum vă spun eu, aşa să faceţi.

Trebuie să se sumeţească.

— Să avem iertare, jupîne, dar noi n-am stat la ocnă şi nici la buţile boierului nu umblăm ! Nici pămîntul altuia nu l-am viclenit !

Rumînii rîdeau parcă. Nu cu buzele, dar aşa, cu ochii.

— Aa ! Va să zică aşaaaa ? Bine, moş Drăgoi ! Să nu-ţi uiţi vorbele, moş Drăgoi !... Şi nici tu, Lambrule ! Maica Precistă să fie cu voi.

— Păcătosul, îşi bate joc de numele sfînt, mormăi Lambru în barbă.

Atîta a fost tot.

Slugile boiereşti au întors caii şi cîinii s-au lăsat mai mult tîrîţi de grumaji, decît au umblat pe picioarele lor. Ajuns departe de care, Pîneciu s-a mai întors o dată, s-a ridicat în scări, strigînd cu mîinile făcute pîlnie :

— Să nu uiţi, moş Drăgoi !... Să nu uiţi !

Se-nserase. O seară cuprinsă în linişti tainice ce se ţeseau din pădure şi din fînaţurile grele de parfumuri. Pitpalacul dădea glas, buratecii cereau ploaie, iar greierii şi cosaşii ţîrîiau din lăute nevăzute, toate glasurile astea netulburînd cu nimic măreţia serii, contopindu-se cu ea, fiind una, crescută din linişte, topindu-se în linişte.

Pe la bordeiele rumînilor începuseră să clipească focurile din curţi. O pulbere măruntă de aur se aşezase straturi, straturi, arcuindu-se peste coama pădurii, pierzîndu-se spre violul albastru al văilor ce se deschideau spre munte.

Ileana gătase treaba pe lîngă jupîniţa Neaga şi acum grăbea spre casă, adunîndu-şi iia peste sînii pietroşi. Reveneala serii îi aricise pielea. Venea cu desaga plină de veşti. Cînd a ajuns la capătul curţii, a ieşit printr-o bortă din gard ascunsă în bălării, de care numai ea ştia şi cîinii. Voia să ocolească pe la şatră, să ferească potica pe care-i aţinea tot mai des calea Pîneciu, logofătul. De la şatră trebuia s-o cîrnească puţin prin pădure, să ocolească prin Poiana Ciutei şi apoi s-o taie drept spre sat.

Grăbea, seara fiind pe-aproape. Cu nările tremurînde, sorbea parfumurile astea ale pămîntului şi-şi veselea sufletul şi ochiul cu amurgul sîngeriu. Acu' se simţea ca pasărea cerului, scăpată din vreo colivie, unde tînjise după soare. Ar fi fost cu păcat să spună că jupîniţa o asupreşte. Asta nu. Ileana sare ca arsă. Se tupilează după un pom. Aici, la doi paşi, într-o rarişte de la care pornea o potecuţă spre curte, tăind pieziş pădurea şi răspunzînd spre beciurile cu robi, aude vorba şuierată a logofătului. Inima prinde să-i bată mărunţel, mărunţel, da' Ileana, fată de cneaz, şi l-a văzut pe tătuţa, cu toate tarhaturile de război, nu mai de mult decît aseară. Aşa că-şi face inimă şi se trage printre tufe, aproape, aproape, că acum simte duhoarea de piele tăbăcită, mahorcă şi sudoare a celor ce stau de vorbă.

Ursu, culcat mai încoace, ridică nările, se zborşeşte spre pădure şi mîrîie înfundat. Pe loc, vorba celor doi oameni conteneşte.

— Ce-i, Ursu ?

— Vreun vătui, răspunde glasul pe care Ileana îl cunoaşte a fi al pîrcălabului.

Cîinele se ridică şi, urmat de căţea, se apropie cu paşii întinşi, cu coada băţ. Intră în tufiş, trăgînd frînghiile după ei.

— Dacă ar fi fost om, ar fi lătrat şi s-ar fi repezit, cum le e năravul, spune Muşat.

Pîneciu, ridicat într-un cot, îi urmează cu ochii, apoi, liniştit, înnădeşte vorba de unde o lăsase.

Ileana simte boturile umede ale dulăilor aproape. Capetele mari, lăţoase caută pricină, împingînd-o sub umeri, lingîndu-i mîinile. Dulăii scheună uşor.

— Tăceţi, tăceţi !... Ursu !... Sura ! Staţi binişor !... Duceţi-vă ! Haide ! Duceţi-vă ! Îi împinge spre Pîneciu. Fata abia a suflat vorbele, cîinii, ascultători, s-au dus, s-au aşezat la locurile lor, din cînd în cînd ciulind şi bătînd cu coada, în semn de bucurie şi taină numai de ei ştiută.

— Atunci cum rămîne, jupîn pîrcălab ?

— Aşa cum ai poruncit !

Ileana îl aude pe Pîneciu rîzînd înfundat.

— Să ştii de la mine că numai atunci vom răsufla în tihnă, cînd va sta în genunchi Lambru şi cu moş Drăgoi.

— Să-l văd pe Lambru răpus, se bucură Muşat. El mi-a dat cu cuţitul.

— Cînd am să-i apropii moşului jungherul înroşit de ochi şi am să-i iau lumina, atunci satul se va închina, turma cătîndu-şi alt păstor... Şi acela am să fiu eu.

Oamenii tac, bucurîndu-se în sine de tot ce puseseră la cale în seara asta. Ileana se blestemă în gînd că nu venise mainainte. Apoi se închină, mulţumind sfintei fecioare că o adusese pe drumul ăsta.

Într-un tîrziu, Pîneciu adause :

— Mi-a spus Chira că s-au oploşit nişte fugari prin sat. Am să-i pîrăsc boierului, taman în ziua cînd or pica dăbilarii domneşti. Să vedem cu ce-au să plătească gloaba, nemernicii.

— S-ar putea ca boierul să-i ţină de taină. Îi sporeşte astfel puterea.

— Asta aşa e !... Nu-i nimic. Ei n-au să mai apuce cîşlegile ! Hai !

Se scoală şi pleacă unul în urma altuia, pe potică, către conac.

Ileana stă în cumpănă o clipă, apoi văzînd cum Ursu se opreşte adulmecînd spre ea, saltă sprintenă şi, dîndu-se din pom în pom, le ţine urma.

Cîinii erau tot un meşteşug al lui moş Drăgoi. Auzind că Pîneciu a trimis la stîni după doi căţei de un an, a-nţeles ce şi cum. Ciobănaşul a luat căţeii nu de la stînă, ci din ograda lui. Asta n-ar fi fost nimic. Din cînd în cînd, moş Drăgoi venea furişat la curte, îi alinta şi le da de mîncare. Ileana făcea treaba asta în fiecare zi. Logofătul intra la boier, cîinii ră-

mînea afară. Ileana pîndea, îi îndestula și-i scărpina la urechi și sub gușă. Cîinii, nărăviți la oameni, tremurînd de frica gîrbaciului care adesea-i vrîsta cu sînge, se tologeau și se hîrjoneau, mîrîind a plăcere sub mîna fetei.

Da' parcă numai cîinii erau ai Ilenei?

Curtea boierului se țesuse cu o pînză subțire de păianjen. La cuhnii, la făurării, la dogărie, la șatră, la grajduri și la temniță, oameni mărunți răsuflau, din ce auzeau, la urechile fetei. Asprimea lui Pîneciu, care le trăgea harapnice cu și fără vină, și mai ales mîna boierului îi făcea să îngenunche și să bată pămîntul cu fruntea, cerînd mila cerului.

Un abur subțire de nădejde venea numai de la drăgoieșteni, pe care cei mai bătrîni îi cunoscuseră în zilele lor de falǎ, iar ceilalți, din povești și din mînia tot mai aprigă a logofătului.

Ileana simțea că pădurea o ascunde, că frunzele tufanilor îi mîngîie parcă fața, că și iarba se pleacă moale, afundîndu-i pașii, trăind cu ea. Era numai suflet și urechi. Își înfipsese unghiile în podul palmelor, dar se ținea tare, apropiindu-se tot mai mult de cei doi slujitori, umbrele serii începînd să-ntunece vederea.

Adunase zisele lor cu spaimă, dar și cu bucurie. „Acu' tătuța are să știe ce-l așteaptă. Și nu s-o da cu una, cu două."

Aude cum Pîneciu întoarce cheia într-o broască ruginită și cum poarta scîrțîie din țîțîni. Cînd slujitorii intră, ea se strecoară pe borta din bălării.

Ajunși la ușa temniței, Pîneciu deschide cele două lacăte mari, trage zăvoarele de fier și, opintindu-se amîndoi, dau porțile în lături.

O duhoare de mucegai, de umed și de murdărie omenească o izbește în față. Ileana nu ajunsese aici niciodată. Era locul unde nimeni nu avea voie să umble, în afară de logofăt. Era locul cel mai de spaimă de pe toată moșia și nici chiar ea nu îndrăznise să calce porunca strașnică a boierului. Chelarului, care, împins de necuratul, s-a strecurat într-o seară numai pînă la ziduri, i-a scos boierul ochii cu mîna lui și i-a aruncat la cîini.

Așa strășnicie era la temniță.

Știa de la taică-su că aici zac în lanțuri cîțiva boiernași cărora Danul le călcase moșiile ce le aveau mai jos, pe Argeș. Tot aici își ispășesc vina și patru drăgoieșteni care ar fi vrut

să fure uricile. Apoi, cîțiva prinși din oștile ungurene. Și mai știe Dumnezeu de unde.

Pe Dragu Ileana îl cunoștea. Un rumîn zdravăn și voinic, care doinea din frunză ca nimeni altul.

Cînd lanțurile se aud zornăind și-n ușa temniței ies robii, Ilenei îi vine să strige de spaimă. Noaptea se-ngînă cu ziua. Apucă să mai vadă cîțiva din robi. Printre primii, Dragu. Lanțurile, ferecate la mîini și picioare. Trunchiul rumînului, o adunătură de oase pe care stă fleșcăită pielea mucedă, barba și părul crescute de-a valma, și din toată alcătuirea asta Ileana nu rămîne decît cu amintirea ochilor lui Dragu. Albul lor, scurs de fierul înroșit care-i arsese, răsare gol, pustiu, într-o chemare cumplită îndreptată dintr-o lume a lui dinăuntru către lumea asta dinafară, al cărui miros îl soarbe cu nesaț.

Ies din temniță oamenii care „păcătuiseră" fiecare după felul lui. Ăsta-i Petre, de care nu se mai știe de un an. Ciung de mîna dreaptă. Ileana știe că fusese prins de Pîneciu vînînd în pădurile boierului. Și alții și alții. Nici unul întreg.

Noaptea adumbrește lumea din ce în ce, nu se mai aud decît lanțurile, tusea seacă a robilor, poruncile logofătului și mîrîitul cîinilor.

O-neacă plînsul. Plîns mut. Nu i se zvîntă obrajii decît atunci cînd, ajunsă departe de curte, aleargă pe potică, cînd ramurile tufanilor îi biciuie obrajii, cînd spinii mărunți ai rugilor o trag de poalele catrinței, adunînd-o din spaima celor văzute pe pămînt.

II

Singura clipă de tihnă și de adîncă mulțumire a boierului Dan era acum, spre seară. Atunci, tabieturile domniei sale se rînduiau după bătaia ornicului celui mare, adus de la Nuremberga de jupîn Jipa, neguțătorul.

Boier Dan a rîs numai cu buzele lui subțiri și vinete. Ornic nu găsești în toată Valahia, decît aici și la Curtea Veche din București. Ornicul acesta meșteșugit a bate clipele, a sili gîndurile pe căile împlinirilor, a pune ordine strașnică în rîndu-

iala bicisnicilor de argați și rumîni e cel mai necruțător dintre împlinitori. Seama tuturor treburilor de pe întinsele sale moșii, seama vrerilor, pînă și seama gîndurilor, tot ornicul le ținea.

Boier Dan s-a întins alene pe divanul din pridvor. Fiind zi de lucru, era îmbrăcat în anteriu subțire de pînză lovenească. Capul, la vremea asta, nu-l ținea sub ișlic, iar picioarele se bucurau și ele de reveneala serii, stînd să răsufle libere, culcate pe o pernă de mătase roșie-purpurie.

Cînd a bătut ornicul de șapte ori, pe loc Rada a deschis încet ușa cu geamlîc dinspre odăi, aducîndu-i narghileaua pe o tavă de argint.

Boierul nu suferea nici o slugă prin preajma trupului său, în afară de Rada.

Dan a deschis ochii suri, numai atît cît s-o poată vedea. După ce roaba a pus toate dichisurile pe măsuța încrustată cu fildeș și lucrată în măiestrii arăpești, a rămas așteptînd cuvenita mîngîiere.

Rada era o țigancă cu pielea arămie. Din culoarea pielii și din moliciunea ei izvora o căldură tainică. Rada avea ochii negri și adînci. Părul și-l purta despletit în valuri albăstrui. Rada era legată bine. Avea buzele sîngerate, dinți albi și puternici și o agerime de pisică, o agerime mlădie, ușoară, caldă, neauzită.

Rada îi aducea aminte de Chira, mumă-sa, cînd el era încă tînăr. Mai meșteră în dragoste, îl leagă din ce în ce mai strîns de amintirea zilelor cînd, în puterea anilor, își croise drum spre lumină. A întins mîna uscată, în care vinele se înnodau încă cu putere, și i-a lunecat-o pe față și pe umeri.

Dan știa să guste din fericirile lumii cu lingurița. De aceea le putuse aduna și zăvorî, de aceea se putea desfăta la începutul cărunteții cu toate minunățiile.

Rada a ridicat tablaua pe care era paharul cu șerbet și chiseaua cu dulceață și s-a dus. Acu, pînă-n noapte nu mai are ce căta, decît să-i pună papucii în picioare cînd boierul va bate din palme...

...A tras adînc din narghilea și bulbucitul apei i-a mîngîiat urechile cu un sunet plăcut.

Dan, mare vistier încă de pe vremea voievodului Mihnea, era zugrăvit cu dibăcie. Fruntea largă, boltită deasupra unor sprîncene subțiri trase la mijlocul lor în sus, cu o frîngere spre

coada ochiului și spre rădăcina nasului, păr sur, moale, nas coroiat, mustățile subțiri și lungi prelingîndu-se pe lîngă colțul buzelor pînă mai jos de fălci, un smoc de barbă răsărit de sub buză și lăsat într-un fuior lung pînă la piept, cu obrajii bărbieriți totdeauna din proaspăt, aducea cu un vultur de mortăciuni.

O măreție uricioasă, singuratică, pămîntie.

A bătut din palme; Rada i-a pus papucii de safian moale și Dan a zîmbit, simțind cum se-nfioară atunci cînd mîinile roabei l-au atins. „Semn bun", gîndi.

A coborît rar treptele pridvorului. Casa era așezată pe temelii de piatră, pe care se ridicau pereții din urși grei de stejar cioplit cu barda. Coperișul șindriluit era țuguiat să lunece omăturile iernii și în jos se prelungea cu o streașină de o jumătate de stînjen, ca să apere pereții de vîntoase, ploi și grindine. Pridvorul acesta dinspre miazănoapte era așezat deasupra gîrliciului de la pivniță. Tot aici spre miazănoapte erau și cămările boierului. Nu putea suferi lumina soarelui. Umbra, răcoarea și întunericul îi pritoceau gîndurile mai adînc, îl adunau mai mult în sine, îl țineau parcă mereu cu mintea ascuțită. Lumina și soarele sînt bune pentru trîntori și pentru animalele care se tologesc în țărînă, fără griji.

Întîi a cercetat lacătele și zăvoarele beciului. Ușile erau largi și ferecate. Erau atît de largi, că, după ce deshămau vitele, argații trăgeau căruța cu butoiul înăuntru și de acolo îi dădeau drumul la locul ce i se cuvenea.

De aici, ocolind pe la soare-apune, a trecut pe la grajdurile bolovănite, unde ținea iepele de prăsilă și harmăsarii lipițeni. Și acestea erau durate în piatră — aveau ocheți mici zăbreliți și uși ferecate. Hoțiile de cai erau dese și boierul știa să se pună la adăpost.

Grăjdarii, toți țigani, așteptau cu sufletul la gură această tacticoasă trecere a boierului. Se pricepea Dan la cai. Dintr-o ochire vedea dacă așternutul de paie e curat, dacă crupele lucesc, dacă cozile sînt împletite, dacă balega e rînită.

Dacă toate erau cum se cuvine, atunci poruncea comișelului Alexa să le dea cîte trei bice de căciulă — unul pentru Dumnezeu-tatăl, altul pentru Domnul Isus și unul pentru Sfîntul Duh — ca să nu uite sfînta credință și datoriile către boier. Știa că atunci cînd ajunge pe la cuhnii și pătule va auzi răcnetele grăjdarilor și rîdea dinainte.

După asta, ocolea bordeiele argăţimii, pentru că nu putea suferi mirosurile nespălaţilor acelora, şi ajungea la cocini. Număra vierii şi scroafele şi sîmbăta număra purceii. Poruncea şi aici cîteva bice, nu pentru neîmplinirea slujbei, asta l-ar fi lipsit pe împricinat de o ureche, sau de nas, sau de o mînă, după fapta ce făptuise. Erau robi ţigani şi nu-l costa mare lucru chiar dacă se prăpădea vreunul.

De aici cerceta foişorul de la poarta cea mare unde păzeau străjerii. Erau cam la zece alvaniţi, fioroşi şi de credinţă — fugiţi de sărăcia munţilor din ţara lor şi de groaza turcilor — care, de cum se lăsa noaptea, umblau pe la ziduri în caraulă, iar la cele patru foişoare, puse la patru colţuri ale curţii, era strajă din zori pînă-n zori.

În odăile jupîniţei, linişte. N-ar fi fost cuviincios, cînd boierul şi stăpînul trece, să se audă hărmălaie, chicote şi cîntece. Aşa ceva nu se pomenea în casele Danului. Numai robii şi rumînii se veselesc proşteşte. Boierii au alte gînduri şi alte petreceri.

Dan a urcat în pridvor, de aici a trecut în coridorul ce da în sala mare şi din sala mare în scosul dinspre miazăzi, unde se grijiseră odăile pentru ceauş Haviz. Pe partea dinspre miazănoapte erau prinse cruciş săbii şi iatagane, junghere şi ghioage, scuturi şi coifuri, alcătuind tarhatul de război al boierului, iar deasupra unei blăni de urs aproape cenuşii, singură şi în loc de cinste era zaua din sîrmă damaschină, zaua care apărase în lupte trupul Danului.

Atît că luptele lui au fost purtate mai mult cu oamenii locului, dar tot lupte se cheamă şi acelea şi prin ele s-a sporit în avuţii, ajungînd la cinstea pe care o are acuma.

Tavanele se ţineau în grinzi de stejar şi lumina nu pătrundea decît prin nişte gemuleţe mici, aşezate sus, aproape de ele. Pe ceilalţi pereţi erau corlate zugrăvite pe care stăteau oalele frînceşti şi talieneşti, în care se mînca în zilele de praznic şi cu oaspeţi de vază.

Înainte de a intra în odăile gătite pentru oaspeţi, boier Dan s-a oprit în faţa unui tablou, înrămat în perete, de la pardosea pînă la jumătatea lui. Era un lucru care-l costase multe parale şi fusese zugrăvit de un meşter de la Venezia, în trecere spre curtea voievodului Ardealului. Era fărîma unui gînd ce se va prelungi peste ani, amintind urmaşilor de străbunul

care le-a bătut temelii adînci în soarta ţării ăsteia. Voia boier Dan ca munca lui să nu se răspîndească. Voia să rămînă sporită şi îmbelşugată de urmaşi vrednici. Aici, meşterul prinsese un Dan călărind în goană, cu mantia fluturînd şi sabia scoasă. Aşa să stea crunt şi de spaimă, ca un îndemn pentru cei ce vor veni.

Boier Dan s-a uitat la celălalt boier Dan, înţelegîndu-se parcă din ochi. Apoi, ca totdeauna, fruntea i s-a-nnegurat, arcuirea sprîncenelor s-a adîncit şi mai mult, împreună cu un tremur al pleoapelor şi o vineţeală a buzelor.

Nu avea feciori.

Cît ar fi vrut să simtă lîngă el umărul unui bărbat din sîngele şi carnea lui ! Cîte nu l-ar fi putut învăţa ! Cîte din tainele şi meşteşugurile ascunse ale puterii, desprinse de el cu atîta zbucium, nu s-ar fi dezvăluit feciorului de-a gata ! Cum l-ar fi făcut stăpînul ţării, aşa cum, din umbră îi era el stăpîn !

S-a smuls din gîndurile astea uricioase, trecînd în odăile de oaspeţi. Întîi a cercetat să vadă dacă nu cumva rămăsese vreo icoană pe pereţi, apoi, mulţumit de tocmeala făcută, s-a întors încetişor în sala mare. A tras rînd pe rînd zăvoarele tuturor uşilor şi s-a aşezat din nou în faţa tabloului.

Crescuse parcă boier Dan, iar în ochi avea o lumină adîncă. Faţa atît de aspră şi negricioasă se-nseninase şi ea, ca la gîndul unei mari fericiri ce se va împlini curînd. Nu mai auzea nimic, nu mai vedea nimic.

A întins mîna, atingînd rama tabloului într-un anumit loc. S-a ferit puţin într-o parte şi tabloul a lunecat uşor sub împingerea mîinilor, răsucindu-se în ţîţîni. A păşit în tainiţă, a tras la loc uşa mascată cu tabloul, ajungînd într-o odăiţă mică, în care lumina se strecura prin nişte firide înguste, săpate în grinzile tavanului.

La auzul paşilor, de pe o laviţă s-a sculat un om. Faţa neagră, lucie, portul lui cu ilic şi şalvari îl arătau a fi harap. Cunoscîndu-l pe boier, s-a închinat cu mîna la inimă, la buze şi la frunte. Apoi i-a sărutat poala anteriului. Harapul voinic, fără urmă de barbă, era un eunuc cumpărat de la ceauş Haviz cu mulţi ani în urmă. Ceauş Haviz îl făcuse eunuc, Dan îi scurtase şi limba.

Ochii eunucului au avut o tresărire de spaimă şi răutate, dar tresărirea s-a stins repede şi omul a scos de la brîu o cheie cu care a deschis o uşiţă ferecată în fier. Apoi, aprinzînd o

feştilă, a păşit aplecîndu-se sub pragul scund, urmat de boierul Dan, care-şi petrecuse mîinile în mînecile anteriului. Au coborît nişte trepte săpate în pămînt. Cu cît coborau, cu atît aerul se făcea mai greu, mai umed, mirosind a mucegai şi stătut. Apoi au prins a păşi cu sîrg, în lungul unui gang.

Lumina galbenă şi pîlpîindă a feştilei se alerga tremurătoare pe bolţi şi pereţi, scoţînd la vedere sau înecînd în umbră urmele adînci şi lucioase lăsate de cazmalele ce-şi croiseră drum de cîrtiţă pe sub pămînt.

Cu cît mergeau, cu atît parcă pereţii se strîngeau şi bolta cobora, încît au trebuit să se aplece din şale. Picioarele încălţate în papuci nu făceau decît un zgomot uşor, tîrşîit. Deodată bolta s-a ridicat, pereţii au fugit în lături şi lumina feştilei s-a pierdut în negurile acelui loc, luminînd doar faţa lui Dan şi lucind pe aceea a harapului.

Boierul a făcut spre dreapta, urmat de eunuc. Acesta apropiase feştila de perete şi curînd s-a văzut un oblon la înălţimea capului, zăvorît cu doi drugi puşi curmeziş. Dan a tras drugii cu mîini tremurătoare, a ridicat oblonul agăţîndu-l într-un cîrlig şi s-a lipit cu ochii de firida pe care acesta o astupa.

Un val de mirosuri grele, aşa cum îl simţise şi Ileana cînd s-au desfăcut porţile temniţei, a năpădit prin ochete. Harapul s-a tras înapoi, astupîndu-şi nasul. Dan însă privea cu lăcomie.

Temniţa în care pătrundea lumina blîndă a serii prin firidele săpate în tavan era rotundă, asemănîndu-se cu un fund de puţ. Umbrele robilor se întruchipau abia ghicit, pe lîngă pereţi. Atunci cînd se mişcau, lanţurile zornăiau şi zornăitul era însoţit de gemete.

— Ei, vornicelule Alexandru, mai trăieşti ?... Şi fiul domniei tale, de asemeni ? Nici astăzi nu vreţi să iscăliţi daniile către cel ce vă dă adăpost şi masă ?

O linişte adîncă s-a lăsat peste cei întemniţaţi. Nu s-a mai mişcat nimeni. Nimeni n-a dat glas, închegîndu-se fiecare în durerea lui.

Dan ştia că n-are să audă răspuns. Asta îl înciuda peste măsură.

— Ei, Dragule, mai ţi-e dor de urice ?... Tăceţi ? !... Atunci să tăceţi pînă-n veac ! Cîinilor !

Cît ar fi vrut să audă un geamăt, o vorbă care să ceară îndurare şi milă. O clintire din muţenia lor şi o aplecare spre uricile de danie ticluite de el. Atunci s-ar fi simţit cu adevărat stăpîn şi tare. Aşa nu le urgisea decît trupurile. Pe sufletele lor nu putuse pune stăpînire. Ca şi pe cele ale drăgoieştenilor. I-ar fi vrut pe toţi umilindu-se la mila şi îndurarea lui. Abia atunci ar fi dormit liniştit.

A trîntit oblonul şi iarăşi harapul a luminat calea, urmînd drumul pe un alt gang. Au urcat şi alte trepte, harapul a deschis o uşă grea şi au intrat în nişte beciuri zidite, bine aerisite, pardosite cu lespezi curate. Robul a stins feştila, a tras jungherul şi amîndoi, urcînd o scară de lemn, au ajuns în odăile de sus ale culei boiereşti.

Această cetăţuie, pitită în codru la patru sute de paşi de conac, era zidită numai în bolovani, fără nici o intrare în afară de cea tăinuită. Nu avea ferestre, ci numai firide, prin care se putea slobozi sîneaţa sau arcul şi acestea erau aşezate sus, tocmai lîngă acoperiş. De jur împrejur se tăiaseră pomii, să poată cei dinăuntru ochi în voie.

Boierul a cercetat singurătatea camerelor, butoaiele cu salpetru, cu plumbi, sîneţele rînduite pe lîngă ziduri, butoaiele cu smoală, cu cîlţi, fîntîna, sacii cu făină. Nicăieri nu era urmă de stricăciune. Ai putea ţine piept unei oştiri în lege, nu numai păcătoşilor de rumîni.

Harapul a rămas sus. Dan a coborît în beci, s-a dat sub o boltă, a intrat între doi pereţi ce aproape se uneau, ieşind într-o altă boltă, întunecoasă, în care plutea un miros plăcut de tămîie şi aromate. A făcut paşi mici, pînă a dat de masă, a scăpărat amnarul, a pipăit sfeşnicul, aprinzînd lumînarea, apoi pe rînd i-a aprins toate şaisprezece braţe. Cu fiecare lumînare aprinsă mai mult se desluşea mai bine şi mai departe.

Dan a scos un oftat adînc, sfîrşit. S-a lăsat să cadă pe un jilţ de lîngă masă. Apoi şi-a rotit ochii de jur împrejur. Încet, stăruielnic, cercetînd fiecare lucru, fiecare colţ.

Colo stăteau blănile de jder, de hermelină, de rîşi — dincolo erau sipetele grele de lemn scump de zadă tare ca fierul ce joacă în ape trandafirii, lemn adus tocmai din crestele munţilor. Sipetele pîntecoase pline cu galbeni, dincolo cele cu ţechini, dincolo cu groşi, iată şi sipetul cela mic cu guldeni de la Holanda, cine ştie la ce vor fi buni vreodată. Covoare de Smirna, brocaturi şi mătăsuri cu care nu se îmbracă decît prinţesele cu păr de abanos din ţările lui soare-răsare.

Și aici, aici, comoara sufletului său, sipetul cu nestemate. S-a sculat, pășind ca prin vis, cu mîinile tremurătoare. Le-a afundat între pietrele care sclipeau în mii de fețe, în mii de ape de toate culorile. Numai pietrele nu le putuse pune fiecare după neamul ei. Îi plăcea să le simtă lustrul în podul palmei și răceala lor îi pătrundea în trupul încintat, răcorindu-i pînă și inima. Rubinele și opalurile, peruzelele și mărgăritarele, smaragdele și diamantele aveau fiecare glasul lor tainic, glas pe care Dan îl înțelegea. Glasurile lor unite luminau în toate culorile curcubeului izvorîte din ele, sipetele cu galbeni aveau un anume glas și o anume strălucire ; împreună, alcătuiau glasul mare al puterii. De aici izvora tăria Danului.

Tronurile se fărîmau, voievozii urmau altor voievozi la răstimp de ani, luni sau chiar zile, el însă stătuse tare; el, Dan biv vel vistiernic, stăpîn peste moșii fără număr, el care duce trebile politicești, presărînd în urmă-i puțină pulbere de aur.

Aurul. Un rîset frînt i-a scăpat de pe buze. Sta drept în mijlocul avuțiilor sale, cu fața luminată de sfeșnic, cu fruntea senină, puțin dată pe spate, cu fuiorul de barbă răspîndit pe piept, nemișcat. Numai ochii adunaseră în ei luciul rece al bogățiilor din jur.

În noaptea ceea curțile s-au gătat de oaspeți.

Caii cei mai frumoși au fost duși către munte, gîrliciul întărit pe dinăuntru cu grinzi proaspăt cioplite din pădure ; au rămas doar rîmătorii, după coran carnea lor fiind spurcată pentru oamenii care păzesc dreapta credință.

Dincolo, peste perdeaua de pădure care desparte conacul de sat, noaptea a găsit liniște.

Numai pe la cîntători s-a simțit un umblet furnicat.

Muierile și pruncii luaseră calea codrului, iar bărbații își dosiseră sulițele la îndemnă. Cu toată sărăcia lui, satul se aricise, se strînsese, așteptînd.

Așa l-a găsit răsăritul.

Spre amiază, tocsinul străjilor de la foișor a răsunat prelung, sunetele lui aspre pătrunzînd sub bolțile pădurii, tremurînd peste poiene, pierzîndu-se spre luncă. La auzul lui parcă și vietățile nevătămătoare și aripatele care umpleau codrul de cîntec au tăcut a spaimă și mirare.

Pe șleaul ce venea de la Tîrgul Argeșului se auzeau tropote de copite, apoi în rariștea din fața porților a ieșit la lumină ceauș Haviz, călărind un cal arăpesc, mic de stat, numai vînă, urmat de cei cincizeci de osmani, cîte trei în rînd, purtîndu-și sulițele cu vîrfurile strălucind în soare, cu iataganele bătîndu-le șoldurile, cu imineii sprijiniți pe toată talpa în scările late terminate cu pinten.

Cînd ceauș Haviz, cu mîna proptită în șold a oprit calul în fața porților, alvanitul din foișor a simțit rece pe șira spinării. Era un oștean trecut prin multe, dar chip ca al turcului acestuia nu mai văzuse. Fața lui lată, cu umerii obrajilor ieșiți mult în afară, era numai urme albe de vărsat. O mustață rară așezată deasupra unei guri ciopîrțite de o lovitură piezișă de sabie, sub turbanul alb licărea un ochi și acela ciacîr, peste celălalt avea petrecută o legătură neagră. Era vînjos, dar mic de stat, capul părînd nefiresc de mare și mirat el însuși de așezarea asta nepotrivită. În stînga și dreapta brîului de mătase roșie avea agățată cîte o sabie.

Așa pocit cum era, ceauș Haviz mărea spaima celor ce-l vedeau cu răutatea singurului său ochi și cu un rîs așezat strîmb pe gura lipsită de dinți.

Poate se înspăimîntase singur privindu-se în oglinda vreunei ape, atunci cînd cu tot dinadinsul voia să cumpănească urîțenia chipului prin frumusețea și măreția îmbrăcăminții. La turban purta, prinse cu o pafta mare de mărgăritare, trei pene roz de flaming. Peste ilicul de mătase verde cu ceaprazuri de aur era încins cu brîul, unde, în afară de săbii, mai avea înfipte și două hangere tătărești. Șalvarii erau de camhă roșie-vișinie și în picioare purta cizmulițe de piele galbenă, lucrate cu înflorituri, cu tocuri înalte și vîrfurile aduse spre spate.

Toată lumina nămiezului se pierdea în furnicarea aceea de turbane albe, ilice roșii și verzi, străfulgerări de arme și rînchezat de cai.

La poruncile bulucbașilor, osmanii au prins a-și face tabăra, ridicînd corturile și legînd caii la conovețe.

Cînd s-au deschis porțile, au intrat în curți numai ceauș Haviz cu patru iuzbași. Au mers călare pînă în pragul scărilor ce urcau în pridvor. Acolo, pe cea mai de jos treaptă, îi aștepta vistiernicul, gătit în straie de sărbătoare. Pe cap avea ișlicul, peste cămașă pusese caftanul fostei sale boierii.

Nu-i primea îmbrăcat ostăşeşte, ci aşa cum se ducea în Divan, ca o aducere aminte trează că găzduirea se face la un boier al domniei, nu la un conac oarecare.

Rînduit ar fi fost ca oaspeţii să descalece şi apoi să se închine către gazdă. Dar turcul era şiret şi adulmecase felul pămîntenilor. Unora, celor din slujbe mai ales, e bine să le aduci aminte că sînt din mila luminatului împărat, unde sînt. Atunci li se moaie harţagul, pe dată.

Cu alţii mai mititei însă trebuie să umbli cum umbli cu castanele coapte. Allah e în ceruri şi vede, şi crede să lifta asta e rea, uricioasă şi repede la mînie, dacă îi necinsteşti obrazul. Fără să vrea a dus mîna la gura hărtănită de sabie. A oprit calul, jucîndu-l uşor în frîu şi l-a privit pe Dan, căutînd să-şi aducă ochiul la ascultare.

Dan biv vel vistiernic a dus mîna la inimă, la buze şi la frunte, închinîndu-se cu smerenie din şale. Numai atunci s-a îndurat ceauş Haviz să se închine şi cu el dimpreună iuzbaşii. Cînd a poftit să descalece, unul din turci a sărit sprinten de pe cal şi i-a ţinut scara, apoi s-a făcut muşuroi, ca să pună ceauşul piciorul pe umerii lui.

Cînd a păşit, s-a văzut că e şchiop.

— Fii bine venit sub acoperişul meu, viteazule între viteji. Domnul să te aibă în paza lui.

Vorbele vistiernicului erau dulci, rostite cu adîncime şi anume licăr al ochilor, aşa încît căzură unde trebuie şi cum trebuie.

— Allah! Ţi-a rămas limba de miere, effendi vistiernic. Numai să-ţi fi rămas aşa şi celelalte obiceie. Haviz a clipit şiret, rîzînd ascuţit.

Dan a simţit cald. Ştia despre ce obiceie vorbeşte turcul.

După ce s-au tras cu toţii la răcoarea sălii celei mari, aşezîndu-se pe divane, roabele au adus dulceţurile, şerbeturile, cafeaua şi narghilelele. Stăteau cu picioarele adunate sub ei, împroşcînd pe nări fum albastru şi parfumat. Asemenea tihnă nu era cuviincios să fie stricată.

Ceauş Haviz se cufundase în sine, plecîndu-şi geana peste ochi. Din cînd în cînd, un zîmbet i se fugărea pe faţă.

Dan îl pîndea cu coada ochiului, muncindu-se să-i pătrundă gîndurile. Se adunaseră în el nelinişti multe, cunoscîndu-l bine pe Haviz. În urma lui, sipetele, grajdurile şi pătulele se uşurau, asta dacă era în toane bune, dacă nu, dădea pîrjolului totul.

Ceauş Haviz venise în ţară pe vremea primei domnii a Voievodului Mihnea. Spahiu vechi şi încercat în războaie, înfundase buzunarele mai marilor săi cu multe pungi de ţechini şi aceştia îi scoseseră firman de împlinitor împărătesc pentru furniturile militare datorate Porţii de beyul de la Kara Iflak [1]. Apucase numai patru ani din domnia Mihnei Vodă, dar fusese de ajuns pentru a strînge atît cît să-şi agonisească moşii în Anadol, locul lui de baştină, haremuri cu cele mai frumoase circaziene şi asemenea prisos de pungi, încît putuse împrumuta aceluiaşi Mihnea, surghiunit la Tripolis, ca să-şi plătească Scaunul a doua oară. Venit în ţară, beyul, care n-avea cu ce-şi întoarce datoriile, i-a dat în grijă strîngerea haraciului cuvenit Porţii în judeţele dinspre munte. Şase ani a mai domnit Mihnea Vodă şi în aceşti şase ani ceauş Haviz a fost spaima satelor de moşneni, ba şi a moşiilor boiereşti. Se aşezase la Argeş şi de acolo bîntuia ţinutul înainte de strîngerea birurilor şi a dijmelor, luînd el caimacul şi lăsînd restul pentru dăbilarii domneşti şi boierii de baştină.

Dan preţuia puterea turcului şi ştia trage foloase din ea, întărindu-se la Scaun. Turcul cunoştea dorinţa Danului şi avuţia lui.

— Allah să-ţi binecuvînteze casa. E mai îmbelşugată ca niciodată.

— Domnul ne-a urgisit pentru păcatele noastre. Anul a fost mai slab decît toţi anii de pînă acum.

— Să fie precum spui. Dar nu pentru tine, effendi vistiernic.

Dan a ridicat mîinile spre cer, căinîndu-se.

— Ba şi pentru sărăcia mea, viteazule. Lotrii şi musca rea mi-au împuţinat vitele, seceta mi-a ars holdele, robii nu mai sînt robi...

— Taci, moară neferecată!

Dan a rămas cu vorba agăţată pe buze, lăsîndu-şi mîinile să-i cadă pe genunchi.

— Cum porunceşte luminăţia ta...

Haviz s-a tologit sprijinindu-se într-un cot. Deschisese ochiul şi-l ţintuia pe Dan. Se uitau unul la altul, adunîndu-şi gîndurile în spatele privirilor.

[1] Ţara Românească (turc).

Dan voia să facă ceva numai să scape de ochiul lui Haviz. S-a întins spre talerul în care bătea ca să vină roabele, dar mîna turcului l-a făcut să rămînă nemişcat.

— Nu cinsteşti faţa oaspelui şi a unui prieten vechi, effendi. Allah e în ceruri şi vede. În coran stă scris să aşterni toate bunătăţile pe masă cînd îţi calcă pragul un străin. Şi noi nu sîntem străini. Drept a grăit gura mea ?

— Drept. Aşa am făcut.

Ochiul lui Haviz s-a subţiat din nou. Haviz vorbea mai mult cu ochiul acela, decît cu mîinile şi cu faţa. A bătut de trei ori din palme şi iuzbaşii, lăsînd narghilelele neterminate, au sărit ca împunşi de pe divan, trăgîndu-se spre uşă în temenele adînci. Ochiul se făcuse din ce în ce mai mic, pînă nu rămăsese din el decît o dungă sclipitoare.

— Vino aici, cîine !

Dan s-a supus.

— Mai aproape !

Haviz a repezit mîna în barba vistiernicului, smucindu-l în stînga şi dreapta.

— Jur pe coran că am să-ţi smulg firele unul cîte unul, ţap bărbos ce eşti. În genunchi... În genunchi, că te crestez !

Lui Haviz nu-i plăceau iţele politiceşti. De aceea şi fugise de la Stambul. El era fiu sălbatic al Anatoliei. Se bătuse sub marele vizir Sinan Paşa în Tunisia arsă de soare, în pustiurile Arabiei, copil fiind la cincisprezece ani se tăiase cu fala armiei creştine pe mare, la Lepante, se luptase în Bosnia, în Herţegovina, peste tot unde steagurile verzi ale profetului se desfăşurau, peste tot unde caii rînchezau, peste tot unde se simţea mirosul prafului de puşcă.

Şi vulpea asta şireată vrea să-l momească, acum cînd se schimbă beyul Alexandru, care-i rămăsese dator peste treizeci de mii de galbeni ?... Îi arată el cine-i Haviz !

— Lasă-mă, viteazule !... Lasă-mă, luminăţia ta !

Haviz l-a tras aducîndu-i faţa aproape de faţa lui.

Ochiul acela crunt îl săgeta pe Dan atît de aproape, încît îi vedea petele roşcate şi vinişoarele cu sînge. Răsufletul puturos al turcului îl ameţea.

— Să vorbim, effendi !... Să vorbim !... Şi să ne înţelegem.

I-a făcut vînt şi Dan s-a dus împleticindu-se la locul lui.

— Cine te-a ţinut, ghiaure, în dregătorii ? Răspunde !

— Viteazule...

— Taci !... Răspunde !

— Tu !

— Cine ţi-a dat suliţe vrednice, să-ţi culci duşmanii la pămînt ?

— Allah !...

— Taci. Nu spurca numele lui Allah !... Răspunde !

— Tu !

— Cine are să te ţie în dregătorie acu, cînd beyul Alexandru a fugit şi cînd vine în dregătorie Mihai ?

— Cum Mihai ?

Dan a sărit de pe divan umblînd prin sală, cu poalele caftanului fluturînd. Uitase şi de păruiala şi de mînia lui Haviz. Apoi, cînd s-a socotit că greşise dîndu-se în vileag, s-a potolit ca prin farmec, cătînd să vadă ce zice Haviz.

Turcul rîdea. Rîdea din inimă, cu mîinile pe pîntece.

— Allah ţi-a luat minţile, effendi. Asta te costă aur greu... Ţi-e frică de aga Mihai ?

— Nu !... La ce să-mi fie frică ?

Turcul a venit şchiopătînd spre el. Făcea Haviz un pas înainte, făcea Dan un pas înapoi.

— Ţi-e frică, ghiaure !... Ţi-e frică ! Eu sînt scutul tău. Şi vreau să fiu poleit cu aur.

Apoi s-a oprit dintr-o dată, închinîndu-se.

— Să ne-nţelegem, effendi !... Pace netulburată să domnească peste capetele noastre.

Ziua aceea a fost o zi grea şi plină de forfot.

Pe la chindie au picat dăbilarii domneşti, ca la cincizeci de vistiernicei, birari, găletari şi posadnici, toată liota de neîndestulaţi ai domniei.

Cel ce părea a fi mai marele — un vistiernicel în coantăş albastru şi harapnic lung de fuior — a venit cu căciula în mînă la treptele conacului, s-a închinat cu smerenie, apoi a scos dintr-o tolbă de piele un catastif trenţăros, rugînd pe luminăţia sa şi pe boier vistiernic să cerceteze înscrisurile şi să dea ascultare zapisului domnesc care cerea dumnealui biv vel vistiernicului Dan din Stelea şi Drăgoieşti să împlinească dijma, dimpreună cu satele domniei sale.

Luminăţia sa şi boierul vistiernic fumau ciubuc în pridvor. Haviz s-a uitat la Dan. I-a făcut semn să stea pe loc. S-a sculat alene de pe divan şi, lucru nemaipomenit, a coborît scările singur. S-a făcut a lua zapisul, dar cu iuţeala fulgerului a scos jungherul şi i-a tăiat o ureche, încît vistiernicelul a început să urle, fugind spre cal, cu sîngele şiroind.

Turcul a rîs din inimă, slobozind o poruncă scurtă spre unul din iuzbaşi, care a dat fuga în tabără. Cîţiva spahii au încălecat, fugărind cu suliţa în coaste pe trimişii domneşti. Nu se putea să se încarce în doi dăsagi deosebiţi cînd Haviz plecase în pricopseală. Dăsagii ce trebuiau umpluţi erau gemeni şi erau numai ai lui Haviz.

După fuga dăbilarilor au sosit carele turcului, trase de cîte patru boi mînaţi de robi pămînteni ofiliţi şi înneguraţi la priviri. Văzîndu-le, ceauşul a prins viaţă. Sărea de la unul la altul ţopăind vesel, le cerceta osiile, coşurile şi podinele, mormăind mulţumit. Mormăia şi Danul ca să-i facă pe plac, dar mormăia a pagubă.

Şi ca un făcut, după ce împreună daseră ocol pe la grajduri, ca să vadă luminatul fiu al lui Osman că nu e nici o pricopseală, în afară de calul acela negru, pe care Dan îl dă cu dragă inimă şi pe care amîndoi îl priveau cu felurite gînduri cînd îl purta comişelul Alexa prin curte, ca un făcut s-au auzit sunetele de zurgălăi, chiote de surugii şi pe poarta conacului a intrat o căruţă ferecată în felul celor braşoveneşti, trasă de şase cai de poştă, din care a coborît, dracul să-l pieptene, Jipa neguţătorul.

Jipa umblase pe toate drumurile de negoţ din Ţara Ardelenească şi mai departe pe cele ale Liowului, ba chiar şi în Ţara Nemţească, la Nuremberga. Acu, făcea calea din fiecare an, strîngînd de la boier Dan prisosul anului şi vitele pe care le tocmea în convoaie, trecîndu-le peste munţi, spre tîrgurile de dincolo. Om hîrşit cu viaţa, pe loc a înţeles ce-i de spus şi ce-i de ţinut pentru altă dată.

După cuvenitele temenele, au trecut toţi trei în pridvor.

Turcul adulmecase urma unor cîştiguri, dar nu ştia româneşte, după cum Jipa se făcea că nu ştie turceşte, înţelegîndu-se prin vorbele lui Dan. Haviz simţea că acesta le răstălmăceşte pe placul său. Aşa că, oştean întruchipat, s-a dus, urmat de iuzbaşi, să cerceteze rînduielile taberei, scîrbit de viclenia pe care o mirosise.

Dintr-un răsuflet, jupîn Jipa s-a deşertat de veşti.

— Hei, boierule, cată de strînge băierile pungii. Împărăţia craiului nemţesc a pornit război cu Poarta. Se scoală creştinătatea să alunge păgînul de pe pămînturile cutropite.

— Ba să-şi vadă de treabă. Turcul e tare şi mai bine cu el, că ţine mijlocul, decît cu răii de pămînt care asupresc boierii.

Jipa s-a mirat în sineşi.

— Nu ştiu cum vei vrea domnia-ta, boier vistiernice, dar împăratul nemţesc tocmeşte oşti. Craiul Bator Jicmond de la Ardeal se pleacă mai mult către apus decît spre răsărit, ba şi papa de la Rîm şi împăratul spaniolesc se ridică unul cu crucea, altul cu aurul.

Pe fruntea Danului s-au călătorit nori de îngrijorare. Asta nu-i a bună. Turcul va cere merinde, zaharelele se vor înmulţi, vor trebui date care, oameni, şi lui ce-i va mai rămîne? Anul acesta toate au mers pe dos. Colac peste pupăză, apucă tronul hainul de Mihai. Gîndul ăsta e cel mai crîncen.

Puteau ei să se tot bată împăraţii lumii. Punînd pierderea într-un taler şi cîştigul în altul, tot mai mare-i cîştigul la vreme de război. Dar răul de agă n-o să uite cum l-a viclenit la Alexandru Vodă, pîrîndu-l că vrea să apuce domnia! Prea îi stătea moşia lui de peste Olt în coastă. Moşia agăi e acum a Danului. Dar aga vine cu firman de domnie!

Dan a zîmbit crunt. Au mai venit ei şi alţii, pierzîndu-şi capetele mai apoi.

Jupîn Jipa a lăsat trebile altora şi s-a întors la ale dumisale.

— Boierule, ce va fi, vom vedea. Însă eu ştiu că-mi sînt de trebuinţă cîteva care cu sloiuri de ceară aurie, pentru lumînări. Pe asta se scoate bani buni. O trecem dincolo de Dunăre printr-un prieten al meu de la cetatea Raguzei şi o desfacem la Venezia.

Negustorul a scos de la brîu o pungă de catifea şi din pungă un bulgăraş de ceară. Dan a luat bulgăraşul în mînă, l-a mirosit, apoi l-a privit în zare. Ceara era parfumată, un parfum uşor adunat parcă strop cu strop din toate florile, şi privită împotriva soarelui avea vine aurii, ea însăşi schimbîndu-se într-un bruş uşor de aur. Aşa ceară nu făceau prisăcarii boiereşti.

— De unde o ai ?
— De la cneazul Gheţea al Cremenarilor.
— Cîinele !... Pînă n-o să-l vadă culcat la pămînt n-o să aibă hodină. Îi stă în coastă şi-i astupă parcă răsuflarea. Lostriţa şi păstrăvul trag în sus, spre apele învîltorate ale muntelui şi cremenarii îşi umplu pungile de pe urma lor. Ceara asta la ei se face. Vînatul cel mare şi scump la ei îşi lasă blana. Drumul munţilor...
— Ce Gheţea, ce Gheţea. Allah, am auzit bine ? Urechile nu m-au înşelat ? Pe barba profetului, unde-i fiul de cîine ? Haviz urca treptele, sărind mai mult într-un picior. Ochiul i se bătea crîncen, mustaţa-i se zbîrlise, urmele albe ale vărsatului se roşiseră. S-a repezit la jupîn Jipa, apucîndu-l cu mîinile de gît.

III

De cînd venise ceauş Haviz, logofătul Pîneciu nu-şi mai dădea sieşi nici un fel de răgaz. Alerga la cuhnii, de la cuhnii la tabără, de la tabără iarăşi la cuhnii. Rîdea, bătea temenele, sărea să toarne apă vreunui iuzbaş sau bulucbaş, dădea ochii peste cap arătînd spre bordeiele ţiganilor, unde se zăreau trupurile roabelor legănate în mers. Simţea că dacă nici acum n-o pune piciorul în prag, au să-l înmoaie cu totul drăgoieştenii. A găsit pînă la urmă un spahiu bătrîn, care rupea româneşte, şi i-a spus tărăşenia toată. Că dacă vor să-şi umple carele şi pe ei, să scotocească în sat, că nemernicii de acolo ţin îngropate comori, fiind ei mari neguţători la vremea lor, că muieri mai frumoase ca-n Drăgoieşti rar se găsesc prin alte părţi.

Spahiul l-a ascultat dînd din cap şi privindu-l cu ochi ageri, plini de scîrbă. Prin mintea lui închinată credinţei către Allah şi slujbei de ostaş s-a strecurat o frîntură de gînd omenesc.

— Tu şeitan [1]. Inima de la tine în Gheena. A scuipat într-o lăture, dar lumina bunătăţii n-a licărit decît o clipă în sufletul lui învîrtoşat de nelegiuiri.

---

[1] diavol (turc.).

Astfel că vorbele lui Pîneciu au ajuns la urechile lui ceauş Haviz în noaptea aceea a sosirii, cînd, îndestulat de mîncare şi bucuros de noile izbînzi ce i se înfăţişau, se lungise pe divan, lăsînd somnul să-l cuprindă uşor, ca o bucurie tihnită, aşteptată şi dorită.

Tot în seară, boier Dan a aflat din gura Pîneciului cum ticălosul de moş Drăgoi doseşte în sat oameni fugiţi de peste Olt. Îi doseşte ca să le fie mai uşor la munci şi la plată, lipsind punga boierului de ce i se cuvenea pentru aerul ce-l trăgeau în bojoci şi pentru pămîntul pe care-şi aşterneau oasele.

Cînd a ieşit din cămările Danului, Pîneciu rîdea zîmbat, lăsîndu-şi capul ras să se limpezească în răcoarea nopţii. I s-a părut, sau o umbră s-a furişat de lîngă cîini ? Din doi paşi a fost lîngă ei. Ursu şi Sura au ridicat capetele, adulmecîndu-l. N-a fost nimeni. Altfel ar fi lătrat.

Cînd a simţit că greul somnului se aşterne peste casă, visternicul şi-a tras singur papucii moi în picioare, strecurîndu-se cu băgare de seamă în sala mare. Acum mai mult ca oricînd avea nevoie să-şi adune gîndurile, să şi le prefire printre bogăţiile lui. Acum mai mult decît oricînd îi era dor să simtă în palmele încintate răceala şi netezimea pietrelor scumpe.

N-a aprins lumînarea şi, după ce a cercetat din ochi sala, s-a apropiat de tablou. Prin ochiurile ferestrelor se strecura lumina palidă a nopţii, pierzîndu-se în întunecimile moi ale blănurilor, răsfrîngîndu-se în luciul armelor, împrăştiindu-se într-o pulbere subţire şi abia văzută pe jilţuri şi divane.

Cînd a împins într-o lature uşa meşteşugită, o alta s-a crăpat dinspre odăile turcului.

Iuzbaşa Selim, care împlinise slujbele pe lîngă stăpînul său şi care îşi tocmea atunci culcuşul în pragul odăii lui, auzise, aşa ca o părere, zgomot. Împins de tinereţe şi necugetare, s-a strecurat în spatele Danului, călcînd furişat, aşa cum învăţase de la fiarele pustiurilor în care se născuse. A văzut tabloul închizîndu-i-se în nas.

„Allah ! Ce face ghiaurul ?..."

Toate poveştile năprasnice cu comori tăinuite, toate basmele despre bogăţia ascunsă a valahilor şi despre meşteşugul cu care le ţinu dosite, rostite la focurile de tabără de către oştenii mai

bătrîni, i-au venit în minte. A pipăit rama cu înfrigurare. Acolo unde văzuse mîna albă a ghiaurului a simțit cum degetul i se afundă într-o scobitură. A împins călcînd ușor, cu hangerul tras. Întuneric. Întuneric adînc.

„Pe barba profetului! Acolo-i o lumină. Parcă vine de sub pămînt." A șovăit o clipă.

Turcul e ostaș viteaz atunci cînd se luptă la lumină și cu oamenii. De cum se lasă întunericul și djinnii [1] încep să bîntuie lumea, cînd focurile se aprind și în jurul lor Israfil, îngerul morții, caută sufletele celor vii, de atunci vitejii simt plutindu-le în jur o lume de spaime, de basm, care-i adună unul în altul, fără prea multă inimă.

Dar acolo e o lumină, și ghiaurul nu-i un vrăjitor. A pipăit pereții, a coborît scările, ținîndu-se cu sufletul la gură după lumina aceea pîlpîitoare, care aici se mărea, aruncînd umbrele a doi oameni pînă la picioarele lui, aici se micșora, zgîrcindu-le, tremurîndu-le pe pereții de pămînt umed.

Iuzbașa Selim a stat o clipă la gînduri: „Ghiaurul nu este singur. Allah stă însă de partea binecredincioșilor"!

Boier Dan a lăsat robul în culă și s-a întors, strecurîndu-se sub boltă și de acolo în tainiță. Cînd sfeșnicul a aprins toată bogăția nestematelor și a aurului, iuzbașa Selim, care-i ținuse urmele, a scos un strigăt de uimire. Așa ceva nu putea fi decît în basmele roabei Tavaddud. Dan s-a întors ca mușcat de șarpe. Crezuse că robul, neascultîndu-i porunca, se luase după el. La vederea unui străin, gîtul i s-a strîns, inima a prins a zvîcni cu putere bătînd să-i spargă coșul pieptului. A simțit o sfîrșeală în picioare, căutînd sprijinul jilțului. Însă nimic din toate astea nu s-au arătat pe fața lui. A dus mîna la inimă, închinîndu-se.

— Vino aproape, luminate stăpîn! Fii ca acasă la tine.

Iuzbașa a făcut cîțiva pași, cu gura ușor căscată, cu ochii măriți peste măsură. Gîfîia de parcă ar fi urcat un munte.

Dan și-a subțiat pleoapele. A luat un pumn de nestemate, care închipuiau în mîna lui toate fulgerele cerului, și i le-a întins. Atunci cînd copilandrul s-a apropiat vrăjit, hangerul vistiernicului a strălucit o clipă, apoi s-a înfipt pînă la plăsele în gît. O spumă de sînge cald i-a năclăit mîna. A lăsat

[1] duh rău

trupul să cadă jos, împingîndu-l cu piciorul. Astupase un bob de mărgăritar. A ridicat piatra privind-o în lumina sfeșnicului să vadă dacă nu are vreo scrijilitură, apoi s-a huluit în jilț ca retezat de la rădăcini. Comoara lui, sufletul lui, viața lui erau în primejdie. Ce să facă? Mîine Haviz are să-și caute iuzbașul! Are să răscolească și străfundurile pămîntului ca să-l găsească.

Nu știe cît a stat așa. Lumînările picuraseră lacrimi de ceară la piciorul sfeșnicului și abia mai pîlpîiau, cu lumina adunată în mucurile mici și moi. Cînd s-a ridicat, boier Dan zîmbea. Un zîmbet galben, hain.

A apucat hoitul de subsuori și l-a tras afară. Împreună cu robul l-a dus pe un gang pornit din borta de lîngă oblonul ce răspunde în temniță. Cu cît mergeau, cu atît mirosul greu și umed se primenea cu aer din ce în ce mai proaspăt. Fundul gangului a prins să urce și, după cîțiva pași, boierul s-a oprit în fața unui tufiș des, care-l ascundea.

De afară veneau, murmurat, toate zgomotele nopții de vară.

Rînduielile ostășești, ținute cu strășnicie de bătrînii satului, prindeau bine la vremuri grele ca acestea. Crescuți numai cu urechea la sunetul buciumelor și cu ochii la sforile de fum care vesteau călcarea, drăgoieștenii aveau împărțite în de ei meșteșugurile războiului ascuns și de spaimă pentru turc, anume cel al izbirilor scurte, în crugul nopții cînd și apele dorm. După izbirea asta piereau ca duhurile pădurii, mistuindu-se în fundurile ei.

Satul dormea. Dar dormea iepurește, numai cu un ochi închis. Din zece bordeie, nouă erau goale, iar al zecelea plin și cu locuitorii bărbați ai celorlalte. Acesta îndeobște era al vreunui pîrgar sau al altui drăgoieștean care cunoștea seama luptelor.

Într-un stejar de deasupra taberei turcești, Lambru sta între două crengi groase care închipuiau un leagăn și nu scăpa nimic din cele ce se rînduiau jos și dincolo, peste gardul conacului, la odăile lui Haviz. Nu răzbătea pînă la el decît mirosul iute al fumului, lumina flăcărilor de la focuri topindu-se în frunzișul des al copacului. Cu cît Carul urca mai sus pe boltă, cu atît totul se liniștea în tabără, nedînd prepusuri de rău.

Auzea cum din ce în ce caii ronţăie fînul mai rar, le simţea mirosul şi parcă i-a venit aşa, de la inimă, să alunece jos din copac şi să-şi vîre faţa în coama unuia, a şargului celuia de stă mai în lumină şi saltă capul mic, cu urechile ascuţite, cercetînd în toate laturile. Nu şi-a putut stăpîni un oftat.

Străjile, care sprijinite în coadele suliţelor, care stînd jos, petreceau timpul veghei, ciripind pe limba lor.

„În noaptea asta n-a fi nimic", gîndi Lambru. A ridicat iarăşi ochii spre cer, să-şi lămurească curgerea timpului după mersul stelelor, cînd cocoşii au trîmbiţat miezul nopţii. Tot atunci, dintr-un stejar alăturat, s-a auzit ţipătul cucuvelei. De trei ori rar, de trei ori repede şi îndesat, aşa cum face cînd prinde prada.

Meiotă venise taman cînd se cerea.

La răstimpuri, s-au mai auzit şi alte cucuvăi, prin preajma curţii. Şi la miazănoapte, şi la miazăzi, şi la apus.

Lambru a zîmbit în barbă. Nici măcar un sticlete n-ar fi putut intra sau ieşi din curte fără ca cineva din ai lor să nu-l vadă. Cu grijă, pipăind fiecare creangă sau nod cu vîrful degetelor de la picioare, a coborît pînă sub poala stejarului, apoi, dîndu-se pe partea umbrită dinspre pădure, s-a lăsat să alunece jos, cu un fîşîit uşor de şopîrlă.

Cînd a intrat în ograda lui moş Drăgoi, a văzut pe careva dormind lîngă bordei. Nu i-a luat seama că stătea neacoperit pe pămîntul gol. A intrat înăuntru şi l-a găsit pe cneaz şezînd pe laviţă, sprijinit într-un cot, cu ochii înfipţi în lumina feştilei. Fără să se uite la el, bătrînul l-a întrebat ca prin vis :

— Ce-i ?

— Nimic !

— Se vede vreun semn ?...

— Ba.

Au tăcut. Într-un tîrziu, Lambru a cercat să-şi dezlege gîndurile :

— Ce facem ? Lăsăm satul şi ne ducem după muieri ?...

— Ba !

— Atunci ?

— Răspundem după cum ne îndeamnă... Bătrînul a arătat cu capul spre conac. Nu-l putem lăsa, Lambrule. Are să treacă şi asta !... Unde să ne ducem ?

— Asta-i drept ! Unde ?...

— Da' pe Ileana ai văz't-o ?

— Îi cu jupîniţa. N-a dat nas pe afară.

Moş Drăgoi a zîmbit :

— Culcă-te şi tu. Poate mîine ?...

— Poate !

Le erau gîndurile grele. Dacă n-ar fi fost bătrînul, satul s-ar fi risipit de mult. Moş Drăgoi simţea în el că haiticul de lupi e tare, pînă-i haitic. Primăvara, cînd lupii tineri umblă singuri în focurile dragostei, îţi vine uşor a-i răpune. Şi la urmă, ăsta-i pămîntul lor. Aici au îngropat osemintele tuturor bătrînilor. N-o să le lase spurcăciunii de boier.

Lambru aţipise culcat pe cojoc, cu capul sprijinit de marginea laviţei. Înainte de a închide ochii, a mai perindat cu gîndul la tocmelile taberei şi ale conacului. Nimic nu arăta vreun zbucium, sau vreun dichis de harţ.

Aşa gîndise şi Meiotă. Dar asta numai pînă-n zori. Căci înainte de a se crăpa de ziuă, l-a văzut dînd buzna pe Pîneciu la odăile boierului. Apoi pe alvanitul ce dormea în pridvorul jupîniţei, alergînd la ferestrele lui ceauş Haviz. N-a trecut vreme cît ai scoate o găleată cu apă şi boierul a ieşit în arme, cu turcul cel pocit, care începu a da porunci atît de straşnice, că pe dată tabăra se trezi din somn. Atît i-a trebuit lui Meiotă. Nu mai ştie cînd a fost jos şi cînd s-a aşternut pe goană iepurească. S-a însîngerat la faţă de crengile tufelor, s-a lovit într-un ciot încît durerea l-a fulgerat la creier, dar o ţinea una. A cîrnit-o de-a dreptul prin pădure. Cînd a răspuns în colţul satului, a dat gură cît a putut de tare :

— Vin turcii !... Vin turcii !

N-a trecut bine de mijlocul Drăgoieştiului, şi pămîntul a prins să duduie sub copitele repezite în goană. Spahiii cunoşteau rînduiala ăstui fel de vînătoare. Ajunşi în capul satului, s-au desfăcut în trei trîmbe. Două au ocolit pe de margini, închizîndu-l despre pădure, alta, a treia, a dat buzna pe uliţa din mijloc, năzuind spre partea dinspre Cremenari, să-l închidă şi de acolo.

Simţind răpăitul copitelor aproape, Meiotă şi-a făcut vînt peste gardul unui bordei, nu atît de repede ca să nu-l ajungă un vîrf de suliţă în umăr.

Pîneciu gonea plecat pe oblînc, cu o mînă de spahii în urma lui, cu cîinii ţinîndu-i paşii. A sărit din goana calului gardul

scund al ogrăzii lui moş Drăgoi şi cînd acesta s-a repezit afară, s-a simţit cuprins de grumaz de arcanul unui spahiu şi trîntit la pămînt.

Logofătul sărise din şa şi acum sta îngenuncheat lîngă hoitul iuzbaşului Selim, sprijinit de bordei.

Cînd bătrînul s-a pus în picioare, slăbindu-şi laţul arcanului, Pîneciu i-a căutat ochii, apoi a rîs crunt şi strîmb aşa cum ştia el să rîdă.

— Pînă aici ţi-a fost !

Moş Drăgoi a priceput toată tărăşenia. Ochii lui căutau să vadă ce face satul. De la poala codrului se auzeau icnituri de oameni şi zăngănit de arme. Drăgoieştenii răzbăteau la adăpostul pădurii, strecurîndu-se pe după bordeie şi pe lîngă garduri, izbindu-se scurt cu spahiii puşi rar şi luaţi din pripă. Astea toate le-a înţeles fără să le vadă şi fără să i le spună cineva. Ba putea să numere în gînd cetele şi pe cetaşi după zgomotul harţului şi locul de unde se auzea.

A zîmbit. Atunci l-a ajuns harapnicul logofătului peste faţă, vrîstîndu-i-o cu sînge. Dulăii au mîrîit arătîndu-şi colţii şi Pîneciu n-ar fi putut vîrî mîna-n foc că au mîrîit la moş Drăgoi.

— Unde-i Gheorghe, moş blestemat ?... Repede, că n-avem răgaz ! Sfînta Fecioară să fie cu el.

Răspunsul a fost un stupit trimis cu dibăcie între ochii Pîneciului. Logofătul a simţit cum se moaie de la junghetură şi poate l-ar fi strîns de gît, dacă spahiii nu dădeau călcîie, pornind la trap. Omul boierului şi-a aruncat ochii în bordei, apoi a încălecat, urmînd ceata ce se îndrepta spre conac. În ţeasta lui rasă se fugăreau gînduri potrivnice. Nu asta voise pînă la urmă. Nu numai pentru asta se chinuise cu hoitul turcului azi-noapte. El voia tot satul adunat sub suliţele spahiilor şi harapnicul lui să nu se hodinească pînă cînd nu i-ar fi pus pe toţi la pămînt. Ar fi vrut să răscolească ogrăzile, bordeiele şi să dea de toate ascunzişurile cîinilor acestora.

Aşa cum veniseră puhoi, aşa s-au strîns trîmbele de călăreţi.

Moş Drăgoi nu s-a mai putut ţine pe picioare după ce calul pornise în trap întins şi se lăsase însîngerat de tîrîşul acesta nemilos. Spahiul îl slobozise să-şi treacă arcanul pe la subsuori. Asta parcă-l mai uşura. Strîngea aprig din fălci să nu scoată un geamăt. Nu. Bucuria asta n-o să le-o facă el,

orice-ar fi. Cu toată durerea, a zîmbit cînd a văzut cîţiva turci, cam şase la număr, culcaţi pe lat în şei, sîngerînd din spărturile făcute de suliţele rumînilor. Apoi durerea l-a făcut să adune numai cercuri roşii şi verzi sub pleoape, a simţit că ceva se răsuceşte în măruntaie, că îl cuprinde un vîrtej nămolos şi cald care-l duce departe, rupîndu-l de lume şi de viaţă.

Lambru a dat să iasă şi el după moş Drăgoi. Cînd a văzut copitele cailor prin uşa bordeiului, s-a tupilat sub miţa de oaie, trăgîndu-şi peste cap măsuţa cea pe trei picioare. După ce tropotele s-au depărtat, s-a tîrît pe brînci, iscodind locurile. A ajuns cît ai bate în palme sub codru, apoi în poiana cu stejarul sfatului.

Nici urmă de om. Şi-a săltat mîna în sus de trei ori, semn că nu-i primejdie, şi pe dată ierburile au prins să se mişte, ramurile tufelor să se deie în lături şi drăgoieştenii au răsărit ca din pămînt, strîngîndu-se roată în jurul lui. Feţele le erau bolovănoase, aprige şi de spaimă. Pletele şi tuful bărbilor ţepoase şi aricite dovedeau mare mînie.

— L-au prins pe cneaz !...

— Dă poruncă, Lambrule !

— Ascultaţi !...

Lambru şi-a împărţit poruncile scurt şi fără şovăială. Asta n-a ţinut mai nimic. Apoi oamenii s-au mişcat către conac. Nu se auzea nici o vorbă. Doar gîfîitul piepturilor ce nu se astîmpăraseră după goană. La colţul pădurii de către conac, l-au găsit pe Meiotă cu umărul sîngerat. A intrat între ei fără să zică nimic. Cînd au auzit cucul, au grăbit paşii. Era semn de la Gheorghe, care străjuia înspre miazăzi, lîngă porţi.

Ileana dormise la picioarele jupîniţei Neaga. Nu cutezase să plece de la conac de frica osmanilor ce forfoteau prin curte şi mai ales de frica lui Pîneciu, care o pîndea cu gînduri rele. Tropotele din tabără şi răcnetele lui ceauş Haviz au trezit-o înainte de a fi răsărit soarele. S-a uitat pe după perdeluţele de borangic, dar n-a înţeles mare lucru. Apoi şi-a văzut de treburile ce erau de rînduit înainte de a se deştepta jupîniţa.

Pe cît era boierul de aprig, pe atît era Neaga de blîndă. Crescuse singură, cu fetele din sat care-o slujeau, boierul fiind mai mult plecat la Scaun, neavînd vreme să se împărtăşească

din obiceiele cinului ei. Acum dormea, cu părul auriu despletit şi împrăştiat pe faţa albă a perinii, pufăind uşurel din buzele rumene.
Ileana a privit-o cu dragoste. Un suflet de om, aşa cum spunea tătuţa, rătăcit lîngă hainul de boier. De cînd îi aduce ea bucatele, jupîniţa s-a trezit ca dintr-o somnie a morţii. Şi-a adunat minţile şi aseară a ciripit veselă şi vioaie ca prigoria. De bună seamă, Rada îi punea otrăvuri. La ce ? Ce-i făcuse jupîniţa, care nu avea suflet să omoare nici o muscă ?
A deschis binişor obloanele, şi soarele, care ridicase fruntea roşie peste vîrfurile pomilor, s-a strecurat în odaie cu belşug de lumină. Înăuntru mirosea a sînziene şi sulfină, puse în scrinurile cu zestrea jupîniţei.
Simţind lumina, jupîniţa a deschis ochii cu o zbatere deasă a genelor lungi, apoi întorcîndu-şi capul spre ea, a strigat-o încet, ca prin vis :
— Ileano !
Fata s-a grăbit lîngă pat şi i-a sărutat mîna. Apoi Neaga, ridicîndu-se într-un cot şi scuturîndu-şi cosiţa :
— Ce bine că nu mă mai doare capul. Îmi vine să cînt de bucurie. Să ştii că astăzi mergem în pădure să culegem flori... De ce dai din cap ?
— Nu putem, jupîniţă.
Neaga a încruntat sprîncenele :
— De ce nu putem ?
— Ai uitat de păgîni ?
Jupîniţa şi-a trecut mîna peste frunte, ca şi cînd ar fi certat-o pentru lipsa asta de ţinere de minte.
— Aşa-i !
Atunci zvonul şi ocările de afară le-au făcut să sară la geam şi să tragă perdelele. Cum nu puteau însă auzi bine, au deschis şi ferestrele.
Zvonul creştea. Se auzeau tropote de cai şi zăngănit de arme.
— Auzi, Ileană, cucul ? Dar ce ai ? Ce te-ai îngălbenit aşa ?
— E primejdie, jupîniţă... Primejdie mare !
— De unde ştii ?... Spune !
Într-un răsuflet Ileana îi toarce toată povestea, cu robii, cu Pîneciu, cu duşmănia lui către sat, cu toate relele pe care

le-a închipuit şi pe care inima ei îi spune că acum le şi făptuieşte.
Neaga a ascultat-o tremurînd, apoi şi-a aruncat un şal de mătase pe spate, dînd să iasă.
— Unde te duci, jupîniţă ?
— La tata ! El trebuie să facă ceva !
Ileana a apucat-o de mînă, clătinînd capul a împotrivire.
— Mai bine să facem ceva după puterile noastre. Să trecem în cămările de răspund spre miazăzi.
Amîndouă fetele, ţinîndu-se de mînă, au trecut coridorul strîmt, intrînd într-o cameră care deschidea ferestre spre poarta conacului.
Ileana l-a văzut pe taică-su întins jos. Părea fără viaţă. A dat un strigăt uşor şi lăcrimile i-au podidit ochii. S-ar fi repezit afară, dacă n-ar fi luat seama la stejarul din care cucul împrăştia zvon de mînie.
Slugile au grăbit cu găleţi pline, stropindu-l pe bătrîn. Cînd s-a ridicat, l-au purtat între suliţi în faţa cerdacului unde stăteau ceauş Haviz şi boierul. Acolo, la picioarele lui moş Drăgoi, au întins şi trupul iuzbaşului. După felul cum se-nnourase, după felul cum se îndreptase de spate, Ileana a înţeles că taică-su se va pune curmeziş. Ce mîndru stă bătrînul ! Jupîniţa a luat-o pe după umeri, privind afară cu ochii mari şi nările tremurînde.
Judecata a fost scurtă. La început, turcul părea că va sări să-l înjunghie. Dar cneazul Drăgoieştiului ştia că asta ar fi o moarte prea repede şi prea blîndă pentru cugetul înrăit al păgînului. Şi-a sumeţit capul, încleştîndu-şi fălcile. Socotelile şi le făcuse. N-avea să scoată o vorbă. Nici aşa, nici aşa.
— Ei, moş Drăgoi, spune-ne şi nouă cum ai făcut-o. Iaca, luminăţia-sa s-ar putea să-ţi ierte viaţa, lipsindu-te numai de mîna care s-a ridicat asupra vieţii viteazului de-ţi stă la picioare.
Moş Drăgoi şi-a pironit ochii în ochii Danului şi acesta i-a ferit într-o lăture.
Atunci a sărit Pîneciu :
— Pleacă capul, vită, în faţa stăpînului şi răspunde.
Îndemnul l-a urmat lovindu-l în coaste cu coderia harapnicului. Ursu a mîrîit şi Pîneciu s-a bucurat că are prieteni aşa de aproape.

Spahiii de rînd după ce-şi lăsaseră caii la conoveţe în grija străjerilor, se tocmiseră în rînduri, cam la douăzeci de paşi în spatele prinsului, rezemîndu-se în suliţi şi înconjurînd locul din trei părţi. A patra era închisă de conac.

Cu cît i se limpezea mintea după loviturile primite, cu atît moş Drăgoi simţea în el că marele ceas al răfuielii cu boierul a sosit. Toată batjocura cu turcul omorît era făcută să-l piardă. Atunci la ce să-şi pîngărească anii şi viaţa, plecîndu-se acu la sfîrşitul ei, cînd a stat drept atîta amar de ani ? Şi-a plimbat ochii de jur împrejur. Cînd a auzit cucul, a zîmbit. A zîmbit auzind cu urechile lui bătrîne un murmur şi o şoaptă a pădurii, pe care nu le pot auzi decît oamenii de pămînt, crescuţi din brazdă şi năduşind peste brazdă.

Înfruntarea asta şi rîsul ăsta erau prea mult şi pentru Haviz, şi pentru boier, dar mai ales pentru Pîneciu.

Se vedea treaba că toate erau rînduite. La semnul logofătului, un rob de la cuhnii, ce sta pe aproape, a adus o tipsie de jar, aşezînd-o la picioarele acestuia.

Acum, Pîneciu avea mîna slobodă. Mustaţa tătărască se îmbăţoşase, gura pocită şi lipsită de dinţi mesteca mereu vorbele lui plăcute, din care moş Drăgoi auzea numai numele Fecioarei. I-a legat mîinile la spate cu o sfoară de in răsucită în patru. Ursu şi Sura se ridicaseră pe şezuturi şi priveau miraţi, mîrîind molcom, întorcînd capul cînd într-o parte, cînd în alta. Boierul se tologise pe divan. Aidoma făcuse şi Haviz. Îşi dărăceau în bărbi plăcerea ce-i aştepta curînd.

Numai Ileana şi-a simţit iia lipindu-i-se de pielea umezită şi picioarele tremurînd. Cînd l-a văzut pe Pîneciu scoţînd hangerul şi potrivindu-l pe cărbuni, a înţeles. A scos un geamăt adînc şi abia a mai putut rosti :

— Îndură-te, jupîniţă !... Vor să-i ia vederea !... Îndură-te !

Apoi s-a scuturat o dată, ca şi cînd ar fi vrut să-şi arunce jos teama, şi, înainte ca Neaga să poată face ceva, s-a repezit la uşă şi de acolo, trecînd curtea în paşi repezi, s-a lipit cu faţa de pieptul lui taică-su.

Bătrînul şi-a simţit geana umedă, aşa dintr-o dată, şi că-i slăbesc puterile.

— De ce faci asta, Ileano ? De ce ?

— Nu te las, tătuţă. Niciodată !

Vorbele lor se întretăiau stăruind numai pentru ei, alipindu-le sufletele, adunîndu-le aici în lumea unui lat de palmă cît

despărţea faţa bătrînului de aceea a fetei, dincolo de care nu mai era nimic.

Pîneciu a rămas o clipă în mirare, apoi, cum răcnetele boierului se adăugiseră la mînia lui, s-a repezit la fată, cătînd s-o smulgă de lîngă pieptul bătrînului. Atunci unghiile Ilenei i-au crestat pentru a doua oară faţa. Pîneciu s-a dat un pas înapoi şi s-ar fi repezit din nou, căci rîsetele spahiilor îl întărîtaseră peste măsură, dacă n-ar fi văzut-o cu coada ochiului pe jupîniţa Neaga prăvălită la picioarele boierului.

În clipa aceea de răgaz un urlet cumplit s-a ridicat de la porţile deschise. Care cu ţepoaie, care cu coase, drăgoieştenii au dat năvală cu feţele aprige, cu ochii înrăiţi şi holbaţi. Strigătul atît de cunoscut odinioară răsuna sîngeros şi aspru în dimineaţa aceea de august, aşa cum nu se mai auzise pe acele meleaguri din vremea agerului voievod Radu de la Afumaţi.

— Dă, mă !... Dă, mă !...

Rîndurile din spate ale spahiilor au fost repede culcate la pămînt, izbite cu sete de ceata în care Gheorghe vîslea cu sîrg.

Danul a rămas ca pironit locului în pridvor, cu jupîniţa căzută la picioare. Apoi, ca împins de la spate, a ţîşnit să-şi ia arcul.

Numai ceauş Haviz a rămas netulburat, subţiindu-şi ochiul şi parcă stînd să numere pe cei ce dăduseră buzna. A-nţeles că vătămaseră străjile de la tabără şi că-i va fi greu să-şi mînuie ostaşii în ogradă. Dar de astea mai văzuse el. Spahiii din latura dinspre porţi plecaseră suliţele. Cum nu se puteau mişca prea bine, puseseră mîna pe iatagane.

Poruncile lui Haviz au repezit pe dată şi celelalte laturi în luptă, aşa încît închideau la mijloc ceata rumînilor, căutînd s-o închidă şi dinspre poartă, unde alvaniţii zăceau legaţi cobză, afară de cei din foişoare, care mare lucru nu puteau face.

Moş Drăgoi s-a răsucit să vadă, cu inima bătîndu-i să-i spargă pieptul.

— Ileană, rupe legăturile !... Repede !

Acum era timpul cel mai potrivit să fugă. Înţelesese el după numărul puţin al rumînilor cu nu-i decît o capcană pentru osmani.

Ileana se căznea cu dinţii să taie sfoara tare, cînd Pîneciu, spumegînd, cu hangerul înroşit, s-a repezit la bătrîn. Fata a scos un ţipăt scurt şi s-a pus în faţa logofătului. Cu un pumn trîntit în piept, acesta a răsturnat-o pe spate. La ţipătul fie-sii,

bătrînul a întors capul. Pîneciu rîdea. Se apropia încet, cu pași ușori de pisică.

— Credeai că scapi ? Ai ? Uită-te ! Uită-te, moș Drăgoi !... Uită-te, moș Drăgoi !... Am să-ți arunc ochii la cîini.

Cușmulița îi căzuse jos, capul lui ras lucea, ochii repezi revărsau toată tina urii atîta vreme ascunsă. Lui Pîneciu nu-i mai păsa de luptă, de zăngănitul armelor și de gemetele răniților. Pîneciu nu mai vedea decît ochii lui moș Drăgoi. Ochii aceștia aprigi, care acum se vor topi pentru vecie.

Bătrînul ar fi vrut să fugă. Să dea cu picioarele. Logofătul i-a ghicit gîndurile și rîsul s-a adîncit mai mult pe fața-i hîdă :

— N-ai să fugi. Altfel... și s-a uitat la fată.

Era însă prea tîrziu. Ileana, ridicată în genunchi, i-a înfipt dinții în pulpă. Tot atunci, ca scăpat dintr-un arc, Ursu, dulăul care băgase spaima în robi, i-a sărit în beregată, plătindu-și bicele care-i vrîstaseră de atîtea ori carnea. Pîneciu s-a holbat a spaimă, simțind botul umed al cîinelui aproape de față. Scăpase jos hangerul și-și încleștase mîinile în gîtul animalului. Sura, cățeaua, care pînă atunci stătuse buimacă, s-a zborșit cu perii de pe gît ridicați, s-a dat puțin într-o latură și cînd a sărit, un val de sînge a țîșnit din gîtul logofătului, care a dat în genunchi, s-a mai luptat cu cele două namile înfuriate, apoi a căzut cu fața la pămînt, fără să mai miște.

Toate s-au petrecut ca fulgerul.

Așa cum au venit, așa s-au topit drăgoieștenii.

Cînd spahiii au prins a bate mai cu meșteșug rîndurile puține ale rumînilor, s-au auzit alte urlete din spate și o altă ceată, cu Lambru în frunte, a năvălit peste gard, cu sulițele împoncișate, dărîmînd tot ce întîlneau în cale. I-a trebuit o clipeală lui Lambru să taie legăturile cneazului și să-i pună în mînă un baltag.

Simțind coada lucioasă a armei în palme, moș Drăgoi a scos un strigăt aspru de luptă care a înghețat sîngele osmanilor, tocmind în același timp inimile rumînilor. Atunci cînd spahiii au dat față, au văzut înainte-le o arătare înfricoșată care unde lovea lăsa trupuri fără capete, sau făcea dintr-un cap, două.

— Dă semnul vulpii să ne tragem la codru, i-a gîfîit Lambru. Nu mai putem ține.

— Încă oleacă de zăbavă. Să mă răcoresc.

A mai pălit în stînga, a mai pălit în dreapta, însă văzînd că turcii dau de isnoavă, moș Drăgoi a slobozit un lătrat ascuțit de vulpe încolțită. Pe loc cele două cete s-au învîrtejit, dînd dosul. Înainte ca spahiii să știe încotro s-o ia, s-au topit, una pe porți, trăgîndu-le după ea, cealaltă pe la gardurile unde erau cocinele și colibele argaților, sărind cu ușurință pe acoperișuri, de acolo pe coama gardului și de acolo jos.

Ileana s-a simțit purtată ca într-un vîrtej. Moș Drăgoi încălecase gardul, cînd s-a oprit să-și întoarcă ochii spre cerdac. Atunci a mai apucat să-l vadă pe boier strunind arcul, dar cînd să-și dea drumul jos, săgeata slobozită cu liniște i-a pătruns în piept, pînă la pene. Înainte de a-l cuprinde valul roș al amețelii, moș Drăgoi a auzit rîsul ascuțit la Danului. Asta l-a fript la inimă mai rău decît durerea ce o simțea de pe urma săgeții.

Acum drăgoieștenii își pierdeau urmele, trăgîndu-se spre fundul tainic al codrului. Doi flăcăi îl purtau pe moș Drăgoi și se schimbau cu alții cînd osteneau.

Ileana, cu ochii plînși, se ținea lîngă el, apărîndu-i fața de țînțari și muște. Pic cu pic, sîngele cald al cneazului se scurgea în frunzele și pămîntul pădurii. Cînd au ajuns în poiana bisericii celei vechi, moș Drăgoi a făcut semn de oprire.

Lambru i-a tocmit un culcuș de frunze la rădăcina unui fag, rezemîndu-l așa fel să nu-l lovească fierul săgeții care ieșise prin spate. Drăgoieștenii stau adunați, cu pletele descoperite, cu ochii pustii cătînd în gol. Rînd pe rînd, au venit toate cetele.

Ziua se arăta senină și pădurea primea cu toate glasurile ei măreția dimineții.

— Cneazule, să-ți scot fierul.

Moș Drăgoi a făcut semn de împotrivire. Abia a rostit :

— Apă !

Cineva s-a mișcat și curînd, dintr-un fund de cujmă, Ileana i-a prelins pe buzele arse apă rece de izvor.

Moș Drăgoi a mai răsuflat chinuit, să-și capete putere. I-a făcut semn lui Lambru să se dea aproape. Cu o mînă ținea mîna Ilenei, care plîngea înăbușit, pe cealaltă și-a înfipt-o cu degetele rășchirate în țărîna afînată de la rădăcina fagului.

— Spune-le oamenilor să lase loc spre biserică.

Vorbele încete, abia şoptite, şuierau ca sunetul unui caval spart. Drăgoieştenii au ferit într-o lature şi moş Drăgoi şi-a putut odihni ochii pe turla sărmană şi strîmbă de lemn acoperit cu muşchi, pe crucile noduroase, negre, crăpate de arşiţe şi ploi.

Era poiana ţintirimului, locul de răgaz şi popas al sufletului. Flori sălbatice năpădiseră bietele trunchiuri astrucate sub brazdele din care îşi trăgeau hrana şi parcă toţi fagii bătrîni de prin preajmă îşi înfipseseră rădăcinile în oasele moşilor şi strămoşilor, cu începere de la căpitanul Drăgoi, descălecătorul satului.

Ochii cneazului rătăceau peste florile albăstrii de salvie şi cicoare, peste cele înalte şi albe de gîscariţă, peste măzărichea galbenă şi acum, mai tare decît oricînd, le simţea mirosul fraged şi prospeţit de roua ce lucea încă în boabe limpezi pe frunze. O linişte adîncă se făcuse în el şi-n sufletul lui. Nu venea de acolo nici o dorinţă, nici o durere. Se simţea contopit cu firea şi numai glasurile firii le auzea.

— Grangurul ?... Cum fluieră !

— Toc, toc, toc ! Auzi ciocănitoarea !...

A întors capul încet să simtă mai aproape mirosul frunzelor de pe o mlădiţă de alun. Apoi, ca dintr-o mare depărtare, şi-a adus aminte de satul lui. Fruntea pînă atunci senină s-a încreţit de gîndurile lumeşti, de trebile pe care nu le putea lăsa neisprăvite.

— Lambrule !

— Aici-s, cneazule.

— Au căzut de la noi ?

— Nimeni.

A zîmbit. Şi-a încordat iarăşi puterile :

— Să le fii cneaz... Uricile... Vatra satului să n-o laşi... să n-o laşi.

Vorbele astea le-a spus mai tare. Drăgoieştenii mai de pe aproape le-au auzit, şi ele au zburat din gură în gură, ca o poruncă straşnică şi de necălcat ! O spumă de sînge l-a năpădit pe gură. Moş Drăgoi şi-a înfipt mai adînc mîna în ţărînă. Voia să tragă ceva din puterea pămîntului, să se mai ţină în viaţă atît cît va putea, să-şi încheie socotelile cu cinste. Cealaltă şi-a tras-o din mîna Ilenei, abia ridicînd-o spre Lambru.

— Dă baltagu' !

S-a săltat cu greu pe cot, sărutînd fierul pe care sîngele se închegase. Apoi l-a dat lui Lambru. Omul s-a plecat, sărutîndu-i mîna.

— De acu' porunceşte !... Lăsaţi-mă cu copiii...

Lambru s-a ridicat. Peste faţa lui aspră s-au pornit lacrimile, pierzîndu-se în barba deasă şi neagră.

Gheorghe l-a cuprins pe cneaz de umeri. L-a lăsat uşor de spate. Bătrînul le-a făcut semn să se dea aproape. I-a mîngîiat pe faţă, stăruind cu degetele pe obrajii lor, cu ochii înceţoşaţi. Un nou val de spumă l-a năpădit pe gură. S-a zgîrcit o dată din tot trupul. A rămas ţapăn, cu ochii mari deschişi, cu faţa aspră dar senină, cu pletele surii revărsate pe umeri şi pe frunte.

În poiană bîzîiau bondarii cîntec lin şi harnic de viaţă. Un fir de vînt a susurat în frunzele fagilor.

Lambru a închis ochii cneazului, i-a încrucişat mîinile pe piept, apoi a îngenunchiat şi, cu el, rîndurile drăgoieştenilor.

Ileana plîngea mocnit. Ici, colo, printre oameni, se auzeau suspine. La glasul lui Lambru, abia înfiripat, apoi din ce în ce mai tare şi mai dîrz, s-au adăugat celelalte glasuri bărbăteşti şi ţintirimul Drăgoieştiului a auzit iarăşi, sub cădelniţa molcomă a vîntului, prohodul vestitor de moarte. Glasurile tărăgănate ale oamenilor s-au împletit cu cele ale vietăţilor aripate ale pădurii şi cîntarea morţii s-a contopit cu aceea a vieţii, năzuind spre liniştea şi credinţa în mîine, zugrăvită cu străşnicie împietrită pe faţa cneazului Drăgoi şi cu aprigă dîrzenie pe faţa cneazului Lambru al Drăgoieştiului de astăzi.

*

Pe Măgura Turcului, care desparte hotarele moşiei boiereşti de hotarul devălmăşiilor megieşeşti ale Cremenarilor, drăgoieştenii se strînseseră la sfat de băjenie.

Muierile şi copiii, de-a valma cu calabalîcurile şi vitele, stăteau mai la poalele colinei şi cei mai tineri dintre flăcăi făceau de strajă, tupilaţi prin tufele din jur. Alţii păzeau drumul care urca de la Tîrgul Argeşului spre valea Oltului şi răscrucea lui spre Cremenari. Între drum şi Măgura Turcului era cale de cîteva sute de paşi şi o perdea de făget, dar paza bună trece primejdia rea şi Lambru a văzut după feţele supte de osteneală ale oamenilor că nu mai pot face faţă altor năcazuri.

Nu s-a aprins nici un foc.

Noaptea începuse să-şi desfacă poalele pline cu neguri. Pădurea se lăsase în tăcerea adîncă a amurgului. Pînă şi vitele nu mai mugeau, aşteptînd liniştea odihnei şi întunerecului.

Cei mai în vîrstă, bărbaţii de rînd, pîrgarii şi cneazul stau în culmea lată a măgurii, privind spre sat. Stau şi aşteaptă. Fiecare faţă bărboasă şi pietroasă, adîncită de cutele necazurilor şi primejdiilor, se aprinsese de teama unui lucru ce trebuia să se întîmple şi de o nădejde ascunsă, o nădejde amestecată cu lacrimi care le şoptea la ureche că poate satul lor, Drăgoieştiul lor, nu va arde.

Lambru adunase în el toate legămintele de viaţă ale lui moş Drăgoi. Îl îngropaseră atunci, pe loc. N-a fost chip să-i desfacă mîna în care ţinea ţărîna. Parcă nu tot în pămîntul lui s-a dus. Tăria asta şi dragostea asta de pămînt, şi dincolo de moarte, l-a ferecat şi mai mult de vatra adevărată a satului. Cînd geana nopţii s-a luminat de rugul roş al pojarului, Lambru a simţit cum îl săgetează la inimă. Ca la o poruncă, drăgoieştenii s-au strîns umăr la umăr, descoperindu-se.

Flăcările cînd se ridicau, cînd slăbeau, şi sîngele oamenilor alerga prin vine după izbucnetul lor cînd mai repede, cînd mai încet. Apoi, cînd pălălăile s-au prelins spre cer, înalte şi învîlvorate, drăgoieştenii au dat în genunchi. A rămas în picioare, zugrăvit negru pe cer, numai Lambru. Era a doua oară cînd s-a simţit slab, plîngînd. Nu-şi aducea aminte de cînd nu mai simţise reveneala lacrimilor. Şi astăzi ?... Nu credea că va trăi să apuce asemenea zile.

Oamenii murmurau rugăciuni, apoi murmurul lor s-a făcut una şi cuvintele domoale s-au pierdut în codru şi în noapte.

Cu o smucitură de mînă Lambru şi-a şters lacrimile, şi-a îndreptat trunchiul scuturîndu-şi pletele, rămînînd pironit pînă cînd flăcările s-au molcomit şi noaptea a trecut peste Drăgoieşti şi peste cenuşa lui. A vrut să se întoarcă, dar hăt, departe, spre Argeş s-a aprins alt pîrjol. Apoi altul, la un deget mai spre dreapta. Două puncte licărinde de lumină, în care poate ardeau dimpreună cu bordeiele şi oamenii.

A scăpat un mîrîit răguşit de mînie :

— Pe acolo trece Haviz.

I-a răspuns un glas :

— Bieţii oameni !

Au stat plecaţi cu smerenie, rugîndu-se şi pentru sufletele acelora. Apoi, cînd li s-a şters urma satului din negura nopţii, au aşteptat porunca. Nu mai încăpea vorbă de tocmeală. Mîna straşnică a fie iertatului Drăgoi îi învăţase să stea alături în vremuri de cumpănă şi legea pămîntului, moştenită din moşi, îi punea sub ascultarea cneazului în vreme de război.

Lambru simţea răsuflarea grea a bărbaţilor, simţea tot zbuciumul lor şi parcă el îl aduna pe al fiecăruia, gîndurile fiecăruia, năcazurile fiecăruia. Aşteptau de la el cuvîntul de mîntuire. Fi-va vrednic de cinste ? Putea-va duce frînele ? A tras aer cu putere, ridicînd ochii spre boltă. Stelele îşi aprinseseră licărul. Spre codrii de dincolo de Argeş ghicea lumina alburie a lunei. Firea nu se tulburase cu nimic. Nimic nu mai vorbea de durerea drăgoieştenilor. Totuşi, ea era aici, săpată adînc în carnea lui şi a lor. Din ea are să-şi descurce paşii şi zilele.

— Oameni buni, mergem la Cremenari. S-o alege ceva şi ne-om găsi vatră pentru sat, pînă cînd l-om răpune pe boier... Gheorghe !

— Aici sînt !

— Tu te duci la Tîrgul de Scaun. Te bagi la un meşter de lemnărie. Te-om ajuta şi noi pînă te pui pe picioarele tale. Pe urmă, agoniseşti galbeni, să avem cu ce plăti diecii şi jurătorii. O să batem negoaţe, o să ne facem luntre şi punte. Pînă la urmă, tot ne-om răscumpăra. Ai să tragi mai ales cu urechea la zvoana tîrgului. Trebuie să aibă Danul şi duşmani. Aceia vor fi prietenii noştri.

— Cneazule !... încercă Gheorghe împotrivire.

— Am zis şi aşa faci.

Flăcăul şi-a tras capul între umeri, ca şi cînd l-ar fi lovit cineva peste frunte. Atunci a simţit o mînă caldă, căutînd să-i prindă mîna lui şi vocea puţină a Năstăsiei i-a suflat la ureche.

— Mergem.

A rămas mirat, zbătîndu-se în sinea lui. Glasul cneazului l-a chemat pe loc la ascultare :

— Să iei caii cei doi de i-a adus Stan Alăman. Căruţă ţi-om cîştiga din Cremenari.

— Aşa am să fac !

— Acu', urcăm toţi la Cremenari. Ne aciuăm, grijim vitele şi Dumnezeu ne-o lumina paşii... Are cineva de zis ceva ?

Oamenii nu s-au urnit. De la poalele măgurii se mai auzeau pruncii cerînd mîncare, răsufletul dobitoacelor şi cîte un glas înfundat de muiere. Cugetele rumînilor, înăsprite şi înfipte în brazdă, nu cereau altceva decît să rămînă pe aproape de locu-

rile lor. Alta mai bună decît să caute ajutor la cneazul Gheţea nu aveau de făcut. Pe urmă, văzuseră ei cu ochii lor ce năcazuri pe satele care se risipiseră în cele patru vînturi. Pe acelea nimeni nu le mai poate aduna, în vecii vecilor. Uită-te la bieţii băjenari de peste Olt.

Socoteala lui Lambru era bună. Oamenii se legau de tăria şi vrednicia lui, simţindu-se şi ei tari şi vrednici. Mai ales moş Sandu, pîrgarul, a avut inimă să şi zîmbească auzind tocmeala lui Lambru şi trimiterea lui Gheorghe în Tîrgul de Scaun. Ştia el că dacă-şi poate pierde urmele şi boierul n-o să-l aducă cu hapca la starea de la care fugise, ajuns în tîrg, cu sîrguinţă şi pricepere poate dobîndi galbeni destui pentru negoaţe şi meşteşuguri, ca adăugîndu-i cu munca lor să tocmească jurători, sau chiar să se răscumpere. Cîţi rumîni nu se lăsaseră robiţi de turci, ca apoi să fugă, aciuindu-se meşteşugari prin tîrguri. Legea era lege. Robul fugit din robie şi ajuns pe pămîntul ţării era slobod în veci. Mănoasă treabă meşteşugul. Dacă ar avea anii lui Gheorghe, atunci de bună seamă ar face şi el aşa.

Cînd Lambru a văzut Carul priponit cu oiştea în crugul cerului, a dat poruncă de pornire. S-au auzit glasurile oamenilor sculîndu-şi vitele, zdrăngănitul calabalîcului pe care-l încărcau pe dobitoace, foiala muierilor şi curînd tot satul a ieşit în drum, iar de acolo a prins a urca spre Cremenari.

Pe laturi, înainte şi mult înapoi, umblau străjile. Convoiul se alcătuise cu rînduială. Un pîlc de bărbaţi înainte, muierile la mijloc, apoi vitele cu boccelele, mînate tot de bărbaţi.

Noaptea se luminase, jumătatea de lună stînd ridicată pe boltă. Furnicarul acela negru se mişca în tăcere pe spinarea albă a drumului, năzuind spre un liman de linişti, spre o văgăună de munte, unde să-şi poată duce mai departe traiul sărman, de azi pe mîine.

Lambru, care păşea în frunte, ghicea că de pretutindeni se îndreaptă spre munte satele, aşa cum fac ei acum. Stan Alăman, olăcarul, îi şoptise numai lui la ureche, să nu tulbure şi mai mult oamenii, că vodă dăduse dosul fugind cu averile peste munţi, că în Scaun stătea un capigiu care ţinea locul voievodului şi că mulţimea păgînilor nu mai cunoştea saţiul, stricînd ţara în lung şi-n lat. Atîta scîrbă nu se mai cunoscuse... Auzi, un cîine de păgîn în Scaunul ţării !...

Ileana călca cu sîrg între Năstăsia şi femeia lui Lambru. Pe tătuţa îl iubise mai mult pe lume. Acu l-a acoperit pămîntul.

Vîrful acela de săgeată pe care sîngele lui s-a uscat îl poartă la brîu. Nu gîndeşte, nu simte nimic. S-a împietrit aşa dintr-o dată. Calcă înainte, nici ea nu ştie de ce. Acu' îl mînă şi pe Gheorghe ! Poate o să plece şi ea ? Unde ?... Unde-o vedea cu ochii.

Zgomotul picioarelor desculţe bătînd tăria şleaului amestecat cu acela al copitelor, răsufletul oamenilor adăugit la al dobitoacelor, toate miile de hîrşîieli, oftaturi, scrîşnete, plînsete înfundate, care abia se aud şi care dau viaţă convoiului de băjenie s-au stins în depărtare, şi Măgura Turcului a rămas singură să străjuie întunecimile, hotarele şi ura oamenilor din dreapta şi din stînga ei.

Tîrziu, două umbre au ţîşnit din desiş, adulmecînd urma celor plecaţi. Au amişunat locul căutînd cu înfrigurare, apoi au prins să chefnească a bucurie, aşa cum fac copoii cînd dau de urma vînatului, rupînd-o la fugă cu nările în pămînt.

CARTEA A DOUA

MOȘNENII

I

Căpitanul Mîrzea se oştise pînă în al douăzeci şi şaselea an al vieţii, nici el nu ştia de cînd. Parcă se născuse călare şi amintirile lui începeau de la goana turbată pe urmele nogailor în cîmpiile nesfîrşite ale Bugeacului, de la izbirile cu osmanlîii în grindurile Dunării, de la fugărirea pîlcurilor de leşi în îngustimile păduroase ale Ţării de Sus. Se bătuse şi în Ardeal, şi în Ţara Românească, şi în olaturile sultanului.

Acum primise olac grabnic de la fratele său de cruce Gheţea, repezit din Stambul şi silea spre Cremenari, satul de obîrşie al lui Gheţea.

Taică-su murise la o călcare a călăreţilor pustiului, maică-sa îl adusese pe lume şi-l lăsase singur. Cerul şi cîmpia, armele şi calul îi erau singurii prieteni. Şi robul acesta pe care de l-ar fi slobozit nu s-ar fi dus. A lăsat ceata de moldoveni care-l sluješte să-şi vadă vetrele, dîndu-i poruncă de strîngere în luna lui Brumar. Pînă atunci lumea cu cele patru vînturi îi stă la picioare.

Îşi zdrobise oasele, îşi vlăguise puterile, mereu în slujba altora. Cum făcea, cum nu făcea, dar mereu intra la cel slab, de bătea în cel tare, ca pînă la urmă să se vadă prigonit şi fugărit. Aşa făcuse acasă, ridicîndu-se cu orheienii şi tighecenii asupra tiranului Aron. Aşa făcuse aici, cu aga Mihai. Îi plăcuse omul şi pentru plăcerea asta ţinuse piept oştenilor domneşti, repeziţi să-l prindă. Olăcarul lui Gheţea îi spusese că acum vine domn. Poate îşi va împlini visele, pentru care el, şi Gheţea, şi Racea îi juraseră credinţă şi-i închinaseră paloşele. Dintre toţi boierii şi domnii pe care-i cunoscuse, numai aga Mihai putea să pună rînd în lumea aşezată cu dosul în sus. Numai aga Mihai putea să ridice vitejii împotriva spurcaţilor otomani şi să reînvie faima ostăşească a pămîntenilor.

Se cufundase în neliniști și gînduri, cînd a simțit mîna lui Ahmet trăgîndu-i frîiele. Fără să mai întrebe, a smucit calul sub poala pădurii.

— Ce-i ?

Ahmet alunecase jos ca o umbră, lipind urechea la pămînt. A stat așa o bună bucată de vreme, apoi mormăind și-a scos hangerul, înfigîndu-l într-un trunchi, aproape de rădăcină. După treaba asta s-a culcat pe pîntece, apucîndu-i lama cu dinții. Cînd s-a sculat, Mîrzea i-a văzut ochii sticlind.

— Cai, stăpîn.

— Merg ?!

— Stă !

— Departe ?

— Săgeata meu !

Era cam mare măsura lui Ahmet, căci săgeata strunită pe arcul lui mic, încovoiat în cele două capete, bătea foarte departe. A-ncălecat tot ușor ca o umbră și amîndoi au îndemnat caii pe sub poala pădurii. Au mers așa pînă cînd Ahmet i-a prins iarăși frîiele. Au descălecat mîngîindu-și fugarii pe gîturi, șoptindu-le repetat același cuvînt.

Seitan a înălțat capul mic, cu urechile ciulite și cu smocul de coamă de pe frunte răvășit. Și-a adulmecat stăpînul, apoi a rămas nemișcat. Aidoma a făcut și calul lui Ahmet.

Șoimul trezit din somn, și-a întins gîtul. La semnul lui Mîrzea, a sărit pe mănușă. Au pornit, strecurîndu-se fără zgomot. Acum se auzeau bine loviturile date în pămînt de copite, de asemenea se simțea miros de fum. Cînd a prins a se vedea lumina focului, Mîrzea și Ahmet s-au oprit.

Își luase obicei căpitanul a cerceta mai ales noaptea, pe furiș, toate focurile de popas pe care le întîlnea. Asta-l ferise de multe primejdii, în vremurile grele și tulburi în care trăiau.

L-a împins pe Ahmet și tătarul s-a topit în umbră. Rar își vorbeau. Se înțelegeau din ochi și din semne. Cînd a socotit că slujitorul a ajuns, s-a apropiat și el, după ce băgase șomoioage de iarbă la rotițele pintenilor să nu mai clinchene. Ajuns aproape de locul unde era focul, s-a lăsat pe brînci, tîrîndu-se într-o tufă deasă de la rădăcina unui arbore. Șoimul sărise la locul lui pe umăr.

Cînd a vrut să dea ramurile în lături, a văzut spatele și umerii unui om. Părea că și acela stă ascuns și iscodește la foc. Era prea tîrziu să mai facă altceva decît să-i înfigă mîinile în gît și să-l tragă încet, încet, departe de locul acela. Omul, luat pe nepregătite, nu s-a zbătut. Mai ales cînd a simțit vîrful jungherului în beregată, și-a oprit și răsufletul. Mîrzea l-a ridicat de guler, împingîndu-l spre codru. Ajuns destul de departe, i-a șoptit la ureche :

— Cine ești ?

Auzind vorbă pămînteană, omul a răsuflat ușurat :

— Ostaș în slujba boierului Dan, mare vistiernic.

Însă pe loc i-a părut rău de cele spuse, căci umbra aceea mică a tresărit ca mușcată de șarpe și vîrful jungherului s-a apăsat parcă mai tare în piele.

— Adică am fost, măria-ta.

— Cum vine asta, ai fost ?... Spune repede și drept, că altfel aici rămîi, mîrîi umbra.

Oșteanul nu avea ce și de ce să ascundă. Simțise că omul nu-l iubește pe boier și atunci nu putea fi decît prieten. Așa că a dat să povestească călcarea lui Haviz și răpirea jupîniței Neaga, drept mulțămită pentru găzduire. Cînd a auzit de Haviz, iarăși l-au apucat năbădăile pe omuleț. Apoi a ascultat toată povestea, pînă la capăt, fără să miște.

— Spui drept ?

— Jur pe Cristos și pe inima mea !

— Ce neam de om ești ?

— Alvanit !

— Atunci ai credință. Sînt mulți ?

— Aici numai zece. Dar așteaptă să vină Haviz, care a plecat în pradă.

— Avea mulți oameni Haviz ?

— Ca la cincizeci.

— Să ne grăbim...

Au lunecat iarăși la locul de pîndă, Mîrzea trăgînd cu coada ochiului la omul de lîngă el. Cînd a văzut turcii stînd lîngă foc l-a crezut pe jumătate, iar cînd o pală de flacără a luminat un colț al cariștei a văzut-o așa ca într-o fulgerare și pe jupîniță. Atunci, l-a crezut pe alvanit și pe cealaltă jumătate.

Căpitanul n-a mai stat în cumpănă nici o clipă. Acolo era un suflet de om, o jupîniță căzută în robie. Trebuia s-o scape, înainte de a veni Haviz. Atunci ar fi fost mai greu. Și-a umplut plămînii cu aer, adulmecînd spre turci. Primejdia, lupta, faptele erau viața lui. După ce și-a potolit focul care-l cuprindea totdeauna înainte de a se avînta, a prins să judece lucru-

rile cu amănuntul, să tragă toți sorții de izbîndă de partea sa. Cunoștea năravul turcilor — frica lor de locurile întunecoase, de duhuri — și de multe ori le scăpase din gheare folosind mai mult șiretenia decît puterea.

Deasupra focului care era făcut în mijlocul unei rariști la cîțiva pași de drum își întindea crengile un stejar bătrîn, cu trunchiul gros, de-abia să-l cuprindă șase voinici. La rădăcina acelui copac era întinsă pe niște cameloturi [1] jupînița.

Un spahiu sta de strajă lîngă ea, altul veghea la drum. În partea dinspre pădure erau priponiți caii, păziți și ei de o strajă. Restul spahiilor și iuzbașul stau la foc, îngînînd cîntece din țara lor, cu voci joase și tărăgănate. Flăcările le luminau chipurile aspre și făceau să le strălucească armele.

Pe loc, planul lui Mîrzea a prins cheag. Pentru asta avea nevoie de Ahmet. A rupt un fir de iarbă, l-a potrivit între palmele făcute căuș, apoi a țîrîit subțire, aidoma unui greier. Peste puțin, aproape fără ca să simtă nimic, alvanitul s-a trezit cu o umbră, răsărită din desiș, lîngă el. Ahmet nu s-a mirat cînd a văzut om străin, așa cum nu se mira niciodată. Toți trei au plecat capetele spre mijloc și căpitanul le-a dat poruncile cu voce înceată, mai mult șoptită. Apoi au prins a se tîrî cu grijă, pînă au ajuns în dreptul cailor. Animalele i-au simțit și cîțiva fugari au ridicat capetele adulmecînd spre codru, apoi cum nimic nu mișca și-au vîrît boturile la loc în fînul proaspăt ce le stătea înainte.

Alvanitul a rămas aici și ceilalți doi s-au furișat mai departe, pînă în spatele stejarului. Mîrzea a auzit plînsetul înfundat al jupîniței, presărat cu sughițuri dese. Inima lui împietrită de vederea tuturor năcazurilor, războaielor și prădăciunilor, s-a muiat la gîndul cîinoșiei turcului, care asuprea o biată fată nevinovată, după ce fusese omenit peste poate la conacul tatălui.

Ahmet s-a agățat cu un salt de pisică de crengile stejarului și într-o clipită ciubotele lui roșii s-au pierdut în desimea frunzișului.

Mîrzea a simțit neliniștea șoimului. I-a apropiat capul de fața lui. Apoi, tîrîndu-se pe pîntece, s-a strecurat pînă la rădăcina copacului. Și-a lăsat cușmulița de urșinic jos, puteau

[1] Pături din păr de cămilă.

străluci pietrele cu care erau prinse penele, și s-a ițit cu băgare de seamă spre foc.

Spahiii boscorodeau stînd după felul lor cu picioarele încrucișate sub șalvari, însă din cînd în cînd aruncau priviri furișe spre zidul de umbră al codrului.

Mîrzea i-a pîndit pînă cînd a crezut că nici unul nu se uită spre stejar, apoi, cătinel, cătinel, s-a ridicat drept în spatele spahiului care proptit în suliță mormăia printre dinți cîntecul celor de la foc.

Pentru asemenea treburi mai avea Mîrzea un buzdugan mic, meșteșugit de un zaporojean, care i-l dăduse în dar, după ce-l scăpase căpitanul din mîinile nogailor. Cînd l-a pălit pe osman la scăfîrlie zgomot nu s-a auzit, fiind înăbușit de turban, iar straja n-a mai zis nimic, decît s-a muiat pe picioare. Mîrzea l-a apucat cu o mînă de mijloc, cu cealaltă i-a prins sulița și l-a tras binișor în întuneric, culcîndu-l pentru veșnicie în spatele stejarului.

Cînd a auzit un glas mîngîios chemînd-o pe nume, jupînița Neaga a contenit plînsul, cu sufletul la gură. A înălțat capul cu o tresărire. Vorbele, care păreau a izvorî chiar din noaptea codrului sau din pămînt, i-au făcut să i se zbată inima de nădejde.

— Jupîniță, îi spunea glasul acela, nu te teme, am venit să te scăpăm.

Asta i se părea lui Mîrzea partea cea mai grea. Dacă fata se va speria și va striga ? Așa că a pus în glas toată căldura și duioșia de care se simțea în stare. Neaga nu era nici proastă, nici așa de fricoasă, cum se credea ea însăși că este. A rămas așa cum stătuse pînă atunci, fără să miște. Vocea ei șoptitoare ca a izvorului l-a ajuns pe Mîrzea destul de liniștită :

— Ce să fac ?

— Trage-te binișor lîngă stejar.

Încet, încet, Neaga a venit de-a rostogolul, pînă cînd a simțit două mîini puternice c-o apucă de subsuori și o pun pe picioare. Inima fetei bătea mărunt și repede. Ca din senin a simțit o mare încredere în omul pe care nu-l putea desluși în întunecime, dar care era străin și după vorbă și după port.

Iuzbașul a întors ochii spre stejar, cum făcuse mereu de cînd poposise. Voia să-i ducă fetei de mîncare. Pînă acum se zbătuse ca o viperă. Ba l-a și mușcat de mîini cînd a vrut să-i dea

cu sila pastramă de oaie. La început n-a băgat de seamă că lipsește straja, mai apoi s-a ridicat întinzînd gîtul spre stejar.

Ahmet a făcut așa cum îi poruncise stăpînul să facă, dacă turcii cad la bănuială. Din întunecimile codrului s-a auzit un urlet sălbatic și neomenesc. În aceeași clipă, iuzbașul s-a desprins de pămînt, ridicîndu-se drept în frunzișul copacului. Arcanul tătarului, slobozit cu iscusință de la cîțiva pași, îi încercuise mîinile, lipindu-i-le de mijloc, și acum îl trăgea cu sîrg în sus. Turcul înlemnise și rostogolea niște ochi speriați, fără să scoată o vorbă.

Urletului fioros venit din bolțile pădurii i-a răspuns altul dinspre adîncimile ei și caii parcă înnebuniți s-au smuls de la conovăț, rupînd-o la fugă spre drum.

Toate astea s-au întîmplat cît ai bate din palme.

Spahiii s-au trîntit cu fața la pămînt. Un singur cuvînt de spaimă și înfricoșare a răsunat în cuprinsul poienii.

— Djinnii !...

Cine altul decît duhul pădurii putea smulge un viteaz ca iuzbașul, ducîndu-l spre cer ? Desigur că djinnii pădurilor, mîniați pe faptul că răpiseră fata celui care i-a găzduit, acum se răzbună. Coranu-i învață pe dreptcredincioși să cinstească masa care-i ospătează și acoperișul care-i adăpostește, chiar dacă sînt ale dușmanului de moarte.

Ei nu ridică capul de la pămînt, ca duhurile să nu le ia vederea. Atunci cînd Ahmet i-a tăiat iuzbașului urechile, acesta și-a găsit glasul pe loc, începînd să răcnească din răsputeri.

Dar ce era de făcut se făcuse.

Tătarul a desprins arcanul și i-a dat drumul celui răpit de duhuri. Zgomotul crengilor rupte, apoi bufnitura trupului de pămînt i-a înspăimîntat și mai tare pe spahii. Pînă să-i aducă pe lume, oșteanul lipsit de urechi a împărțit multe laturi de iatagane. În timpul acesta Mîrzea urmat de Ahmet lunecaseră spre locul unde-și lăsaseră caii — Mîrzea purta jupînița în brațe. Urletele fioroase ale spahiilor care alergau după cai, l-au făcut să iuțească pașii. A fluierat într-un anume fel și Șeitan, cu calul tătarului după el au venit la trap, nechezînd ușor. Au ieșit în drum, l-au trecut și ajunși la Argeș au împins caii în apă. Mîrzea a simțit cum Șeitan se înfioară, l-a lăsat să adulmece undele, apoi l-a îndemnat din călcîie.

În mijlocul apei, acolo unde luna vărsa belșug de raze argintînd valurile, s-au privit, cunoscîndu-se. Neaga a văzut un chip tînăr, îndrăzneț și semeț, o față smeadă cu ochii oblici, vii și iuți, totuși buni. Mîrzea a întîlnit chipul unei copile cu cosițe aurii revărsate pe umeri, cu toată lumina lunii adunată în albăstrimea curată a ochilor. Și-au zîmbit și Neaga a plecat capul.

Dincolo, pe celălalt mal, s-a deslușit umbra unui călăreț. Era alvanitul. Au ocolit locul cu pricina, au mai mers o bucată de vreme prin pădure, apoi au trecut iarăși Argeșul, ieșind la drum.

II

Devălmășia moșnenilor și ostașilor de margine a Cremenarilor își avea obîrșia în aceleași vremuri cu Drăgoieștiul și fusese dată ocină căpitanului Bărtăluș de Vodă Mircea Bătrînul. Îl îndatorase voievodul pe căpitanul Bărtăluș a străjui cu neamurile sale drumul apei și cumpăna ei, a ține cu vînători plaiul Loviștei cîte două luni pe an, a face de rînd la cetatea lui Negru Vodă cîte alte două luni și a se ridica în arme, la poruncă domnească.

Pentru asemenea slujbe era volnic căpitanul și rubedeniile sale a vîna în munți, a pescui în Argeș și a se gospodări cum se cuvine, fiind ei scutelnici la dăjdii, îndestulînd cămările curții domnești numai cu lostrițe și păstrăvi la zilele de mare praznic, cu blănuri o dată-n an, și acelea zece la număr, și a îmblînzi cinci șoimi, pentru haraciul împărătesc.

De la Bărtăluș încoace, cremenarii, urmîndu-se din tată-n fiu, au păstrat cu sfințenie cele lăsate de moșul lor, adăugînd însă alte și alte bunuri, căci avuseseră parte de cnezi numai unul și unul, iar ei înde ei nu erau pricinași și nici lacomi după avutul obștei.

În lungul celor două sute de ani de cînd Bărtăluș aruncase săgeata ca să bată temelia bisericii și pînă astăzi, oamenii sălașului aceluia de vulturi au înfipt topoarele în pădure și în locul trunchiurilor groase au sădit pruni, pentru pruni

au durat delnițe care picurau în butoaie de frăgar un rachiu gălbui, vestit pînă la schelele de la Dunăre și pînă la cetatea Sibiilor, de unde negustătorii sași veneau să încarce bote de asemenea băutură — bună și de leac, și de inimă rea.

Numele le-a rămas de la oamenii de început, care făceau negoațe cu cremene din munte și cu amnare de scăpărat. Acu, nu mai fac amnare decît pentru ei, fiind înhămați la alte treburi mai spornice. Aveau prisăci, aveau moară, aveau stîne. Pînă cînd cărăușia era în floare, făcuseră și cărăușie, trecînd pe la vama de la Genune și Turnu-Roșu, dincolo de Sibii, cărămida colorată, arsă în Tîrgul Argeșului.

Crescuseră și prinseseră aripi o dată cu Tîrgul de Scaun, apoi, după ce voievozii s-au lăsat la Tîrgoviște, și-au văzut de gospodării și de slujbele lor ostășești. De douăzeci de ani băteau război cu vistiernicul Dan, megieșul lor dinspre miazăzi. Ba cu jurători, ba cu sabia, ba cu tocmeala. Cîtă zavistie făcuse Danul la Scaun, cîte măsluiri ale catastifelor, cîtă spumă la gură, nu putuse să-i pună în genunchi. Cneazul de acum și de acum patruzeci de ani, că tot același era, cneazul Ghețea, le orînduise așa de bine pe toate, încît Dan își mușca limba după fiecare nouă încercare de a-i răpune.

Toată dîrzenia asta a oamenilor și a locului s-a ivit în ochii căpitanului Mîrzea o dată cu lumina și i-a adus pe buze un cîntec de voinicie, izvorît parcă de adîncul celor ce-l înconjurau.

Drumul șerpuia arcuindu-se după steiuri de cremene ridicate pieptiș spre cer, după grohotișuri prăvălite din vreo coastă de deal, după vreun ponor mai larg, pe care creșteau prunii, ici trecînd prin fața unei prispe de casă agățată de o muchie, colo printr-un fund de grădină sau pe lîngă vreun șipot cu apă albastră de limpede ce era.

Însuși Dumnezeu parcă le găsise vatră de sat oamenilor acestora. Dinspre vale nu se putea pătrunde decît pe apa Argeșului. Încolo, vrun cutremur sau altă mînie a pămîntului aricise buza dealurilor, spintecînd-o în muchii anevoie de suit.

Puhoaiele și viiturile ferestruiseră și ele, adîncind mai mult pripoarele. Dinspre munte n-avea cine veni, drumul fiind străjuit de cetatea Negrului Vodă, mai apoi de plăieșii de la Loviștea și mai sus de ei, de cărunteța neînduplecată a Negoiului, a pădurilor nesfîrșite de brazi, de zadă și de pini.

Satul era așezat pe o coastă ridicată din apa Argeșului, sorindu-se din plin către miazăzi. Crescuse nestînjenit, agățînd o casă ba ici, ba colo, ba dincolo, care sub un mănunchi de brazi, care sub un stejar, care la adăpostul unei stînci, așa cum voise și gîndise că-i va place mai bine celui ce-o durase din grinzi grele și țapene. Acum abia li se zăreau coperișurile țuguiate din greul ramurilor pline de rod, ce stau proptite pe crăcane să nu se rupă de atîta belșug.

După toată sărăcia satelor de bordeie prin care trecuse, după tot pustiul pe care-l văzuse urcînd de la Craiova, lui Mîrzea i s-a năzărit că a pășit într-o lume de poveste. Aici, unde muntele se încheia cu dealul, parcă se adunase tot rodul pămîntului.

Sus, pe undele nevăzute ale văzduhurilor pluteau lin pajurile mari de munte. Aerul era aspru și pișca nările — mirosea a pămînt, a pădure, a cetină. Argeșul se adunase cu malurile mai aproape, sticlind întunecat în doliile adîncite la vreun cot, unde rar săgeta vreo lostriță, sau își arăta solzii argintii vrun boiștean mai răsărit.

Cu toate că asprimea asta a muntelui îl apăsa, lui Mîrzea i-a venit să chiuie. Parcă i se dezbăierase sufletul, primenindu-se de gîndurile întunecate și de focul ce-l simțea aprins în inimă. A dat pinteni, culcîndu-se pe oblînc, și asta a făcut-o așa de smucit, încît șoimul și-a pierdut pentru o clipă cumpăna trupului, bătînd des din aripi, să se cațere mai bine pe umăr.

Tropotele copitelor au răsunat întorcîndu-se îndoit, ca și cînd s-ar fi pornit să mărunțească dobele cele mari ale oștirii. Cînd să facă cotul spre potica ce urca pe muchea celui mai înalt pripor unde-și așezase cuibul cneazul Cremenarilor, Mîrzea a strunit scurt calul în zăbăluță. Acolo, Argeșul făcea o arcuitură largă, care cuprindea în ea o pajiște cu pămînt oblu unde se țineau tîrgurile, praznicele și jocurile ostășești, sau cătarea vînătorilor înainte de a lua calea plaiurilor. În puținul ei cuprins, era îngrămădit un sat întreg. Muierile, așezate pe lîngă vite, aprinseseră focuri mici, peste care ceaune prinse în crăcane bolboroseau apa de mămăligă. Bărbații, care trîntiți pe de margini, care roată, vorbind.

Auzind ropotul cailor, cîțiva flăcăi închiseră drumul, încrucișînd sulițele. Ba văzînd robul tătar și ochii oblici, pre-

cum și portul călăreților, arătară fețe dușmănoase și gata de harț.

— Ce-i, oameni buni ? De ce ațineți calea ? întrebă Mîrzea.

Auzind glas de om al locului, flăcăii șovăiră, neștiind ce să facă. Ridicat de lîngă un foc mai de margine, s-a apropiat un bătrîn.

— Încotro, domnia-ta ? făcu el ținîndu-și cușma în mînă, însă cu toată smerenia asta părea colțuros și hotărît.

Altă dată Mîrzea ar fi scos sabia și le-ar fi arătat celor ce-i închideau drumul, așa din senin, că nu e bine să te prinzi cu fiecine. Dar văzînd tristețea ochilor și a popasului a îngăduit cu voce blîndă :

— Moșule, dă poruncă să ridice sulițele și să lase calea slobodă. Mă duc la cneazul Ghețea și n-aveți a ține calea trecătorilor.

— Iartă-ne și domnia-ta. Așa-i călătorul la drum. Se teme și de umbra lui. Apoi către flăcăi : Faceți loc.

Mîrzea a dat pinteni cîrnind-o pe o potecuță ce urca priporul în răspăr și oamenii au rămas să se uite cu jind la armele și tarhatul lui de război și de om slobod. Numai moș Sandu a mormăit în barbă, privind cu neîncredere pe urma călăreților. I se păruse lui că prea picaseră în grabă, la vreme nepotrivită pentru drumeți ce ar fi bătut calea lungă și prea veniseră buiaci.

— Să luați seama, măi flăcăi, și să stați mai pe aproape de piciorul poticii...

Seitan se încorda gîfîind și pășea cu urechile ciulite și nările răsfrînte, adulmecînd parcă locul fiecărui pas pe care-l făcea.

Mîrzea legase în gînd cele spuse de alvanit cu popasul satului băjenit și înțelesese că oamenii sînt drăgoieștenii risipiți de urgia boierului Dan și a turcului Haviz. Simțind cum îl îneacă mînia, a sărit jos din șa, pășind înaintea calului. Era felul lui de a-și rîndui gîndurile și a-și înăbuși pornirile. Mersul grăbit îl potolea.

Cînd a ajuns în culme, abia își mai trăgea sufletul. A ridicat ochii și a dat roată peste locurile bine cunoscute, locuri care i-au picurat în suflet mireasma unor vremi de vitejie și prieteșug, cînd se legase frate de cruce cu căpitanul Ghețea.

Spinarea priporului era ca un tăpșan, de lățimea unei aruncături de buzdugan. Sămînța bradului purtată de vînturi, rodise cine știe în ce vremi și securea cneazului nu vătămase nici unul din truchiurile semețe, adunate pîlcuri, pîlcuri. În fund, sub un stei uriaș, se deslușea casa. În vîrful steiului era durat un foișor de strajă și Mîrzea parcă vedea limpede toată priveliștea care, altădată, de atîtea ori i-a desfătat ochii.

Cu calul de dîrlogi, a pășit pe drumeagul ce ducea la prispă. Dintr-o tufă a țîșnit o căprioară, a făcut cîțiva pași săltați, apoi s-a oprit să-și scarpine urechea cu copita dinapoi, ca și cînd oamenii i-ar fi fost prieteni de cînd lumea și vederea lor n-o înspăimînta cu nimic.

Șoimul și-a burzuluit penele. Pentru că lipsea îndemnul stăpînului, a rămas la locul lui. Albăstrimile dimineții legate în pînze subțiri de ceață de crestele brazilor, s-au împurpurat de sîngeriul răsăritului. Din crengi păsările au dat viers, zburînd arcuit, căutîndu-și șagă și hîrjoană.

Toate acestea Mîrzea le simțea adînc și parcă i-au îndemnat pașii să grăbească spre un adăpost al sufletului și al trupului, cu dulceață de casă părintească, dulceață pe care n-o mai simțise de cînd îl tăiaseră pe taică-su.

Cît era de hîrșit în lupte și în năcazuri, și-a simțit geana rourată. Casa cneazului din Cremenari sta ridicată pe temelie de piatră. Pereții încheiați în urși de stejari, erau înalți, coperișul țuguiat, durat din șiță, fusese năpădit cu ochiuri verzi de mușchi pufos. De jur împrejur, ca la două staturi de om de la pămînt, era cercuită de cerdacul sprijinit în stîlpi lucrați cu firizul și dalta.

Mîrzea a zvîrlit frîiele în mîna lui Ahmet, care cunoștea și el tocmirile locului. A urcat sus. Cînd a dat să bată la ușă, aceasta s-a deschis și în prag s-a ivit o fată. O fată sau o crăiasă a munților ? Mîrzea nu știa la ce să se uite mai întîi. La fața rumenă, unde două sprîncene arcuite și negre străjuiau adîncimea întunecată a ochilor, sau la veșmintele ciudate, croite din piei ? La jungherul tătărăsc de la brîu, sau la ciuboțelele cu călcîie ridicate, lucrate în cusături măiestre ?

S-a închinat cu mîna la inimă. Fata a încrețit fruntea a mirare, încruntîndu-și sprîncenele, apoi fața i s-a luminat

a zîmbet. Cînd oşteanul a ridicat fruntea, crăiasa a rîs scurt şi aspru :

— Nu mă mai cunoşti, domnia-ta ?

Cum Mîrzea înghiţea în sec adunîndu-şi gîndurile, fata şi-a subţiat glasul :

— Bădiţă tătarule, fă-mi un arc mititel, s-o săgetez pe muma pădurii.

— Ancuţa !

— Eu, bădie !

Mîrzea ar fi vrut să se apropie şi să-i mîngîie cosiţa ca altădată. Asta-i Ancuţa ? Zgîtia care-i sărea în spate şi-o juca pe genunchi, care-i ascundea armele, saû cizmele, care-l trăgea de păr şi nu-l lăsa pînă nu-i măiestrea un arc din mlădiţă de alun ca pentru puterile ei ?

— Nu glumesc, bădiţă tătarule, tot eu sînt, îi întări fata gîndurile. Ce vînt te aduce pe la noi ?

Oşteanul şi-a găsit vorba, dar parcă stăruia între ei, cu toată prietenia pe care i-o arăta fata, un simţămînt de sfială, de depărtare.

— Vînt bun, Ancuţo ! Ce greu îi vine să-i spună pe nume. Îl aştept aici pe Radu. La auzul numelui, peste obrajii fetei a trecut o boare de rumeneală.

— Atunci dă iute. Ai picat la vreme de sfat şi cneazul s-o bucura.

Odaia în care a intrat Mîrzea nu se schimbase cu nimic în scurgerea anilor. Grinzile tavanului poate erau mai afumate, încolo aceleaşi blăni de jivine acoperind pereţii, aceleaşi felurimi de arme, scuturi, zale şi chivăre, şei şi căpestre bătute în ţinte de argint, cioltare lucrate în fir, coburi din piele, cornuri de bour pentru vînătoare, laţuri şi ostii ; iar pe corlata de stejar scoici de chemat cerbii, oale pentru aulit ca lupii, fluierişti din oase de iepure pentru vulpi şi cocoşi de munte.

Tot ceea ce adunase cneazul Gheţea în lungul vieţii lui de staroste al vînătorilor şi pescarilor, cunoscut pînă în munţii Gorjului spre soare-apune şi ai Călimanului spre soare-răsare şi de toate seminţiile din cele patru vînturi, unde bătuse treizeci şi trei de războaie, adunînd pe trup cam îndoit număr de răni şi nici una din ele în spate.

O vidră domesticită a hămăit scurt, zîmbindu-şi colţii mărunţi şi ascuţiţi la Mîrzea. Atunci a ridicat ochii spre el şi

cneazul care taifăsuia lîngă vatra închipuită din bolovani cu un om sărăcuţ îmbrăcat. La început, cneazul Gheţea n-a desluşit chipul oşteanului, care avea în spate uşa deschisă, faţa rămînîndu-i în umbră. Şi-a ridicat cu mîna streaşina stufoasă a sprîncenelor, încordîndu-şi privirea. Se vede că nici aşa nu s-a dumirit. S-a sculat în picioare, apropiindu-se cu un pas.

„Tot aşa a rămas", gîndi Mîrzea.

Cneazul atingea aproape grinzile tavanului cu creştetul, iar umerii îl acoperiseră cu totul pe omul din spatele său. Pletele albe cădeau în inele moi, revărsîndu-se pe apărătoarea de piele ce-i înconjura gîtul. Mustăţile i se pierdeau în valurile alb-argintii ale bărbii, care îi ajungeau pînă la brîul lat ce-i încingea mijlocul. Cu toate că număra şaptezeci de toamne ce se vor împlini în luna lui Brumar, cneazul se ţinea tot zdravăn şi voinic, de parcă-şi trăgea puterile şi vîrtoşenia trupului din stîncile piscurilor şi din singurătăţile aspre ale muntelui.

A întins mîinile cuprinzîndu-l pe Mîrzea de umeri şi întorcîndu-l cu faţa spre lumină :

— Vasile, fiule !... Ce bucurie pentru inima mea.

L-a strîns la piept afundîndu-i nasul în vesta de piele aspră, care mirosea a argăseală proaspătă, pîrîindu-i oasele.

Mîrzea a dat în genunchi, sărutîndu-i mîna.

— Bine te-am găsit, taică.

Cneazul l-a mai privit o dată în ochi, i-a văzut mustaţa răsărită, faţa mai asprită şi s-a bucurat cu un rîs domol şi adînc.

— Te-ai făcut bărbat ! Apoi, luîndu-l pe după umăr, l-a împins spre vatră. Ia te uită, Lambrule. O sabie care face minuni la vreme potrivită. Şezi, căpitane. Te ştiu minte ageră. Ascultă şi împreună-ţi vorbele şi mintea cu noi.

Ochii cneazului, albaştri oţelii ca tăurile de munte, îl cercetau pe Mîrzea şi oşteanul a înţeles ce voiau ei să ştie şi iarăşi a înţeles că bătrînul n-are să dea vad niciodată gîndurilor acestora de slăbiciune.

— Îi bine sănătos, taică. Într-o săptămînă pică şi el. La altă săptămînă, domnie nouă.

Cneazul a răsuflat uşurat. Mîrzea a auzit uşa închizîndu-se uşurel, ca şi cînd cineva ar fi stat pînă atunci acolo să asculte şi acum nu mai avea ce auzi.

— Căpitane, domnia-sa îi cneazul Drăgoieștiului, sat megieșesc nouă, acum cotropit de boierul Dan vistiernicul.
— Știu !
Cei doi cnezi ridicară capetele deodată :
— Ce fel ? întrebă bătrînul.
— Iaca !... Și Mîrzea povesti, cuvînt cu cuvînt, tot ce-i spusese alvanitul și tot ce făcuse el în noaptea aceea. Lambru nu se aștepta la una ca asta. Pînă și fiarele codrului își apără puii și lupoaicele sînt mame bune ca orice mame adevărate. Dar boierul ?

Așa gîndea și cneazul Ghețea. Uite, urmele astea de gheare de pe față le are de cînd a vrut să ridice un pui de urs din bîrlog. I le-a făcut ursul cel bătrîn. Cu așa hain de om va trebui să stea de strajă zi și noapte.
— Ei, Lambrule, acu aflarăm tot. Ce vrei să faci ?
— Așa cum ți-am spus domniei-tale.
— Așa să rămînă. Îi scoatem noi colții năpîrcii... Să mergem să vă dau loc pentru sălaș.
— Dacă îngădui, l-aș slobozi pe Gheorghe.
— Să-l slobozi. Cîrstea Mușat îi dă căruță. Noi adăugăm felurite lucruri pentru vînzare. La Argeș, răpezi iscoade ?
— Răped. Au să tragă la un logofețel, om de credință.
— Cu muncile rămîne după legea pămîntului.
— Să fie sfîntă. N-o să ne jupuiți. Sîntem doar creștini.
— Amin.
Cnezii se închinară și apoi se sărutară pe obraji.
— Ei, ce zici, căpitane ? Îi bine așa ? îl întrebă cneazul Ghețea.
— Înțeleg ce vreți și cum vă tocmiți. Dar am și eu de spus o vorbuliță.
— Spune.
— O dată-n săptămînă avem a face muștru cu toată oștășimea. Poruncă de voievod, care încă nu-i voievod, dar care va fi. Se cheamă că paloșele n-au să mai ruginească-n teci.
— De unde asemenea poruncă, fiule ?
— De la Voievodul Mihai, prin olăcarul lui Radu.
Iarăși se uitară cei doi cnezi unul la altul. Un pîlpîit de foc ce arsese pînă atunci mocnit s-a aprins în ochii negri ai lui Lambru și deopotrivă în cei albaștri ai cneazului Ghețea. Acesta s-a ridicat în picioare, apoi a îngenuncheat în colțul

de răsărit, unde o candelă își tremura lumina puțină sub chipul unei icoane afumate.
— Dacă gîndurile măriei-sale se pătrund una cu ale noastre, să-i fie pe voie și să-i ajute Dumnezeu să le izbîndească. Glasul domol și greu al bătrînului războinic a răsunat rar și în puțina adîncime a cuvintelor Mîrzea a deslușit o rugăciune de fiecare zi, auzită pretutindeni pe meleagurile Valahiei.
Au îngenuncheat și ei, Lambru cu mîinile împreunate pe piept, cu capul plecat, Mîrzea numai cu un genunchi, cu mîna sprijinită în straja sabiei, cu ochii pe zalele și chivăra cneazului pe care se cunoșteau urmele adînci ale loviturilor.
Cînd s-a ridicat din nou drept, cneazului Ghețea îi prinseseră viață pletele albe, care răsfrîngeau lumina candelei într-o altă lumină potolită și albă, ce se omătuise în jurul frunții sale late, asemănîndu-l cu un duh al pădurilor.
— Va răsufla țara. Și mi-aș scurge bucuros sîngele în brazdă pentru împlinirea vrerii ăsteia de pe urmă. Sînt bătrîn, da' cu păgînul m-aș bate pînă-n pînzele albe.
— Rămîne Dan, șuieră Lambru.
— Trecem cu caii peste hoitul lui, înainte de a izbi în păgîn.
De data asta vorbele vulturului din Cremenari se smulgeau ca dintr-o furtună ce încă mocnea nedezbăierată prin fundurile și prăpăstiile neguroase ale Negoiului.
— Să mergem. Ne așteaptă oamenii și-s trudiți. Tu vii, Vasile ? Nici nu te-am întrebat dacă ești ostenit de drum.
— Vin.
— Tinerețe, zîmbi cneazul. Atunci haideți și să fie într-un ceas bun.
— Să fie !

*

Cînd soarele a prins să arunce pieziș umbrele arinilor de pe mal, lungindu-le peste tăpșanul unde Mîrzea întîlnise popasul drăgoieștenilor, moșnenii din Cremenari erau adunați în cete și căpeteniile făceau numărătoarea oamenilor.
Erau îmbrăcați de război, cu sumane căptușite cu cîlți și cusute în trei, ca să-i apere de lovituri, iar vîrfurile cușmelor stau țapene, avînd puse pe dinăuntru funduri de plută care le fereau capetele de sabie.
Fiecare călăreț avea suliță ușoară, sabie, arc și cucură cu săgeți. Stăteau în șeile înalte, sprijinindu-și picioarele în scă-

rile de lemn, drepţi şi falnici, ţinînd în mîna stîngă scuturi uşoare de lemn. Caii stătuţi, cu crupele împlinite şi lucioase jucau în loc, muşcîndu-şi zăbalele. Cînd s-a auzit buciumul străjii sunînd, călăreţii au strîns frîiele şi au ridicat ochii spre priporul de unde se vedeau coborînd la vale doi călăreţi.

Cînd glasul adînc al buciumului a prins să se răsfire peste poiană, drăgoieştenii au simţit un fior trecîndu-le prin piepturi.

Clopotul bisericii le adusese aminte că sînt oameni.

Acum, buciumul le vesteşte că sînt bărbaţi şi oşteni, că în vinele lor curge năvalnic sîngele străbunilor care şi-au apărat glia cu paloşul în mînă. N-aveau cai, stăteau şi ei în rînduri, fără alte arme decît ţăpoaiele lungi de carpen pîrlite la vîrf, unii aveau baltage şi ghioage nestrujite de stejar...

...Repede şi-au cunoscut moşnenii căpetenia. Un murmur a străbătut rîndurile :

— L-a scos pe Fulger.

— E zi mare.

— Se vesteşte ceva.

Acum cneazul şi căpitanul Mîrzea veneau în galop mărunt, drept în faţa şirurilor de călăreţi. Bătrînul îşi luase cămaşa de sîrmă, peste care petrecuse cingătoarea bătută în argint a paloşului. În cap avea chivără de oţel lustruit, cu pene de cocor, care-i vesteau rangul. Nu purta suliţă, nici arc. Numai în mîna stîngă ţinea un scut rotund tătărăsc din piele de bivol, ţintat şi acela cu bolduri de argint. Pletele îi scăpau de sub chivără pe umăr şi vîntul goanei îi desfăcuse barba în două.

Drăgoieştenii cei tineri au rămas holbaţi la paloşul cneazului. Aşa ceva nu putea ridica un om pămîntean. Numai smeii de pot să-l mînuie. Aveau drăgoieştenii de ce se minuna. Paloşul cneazului era lung de un stat de om mijlociu, drept şi ascuţit pe amîndouă muchiile. Avea o straja în formă de cruce, de două palme domneşti.

Novacul părea că nici nu-l simte la brîu.

Armăsarul pe care călărea nu era nici el de-al locului, cum nici paloşul nu era. Voinic, cu picioarele groase şi ţapene, cu coamă stufoasă, cu o coadă lungă pînă-n pămînt, roib la păr, cu stea în frunte şi cu conduri albi la tuspatru picioarele. Era bătrîn Fulger. Împlinise cincisprezece ani, dar îşi ducea stăpînul cu aceeaşi uşurinţă ca în tinereţe. Cal şi călăreţ păreau dăltuiţi de aceeaşi mînă, dintr-o piatră vîrtoasă.

În stînga, la un cap de cal mai în urmă, venea Mîrzea, în arme şi cu şoimul pe umăr. Ochii căpitanului au alergat degrabă în lungul şirurilor de călăreţi şi de pedestrime, cercetîndu-le portul, armele şi tocmeala. I-a fost destul să vadă şirurile o dată de la dreapta la stînga şi a doua oară de la stînga la dreapta, să înţeleagă că dacă voinicie se află din belşug, atunci îi mare lipsă de muştru şi ştiinţă, ca să facă din moşneni ostaşi de seamă.

Nu la asta se gîndea şi cneazul.

În ochii lui a tremurat o undă de lacrimă. Îşi simţea inima bătînd mai repede şi umplîndu-i-se de falǎ la vederea mîinii de voinici cu care nu s-ar fi temut să-l ia de barbă nici pe însuşi împăratul păgînilor.

L-a oprit pe Fulger în loc. A dat să scoată paloşul pe jumătate, cu o mînă, aşa cum o făcuse totdeauna. Cînd a smucit, a simţit o împotrivire. Asta nu putea să i-o facă credinciosul lui tovarăş de viaţă, chiar acum.

A mai tras o dată, încordîndu-şi puterile. Parcă toţi ochii moşnenilor stau adunaţi pe mîna lui şi parcă sufletele lor stau agăţate de straja paloşului. De data asta lama de oţel a ieşit ascultătoare şi cînd a ridicat-o deasupra capului, strîngînd în ea toate razele soarelui, călăreţii au izbucnit în strigăte, rîzînd cu gurile pînă la urechi.

— Să trăieşti, cneazule.

— Ai rămas tot verde.

— Tot vînă.

— Halal.

Bătrînul şi-a simţit fruntea brobonindu-se sub chivără şi mîna care ţinea paloşul tremurînd uşor. Cînd l-a lăsat în jos, călăreţii au plecat suliţele, au scos chiote sălbatice bătînd cu scările în coapsele cailor şi au dat iureş.

Parcă se dezlănţuise vreo mînie cerească. Pămîntul a sunat înfundat sub ropotul copitelor şi lui Mîrzea i s-a părut că toate vîrfurile suliţelor îi vor intra în inimă.

Ajunşi la zece paşi, moşnenii au ridicat caii pe picioarele dinapoi, oprindu-se în loc. Au sărit jos şi s-au închinat, rămînînd la capetele fugarilor, cu scutul în faţă, cu picioarele desfăcute, cu coada suliţei la vîrful botinei drepte.

Cneazul l-a privit pe Mîrzea semeţ.

— Aşa fac şi moldovenii tăi ?

— Mai abitir.

— Asta n-o cred pînă nu văd!
— Se va vedea și se va crede.
— Bine... Apoi către moșneni: Vă mulțămesc, boieri dumneavoastră.
— Să trăiești la mulți ani, domnia-ta.
Fiind astfel începută cătarea, cneazul și căpitanul au trecut prin fața fiecărui călăreț, cercetîndu-i armele, sumanul, cușma, șaua și chinga. Bătrînul trecea mai mult ca într-o visare, dar Mîrzea a luat seama că multe chingi sînt slăbite din legături, că multe scuturi sînt crăpate de uscăciune, că nu toate săbiile sînt ascuțite ca briciul. Astea toate le-a vîrît în cap. „De-ar veni Radu mai degrabă. Poate pică-n chindie. El le poate spune de la obraz", gîndi oșteanul.
După ce s-a gătat cătarea, rîndurile s-au rupt, moșnenii adunîndu-se în cete. Așteptau toți să vadă ce se poruncește.
— Să poftească dumnealor, pîrgarii, la un strop de vorbă.
Dinspre cetele unde stăteau călăreții au început să se aleagă oamenii cu pletele ninse, care s-au apropiat de cneaz, cu pași rari și măsurați.
— Ne-ai chemat?
Ghețea i-a numărat din ochi.
— Lipsește Miroslav și Soare.
— Nu mai pot ține armele. Sînt prea bătrîni, răspunse un glas.
— Asta așa e. Să-i vestească careva. Pe la a treia strajă ținem sfat și sînt de lipsă.
— Cu Bubiu?
— Cu Bubiu!
— Ținem sfat cu oamenii în arme? Nu se cuvine, spuse un bătrîn.
Cneazul se gîndi o clipă. Asta nu se poate. Legea e sfîntă și pînă și nemernicul de Bubiu se bucură de ea. N-o poate călca nimeni.
— Lăsăm armele cu străji.
— Pe drăgoieșteni îi chemi?
Iar stătu pe gînduri Ghețea. Să-i cheme, să nu-i cheme?
— Ba! Nu se cuvine să rușinăm pe nimeni față de străini.
— Așa zicem și noi.
— Părintele Athanasie știe?
— Știe.

— Atunci să sune buciumul și începem jocul. Spuneți oamenilor să nu se încinte și să nu-și spargă capetele.
— Are să fie cam greu. Sînt stătuți și abia așteaptă.
— Să lege bine cîrpele în vîrful prăjinilor și să ferească obrazurile.
Halcàua era un joc ostășesc în care-și încercau puterile și iscusința flăcăii tineri care nu mirosiseră încă fumul bătăliilor, precum și meșterii săgetatului și săbiei, care purtau pe obraz urmele luptelor. Ca orice joc ostășesc în care sîngele se încălzește, era vîrtos și de multe ori cei mai puțin căliți erau răsturnați de pe cal în rîsul celorlalți, alegîndu-se nu de puține ori cu mădularele tăbăcite în lege.
Cneazul și Mîrzea și-au dus caii de frîie în mijlocul cetelor de moșneni, în timp ce Tocsabă, săgetașul de frunte al Cremenarilor, a înfipt pe malul Argeșului, în fața unui arin gros, o suliță. A numărat spre tăpșan, în partea umbrită, ca la șaizeci de pași. Acolo a înfipt o altă suliță, cu un prapor roșu la vîrf.
Toate acestea se făceau în tăcere, nimeni nu vorbea, doar caii băteau nerăbdători din copite sau sforăiau pe nări, frecîndu-și gîturile unul de altul.
Cînd Tocsabă a înfipt semnul de unde se va săgeta în pămînt, a și strigat spre rîndurile moșnenilor:
— Haideți, boieri. Încercați-vă puterile și dibăcia. Să vedem cine mă rămîne.
Și-a scos arcul de la spate, i-a încercat coarda cu buricul degetului, ascultîndu-i zumzetul, și-a înțeglat[1] săgeata, l-a strunit încet, cumpănindu-se bine pe picioare.
Săgeata a plecat zumzănind și s-a înfipt la un deget de suliță, în scoarța arinului.
Un murmur de mulțumire s-a ridicat din rîndurile moșnenilor și flăcăii din Cremenari au cătat cu mîndrie la drăgoieșteni, ca și cînd le-ar fi spus:
— Văzut-ați ce meșteri avem noi în ale războiului?
Drăgoieștenii și-au plecat și ei bărbile înspre olaltă, apoi au prins să-i dea ghes lui Lambru:
— Hai, du-te, ce mai aștepți?
— Încearcă.
— Arată-le că n-am crescut numai la coada vacii.

[1] A prinde săgeată în coarda arcului

Lambru a ridicat din umeri :
— Răbdare !... Nu acum.
— Aşa e. Lasă să arunce şi alţii.
Tocsabă era un moşnean trecut de patruzeci de ani. Numai vine şi ciolane, cu o faţă smeadă, cu pletele şi barba de culoarea frunzelor de fag, toamna. Un arămiu roşietic, care-i zugrăvea pe trăsături o tărie amestecată cu vicleşug de vulpe. A mai aruncat două săgeţi. Una a luat o aşchie din suliţă şi atunci moşnenii au început să răcnească şi să-şi pălească cuşmele de pămînt.
— Tare mă tem că dacă o săgeta Lambru, o să vă rupeţi cuşmele, mormăi un drăgoieştean.
Tocsabă a trecut în rînduri şi moşnenii s-au grăbit în jurul lui, bătîndu-l pe umeri.
— Ei, cine mai încearcă ? glăsui cneazul Gheţea. Hai, voinicilor. Să vă vedem.
Au ieşit afară războinici mai bătrîni şi flăcăi care nu săgetaseră decît la vînătoare. Săgeţile erau adunate la primii pe aproape de suliţă şi toate în trunchiul arinului, iar la ceilalţi săgeţile s-au mai răzleţit, cîte unele ducîndu-se şuierînd în Argeş.
Atunci se auzeau chiote şi rîsete.
— Ai zvîrlit-o la mama.
— Mai hăisa, mă !
— Lasă-l că vede ciacîr.
Flăcăul trăgea ruşinat capul între umeri şi se pierdea printre ceilalţi, mai ales că pe malul apei se adunaseră muierile şi fetele, chicotind înde ele.
Curînd, nimeni n-a mai cercat să se bată cu Tocsabă. Moşneanul se umfla în pene, cătînd de sus.
— Tu nu-ncerci, Vasile ?
— Ba da.
N-a făcut Mîrzea un pas, cînd Lambru a ieşit dintre drăgoieşteni, scuturîndu-şi pletele.
— Vreau să săgetez şi eu.
La vorbele astea rostite cu putere, capetele tuturora s-au întors spre el. Moşnenii îl priveau cu mirare. Haida de ! Desculţ e desculţ. Asta nu trage în cumpănă. Da' n-are arc. Cum să săgeteze ?
Pînă şi muierile moşnenilor au tăcut, privind acolo. Numai cneazului Gheţea îi rîdeau ochii.

— Acum să te văd, Tocsabă, rîse el gros.
— Asta vreau să văd şi eu, se făloşi moşneanul, mîngîindu-şi barba ruginie şi păşind afară, cu mîinile înfipte în brîu.
— Dă-i arcul tău, Vasile... Haide, nu te mai codi... Dă-i-l !
Mîrzea nu lăsase niciodată arcul sau sabia pe mîna altuia. Asta era legea. Privindu-l pe Lambru cum sta, aşa drept şi semeţ, cu ochii mari, deschişi, parcă strecurîndu-i o poruncă şi o rugăminte, şi-a scos arcul mic tătărăsc şi cucura, întinzîndu-i-le.
Lambru le-a luat, petrecîndu-şi domol cucura pe după umăr. Apoi şi-a aşezat arcul cu mijlocul legat în sfoară pe degetul arătător al mîinii drepte. Se cumpănea de minune. Aşa a făcut şi cu săgeata.
Cei mai tineri cătau miraţi, întrebîndu-se din ochi :
„ — Asta ce-o mai fi ?"
Numai Tocsabă, cneazul şi ceilalţi au priceput că Lambru-i arcaş vechi şi cunoscător. Lambru nu mai săgetase niciodată cu arc tătărăsc. El era dădut cu cele pămîntene, făcute dintr-o singură creangă şi mari cît omul. Asta era mic şi închegat din trei părţi. Săgeţile erau şi ele uşoare ca pana. S-a tocmit de săgetat. A deschis o punguliţă pe care o avea prinsă la brîu. Şi-a vîrît degetele cu care trebuia să ţină săgeata în punguliţă, apoi a zvîrlit-o fără multă codeală.
Toţi ochii cîţi erau în poiană, fie de bărbat, fie de muiere, s-au aninat de zborul ei repede. Cînd s-a înfipt cu coada zbîrnîind în suliţă, un murmur surd a răzbit din piepturile oamenilor.
Acum, cătară cu fală drăgoieştenii spre moşneni.
— Asta nu-i nimic, se grăbi Tocsabă. Mai are două.
Lambru a mai săgetat de două ori, vîrîndu-şi de fiecare dată degetele în punga de la brîu. Şi amîndouă săgeţile s-au înfipt în suliţă. Ba a treia s-a înfipt între celelalte două, care nu erau mai departe de un lat de palmă una de alta. Fruntea i se brobonise uşor, arcul căpitanului fiind ţapăn. Primul care a venit lîngă Lambru a fost Tocsabă. L-a luat de umere, l-a privit în ochi şi l-a sărutat pe amîndoi obrajii.
— Să trăieşti, voinicule. Nu mi-e ruşine că m-ai rămas. Aşa ceva n-am mai văzut !
— Să trăieşti, bădie.

Aveau drept drăgoieştenii că moşnenii puseseră gînd rău cuşmelor. Le trînteau cînd de pămînt, cînd le aruncau în sus, veselindu-se din inimă.

— Ei, căpitane, mai cutezi ?

— Ba !... Mai bine nu pot.

Lui Mîrzea nu i-a părut rău că şi-a dat arcul pe asemenea mîini.

Dacă pînă atunci drăgoieştenii se sfiau să se apropie prea mult de moşneni, văzîndu-i tocmiţi în arme şi făloşi, după ce-a săgetat Lambru, au văzut şi unii şi alţii că sînt de o seamă şi curînd nu s-au mai desluşit două cete, oamenii amestecîndu-se între ei.

Pedestraşii s-au amestecat cu cetele călăreţilor şi parcă s-a rupt o stavilă care pînă acum îi ţinea despărţiţi şi sfielnici. Cînd larma s-a mai potolit, Tocsabă şi-a dres glasul făcînd semn că vrea să vorbească. Moşnenii s-au înghesuit aproape să asculte :

— Acum îl întreb pe cneazul Drăgoieştiului ce ţine în pungă şi de ce-şi moaie degetele înainte de a săgeta ?

Lambru s-a uitat peste capetele oamenilor, departe spre miazăzi.

— Are vreo vrajă, se auzi un glas.

— Cine ştie !

— Aşa e !... Să ne spună.

Ochii lui Lambru i-au întîlnit pe cei ai bătrînului Gheţea. Acesta şi-a ridicat sprîncenele în sus, îndemnîndu-l. Moşnenii se strînseseră şi mai aproape. Lambru le auzea răsuflarea grăbită. Toate feţele stăteau întoarse spre el.

— Ia, mai nimic. Pămînt... Pămînt din vatra Drăgoieştiului, amestecat cu praf din oasele moşilor şi mirosind a sălaş de om nevoiaş. Trag putere din el să nu-mi tremure mîna şi sufletul...

O tăcere adîncă s-a lăsat peste poiană. O tăcere ca o aducere aminte, trează şi vie, care le spunea că jocul lor de acum şi slobozitul săgeţilor nu-s de florile mărului.

Apoi Lambru a înnădit vorbe grele, rupîndu-şi-le anevoie de pe buze.

— Săgeţile astea ale mele au un tîlc al lor şi cînd săgetez văd o anume inimă care-mi stă semn în dreptul ochiului.

Drăgoieştenii au oftat şi s-au închis în scoarţa gîndurilor şi a vrerilor de mîine. Moşnenii şi-au şoptit unii altora la ureche :

— De vistiernic vorbeşte ?

— Da' de cine alt ?!

— N-aş vrea să fiu nici chiar în zaua lui cînd are Lambru arcul.

— Nici eu.

Vorbele astea s-au purtat pînă la urechile muierilor, care pe dată au aflat cum că Lambru făcuse jurămînt pe cruce şi pe ţărîna mormîntului cneazului Drăgoi să-l răpună cu mîna lui pe boier Dan, să-i scoată ochii, să-i taie urechile şi limba, spre înspăimîntarea celor ce vor mai rîvni la moşia satului său.

Căiţele, maramele şi cozile s-au clătinat a urgie şi ochii codaţi au căutat spre aşa putere de om, cu sfială şi o teamă amestecată cu plăcere.

După aceea s-au aruncat suliţele din goană, s-au tăiat capetele momîilor cu sabia, s-au repezit moşnenii unii împotriva altora cu prăjini care aveau în capete cîrpe şi şomoioage de paie.

Iar s-a văzut ştiinţa şi iscusinţa luptătorilor mai bătrîni asupra celor mai tineri, care, purtaţi de zburdăciunea sîngelui, roşii la faţă, au dat buzna ca berbecuţii de un an, fiind repede răpuşi în iarbă.

Cneazul Gheţea rîdea de se cutremura cămaşa de sîrmă pe el şi i se clătinau penele de la chivără de cîte ori vreun călăreţ se răsturna din şa. Numai atunci cînd lui Belotă i s-a spart scutul într-o asemenea izbire a încruntat sprînceana, cătînd ponciş către căpitanul Mîrzea, care-i strecurase nişte vorbe nepotrivite despre oarecare necazuri ale tarhatului de război.

Umbrele serii au început să vină pe funigeii ce se legănau leneşi în înălţimi şi moşnenii osteniţi de goană şi strigăte s-au domolit, aşteptînd să se răcească sîngele în ei şi în dobitoace.

Atunci cneazul a strigat din răsputeri :

— Îl poftim pe domnia-sa căpitanul Mîrzea să ne dovedească iscusinţa în ale războiului.

Pe loc oamenii s-au tras pe de lături, aşteptînd cu mirare să vadă ce poate oşteanul cel mititel, crăcănat şi cu ochii piezişi ca ai mîţelor. Iar cioporul de muieri a venit mai aproape, dîndu-şi una alteia cu cotul şi sfătuind cu palmele puse la gură.

Văzîndu-se înfruntat, Mîrzea a rîs subțire, numai cu ochii. S-a făcut că tocmește căpăstrul pe capul lui Șeitan și i-a mormăit ceva la ureche, nu așa de tare ca să-l audă al cincilea sau al șaselea om din rînd, dar nici așa de încet ca să nu-l audă al doilea și al treilea. Vorbe aspre, fornăite din gît. Apoi s-a întors cu spatele, pășind agale, cu șoimul pe umăr, pînă-n mijlocul tăpșanului. S-a închinat către cneaz, a fluierat șoimul trecîndu-l pe mînă și s-a întors cu fața spre Șeitan.

Toți oamenii așteptau cu sufletul la gură să vadă ce va face acel fugar învățat. Cînd a fluierat ascuțit căpitanul, Șeitan s-a viforît cu coama zbîrlită drept spre pieptul stăpînului. Vitejii n-au luat seama cînd a aruncat șoimul în aer, cînd s-a zvîrlit în șa, cînd a sărit în picioare pe spinarea calului. Șoimul rotea lin deasupra călărețului, Șeitan rotea în tăpșan și Mîrzea își dovedea toate meșteșugurile învățate de la Ahmet, nogai și zaporojeni.

Se lăsa într-o parte de tresăreau femeile, crezîndu-l zdrobit sub copite, ca să iasă în cealaltă parte a calului cu hangerul în dinți. Sărea jos din goană și de jos drept în șa. S-a întors cu fața spre coada calului. A săgetat arinul din goană. Și toate astea fără să pună mîna pe frîie o singură dată. Își ducea calul numai din genunchi. Nici pinteni n-a pus.

Cînd a crezut că s-au deschis destul de mari gurile moșnenilor, a fluierat și Șeitan a rămas de piatră. A descălecat ducîndu-se cîțiva pași. Apoi a strigat, întinzînd mîinile spre moșneni.

— Legați-mă !

Mai se-ndesau, mai nu moșnenii. Pînă la urmă, a ieșit un flăcău și i-a legat mîinile cu sfoară de cînepă.

— Leagă-mă bine, voinicule. Fără milă !

Flăcăul l-a strîns țapăn, pînă a văzut că i se învinețesc mîinile.

— Lasă-l, Ioane !

— Îi destul.

— S-o vedem și pe asta.

— Că doar nu-i vrăjit.

Mîrzea a ridicat mîinile legate spre văzul tuturor. Apoi l-a fluierat iarăși pe Șeitan. Armăsarul a venit cu nările înfoiate, nechezînd ușor. Și-a ridicat buzele adulmecînd legăturile. Apoi s-a pus pe treabă cu dinții cei mari și ascuțiți și nu s-a lăsat pînă cînd n-a zobit nodurile și sfoara. Bucuros de ispravă, și-a

vîrît botul în subsuoara stăpînului, cu bucurie și chef de hîrjoană.

Mîrzea l-a bătut cu palma pe arcul gîtului și moșnenii au dat chiot, frămîntîndu-se pe loc.

Căpitanul a ridicat mîna. Larma a contenit îndată. S-a depărtat iarăși și s-a culcat pe spate, gemînd ca un om lovit de moarte. Șeitan a ciulit urechile, pășind cu băgare de seamă pînă lîngă el. L-a adulmecat, l-a împins cu botul, a bătut de cîteva ori cu copita în pămînt, iarăși l-a adulmecat și, cînd gemetele căpitanului s-au întărit, l-a prins de cingătoare purtîndu-l ușor, pînă la picioarele cneazului.

Cînd s-a ridicat, Mîrzea a văzut geana bătrînului umedă. În clipă s-a mistuit în brațele lui larg deschise, simțindu-i strășnicia dragostei, după felul cum îi intraseră în carne sîrmele cămășii de război pe care o purta cneazul.

Poiana răsuna de strigătele moșnenilor. Drăgoieștenii se rezemaseră în sulițe și căutau înnourați la căpitan. Gîndurile lor le-a strîns Lambru și tot el le-a dat viață.

— Dacă-i drept ce se aude, rău și pentru așa voinic, rău și pentru noi. Dacă ba, atunci are a se teme Danul și păgînul.

Șoimul se lăsase iarăși la locul lui pe umăr și Mîrzea a glumit către cneaz :

— Iaca ce pot moldovenii mei.

— Hîra, cocoșelule. Să ne vedem în luptă, rîse acesta.

Muierile s-au tras la adăpost, ca să tăinuiască prin cerdace cîte le-a fost dat să vadă și să audă. Oamenii au aprins focuri. Prin văzduh au săgetat în linii frînte liliecii. Cîte-o rădașcă trecea izbindu-se orbeț de cîte-o creangă. În doliile apei au prins a sări peștii, de la deal s-au tălăzuit mirosuri grele de fînațe coapte, vitele mugeau în grajduri și firea se tocmea de hodină și de noapte.

Atunci a trecut puntea de la biserică popa Athanasie, ținea ridicat spre cerul nesfîrșit, pe care începuseră să se aprindă candelele Domnului.

Alături, abia sprijinindu-și bătrînețele în toiege de corn, veneau cei doi pîrgari, Miroslav și Soare, pe care vremea nu-i mai lăsa să se veselească cu jocurile ostășești, rămînîndu-le să-și potrivească viața așa, ca să nu fie o povară pentru ai piept. Capul pleșuv, cu ochii ce abia mai dezlegau buchile, îl ținînd crucea ferecată cu argint între mîinile încrucișate peste

lor şi pentru sat şi să ajute cu înţelepciunea, adunată din faptele unor îndelungi şi zbuciumaţi ani, pe semenii lor.

Drăgoieştenii s-au închinat cu smerenie către părintele Athanasie, s-au închinat şi către cneaz şi luîndu-şi suliţele de-a umerea s-au înşiruit către bordeiele lor.

Moşnenii au auzit ridicîndu-se viers doinit din frunză, viers duios, tînguitor şi lin, care se pierdea din ce în ce, picurîndu-le în suflete o amărăciune şi un dor ca de înstrăinat pe meleaguri îndepărtate. Au oftat, înnegurîndu-se. Bucurii închegate nu mai putea avea omul în ziua de astăzi. Viaţa era năprasnică şi înţelegeau că nu pentru veselie a fost halcàua şi cătarea din poiană. Cînd a venit poruncă să-şi lase armele, se vedea, pe ici pe colo, cîte-un moşnean sărutînd straja săbiei, sau rămînînd o clipă cu nasul în coama calului. Apoi s-au adunat roată, şezînd lîngă focul cel mare, tăcuţi şi crînceni, ca însuşi judeţul ce se vădea că va veni.

III

Căpitanul Gheţea se simţea rupt de şale. Cu toate că era călăreţ încercat, pielea de la pulpe îl ardea, ca şi cînd atunci s-ar fi urcat în şa întîia dată.

Ţinînd seama de conacele rînduite în cale, olăcarii făceau îndeobşte drumul de la Stambul la Bucureşti în şase zile. Boierul Stroie Buzescu ajunsese la Dunăre în patru zile. Îl repezise măria-sa Voievodul Mihai încă din ziua cînd s-a uns domn la patriarhie, să ţină Scaunul ţării pînă la venirea sa. Nu se cădea ca tronul voievozilor să fie batjocorit de şalvarii unui hain de turc...

Nu-i dase altă strajă decît pe căpitanul Gheţea şi pe omul acestuia. Nici boierul nu ceruse mai mult. Boier Stroie Buzescu putea să-i fie tată, dar călărise aşa de aprig, încît Gheţea abia-i putuse ţine urmele în goana asta turbată care nu se oprea decît atunci cînd îşi simţeau fugarii cu vîna înmuiată şi atît cît să-şi tragă sufletul bietele dobitoace. Mîncau de-a-mpicioarele şi dormeau în iarbă, înfăşuraţi în zeghi, cu frîiele petrecute pe după braţ.

De la Bucureşti, boierul Stroie l-a îngăduit acasă pînă-n preajma lui Brumărel, cînd avea poruncă să se înfăţişeze la Scaun cu căpitanul Mîrzea şi, din pămînt din iarbă verde, cu Racea. Trebuiau să fie de faţă la venirea voievodului, să se facă umbrele lui de strajă. Aşa poruncise boier Stroie cunoscînd firea aprigă a domnului şi derîderea sa pentru cei ce-i purtau grija trupului.

Încă o zi pînă la Argeş şi iată că acum, în miezul nopţii, la o bătaie de săgeată, se desluşesc pripoarele şi ponoarele pe care Gheţea ghiceşte satul.

Acasă.

Acasă după atîta amar de pribegie în olatul crăiesc de la miazănoapte, în cel sîrbesc, în cel turcesc, acasă după ce nu auzise decît limbi şi limbi, nici una grăind pe sufletul şi dorul lui.

Calul ridicase capul sus, adulmecînd şi sforăind uşor pe nări.

— Măi Diavol !... Măi tată ! Am ajuns.

— Opreşte !... Cine eşti şi încotro ?

Vorbele aspre l-au făcut să tresară din lumea în care hălăduise şi pînă să-şi dea seama ce şi cum, patru oameni ieşiţi din tufele din marginea drumului au prins dîrlogii cailor şi le-au proptit suliţele în piept.

Era în seara unei marţi, din a treia săptămînă a lunii septembrie. Căpitanul Gheţea stătea pe o laviţă acoperită cu sarică de oaie în cerdacul casei părinteşti şi privea cum sfinte soarele după coama munţilor. Un mănunchi de raze aurii scăpat printre două creste se răsfira pierzîndu-se în cetina brazilor ce străjuiau casa. Cerul era senin, bătînd în culori albastreverzui. Gheţea urmărea jocul unei veveriţe, care zbura cu coada înfoiată dintr-o creangă în alta, aici stînd şi lingîndu-şi lăbuţele, aici ţîşnind săgeată ba în sus, ba în jos şi iarăşi oprindu-se ca să-şi mişte urechile păroase şi capul în toate părţile şi să-l îmbie parcă la joacă, cu ochişorii ca mărgica.

Dinspre munte coborau vitele. Tălăngile răsunau rar. Se auzea harapnicul văcarilor şi zupăitul dulăilor.

În aer plutea miros iute de fum.

Era acasă. O simţea în toată fiinţa lui. Dormise o noapte şi o zi, necurmat. Acum, primenit şi spălat, aduna în el tihna asta a serii.

Cneazul Gheţea îşi scosese afară blana de urs şi, cu vidra în braţe, pufăia rar din luleaua de zadă, privindu-şi feciorul printre pleoapele subţiate. Se bucura cneazul cremenarilor.

Asta Mîrzea i-o desluşea după liniştea obrajilor în care vinişoarele subţiri de sînge ţesuseră o culoare fragedă şi rumenă, după felul cum îşi mîngîia barba cu degetele făcute greblă, după rotocoalele de fum albăstrui pe care le slobozea din lulea. Se bucura şi Mîrzea. Se simţea mai întreg. Toate se făcuseră parcă mai prietenoase acum : şi casa, şi locurile, şi zgaiba de Ancuţa. A rîs molcom în mustaţa lui tătărască. Fata n-a lăsat pe nimeni să se apropie de Radu. Ea i-a potrivit pernele, ea i-a scos brîul şi atunci cînd Cîrstocea a venit să-i ia armele să le curețe, l-a gonit. Numai pistoalele i le-a dat. Cu asemenea scule nu umblase pînă acum, dar are să se dimineaţcă ea cu drăcoveniile astea.

A stat lîngă el, umezindu-i buzele cînd şi cînd cu cîrpă muiată în apă proaspătă. Cînd s-a simţit singură, l-a sărutat aşa ca în vis. S-a îmbujorat toată după asemenea faptă. De cînd a făcut Radu ochi, n-a mai văzut-o nimeni.

— Mă gîndeam cum mă aştepta mama în capul poticii, cînd veneam cu vitele, a răsărit Gheţea.

Bătrînul a încreţit fruntea.

— Mergem mîine la ţintirim. A închis ochii cu gîndul la tine. M-a ţinut de rău că te-am lăsat oştean. Mamă, ce să-i faci. Curînd mi s-o împlini şi mie veleatul şi m-oi duce să-i ţin de urît.

Vorbele astea le-a spus fără vreo durere sau teamă. Crescut în mijlocul firii, cneazul era pătruns de înţelepţeasca ei aşezare. Şi-a numărat anii pe grosimea trunchiului de mesteacăn, semănat de celălalt cneaz Gheţea, atunci cînd el, cel de azi, a făcut ochi în lume. Mesteacănul se ridicase subţire, apoi se învîrtoşase, îşi arcuise crengile şi acum era un copac înalt, umbrind casa spre miazăzi. L-a legănat în crengi pe Radu. Are să-i legene şi pe feciorii feciorilor lui, cînd el, cneazul, n-o să mai fie decît oale şi ulcele.

Odată, cînd îşi va slăbi rădăcinile, vreo mînie a muntelui o să-l culce la pămînt. Din sămînţa lui au să răsară alţi mesteceni, aşa cum ar vrea să se înşire peste ani şi sămînţa neamului său.

— Radule, lasă morţii să-şi odihnească oasele în pace. Mai bine spune-ne cîte sînt pe lume, cîte ai văzut şi ce gîndeşti

că ne aşteaptă. Umblă vorbe şi vorbe. Negoaţele au slăbit. Drumurile sînt ţinute de tîlharii de başbuzuci. Schelele la fel. Iarmaroacele de la Ardeal sînt rare şi sărace. Cu ele sărăcim şi noi.

Căpitanul Gheţea a tresărit uşor. Vorbele lui taică-su l-au adus în lumea cea adevărată, în lumea zbuciumelor care l-au purtat pe drumuri pentru credinţa lui nestrămutată că omul pe care-l urmase va izbăvi ţara de ruşine şi pacoste.

Înalt şi mlădiu, cu umeri largi şi mijloc îngust, smead la faţă, cu părul lung căzînd în inele grele şi negre, cu sprîncenele îmbinate şi arcuite gros, Radu Gheţea împlinea în el o frumuseţe de bărbat izvorîtă din cugetul lui adînc şi măsurat, din trupul legat, din străşnicia viselor lui aprige.

An de an crescuse în munte, limpezindu-şi ochii albaştri din vîrful vreunui stei singuratic, cu priveliştile măreţe ce i se aşterneau la picioare. An cu an învăţase de la cneaz meşteşugul armelor, al vînatului şi mai ales acela al cunoaşterii oamenilor şi vieţii. Ştia de ce sărăcesc moşnenii, ştia de ce se întinde la măriri Danul, ştia de ce se pribegesc satele. Cînd a bătut douăzeci de ani, taică-su i-a dat armele lui din tinereţe, pe Diavol, care era un tretin abia învăţat la şa, şi binecuvîntarea lui de cneaz şi părinte.

Poruncă avea să caute a-şi dobîndi faima ostăşească şi să prigonească pe turc.

S-au scurs şapte ani de atunci. A hăituit tătarii pînă la apele Nistrului, a slujit în Ţara Nemţească, unde a dobîndit priceperea armelor de foc, apoi a trecut la cetatea Raguzei, pe ţărmurile Adriaticei, şi de acolo în ţară, unde a intrat în slujba bănişorului Mihai, căruia i se dusese vestea de om viteaz, aprig şi plecat spre mulţime.

Are doi fraţi de cruce şi de arme. Pe Mîrzea şi pe Racea. Cei buni şi Cătălina zac în ţintirim. Lîngă cei de cruce şi lîngă bănişorul Mihai a învăţat să preţuiască inima pămîntenilor şi să le dezlege durerile. Mihai s-a făcut ban, apoi vel-agă. El a ajuns căpitan de judeţ. Din locul şi din slujbele lui a descurcat trebile dinlăuntrul curţii. Acum ştie una. Că scăpare nu-i decît în sabie.

— Nu numai noi sărăcim, tată. La Ardeal nici acum, după aproape optzeci de ani de cînd s-au sculat iobagii cu pîrjolul asupra boierilor, n-au răsărit la loc satele risipite de paloşul

acestora. Printre colibele dărîmate crește bozul și mătrăguna, cît omul.

— Săracii oameni, oftă cneazul. Cînd eram mai mărișor mi-a povestit bunică-tu de cîte au fost și au îndurat ungurenii de la boierii lor. Veneau pe Olt leșuri zi și noapte. Erau amestecate. Copii de țîță, muieri și bătrîni. Se opreau prin rădăcini, de-i îngropau sătenii, omenește. Spuză de sate s-au băjenit prin părțile noastre.

— Așa-i. Căpitanul Ghețea și-a încruntat sprîncenele, albind ușor la față, așa cum făcea ori de cîte ori se mînia.

— Nu i-a răpus fierul păgînului! I-a îngropat mîna boierilor, pe care-i țineau cu muncile și truda lor.

— Cum l-a răpus vistiernicul pe moș Drăgoi și pe atîția alții. Cum ar fi vrut să ne vadă și pe noi la pămînt.

— Are să dea seamă, șuieră căpitanul.

— Fiule, ai umblat multă lume?

— Multă, tată.

— Hai! Nu te mai lăsa tras de limbă. Să auzim!

Cneazul s-a așezat mai bine pe blană, subțiindu-și pleoapele și trăgînd rar din lulea. Mîrzea asculta ca totdeauna, jucîndu-se cu hangerul scos din teacă. Nimic nu-i scăpa din cele ce se rosteau și știa alege cu ușurință grîul de neghină.

Începuse să se lase noaptea.

Straja care veghease în foișor a coborît și după ce s-a-nchinat către cei din cerdac s-a dus la ale lui. Jarul din luleaua cneazului clipea la răstimpuri rare. Veverița se trăsese la hodină, orătăniile tăcuseră, doar de la grajd se mai auzeau sforăiturile cailor și copitele izbite în pămînt, cînd și cînd.

Căpitanul Ghețea a început să depene cu glas domol șirul zilelor de mult toarse din caierul timpului.

— Cînd a pus Alexandru Vodă oștenii domnești pe urmele măriei-sale Mihai, Vasile s-a izbit cu ei prilejuindu-ne nouă cale slobodă.

Cneazul a ridicat fruntea:

— Asta n-ai spus-o, Vasilică.

Mîrzea a rîs ușor, ridicînd din umeri.

— Așa-i el, taică. Mai curînd vorbește despre alții și niciodată despre el. Cînd ne-am pierdut urmele pe Jii în sus, în noaptea ceea de vrajbă, am auzit scrîșnetul fierului pe fier și răcnetele de durere ale gonacilor. I-au potrivit bine moldo-

venii la mădulare și la spate... Asta vine în adaos la altele, frate Vasile, și odată s-or plăti toate.

— Taci! Nu face din prieteșug tîrg.

— Dar nici nu uităm cui să dăm mulțămită, pentru că stăm astăzi unde stăm.

— Pe lîngă tine, Radule, asta o trec și eu pe răbojul inimii de tată și de supus al măriei-sale voievodului.

Mîrzea a lunecat jungherul pe palma întinsă și s-a bucurat de întunecime, să nu-l vadă ceilalți cu ochii umezi.

— Eh! oftă căpitanul Ghețea. Noi ne-am șters în noapte, păzindu-l din toate părțile pe măria-sa.

— S-a rupt de pămînt fără să pună mîna pe sabie?

— Tată, și dumneata! Cum crezi asta? A vrut să dea năvală. Da' s-a pus stavilă boier Stroie Buzescu. „Măria-ta — zice — te așteaptă alte lupte și un norod întreg. M-am juruit să ajungi teafăr la Poartă și ai să ajungi, chiar de vei lovi în fața mea".

— Și măria-sa?

— Măria-sa a stat o clipă cu capul plecat în piept, apoi a oftat din adînc, trăgîndu-și calul spre munte.

— A făcut bine, fiule.

— A făcut. Cînd am ajuns în creastă, pe potici de picior tăinuite și pustii, se crăpa de ziuă. Noi am descălecat. El a rămas în șa, privind cu mîna pusă streașină cînd dincolo, cînd dincoace.

— Îi venea greu să se despartă.

— Îi venea. Cine știe ce gînduri îl frămîntau. Tîrziu, ne-am urnit, gonind ca umbrele pînă la curtea craiului de la Ardeal.

— Bator Jicmond?

— El.

— Ce om se arată a fi?

Căpitanul Ghețea a stat în tăcere bună vreme.

— De! Știu eu? Greu să poți cîntări un om din puținele zile cît l-ai văzut. Nici graiul nu-l pricepeam. Dar... Se mai răsuflă ba de ici, ba de colo cîte ceva. Asta mai mult pe la cuhnii, grajduri și hanuri. Frumos castel are. Frumoși și țapeni voinici de strajă. Numai în oțel, argint și aur îmbrăcați. Bună rînduială la pază. Bună rînduială la toate ceasurile zilei.

— Pînă aici e bine ce zici. Dar poate fi mînă tare și inimă credincioasă pentru voievodul nostru?

— Asta nu poate fi.

— Rău... De ce crezi tu asta ?
— Pare cocoş la mers. Zvîrle bine suliţa. Da' se lasă prea mult în alintări de lăute. Are în urmă un popă negru şi coroiat, care calcă ca o umbră, şi din cuvîntul lui nu iese. Zic gurile că-i venit taman de la capătul pămîntului, din olatul spaniolesc.
— Îi popă papistăşesc ?
— Nu-i ştiu legea. Da' voievod cîrnit de nas de un popă nu-i om înfipt bine în pămînt. Se cheamă că-l bat vînturile şi se ţine de poalele straielor călugăreşti, să nu-l ducă.
— Radule... Nu vorbi cu păcat !
— N-ai grijă, tată ! La Ardeal nu-s numai popi ca ai noştri, ridicaţi din brazdă şi trăitori în colibe. Nu umblă pe măgari şi nu se băjenesc prin fund de codri.
— Atunci ?
— Din leşurile scurse pe Olt, multe au fost ciumpăvite din porunca popilor celor mari. Aceştia propovăduiesc sărăcia şi cumpătul. Ei umblă numai în aur şi petrec cu muierile pe genunchi.
— Ptiuuu, ucigă-i crucea !... Şi voievodul nostru cum s-a arătat la curtea craiului ?
— Cum îi stejarul. Da' boier Stroie ! Da' boier Radu Florescu ! Li se scurgeau ochii jupîniţelor şi jupîneselor după ei. Mai ales la joc.
— Joacă ca la noi ?
— Ba !... Altfel. Numai boier Stroie ştie juca aşa. Aprig sînge şi la ei. Cînd se-ncingea petrecerea, numai că sărea cîte-o drăcoaică pe masă, împrăştia talgerele şi cupele cu piciorul şi ţin'te joc.
— Măi, măi ! Ce ruşine !
— Asta ca asta. După ce mîntuia, unde se îmbulzeau coconii şi căpitanii să-i ia condurul şi să bea vin cu el, ca dintr-o cupă.
— Ira... rîse gros cneazul. Apoi potrivindu-şi vocea : Nu care cumva te-ai îmbulzit şi tu la aşa domnească petrecere, să-ţi înmoi caşul de la plisc în conduraş de ungureană ?
— Şi dacă ar fi aşa ?
N-a terminat bine vorba, cînd pe uşa deschisă a casei s-a auzit pocnetul unei tingiri scăpată pe duşumele.
— Ce să fie ? răsări Gheţea şi dădu să se scoale.

— Nimic, rîse Mîrzea ţinîndu-l de pulpana coantăşului. O fi răsturnat mîţa ceva.
— De bună seamă mîţa, îngădui bătrînul. Vezi să nu te alegi cu niscaiva labe de la mine şi cu oarecari cucuie de la altcineva.
A hinchinit şi Mîrzea mînzeşte, a rîs şi cneazul ca din butie.
Căpitanul Gheţea a mormăit pentru el, făcîndu-se a nu pricepe :
— De asta-mi ardea mie ? Stăteam de strajă la vreun colţ de sală, cu ochii pe măria-sa şi cu mîna pe jungher. Mă treceau apele de cîte ori i se apropia cineva pe la spate. Am răsuflat cînd ne-am văzut iarăşi la drum. Acolo poţi scoate sabia, poţi trage cu pistoalele, te poţi apăra. Dar între atîta lume, în atîta îmbulzeală e greu să ghiceşti de unde vine lovitura şi e mai greu s-o aperi.
— L-a ţinut în cinste pe fugar voievodul de la Ardeal ?
— De asta nu ne putem plînge. În cinste l-a ţinut. Dar tot semeţ căta la măria-sa şi la boierii noştri. Cam toţi boierii lor cătau aşa. Se închinau pînă la pămînt de cîte trei ori, dar cînd se puneau pe picioare, ţineau nasul îmbîrligat spre cer şi mustăţile li se înţăpoşau de atîta fală.
— Aşa o fi neamul lor.
— De... ştiu eu !
— Pămîntenii tot făloşi ?
— Aş ! Oameni... ca mine, ca dumneata, ca noi toţi. Cu toată sărăcia, nu rămîne călătorul nici flămînd, nici însetat la poarta lor.
— Da' făloşii ceia îşi iubesc voievodul ?
— Iaca ce mă întrebi. În inima lor nu m-am putut băga şi nici caierul gîndurilor nu l-am putut toarce. Da' dacă-i drept ce m-ai învăţat, să cercetez cugetele după apele ochilor, atunci şi la ei e ca la noi şi ca pretutindeni pe unde am hălăduit. Unii, cei ce se împărtăşesc din bunătăţile domniei, cată cu dragoste, alţii stau mai pe la colţuri, cată aspru şi pe sub sprîncene. În talgerul acelora nu picură miere.
— Voievodul nostru a luat seama ?
— A luat. La un foc de popas, cînd băteam spre olatul sîrbesc, s-a mărturisit că dacă vine domn, mai întîi şi mai întîi are să ierte pe potrivnicii lui, ca să nu fie zavistie pe ţară şi să ţină umărul toată boierimea pe lîngă măria-sa.
— Şi boierii ?

— Boier Stroie şi-a măcinat în măsele duşmăniile, dar a zis că aşa e bine şi aşa va fi. Boier Radu Florescu, mai blînd, a îngăduit fără prea multă pricină de zbucium.
— Au făcut ei asta, Radule ?
— Au făcut-o, tată.
— Şi nu s-au mai hîrîit nici un pic ?
— Nu.
— Mare minune, fiule. Şi tare nu-mi vine a crede ! Vieţuieşte pe pămînt un stol de corbi, care înde ei mai aprig îşi scot ochii. Stolul se cheamă boieri divaniţi.
— Aceştia-s oşteni, tată. Să-l vezi pe boier Stroie Buzescu, te-ai minuna de puterea şi vitejia pe care-o are, cu toţi anii lui.
— Să fie şi pe-a ta ! Om mai trăi şi om mai vedea. La sîrb cum se arată lumea ?
— Rău ! Oamenii locului au rămas doar cu ochii, să aibă cu ce plînge. Păgînul îşi gată oştile să bată la porţile împăratului nemţesc. Acolo stau la iernatec, de acolo se hrănesc, cu palmele oamenilor posăduiesc la cetăţi, la drumuri, la poduri. Cu vitele lor cară zaherelele pentru atîta oştire. Bordeiele nu-şi mai ţin nici cinstea măcar. Muierile sînt de batjocură, fetele iau drumul haremurilor. Jale !... Jale şi sînge.
— Bieţii oameni ! Şi ei ce fac ? Stau ?
— Ba ! Că au vînă. S-au tocmit în cete şi cete de haiduci, izbesc turcimea ca viforul şi se topesc în codri. Au căpitani pe care-i cîntă norodul, seara, pe la focuri. Numele lor îl duc cerşetorii orbi pînă-n măruntaiele munţilor şi pînă la mare. Am auzit şi noi de vitejiile unuia, pe care l-au prins osmanii de i-au scos dinţii, unul cîte unul.
— L-au omorît ?
— Ba ! Că l-a scăpat norodul. Îi zice Baba Novac.
— Să-i fie numele de slavă, copii...
— Să-i fie.
Căpitanii se închinară cu smerenie, de trei ori.
— Se mişcă poporenii. Asta o simte ochiul străinului al cărui pămînt îndură aşijderea. Duşmănia şi ura coace şi se dospeşte la adînc. Ici, colo răbufneşte, dar nu-i cuptorul încins încă bine.
— Poate nu-i nici mîna gospodinei care să-l îngrijească, Radule.
— Poate la alţii. Da' la noi este.
— Te juri ?

— Pe sufletul mămuţii şi al celor trei fraţi de zac cruce lîngă cruce.
— Radule !
Glasul cneazului tremura. Niciodată nu-l auzise Mîrzea aşa de dureros. Numele feciorului şi l-a rupt parcă din străfundul tuturor durerilor pe care le adunase atîta amar de ani.
— Zici tu că pot să-mi aştern nopţi senine ?
— Zic !
— Zici tu că prindem sabia ?
— Zic !
— Şi ceauş Haviz ?
— O să plătească sîngele Cătălinei, strop cu strop. Şi nu numai al ei. Al tuturor fecioarelor batjocorite. Toate fărădelegilor lui, luate una cîte una.
Cum simţea Mîrzea în el fuga aprigă a sîngelui. Cum simţea împlîntîndu-i-se parcă picioarele în steiurile şi ţarina Cremenarilor şi în toate ţarinele puse cap la cap, pînă în Bugeacul lui. Durerea cneazului şi a lui Radu cînd au pierdut-o pe Cătălina era şi durerea lui. De cîte ori nu-l auzise pe Radu blestemînd cerul, de cîte ori nu-l văzuse ameninţîndu-l cu pumnul şi căinîndu-se că nu putuse ajunge decît la înmormîntare. Îşi iubise sora mai mult decît sufletul lui. Crescuse înaltă şi frumoasă de-i mersese vestea peste nouă sate şi nouă moşii. Acu-s şase ani ; venea acasă de la Tîrgul Argeşului, străjuită de Ion, fratele lor mai mare, om cu casă şi copii, şi de Petre, fratele de-al doilea, staroste de vînători în plaiul Loviştei.
Pe ei i-au cules drumeţii din drum, spîrcuiţi de sabie şi împunşi de suliţi. Cătălina a venit după o săptămînă, cu hainele sfîşiate, sîngerată la trup, cu faţa de ceară. Sărise din rădvanul care-o ducea spre haremurile turcului şi se trăsese prin păduri, de-a valma cu fiarele. Gîngăvea de parcă-şi pierduse minţile. La trei zile, cînd s-a mai dezmorţit, a stat pînă sub seară la poalele mesteacănului, măcinîndu-şi ruşinea şi durerea. Cînd a sfinţit soarele, s-a sîngerat la inimă cu jungherul cneazului.
Au avut trei înmormîntări. Acolo lîngă feciori şi lîngă fată, cneazul şi-a îngropat sufletul. Iar maica lor s-a îngropat toată.
Mîrzea le aflase pe toate din gura fratelui său de cruce, după cum ştia că bătrînul a oprit cu straşnică poruncă să pomenească cineva de numele celor răpuşi mişeleşte. Acum patru ani, cînd a călcat întîia dată aici, a găsit doar mormintele, durerile

şi pe zgaiba de Ancuţa, care împlinise doisprezece ani şi era năzbîtioasă, uricioasă şi repede ca undele Argeşului. Nici cneazul nu vorbeşte nimănui de cei răpuşi. La ţintirim nu se duce decît atunci cînd satul e plecat la munci. Zi de zi şi-a rumegat durerea, aşteptînd sorocul plăţilor. Tăcerea cneazului şi a căpitanului, Mîrzea a priceput-o mai bine decît vorba. Cătălina, pe care niciodată n-o văzuse, plîngea parcă sub mesteacăn.

„E vîntul", gîndi ştergîndu-şi ochii pe furiş cu mîneca cămăşii lui de mătase.

Se făcuse rece.

Pe coasta dimpotrivă, de după neguruşul livezilor, clipea blînd lumina vreunui foc sau ocheţii vreunui oblon. Buhele mari de noapte fîlfîiau greu din aripi. Se auzea şoptind Izvorul Lupilor. Mirosul de răşină şi cetină se asprise şi el.

— Radule, ai rămas multă vreme în Ţara Sîrbească ? rupse tîrziu taina nopţii vocea domoală, dar totuşi aspră, a cneazului.

— Cît am trecut-o în lat... Ca la o lună.

— Să-mi spui tot. Călătoresc pe urmele tale. Bat aceleaşi drumuri. Ce n-am colindat eu, ai colindat tu. Ce n-am apucat să fac eu, poate ai să faci tu... Spune !

Mîrzea a văzut după cum repezea Radu vorbele că încă nu-şi intrase în matcă şi n-a putut să nu se mire şi să rîvnească la tăria cneazului, care se cumpănea atît de bine în cugetul şi vrerile lui. Îi era greu căpitanului Gheţea să înnoade firul povestirii, rupt de atîtea amintiri dureroase. Ar fi vrut să se ascundă undeva pe malul Argeşului, să se răcorească. Prea se grămădiseră multe bucurii şi dureroase aduceri aminte, în puţine zile ! Îi stricaseră tocmeala gîndurilor şi simţirilor. Îi ridicaseră furtună aprigă în suflet. Şi-a muşcat buzele, să-şi potolească zbuciumul sîngelui, să se arate cneazului bărbat în lege, aşa cum ştia că-i place să fie.

— Din Ţara Sîrbească am trecut peste pămîntul bulgăresc. Am mas o săptămînă la Tîrnovo.

— La ce ?

— E acolo un episcop. Îi zice Dionisie.

— Îl cunoaşte măria-sa ?

— Nu. Da' avea scrisori pentru el de la capuchihaia Iane.

— Da' acela cine-i ?

— Unchiul măriei-sale.

— Aşaaa... Şi ?

— Acolo, după cîte am adulmecat eu, se ţes lucruri de spaimă pentru turc.

— Cum asta, ai adulmecat ? N-ai stat mereu pe lîngă voievod ?

— Am stat. Dar au şi voievozii gînduri şi gînduri. Pe unele le împart, pe altele ba. Sînt de taină şi numai ale lor.

— Va s' că nu eşti chiar umbra măriei-sale ? Şi eu care mă bucuram. Apoi tresărind : Nu care cumva i-ai fost de lipsă numai la nevoie şi la greu ? Acum se leapădă de slugile credincioase ?...

— Tată, tată !... De ce vorbeşti aşa ?

— De ce ?... Atunci cînd am pierdut dinţii de lapte, pare că am pierdut şi o parte din zburdăciunea şi uşurinţa anilor tineri. Mi-a părut rău că vedeam viaţa aşa cum se arată, fără beteala şi găteala care izvora din mine şi nu era aidoma decît în mine... Da' m-am învăţat a preţui şi binele, şi relele după adevărata lor fire. De aici mi se trage o necredinţă pentru cei din slujbele mari, care uită repede şi locul care i-a crescut, şi ţîţa care au supt-o, şi săbiile care le-au stat sprijin.

— Măria-sa nu uită nimic. Poţi să-i fii sabie credincioasă. Are trebuinţă de ea şi de altele asemenea. Da' de cap nu-i face lipsă decît unul. Unul şi bun.

— Să fie pe-a ta şi de astă dată... Pe urmă ?

— Pe urmă mi-am zis că episcopul cela-i bărbat o dată şi poalele nu-l opresc de la fapte tari în vîrtute. A fost nu demult pînă-n ţara pravoslavnicilor de dincolo de olatul căzăcesc. A mers vreme de un an.

— La ce ?

— De... Treburi bisericeşti... Un martolog de olac zicea că s-a dus să ceară ajutor de la ţarul pravoslavnicilor, care-i de-o lege cu noi, pentru a bate în osmani.

— Vrednic popă. E tînăr ?

— Ba ! Cam la cincizeci de ani.

— La vremea asta, omul ce pierde din vîrtute cîştigă la minte.

— Dumneata, cneazule, le ţii pe amîndouă treze.

— Măi Vasilică, limbă de miere, se răsuci bătrînul pe blană, şi pipa şi-a aprins jăratecul mai viu, iar pufăitul a fost adînc şi mulţumit.

— Asta-i aşa, tată.

Cneazul n-a mai răspuns, mormăind ceva în barbă.

— Hai, Radule. După cîte văd, tragi spuza pe turta episcopului. Ce-a mai făcut ?

— Nimic alt, decît adună sub streașina lui negutători de la cetatea Dubrovnikului.

— Că doar nu face negoațe sfinția-sa, cum fac călugării de la Sfînta Troiță ?

— Nu ! Asta nu face. Negutătorii care-s papistași poartă sămînța răzmeriței de-o seamănă papa de la Rîm. Tot papa a slobozit o puzderie de călugări de bat drumurile Balcanilor, ațițînd satele împotriva necredincioșilor.

— Ce vorbești, fiule ? Vrea papa de la Rîm să se bată cu păgînul ?

— Nu vrea el, rîse Ghețea. Vrea să se bată alții. Călugării ceia, pe lîngă răzmeriță mai seamănă și vorbe. Cum că legea cea adevărată la ei este și că urgia Domnului se va abate pe capul celor ce vor mai stărui în erezii și altele ca astea.

— Auzi blestemații... Dar oamenii ?

— Oamenii ridică din umeri și-și văd de truda și de amarul lor. Parcă de asta le arde. Altceva-i frige la bojoci. Turcul. Mai curînd ar asculta de un voinic cu sabie, care s-ar năpusti în păgîni... Atunci ca unul ar fi toată gloata.

— Da, da, ca unul. Ca și la noi... La ei nu-s boieri divaniți ?

— Gîndesc c-ar putea fi !

— Uniți ?

— Așijderea pămîntenilor noștri.

— După ce-ai cunoscut ?

— După fereala și paza de-am făcut-o cînd se strîngeau la sfat măria-sa, și episcopul, și unul Paolo Giorgio, negutătorul de la Dubrovnik, și alți boieri din partea locului.

— N-a stat va să zică măria-sa ?

— N-a stat.

— După cîte mi-ai spus, am prins să deslușesc rînduielile de le vrea măria-sa. Dacă se scoală atîta amar de noroade, ne sculăm și noi... Da' dacă nu se scoală ?... Atunci ?... Hai spune ?

Ghețea a stăruit în tăcere, apoi a răspuns cu voce joasă :

— Dumnezeu știe... Și măria-sa voievodul. De unde să știu eu, biet căpitan de oaste ?

— Ai stat atîta amar de ani lîngă voievod și nu-i știi firea ? Ce fel ?

— Aprig. Iute la mînie, iute la împăcare. Într-o noapte, măria-sa a poftit să se plimbe cu luntrea pe un pinten de mare, pe care turcii l-au botezat Cornul de aur.

— Ce fel ? La episcop era și mare ?

— Nu, tată, zîmbi căpitanul. Asta era în Stambul.

— În Stambul ? La Padișah ?

— La el.

— L-ai văzut, te pomenești ?

— Ba ! Da' am văzut alte fețe mărite. Pași, ceauși și chiar pe vizir.

— Ptiuuu ! Ți-ai spurcat ochii cu vrăjmașii ceia ?

— Ba m-am și ploconit în fața lor.

— Drace !... Radule, n-oi fi fost beat ?

— Treaz am fost !... Asta a făcut-o și voievodul.

— Minți ! Voievodul nostru nu se ploconește nici în fața împăratului.

— Ba se ploconește !... Chiar pînă la pămînt !

Cneazul Ghețea s-a sculat în picioare dintr-un salt, gemînd cu obidă. A scuipat peste marginea cerdacului. A început să umble cu pași zdraveni, de răsunau grinzile și podelele. Vidra, trezită din somn, scheuna jalnic. Bătrînul s-a oprit cu picioarele răscrăcărate în fața fie-su, frîngîndu-se din șale către el. Căpitanul Ghețea îi vedea sticletul aprig al ochilor și îi simțea pe față răsuflarea pripită.

— Măi !... Măi ! Mă oameni de paie ! Mă ostași de cîrpe ! Mă tîrîie sabie ! Încaltea de te-ai robit și nu ți-ai ținut cinstea, să nu fi rușinat biata săbioară de ți-am dat-o.

A repezit mîinile înainte, cuprinzîndu-l de umeri :

— Radule, asta te-am învățat eu, Radule ? Ce voievod slujești tu, băiatule ?... Doamne, Doamne !... De-ar ști fie iertatul Mircea Bătrînul, de-ar ști domnia-sa căpitanul Bărtăluș, ar muri a doua oară de rușine și durere. Auzi... auzi... voievod să se ploconească în fața unor șalvari de muiere.

— Tată !

— Taci ! Mă duc... Să nu mai aud. Și mai poftea să se preumble cu barca... Mă duc. De la cine așteptăm mîntuirea... Ce oștean ! Ce oștean !

Căpitanul Ghețea a simțit cum îl trec sudori reci și cum vinele i se zbat la tîmple. A dat să se ridice, dar mîna lui Mîrzea l-a apăsat cu tărie la loc.

Bocănind și suduind, cneazul a intrat în casă, fără să tragă ușa după el. Peste o clipă s-a întors smulgînd blana de pe jos, înșfăcînd vidra de ceafă și țîfnind pe nări.

Căpitanii l-au auzit deslușit cum mormăia :

— Biata Ancuța ! A așteptat fecior și s-a întors babă. Pfui ! A mai trîntit ba una, ba alta, apoi de la o vreme s-a alinat.
Ghețea a oftat, înmuindu-și coarda întinsă a mușchilor.
— Lasă, Radule, nu pune la inimă. Și bătrînețele cu ale lor. Cneazul n-a mai ieșit la lume de mult. Nu știe că voievozii mai mult cumpără Scaunul, decît îl dobîndesc din moși, cum este legea din bătrîni.
A vorbit Mîrzea prea tare, a ascultat cneazul, asta căpitanii n-au aflat-o. Dar din casă a răzbătut vocea lui mînioasă :
— Limbă de miere și talger cu două fețe. Te credeam prieten, dușmanule. După asta, ușa s-a izbit cu atîta tărie, de-a răsunat toată casa, iar o buhă a zburat speriată din brazi, dînd glas.
Pe Ghețea l-a durut înfruntarea asta, așa din prima seară și mai ales izbit din pripă și fără vină. La urmă, s-a liniștit. Ba i-a înflorit și-un strop de zîmbet în colțul gurii.
— A rămas întreg, așa cum a fost totdeauna.
— Aidoma, Radule !
— S-aprinde cînd cu gîndul nu gîndești și sare la om. Acu, orice-oi face, cum m-oi întoarce, n-o să fie bine. Mi-a dat învățătură strașnică. Să nu mă închin nimănui. Numai la biserică și atunci tot cu spatele drept.
— Așa stă și el. L-am văzut într-o duminică la slujbă. El și popa au rămas în picioare dintre toată lumea cînd s-au scos sfintele daruri. Ba stătea mai drept decît părintele Athanasie.
— Zice că i-a lăsat învățătură cu limbă de moarte celălalt cneaz, moșul meu. Aceluia, moșul moșului meu. Și așa, încă de la alți doi moși și strămoși, pînă în zilele căpitanului Bărtăluș, sabie de seamă a măritului Voievod Mircea. Acela nu s-a închinat nici cumplitului Ildîrîm. Tata spune că numai robii se frîng de șale. Cnezii, nici morți. Și nimănui... Mai are el o vorbă : „Lui Dumnezeu pe pămînt cît i se cade ca unuia mai presus de puterile noastre, iar pe ceea lume se va vedea atunci ce și cum".
— Vișan tare pe puterile lui și crescut în libertate, Radule. Greu să încăpestrezi telegarii sălbatici de stepă. Greu să pleci fruntea oșteanului cu rădăcini în brazdă și cu creștetul în bătaia vînturilor.
— De-ar fi toți ca tata. Au ca boier Stroie. Au ca măria-sa.

— Sînt. Îi știi și tu. Vînă de oameni. Numai alde linge blide de pe lîngă curte sînt mai puturoși ca dihorii și mai fricoși ca iepurii. Da' voiai să zici ceva din Stambul ?
—Voiam să-i arăt tatii inima voievodului. Tu îl știi. A rămas așa cum l-ai cunoscut. Dăm să ne urcăm în caic pe cheiul de la Therapia. Era o noapte de picura argint din stele și apele erau grele și strălucitoare.
— Le știu, oftă Mîrzea și gîndurile lui de om al stepelor s-au călătorit departe, la vremea cînd în nopți de vară călărea între țărmul mării de ape și între cel al mării de ierburi, cînd glasurile undelor se-ntrețeseau cu miile de glasuri ale cîmpului, îmbogățindu-i sufletul și îndestulîndu-i cugetul.
— Cînd să urce în caic, s-a desprins o umbră din mal. A sărit cu jungherul sclipind în mînă. Eu am dat să pun pieptul. M-am împiedecat în odgonul caicului și-am căzut. Cela a lovit între umeri.
— ... L-a rănit ?
— Ba !... Că măria-sa era nelipsit de cămașa ceea de sîrmă, pe care o știi c-o purta pe sub coantăș.
Mîrzea a răsuflat ușurat și Ghețea l-a bătut pe genunchi.
— Pînă să se-ntoarcă, boier Stroie i-a și pus mîna-n beregată și-l sugruma dacă n-ar fi dat poruncă măria-sa să-l sloboadă. L-am ispitit ce și cum. Era îmbrăcat turcește, da' după față l-am cunoscut a fi pămîntean. Domnul s-a apropiat, s-au privit adînc în ochi și parcă s-au cunoscut. Acela n-a vorbit o iotă, nici cînd boier Stroie i-a pus jungherul în beregată. A sumețit doar capul, împreunîndu-și mîinile la piept.
— Și măria-sa ?
— A dat poruncă să fie slobod.
— I-a prețuit bărbăția ?
— Poate și asta, sau poate altele. Boier Stroie a suduit. Mi-a dat cot, împungînd cu capul pe urmele celuia. Cînd să mă șterg să-l iau în sabie, voievodul n-a zis decît puține vorbe : „Porunca Domnului e sfîntă. Dacă greșește el, în seama lui să cadă greșeală. Lasă-l !" Cînd ne-am depărtat cu caicul, voievodul a rămas cu ochii pe țărm. Acolo, zugrăvit pe noapte, era acela. L-a privit așa, pînă l-a șters depărtarea.
— Nu l-aș mai fi recunoscut, dacă nu l-ar fi lăsat slobod... Cine să fi fost ?
— Nu știu. Da' încredințat sînt că măria-sa bine îl cunoaște.

— De l-am găsi pe Racea. Să grăbim în calea domnului. Timpurile sînt tulburi și se cade să fim lîngă el.
— Plecăm la zi-ntîi, Vasile.
— Plecăm !... Că mă frig tălpile.
— Poate vreo dragoste ?
Mîrzea a tăcut, strîngînd din fălci.
Căpitanul Ghețea l-a luat de după umeri, trăgîndu-l spre pălimarul cerdacului, la lumina stelelor. L-a privit în ochi.
— Cine-i ?
— Fata Danului !
Radu Ghețea a plecat capul în piept, slăbindu-i umerii din strînsoare. Apoi și-a ridicat privirea senină, cercetîndu-l în liniște.
— Te-ai legat cu vreun jurămînt ? Le-ai călcat pragul ? Spune-mi tot.
Mîrzea n-a așteptat să-l roage de două ori, povestindu-i cu vorba lui domoală și tărăgănată toată întîmplarea.
Ghețea l-a ascultat pînă la capăt, fără să-l tulbure.
— Jupînița n-a repezit alvanitul încoace de atunci și pînă acum niciodată ?
— Niciodată, Radule. Asta mă amărăște. Să nu fi pățit ceva!
Ghețea a tăcut o clipă, apoi a zîmbit bun :
— Dacă i s-ar fi întîmplat, n-ai tu grijă că te chema. Așa-i neamul ăsta de oameni. Cînd îi cearcă năcazurile, își aduc aminte și de laptele de l-au supt, cînd sînt la bucurii nu-și amintesc decît de ei.
— Radule.
— Vasile. Fii bărbat. Porumbița gungurește cine știe pentru cine. Nu ia seama odrasla boierească la un oștean hăituit și sărac, mirosind a cal și a pielărie. Cată-ți împlinirea dragostelor în rîndul oamenilor de seama noastră.
— Și tu ? Vorbești aidoma cneazului. La ce n-aș putea ridica ochii mai sus ?
— Să ridici ochii mai sus ? Vrei poate să zici : să ți-i cobori în glod. Știi ca și mine cîte se urzesc la curțile diregătorilor. Ai uitat cui poate măria-sa să-i mulțumească pentru pribegia asta de-un an ? Dar drăgoieștenii ? Dar de ceauș Haviz ce zici ? De ceauș Haviz care se ține în mare prieteșug cu vistiernicul ?... Spune, Vasile. Ne lași ?
Căpitanul Mîrzea a simțit cum se pornesc iarăși să bată vînturile care i-au uscat sufletul în zilele astea. Acum nici

nu-și mai aducea aminte bine chipul jupîniței. Dar păstrează în el, și pentru el, o rămășiță din noaptea ceea. Atunci cînd a plecat să colinde lumea s-a juruit pe straja săbiei că n-o va trage din teacă decît pentru dreptate. Să-și calce jurămîntul ? Să vîndă prieteșugul și frăția lor de cruce pe doi ochi de muiere ?... Nici asta nu se poate.
— Radule, mi-ai răpezit răspuns să fac cătare. Am făcut. Oamenii au vînă și-s bucuroși de luptă. Arme de foc n-au. Iar celelalte se cer tocmite în grabă. Nu cunosc sama luptelor în rînduri. Se-nfierbîntă repede și peste măsură. Caii n-au nările tăiate ca ai noștri și răsuflă greu după goană. Toate astea se cer rostuite. Fă-le. Pe tine te ascultă. Ești pămîntean și fiu de cneaz.
Ghețea se dăduse un pas înapoi, învăluindu-și prietenul într-o privire duioasă. Cînd Mîrzea a sfîrșit, căpitanul Ghețea l-a strîns la piept cu putere.
— Acum te cunosc. Să-l mai avem și pe Racea lîngă noi și păgînul are de ce se teme... Iaca. Azi îi marți. Pînă duminică le-om rîndui pe toate. În săptămîna de vine, ne-om repezi în munți. Vrei ?
— Vreau. Mai ales că pomenea Iosif Veveriță de un rîs care strică iezii și ciutele.
Ghețea s-a plecat peste pălimarul cerdacului, cătînd spre vinețelile crestelor care închideau cerul spre miazănoapte. Abia acum se simțea acasă. Abia acum cînd fiecare clipă ce va veni îl va pune la noi încercări, abia acum cînd mijeau pentru Cremenari și pentru toate satele din moșia țării zori noi și sîngeroși.
Mîrzea și-a alăturat umărul de el, tăcînd amîndoi.
Tîrziu, în crucea nopții, ținîndu-se unul de altul de brîie, s-au tras la adăpostul casei, lăsînd satul să-și doarmă somnul adînc, sub privegherea străjilor pe care le știau pitite la potici.

Ghețea a făcut cotul după o salcie plîngătoare, sădită la căpătîiul unei strănepoate a căpitanului Bărtăluș, răpusă de tătari, urcînd apoi spre mormintele neamului său.
— Toți au fost așa cum e tata. Urși ! Pînă și în țintirim s-au tras la singurătate.
Acum, potica, după ce mersese de-a coasta, urca pieptiș dealul bisericii, făcîndu-și loc printre tufele de măceș și lemn cîinesc, care crescuseră dese pe locurile ce așteptau trupurile

mereu altele ale oamenilor de pămînt. Aici, chiar sub umărul dealului, era aşezat tot şiragul Gheţuleştilor, fie cnezi sau staroşti, fie pîrgari sau oşteni şi ţărani, dimpreună cu muierile, copiii şi rubedeniile lor, privind cu feţele spre soare-răsare, tăinuind fiecare în liniştea serii povestea vieţii lui.

Poveştile astea toate, de dragoste neîmplinită sau de viaţă crîncenă, de durere de mamă cu pruncul înţepat de suliţe sau de prunci cu părinţii tăiaţi în goana cailor, cneazul Gheţea le cunoştea, legîndu-le de domnia cutăruia sau cutăruia voievod, de cutare sau cutare bătălie, de cutare sau cutare pîrjol al turcilor şi tătarilor.

Poate la asta se gîndea acum, stînd rezemat cu fruntea de o cruce mai-năltuţă, pe care iedera se-ncolăcise cu vrejuri dese şi bogate, spînzurînd cu mlădiţe tinere de pe braţele deschise ca o nedumerire, sau ca o întrebare făcută celor patru vînturi.

Iedera nu se răsădeşte decît pe mormintele fetelor mari. Cneazul a semănat-o pe cel al Cătălinei. Mai presus de viaţă ea ţinuse la cinstea de fată de moşnean şi de cneaz.

Bătrînul nu venea niciodată să vadă mormintele celor dragi lui decît singur şi sub seară. Asta o ştia Radu şi simţea că dacă cneazul şi-a călcat pe inimă, a făcut-o avînd lucruri de seamă pe care să i le spună.

Fără să ridice fruntea de pe cruce, l-a întrebat ca dintr-o depărtare :

— Eşti singur ?

— Singur, tată !

Cneazul a tresărit, apoi şi-a ridicat capul încet, privind peste fiu-su, hăt departe, în zariştea limpede a depărtărilor.

Căpitanul se aştepta să-l găsească pe taică-su răscolit, aşa cum fusese aseară. Aici, la picioare, avea doar îngropat ce-i fusese mai scump pe lume. Şi toţi răpuşi de moarte năprasnică. Văzîndu-l aşa de liniştit, a intrat la bănuială că sub linişte se ascunde furtună.

Cneazul era îmbrăcat ţărăneşte. Iţari albi de aba, cămaşă largă de in strînsă peste mijloc cu bete, în picioare ciubotele lui de călărie şi atît.

Parcă niciodată nu i se păruse taică-su mai al locului decît acum. Pletele moi, omătuite argintiu, revărsate pe umeri, streaşina groasă a sprîncenelor, şi ele albe, firişoarele roşii ce-i ţeseau faţa îmbujorînd-o, mustăţile pierzîndu-se în barba lungă pînă la piept şi, mai presus de toate astea, privirea adîncă şi

grea ca liniştea şi veacurile închise în ţintirim şi fruntea largă şi senină, ridicată semeţ, gata parcă să întîmpine orice vrăjmăşie.

Radu a stăruit cu privirea în ochii tatălui său. Într-un tîrziu, acesta şi-a adus aminte de el.

— Mă bucur că n-ai zăbovit.

— Eram şi eu zorit, tată.

— Nu-mi zice tată. Nu tatăl tău te-a chemat la poruncă. Aici şi acum vorbeşte cneazul Cremenarilor. Asta s-o bagi bine la cap.

Auzind înfruntarea, Radu s-a îndreptat de mijloc şi ochii au prins să-i lucească a mînie. El era doar căpitan de ţinut şi la o adică toţi cnezii şi judeţii satelor îi datorau ascultare.

Privirea bătrînului i-a pătruns în suflet, dezlegîndu-i repede toate gîndurile.

— Nu te sumeţi !... Nu pe căpitanul Gheţea l-am chemat. Aceluia n-am a-i da porunci şi nici că voi a-i da. Cu căpitani linge-blide şi frînge-şale n-am a face.

— Tată !... se repezi Gheţea.

— Taci !... Eşti moşnean !... Înainte de a bate drumurile, să agoniseşti vînt, ai fost al satului. Tot al satului eşti şi acum. Dacă vei pieri în luptă, aici am să te aduc. Aici, alături de ei, şi bătu cu piciorul în pămînt. Dar pentru asta trebuie să fii om. Că altfel te-ar scuipa ţărîna afară şi s-ar răsuci oasele fraţilor tăi şi ale Cătălinei în morminte.

Furia căpitanului s-a topit într-o amărăciune şi-o sfîrşeală care-l înmuiase de tot. Cît era de hărtănit în lupte, cît era de aprig şi cu inima îngheţată la dureri, vorbele lui taică-su îl plesneau peste faţă, roşindu-i-o, îi aduceau lacrimi în ochi şi parcă abia acum simţea toată oboseala şi fărîmătura drumului. Şi păs să-şi poată smulge ochii din ochii bătrînului.

„La ce bun înfruntarea asta şi batjocura asta ? Cu ce greşise ? N-a fost viteaz ? N-a purtat sus cinstea de oştean şi de bărbat ? Şi-a călcat jurămîntul ?“

— Cîţi ani au trecut de cînd ceauş Haviz ţi-a batjocorit sora ?... Spune ?

— Şase ani !

— Dar de cînd ţi-a răpus fraţii ?

— Tot şase ani !

— Aşa... Va să zică de şase ani ceauş Haviz se bucură de viaţă. Şi ai tăi s-au făcut una cu pămîntul. Asta-i cinstea lui

Radu Gheţea ? Şi a numelui nostru ?... Acu să-ţi arăt eu şi cinstea de moşnean. Cîţi ani sînt de cînd ne-am izbit cu Danul ?

— Zece.

— Cine l-a pus la scară ? Tu sau eu ?

— Domnia-ta, cneazule.

— Va să zică eu ! Şi asta e bine. Cîţi ani aveam atunci ?

— Şaizeci.

— Şi tu ?

— Şaptesprezece.

— Cîţi ani am acum ?

— Şaptezeci.

— Şi tu ?

— Douăzeci şi şapte.

— Bine !... O ştiam fără să-mi spui tu. Da' credeam că mi i-ai luat cumva pe ai mei şi i-ai adăugat la ai tăi, de nu te poţi mişca. Tu să te veseleşti, să te ploconeşti la mila paşalelor şi muierilor din haremuri, că am să bat eu război şi cu ceauş Haviz, şi cu Danul, şi cu toţi asemenea lor. Apoi, să ai grijă să-i pui cărămizi calde voievodului de te-ai băgat slugă la el, nu care cumva să răcească, au să i se moaie junghetura.

— Nu vorbi cu păcat. Stăm în loc sfînt, cneazule.

— Locu-i sfînt, că l-a udat sîngele unor bărbaţi adevăraţi. Îi ştii şi tu, că te-am învăţat. Nici unul, auzi tu, băiatule, nici unul n-a uitat datorinţele lui către brazda satului, către cei morţi, către cei vii şi nici către cei ce nu se născuseră încă. Numai voi v-aţi înhăitat de bateţi drumurile, făcînd cu ochiul crîşmăriţelor şi zăngănindu-vă pintenii a falǎ, unde şi cînd nu-i de lipsă. Noi şi ai noştri n-am plecat tehui prin lume. Ne-am văzut de năcazuri. Că altfel, de mult eram robi.

— Minţi. Te-ai oştit la nu ştiu cîte părţi de lume. Singur mi-ai spus-o.

Cneazul a rămas o clipă mirat, ridicîndu-şi sprîncenele cu dosul palmei.

— Aha ! făcu el, plecîndu-se spre fiul său... Ai prins limbă ?

— Am prins ! Puteai să mă batjocoreşti acasă. Nu era de lipsă aici. Păcat de liniştea lor.

— Să taci !

— Nu mai tac !

Un zîmbet depărtat şi repede stins a trecut prin ochii cneazului.

— Iaca, moşnene, şi iaca, fiule, de ce te-am chemat. Pare că slujindu-i pe alţii ai uitat să-i mai slujeşti pe ai tăi... Îngenunche.

Căpitanul se zbătea între două ape. Ar fi vrut să nu-i mai rabde nimic lui taică-su, dar privirea şi ceva din acesta îl făcea să simtă că avea dreptate. Aşa că a îngenuncheat.

— Pune mîna pe crucea Cătălinei... Aşa !... Acu jură !...

— Ce să jur ?

— Taci... zi după mine. Eu, Radu Gheţea..

— Eu, Radu Gheţea...

— Moşnean şi om de pămînt...

— Moşnean şi om de pămînt...

— Jur...

— Jur... şi aici căpitanul şi-a simţit tîmplele zvîcnind..

— Că oricum ar fi voievodul ţării...

Nu, asta nu mai putea jura. Doar înainte vreme chiar taică-su îl învăţase că oşteanul de margine, orice-ar fi pe lume, slujeşte doar voievodului, chiar de-ar avea chip de drac. Şi acum ? El se legase de măria-sa Mihai cu toate jurămintele şi cu tot sufletul său. Asta n-o putea face.

Văzînd şovăiala fiului său, cneazul i-a pus mîinile pe amîndoi umerii, apăsîndu-l cu putere în jos, de parcă voia să-l înfigă în pămînt.

— Spune după mine, că altfel...

Radu s-a cutremurat. Nu de frica mîinilor zdravene ce puteau să-l sugrume. Îi era tată, putea să-i ia viaţa oricînd. Ci de tăria şi credinţa pe care o vedea izvorînd din ochii cneazului. Asta l-a făcut să urmeze jurămîntul, fără oprire.

— Că oricum ar fi voievodul ţării...

— Voi plăti cu sînge, sîngele fraţilor mei, fărădelegile Danului şi stricăciunile făcute de oricine oamenilor locului.

Gheţea a repetat cuvintele unul după altul cu tot mai multă tărie, cu tot mai multă pricepere. Parcă o rază de lumină i-a pătruns în minte, la început palidă şi tremurătoare, acum puternică şi vie, deschizîndu-i priceperile spre tot ceea ce gîndea şi voia cneazul. A simţit o uşurare în tot sufletul şi lacrimile i-au scăpat fără voia lui, scăldîndu-i faţa.

A luat dreapta tatălui, sărutînd-o. S-a simţit cuprins în braţe şi ridicat la pieptul bătrînului.

— Ai înţeles, Radule ? Glasul aspru se-nmuiase şi tremura.
— Da, tată !
— Dumnezeu să te binecuvînteze... Acum, lasă-mă singur. Sînt ostenit.

IV

În casa cneazului Gheţea, acum spre crucea nopţii, era mare forfotă. Cîrstocea, omul căpitanului Gheţea, şi Ahmet, robul lui Mîrzea, îngrijeau de tarhatul cailor, după ce le umpluseră scara de la iesle cu otavă proaspătă.
Cneazul, cu mînecile suflecate, căta tăria şi mlădoşenia arcelor, precum şi aşezarea penelor de la săgeţi. Cucure din piele de bour stau aşezate pe laviţe, cîte una de fiecare om. După ce şi-a pus în cucură cea din urmă săgeată, cneazul a ridicat ochii, zîmbind în barbă. Pricepea din felul cum se purta Radu că pătrunsese tot ceea ce voise el să-i arate. Din seara cînd l-a pus să jure pe crucea Cătălinei, flăcăul e altul. Mai liniştit, mai greu la răspunsuri, mai adîncit în el. Vezi-l şi acum. Cu toată bucuria pe care i-o face vînătoarea de mîine, e mai cumpănit şi mai liniştit decît Vasile.
— Ei, flăcăi, care răpunem rîsul ?
Căpitanii ridicară capetele, privindu-se unul pe altul.
— Mai degrabă aş vrea să răpun rîsul de face foc la creastă şi dă tîrcoale satului. Cu acela nu-i lucru curat, tată !
Bătrînul a lăsat arcul pe care tocmai îl luase din cui, venind lîngă el.
— Aşa-i. Mă bate şi pe mine gîndul că nu-i a bună cu acela.
— Spunea Veveriţă că urmele de foc erau proaspete. Găsise vatra cu spuză călduţă, zise Mîrzea.
— De el n-a dat ?
— Nu !... Dar i-au luat armele.
— Opincă au ciubotă ?
— Opincă !
— Cine să fie ? Şi ce să cate în sălbătăciunea ceea de munte ? se miră cneazul.
— Vreun pustnic, făcu Mîrzea.

— De ! Mai ştii ? !... Poate dăm de el şi ne-om lumina.
— Au vreo iscoadă, adause Radu.
— Şi asta se poate, fiule... Înainte de a ne trage spre Valea Brazilor, să stîrpim dihania de ne strică vînatul, dăm roată la Steiuri să vedem ce şi cum... Daţi-i zor, că mai trebuie să tragem un pui de somn, să putem urca bine. Avem drum, nu glumă.
— Taică, aş vrea să-mi încerc sîneaţa. Să vezi şi domnia-ta cum merge asemenea armă de mare preţ.
— Ba ! Las-o încolo. Prea pute salpetru cela şi prea detună. O să se sperie vînatul, cale de şapte poşte. Aşa-i, Vasilică ?
Bucuros că şi-a găsit un om care să-i priceapă ura faţă de armele de foc, căpitanul Mîrzea a grăbit cu răspunsul :
— Aşa-i !... Cum să nu fie aşa. Mare vitejie să împroşti plumbi dintr-o gură de iad ca aceea. Să te vedem cu arcul, băiatule ! La urmă, vorba cneazului. Se sparie vînatul. Cu săgeata, nici stînga nu ştie ce face dreapta.
Căpitanul Gheţea s-a uitat la el şi a oftat.
Nu pentru că mîine nu-l lăsau să-şi ia sîneaţa cu el. Dar pentru că vedea în duşmănia pentru armele de foc o slăbiciune a cneazului şi a fratelui său de cruce. Pe unde umblase, toţi grăbeau să dobîndească arme de foc. Plumbii lor treceau prin zale şi detunăturile speriau caii. Mînuite cu străşnicie, puteau face treabă bună.
— Auzi, Radule !... Atîta ai vorbit de sîneaţa asta, că vreau să mi-o arăţi şi mie mai de aproape. Dar vezi să fie goală. Nu care cumva să facă vreo năzbîtie. Asta-i lucrul dracului, făcut să strice tocmeala bună, lăsată din străbuni.
De cînd venise acasă, căpitanul rezemase sîneaţa într-un colţ al odăii şi nimeni afară de Cîrstocea nu se apropiase de ea. Cneazul o privea de departe, cu mirare, îndoială şi curiozitate. Ar fi vrut de mult să ştie cum se umblă cu asemenea drăcovenie, dar nu-i venea să-şi ia vorba înapoi. Apucase să spună o dată că nu-i trebuie, apoi aşa să fie.
Numai Ancuţa îi da tîrcoale, o mîngîia, o ştergea de praf, fără s-o clintească. Las' că era grea, dar se şi temea oleacă.
Căpitanul a adus arma, culcînd-o curmeziş pe amîndoi genunchii.
— Frumoasă, n-am ce zice, mormăi cneazul.

— Frumoasă, da' puturoasă, întregi Mîrzea. Şi cu prea multe dichisuri. Pînă să tragi un foc, slobozi o cucură de săgeţi. Pînă să-l tragi pe al doilea, mai slobozi două.

— Aşa să fie, Radule ?

— Ei, tată, şi dumneata. Te potriveşti la vorbele lui Vasile ? Apoi după o clipă de gîndire : Nici că minte n-aş putea spune... Iaca : întîi să-i torni praful din punguliţă, apoi să-l baţi bine cu vergeaua, după aceea să-l închizi cu hîrtie au cu cîlţi, să-i torni plumbi, să-i baţi şi pe aceia, să învîrţi vîrtejul de ţine cocoşul ridicat, să ocheşti şi să dai foc.

Căpitanul mîngîie patul lucrat în filigran subţire şi încrustat cu sidef, apoi ridică ochii spre cneaz.

Mîrzea s-ar fi pornit pe rîs, aşa cum făcea de cîte ori Radu căuta să-l momească cu pistoalele sau cu sîneaţa, dar faţa aspră a bătrînului l-a oprit.

— Dacă faci atîtea treburi pînă să facă şi ea una, la ce-i bună, fiule ? Că te dărîmă duşmanul în goana calului.

— Asta ar fi aşa, dacă oşteanul ar sta singur. Meşteşugul oştilor şi al bătăliilor aicea stă. Oştenii se potrivesc pe rînduri, trag la poruncă şi numai cîte un rînd. Asta face o pînză de plumbi şi dă răgaz celor care au tras să-şi încarce iarăşi armele.

— Aşa-i rîndul şi la arcaşi, Radule, sări Mîrzea.

— Atît că săgeata nu trece prin zale, frate !

Bătrînul părea că se gîndeşte cu tot dinadinsul la cele spuse de fie-su. Din butucul care arsese pînă atunci în vatră nu mai rămăsese decît o grămadă de jăratec care revărsa în odaie o lumină sîngerie, răsfrîntă palid de zalele cneazului agăţate în cuie mari de lemn, de paloşele aşezate în cruce, de ţintele mari ale scuturilor, frîielor şi şeilor.

Şoimul lui Mîrzea dormea în colivia unde primăvara se adăposteau puii pe care-i îmblînzea cneazul. Vidra tresărea prin somn, scheunînd rareori.

— Visează, făcu cneazul.

Apoi, păşind rar către locul unde-i stăteau zalele şi coiful s-a oprit în faţa lor, privindu-le cu băgare de seamă. Şi-a plimbat mîna pe oţelul luciu, întîrziind cu degetele acolo unde simţea adîncitura făcută de vreo lovitură. A privit la sîneaţă. A privit la zale şi la coif.

— Cine ştie. Poate să le fi venit sorocul şi lor. Au îmbătrînit ca mine. M-au slujit cu credinţă, o viaţă-ntreagă.

N-am să le leapăd acum. Pe urmă, prea mă leagă multe de ele. Poate cele mai frumoase zile din viaţă. Zile slobode şi de vitejie... Voi sînteţi tineri. Vă primeniţi gîndurile, vă înnoiţi şi armele. Poate nu faceţi rău. Dar cneazul Gheţea, de-o fi să mai tragă o dată paloşul, n-o să-l tragă decît aşa cum l-au învăţat bătrînii lui. Cinstit şi faţă-n faţă cu duşmanul... Acum haideţi să ne culcăm. E tîrziu.

Cînd a auzit paşi în cerdac, Radu Gheţea a sărit în picioare, frecîndu-şi ochii cu dosul palmelor. I s-a părut că n-a trecut decît scurtă vreme de cînd se culcase, dar se simţea hodinit şi vesel. Ceva din veselia care-l cuprindea odinioară, cînd abia legase cîteva tuleie în barbă şi cînd cneazul îl scula cu noaptea-n cap, să plece la vînat. A dat să-l împingă cu mîna pe Vasile, dar a găsit locul gol. Mîrzea i-a rîs din spate. Se apropiase fără să-l simtă, aşa putea călca mîţeşte cînd voia.

— Haide ! Cneazul e gata de mult.

— Îndată.

Pentru vînătoare le dăduse taică-su straie potrivite. Opinci din piele de porc cu părul pe ele, iţari şi suman din aba, înverzită cu zeamă de frunze, să se facă asemenea locurilor de pîndă, cuşmă sănătoasă de oaie, cucură, arcul, jungherul şi la spate traista cu lipie, brînză şi pastramă.

Cît de bine se simţea şi cît de la largul lui îmbrăcat aşa !

A luat seama că Vasile mormăie printre dinţi.

— Ce-i ? Ţi-i de lipsă ceva ?

— Ba !... Nimic...

În odaie era întuneric. De afară se auzeau caii bătînd pe loc şi glasul cneazului întrebînd de unele şi de altele.

— Spune, Vasile, ce ai ? Nu eşti în toate apele tale.

— Îţi spun. Da' să ţii pentru tine. Că dacă aude cneazul, se face foc.

— Nu scap o vorbă.

— Nu-i mare lucru. Mi-e ruşine... Abia pot să ţin hainele astea pe mine. Mă pişcă şi-mi freacă pielea de parcă am nisip sub ele.

Gheţea a rîs înfundat, apoi s-a oprit cătînd să desluşească faţa celui de-alături.

— Asta tot de acolo vine. Ştii tu ! Ţi s-a subţiat pielea de nu mai poate suferi decît straie boiereşti.

— Taci ! Am să le sufăr, oricum vor fi.

— Sufere-le ! Toate neamurile noastre numai straie de astea au purtat.

— Dă-mi un plug şi sînt aidoma tatii.

— Rîzi ?...

— Ba.

— Atunci să mergem.

Cînd au ieşit în cerdac, aerul dimineţii le-a limpezit obrajii cu pişcătura lui rece. Răsufletul oamenilor şi dobitoacelor se prefăcea în trîmbe subţiri de aburi care se rostogoleau în lumina fumegîndă a torţelor de răşină.

— Ce frig ! se-nfioră Mîrzea. În stepă, sfîrşitul lunii ăsteia e domol şi călduţ.

— Îţi pare rău că nu eşti acolo ?

— Îmi pare bine că sînt aici.

Cneazul dăduse ocol cailor, le cercetase chingile, îi bătuse pe crupe şi acum torţele îi aruncau umbra urieşească pînă la poalele brazilor din tăpşan.

— Ei, coconilor, gata sînteţi ?

— Gata ! răspunseră căpitanii într-un glas.

— Atunci să mergem. Cine se scoală de dimineaţă, departe ajunge.

Era în felul lui de a repezi cuvintele şi de a se mişca o bucurie cu greu stăpînită. S-a săltat în şaua lui Fulger şi, fără să mai aştepte, a dat călcîie. Ceilalţi călăreţi s-au înşiruit unul în urma altuia ţinîndu-i pasul. Mîrzea l-a tras pe Şeitan lîngă Diavol, aplecîndu-se la urechea lui Gheţea.

— De ce ţine cneazul varga ceea în mînă ? Pentru un cal ca Fulger asta-i mare ruşine !

Gheţea a rîs înfundat :

— Nu-i pentru cal.

— Atunci ?

— Îi vargă de alun. O ia la drum orice călător. Cu ea se alungă grindina şi norii. Credinţă veche, pe care tata n-o uită niciodată.

— Aşaaa... se miră moldoveanul şi cum cneazul începuse să coboare spre Izvorul Lupilor, pe potica ce şerpuia printre steiuri şi tufe, se trase în urma lui Gheţea, rumegînd în el cele auzite.

Radu Gheţea îşi simţea sufletul dezbăierat.

Caii, odihniţi, păşeau cu sîrg, încordaţi şi cu urechile ciulite. Cerul, senin, vădea semnele dimineţii numai pentru cei ce

le puteau deosebi şi cunoaşte. Cu toate că pe văi întunericul era la fel de des ca noaptea, deasupra, hăt în coama văzduhurilor, parcă se vărsase o butie cu lapte. Niciodată firea nu-i mai liniştită decît acum, la sfîrşitul nopţii. Copitele răsunau sec pe potica pietroasă, cîte-o piatră desprinsă de potcoave se rostogolea la vale, izbindu-se de trunchiuri, huruind şi apoi iarăşi se lăsa liniştea.

Radu nu mai gîndea la nimic, decît la plăcerea de a se simţi acasă, de a bate căile atît de fericite ale tinereţii, de a trage în piept aerul rece şi plin de felurimea miresmelor ce vesteau toamna. „De-ar fi şi Ancuţa ! Nu s-a arătat de loc. Parcă aş fi ciumat. Trebuie să dau ochi cu ea".

— Ridicaţi torţele ! se auzi porunca cneazului.

Căpitanii şi slujitorii ridicară braţele şi făcliile sfîrîiră răspîndind nori de licurici, repede stinşi de întunecime. Lumina pîlpîitoare scotea din umbră trunchiurile groase ale brazilor, bolovănişul acoperit cu muşchi, tufe de rugi şi de ferigă, cetina foşnitoare sub care treceau. Aici, potica, după ce făcea un cot în loc, pe sub nişte rădăcini de brazi care spînzurau deasupra lor, se afunda drept în jos, pînă la şleaul ce urca spre cetatea lui Negru Vodă. Fulger a întins capul, a adulmecat sforăind uşor pe nări, apoi, simţind pulpele cneazului, a păşit cu băgare de seamă înainte.

Radu l-a ţinut pe Diavol în loc. Făclia cneazului şerpuia aici pierind după trunchiuri, aici ivindu-se după vreun cot, ba apropiindu-se, ba depărtîndu-se din ce în ce mai jos, pînă cînd abia s-a mai văzut ca un sîmbure de lumină.

Ajuns jos, cneazul a rotit-o deasupra capului, semn de coborîre pentru cei rămaşi în urmă.

Căpitanul Gheţea şi-a îndemnat calul, lăsîndu-se la vale, urmat de ceilalţi. Odată coborîţi, au stins torţele, le-au vîrît în dăsagi şi s-au pornit la trap, urmînd firul alburiu al drumului, lat de trei călăreţi.

Căpitanii l-au luat pe cneaz la mijloc. Călăreau în tăcere, rumegîndu-şi fiecare gîndurile. Lui Gheţea i se părea că din cînd în cînd taică-su se uită la el. Ar fi vrut să-l întrebe de Ancuţa. Îi era ruşine. Drumul se apropia acum de Argeş şi-i ţinea malul, pereţii dealurilor strîngîndu-se din ce în ce mai spre luncă. O răcoare aspră venea dinspre apă. Deasupra, începuse să se îngîne de ziuă. Jos, noaptea se trăgea neagră spre

cotloane tăinuite și îndepărtate, purtînd în urma ei văluri subțiri de ceață.

Ajunseseră în capătul de miazănoapte al satului, acolo unde-și avea casa pîrgarul Bojin, tatăl Ancuței. Radu Ghețea a ridicat capul spre coama de deal, pe care-și durase adăpost neamul Bojinilor.

Nici o lumină. Înciudat, și-a înfipt privirea între urechile lui Diavol.

„Haide, gîndi. Nu sînt copil. Iubește pe altul. Și cu asta, gata". Voia să fie bărbat. A simțit amar în gură. Parcă sălta în trap de-a-ndoaselea, de i se zdruncinaseră toate mădularele.

A rămas în urmă și casa lui Bojin.

Acum, pereții dealurilor se apropiaseră și mai mult, înghesuind călăreții între stîncile umede și apă. Ridicînd ochii, căpitanului i s-a părut că în mijlocul drumului, cît ai arunca un buzdugan, le țin calea alți călăreți. A dus mîna la șold din obicei, căutînd straja săbiei. Negăsind-o, și-a adus aminte că plecaseră la vînat.

— Tată...

— Cneazule...

Vorbiseră odată. Și el, și Mîrzea.

— Ce ?

— Oameni.

— Sînt de-ai noștri, rîse gros cneazul... Buni ochi aveți, flăcăi !

Călăreții din față feriră în lături. Aveau cai mici de munte. Ghețea s-a plecat în șa, să-i poată vedea.

— Bună dimineața, cneazule și boieri dumneavoastră, făcu cel mai apropiat.

— Bună să fie, Veveriță, răspunse cneazul.

Repede l-a cunoscut și Radu Ghețea pe vînător, după vorba lui măruntă și deasă. Celălalt călăreț mormăi, mai mult pentru sine, cuvinte neînțelese.

— Hăi, Costa Ursu ! se bucură căpitanul. Tot scump la vorbă ai rămas ?

— Așa... răspunse matahala.

— Mare minune ! se repezi Veveriță. De un an aștept să vorbească. Măi, măi. Iaca, și-a dobîndit ursul graiul. Fără domnia-ta, căpitane, nu-i mai auzeam glăsciorul, că hainului

puțin îi pasă de mine. Numa' în cînt de caval mă ține, de-mi răsună tigva și-n somn.

— Oprește-te, Veveriță, oprește-te ! Și dă frîu calului, că ne prinde ziua, îl îndemnă cneazul.

Al treilea călăreț, care tăcuse pînă atunci, se rupse de soții lui. Cînd îl auzi vorbind, Ghețea se-nfioră de plăcere. Era vorba înaltă și cîntată a Ancuței.

— Lasă-l, tătuță, să vorbească. Nici un an nu i-ar ajunge să-și răzbune tăcerea pe care o îndură lîngă ursu' cela de Costa.

Lui Radu i s-a părut că Ursu a mormăit de plăcere și asta l-a fript la inimă. „Care va să zică pe el îl iubește !" A tras smucit de frîie, rămînînd la urmă, cînd Ancuța și-a alăturat calul de cel al căpitanului Mîrzea. Ape dese i-au umezit trupul. A simțit cum i se broboneşte fața.

— Bădiță tătarule, spune-mi cum se vînează în părțile dumitale ? se alintă fata.

I s-a părut, sau n-a înțeles bine ? Pe el nici nu-l bagă în seamă. „A dracului zgîtie de fată", se înciudă și mai tare căpitanul. Caii vînătorilor băteau mărunt din picioare. Din față, cînd și cînd, auzea rîsul rotund și gîlgîit al fetei, cel gros al cneazului și vorba tărăgănată a lui Mîrzea. Fierbea... Parcă toți se vorbiseră să-și bată joc de el și să-i răsucească fierul în rană. Au călărit așa, pînă cînd s-a albit de ziuă.

Căpitanul n-a mai băgat de seamă, ca altă dată, că acum dealurile rămăseseră în urmă și că în stînga și în dreapta se ridicau spinările colțuroase ale munților, nici că făgetul se împuținase și locul lui îl luaseră brazii semeți, rari, cu trunchiurile groase și cu cetina asemenea turlelor de biserică. Era și altă liniște, aerul avea aici alt miros și altă culoare. Oamenii și dobitoacele simțeau măreția pădurii de brazi, peste care zorii presăraseră lumină din belșug.

Mîrzea călărea fermecat. De cîte ori poposea la casa cneazului și bătea locurile astea, de atîtea ori încerca aceleași simțăminte.

Acum, Costa Ursu a tras calul pe o potică ce urca spre Steiuri. Mîrzea a cătat să citească pe fețele muntenilor dacă și ei, oameni ai pădurii, simt ceea ce simte el, dacă și ei sînt la fel de fermecați cît este el. Fețele vînătorilor nu le-a mai

văzut. Apucaseră să urce unul în urma celuilalt. A văzut fața cneazului, pe a Ancuței și pe-a lui Radu.

Cneazul părea că primește aburii albăstrii ai dimineții, cu pleoapele abia deschise. Fața i se luminase ca de o căldură ce-i venea dinlăuntru și-n nările larg deschise parcă se silea să adune toate miresmele ce-l năpădeau.

Mîrzea și-a făcut cruce cu limba-n gură.

Așa a trecut tăcută și-nfiorată și Ancuța.

Așa l-a văzut și pe Radu. Ghețea deschisese ochii mari și-și alerga privirile pe fiecare scoarță de brad, pe fiecare frunză de ferigă. Uitase de el, surîzînd atunci cînd deslușea salturile vreunei veverițe alungată de tropot, chihlimbarul boabelor mari de rășină aninate de subsuoara crengilor, toc-tocul harnic și grăbit al ciocănitoarelor care dăduseră semnul vieții în pădure.

Dacă pînă acum numai noaptea și liniștea domneau printre brazi, o dată cu soarele, ridicat cine știe după ce spinări îndepărtate de munți, pădurea se trezise, țesîndu-și graiul de fiecare zi din mii și mii de sunete. Din toate părțile deodată, graiurile aripatelor și dihăniilor care își dobîndeau hrana pe fața pămîntului răsunau în urechile vînătorilor cu toate înțelesurile lor adînci și tainice.

Peste freamătul pădurii care dădea binețe zilei s-a ridicat, cald, glasul Ancuței :

Omul la vînătoare,
fie pe ger și ninsoare,
fie pe năduf de soare,
nici nu prinde veste
că ce timp mai este...
. . . . . .
nici nu prinde veste
că ce timp mai este.

răspunseră glasurile bărbătești ale moșnenilor.

Căpitanului Ghețea i s-a aricit rădăcina părului. Cîntecul plăieșilor vînători de munte i-a pătruns sufletul și acum sîngele i se aleargă mai repede prin vine, ochii i se limpezesc și bucuria de a călca din nou locurile de vînătoare îi dă parcă aripi.

Călărește în urma Ancuței și peste toată mireasma pădurii simte în nări numai unda abia adiată de busuioc și de flori de fîn a cosiței ce se revarsă pe umerii fetei.

Nici nu vrea să știe
cum are să-i fie,
nici că ia aminte
de orice cuvinte,
ci vesel omoară
vremea care zboară,
fără griji trăiește,
pe pămînt domnește,
și e la vînat
ca și împărat.

Versurile cîntate duios de Ancuța s-au închegat în puterea domoală a glasului vînătorilor, stăruind parcă sub cetini, ca apoi să se piardă în fundul pădurii.

Au urcat pînă la prînzișor.

Acum, soarele ridicat peste creste, se strecura în codru, prelingîndu-se în trîmbe aurii, în care luceau aripile de mătase albastră ale tuturor gîngăniilor ce se ridicau în scalda razelor, umplînd văzduhul de zumzet. Caii fornăiau pe nări. Marginea cioltarelor se tivise cu o dungă subțire de spumă. Ajunseseră într-o poiană străjuită dinspre coasta muntelui de un stei uriaș, acoperit la poale cu un brîu verde și mătăsos de mușchi. Aici au descălecat, lăsînd caii în paza lui Cîrstocea și Ahmet.

— Pregătiți-vă să dăm ocol la creierii muntelui, le spuse cneazul. Fiecare dintr-o parte și băgați seama, băieți, că cel ce se aține prin partea locului, după spusa lui Veveriță, stă numai la creastă. Are să ne fie ușor să-l găsim. Și acum, la drum !

Cneazul a apucat pe la picioarele stîncii, Costa Ursu la stînga, Veveriță la dreapta.

— Tu cu care mergi, Radule ?

— Cu acela pe care mi-l lași.

— Atunci eu plec cu Veveriță.

— Bine. Vasile ! Ține-i urma.

— Și tu bagă de seamă la șoim. Poate să ne dea veste. Ancuța, care-și făcuse de lucru la cal, a așteptat să se piardă-n

pădure toţi vînătorii, apoi s-a furişat cu paşi uşori pe urmele căpitanului Gheţea.

Crescuseră împreună şi cînd el a luat calea depărtărilor s-a simţit singură şi străină. Avea sînge vajnic de munteancă şi inimă semeaţă, călită în şir lung de zile petrecute alături de cneaz în cele mai de spaimă funduri de codri. Nu se sfia să stea faţă cu gliganii singuratici şi nici să dea o mînă de ajutor atunci cînd ursul se ridica pe picioarele dinapoi să-şi încerce puterile pe spinarea vînătorului.

Rămasă fără prietenul mai mare şi mai înţelept, dragostea ei se copsese o dată cu anii şi acum simţea că-l iubeşte pe Radu altfel. O dragoste care-i înfiora trupul atunci cînd primăvara-şi revărsa miresmele grele peste sat, o dragoste care-l voia mereu aproape, care-o pierdea adesea în visări lungi, care-l cerea numai pentru ea.

Pe cît de zburdată îi fusese copilăria, pe atît de aprigă îi era junia asta de fată mare. Nu cunoscuse dragostea decît în visele ei.

Cînd Bubiu a apucat-o hoţeşte într-o seară sărutînd-o, s-a cutremurat de scîrbă simţindu-i perii aspri ai bărbii pe obraji şi duhoarea de rachiu a gurii. Altfel fuseseră buzele lui Radu. Îl aşteptase cu tot sufletul şi cu dragostea împlinită fără ştirea lui. Auzise atunci, în noaptea venirii lui, de povestea cu jupînesele de la Ţara Ungurească. Nu putea crede că Radu, flăcăul pe care l-a ţinut în suflet ca pe-o icoană, poate vorbi aşa de lucruri la care ea nici nu îndrăznea să se gîndească. Cuvintele lui, spuse rîzînd, au izbit-o peste obraji. S-a simţit răscolită şi tulburată... Va să zică s-a repezit şi el ca Bubiu ? Poate şi Radu a început să miroasă la fel ca Bubiu ? Poate l-au alintat jupînese şi jupînese, prin lumea mare în care a umblat... Atunci, pentru întîia oară s-a răscolit în ea femeia. Voise să-i simtă din nou gustul buzelor. L-a sărutat în somn. Erau moi, cum moale şi mătăsoasă îi era şi barba.

De atunci s-a mîniat pe el şi pe ea. Pe el, pentru toate cîte gîndea că le putuse face. Pe ea, că nu i se arată şi nu îndrăzneşte să i se uite în ochi. Răscolită, vrăjmaşă şi pătimaşă, i se fereşte din cale, cînd bucuroasă l-ar prinde de grumaz şi i s-ar cuibări la piept. Iar el tace, tace şi nu-i caută vorbă. Altădată o găsea şi de s-ar fi ascuns în gaură de şarpe. Cine ştie la ce ochi de turcoaică i-a rămas sufletul. Într-o seară i-a povestit

Despa cît de meştere sînt păgîncele astea la vrăji şi farmece şi cît se dau în vînt după feciori frumoşi. Dacă-i aşa, mai bine îşi sapă mormîntul singură, decît să-i spună ea o singură vorbă.

Vînătorii au urcat ce le mai rămăsese pînă la Steiuri, năpădind toţi odată şi din toate părţile la vîrful cel mai înalt, acolo unde Veveriţă găsise urmele proaspete ale unui foc, precum şi cele de opinci în preajma unui izvor ce gîlgîie din coasta muntelui, la o zvîrlitură de săgeată mai jos.

La Steiuri, cum numeau moşnenii vîrful acesta, îşi merita pe deplin botezul. O alcătuire de stînci pleşuve şi cenuşii, roase de vînturi şi spălate de ploi, ridica un deget noduros deasupra mării de brazi care-i sta la picioare. Nimic altceva decît stîncă goală. Firele de iarbă, rare şi puţine, se amestecau ici, colo cu cîte un ochi de muşchi dosit prin crăpături şi prin locurile ferite de lumina soarelui. Încolo, nimic în afară de glasul vuit şi chiuit al vîntului printre stînci. Chiar atunci cînd nici un vîrf de brad nu se clătina, aici la Steiuri o voce răsărită parcă de sub ele tînguia zi şi noapte, purtînd în jurul acestui loc singuratic spaimele basmului de demult.

Povesteau vînătorii de unul dintre ai lor, trăitor în vremea lui Vodă Ţepeş, care, găsindu-şi nevasta cu ibovnicul, a adus-o aici, prăbuşind lespezile de piatră peste ea, aşa vie cum era. De atunci, sufletul pribeag şi fără hodină cere izbăvirea. Şi mai tăinuiau vînătorii, seara la focuri, că nu-şi va găsi alinul acest suflet pînă cînd nu se va alege un voinic care să stropească locul cu apă sfinţită în crucea nopţii de Sînziene, Sînziana chemîndu-se femeia.

— Nu-i nimeni, spuse cneazul.

Dar nu era glasul lui dintotdeauna, puternic şi plin. Mai mult şoptise vorbele. Gheţea nu se simţea nici el la larg, cum nici unul din tovarăşii lui nu se simţea. Păcatul locului făcea ca nici un moşnean să nu stăruie prin împrejurimi.

— Dacă-i o iscoadă, atunci loc mai nimerit ca aici nu putea găsi în altă parte, spuse Mîrzea.

— De bună seamă nu, făcu şi căpitanul Gheţea... Satul se vede ca-n palmă.

Vînătorii întoarseră capetele ca la poruncă, privind de vale. Peria deasă, verde-albăstruie a brazilor, se pierdea spre poale, topindu-se parcă într-o pînză subţire de sineală. Jos, Argeşul

își șerpuia panglica de argint pînă hăt departe, spre codrii îndepărtați ai Vlăsiei, ce întunecau zarea spre miazăzi. De aici, de sus, Cremenarii se arătau ochilor în toată frumusețea lui de sat risipit de munte.

— Din lărgimea asta a satului ni se trage slobozenia sufletului, vorbi încet cneazul.

— Și din cuprinderea pe care-o dă ochiului înălțimea, adause căpitanul Ghețea.

Costa Ursu, rezemat în arc, privea și el de jur împrejur și lui Ghețea i s-a părut că vînătorul pricepe mai bine ca el toate cîte se văd de aici. Mai scund cu un cap decît cneazul, dar tot atît de spătos, cu fața pîrlită de soare, cu ochii negri și adînci, înveșmîntat numai în piei de animale, Costa Ursu părea însuși o dihanie a locurilor.

Tare ar fi vrut Ghețea să-i pătrundă gîndurile. A tresărit, simțind-o pe Ancuța aproape.

— Frumos îi, bădiță.

N-a apucat să-i răspundă, porunca cneazului punîndu-i pe drum.

— Să mergem și să cercetăm la izvor. De bună seamă că-i iscoadă. Altfel n-ar fi avut ce căuta aici.

Ajunși la firul subțire de apă care năpădea dintre două stînci, strîngîndu-se într-un găvan mic și limpede căptușit de jur împrejur cu mușchi moale și mătăsos, cu ciucurei liliachii și tulpinițe de clopot-mănăstiresc aplecate gingaș să-și oglindească frumusețea în fața apei, cneazul și Veveriță au îngenuncheat, iscodind cu luare aminte pămîntul reavăn. După o cercetare îndelungată, cneazul a ridicat fața spre fiu-su. Avea fruntea încrețită și ochii îi luceau oțeliu.

— E vulpe bătrînă. A călcat numai pe pietre...

— Aici, cneazule, aici, răsună vocea voioasă a lui Veveriță.

Vînătorul coborîse mai jos cîțiva pași, urmînd firul gîlgîitor al apei și se oprise arătînd cu degetul spre pămînt...

Cînd s-a pus pe picioare, cneazul zîmbea.

— Ei... să-mi spuneți voi cine ne dă tîrcoale. Acum să vă văd măiestria, vînători și oșteni dumneavoastră.

Pe o bucată de loc scurtă abia se vedeau patru urme de pași. Era aceeași călcătură, cu vîrful opincii spre deal.

Oamenii se priviră unii pe alții cu mirare și Veveriță le puse gîndul în vorba mormăită cu ciudă :

— Că doar nu sîntem vrăjitori.

— Nu, rîse gros cneazul. Nu sîntem vrăjitori. Da' ne ținem a fi vînători... Își înfipsese mîinile în cingătoare și-i privea fălos.

— Haideți !... Îndrăzniți !... Sloveniți în buchile ce vi se cuvin.

Costa Ursu a îngenuncheat lîngă Veveriță, privind și pipăind urmele cu buricul degetelor. Cînd s-a sculat în picioare, n-a spus decît un cuvînt :

— Bubiu...

— Ageră minte, îl firitisi cneazul, bătîndu-l bucuros pe umeri.

— Măi, măi, se miră Veveriță, privindu-și prietenul dintr-o parte și mijind a rîde mînzește. Că doar nu ți-au dat de știre neamurile tale din pădure.

— De unde știi ? făcu și Radu Ghețea, căruia i s-a părut că Ancuța se uită duios la vînător.

Ursu i-a arătat cu un capăt al arcului o urmă și apoi cealaltă, zîmbind în barbă.

— Are dreptate Costa. Nu poate fi decît Bubiu. El cunoaște locurile și pe lîngă asta tot el e și puțin șchiop, spuse cneazul.

Privind cu luare aminte, Ghețea și ceilalți au deslușit că urma piciorului stîng era mai apăsată și pe toată talpa, pe cînd aceea a piciorului drept era mai puțin apăsată și mai mult spre vîrf. Li s-a năzărit aievea umbletul ușor adus din picior, și șchiop, al celui izgonit.

— Tîlharul !... Cine știe ce mișelie urzește. Îi de lipsă să întărim cu străji și drumul de miazănoapte.

— Poate că e prin preajmă, șopti Veveriță.

— Nu-mi vine a crede. Urmele sînt de cel puțin două zile. Altele nu se mai văd.

— Să coborîm la Valea Brazilor, tată. Nouă, poimîini, ni se-mplinește sorocul. Ne punem pe drum.

— Atunci să mergem. Și-om mai vedea noi ce și cum.

Vînătorii s-au mișcat spre Valea Brazilor, care tăia muntele de-a latul și răspundea în lunca Argeșului chiar la porțile cetății lui Negru Vodă.

Trebuiau să coboare cale de o poștă, apoi s-o cîrnească înspre soare-apune pînă la înfurcătura văii, să mai urce spre

cumpăna ei cale de altă poştă şi acolo, la adăpătoarea aşezată la linişte, Veveriţă se jura că vor da peste dihania înrăită şi însetată de sînge.

*

Valea Brazilor poate că odinioară adăpostise acest soi de copac în lungul ei şi străbunii satului îi vor fi dat acel nume pe merit. Acum, viiturile şi puhoaiele săpaseră malurile, adîncindu-le, ferestruindu-le, prăvălind grohotişurile şi peste grohotişuri pămînt în care-şi înfipseseră rădăcinile paltinii, plopii tremurători, mestecenii şi scoruşii de munte. Aceştia alcătuiau o altă lume, în mijlocul mării verzi-albăstrui a codrului de brad.

Aici, în Valea Brazilor, toamna îşi trimisese vestitorii care, în fuga grabnică a primelor brume, presăraseră un ruginiu moale şi stins pe frunzele de paltin, aruncaseră cîrmîz pe cele de mesteacăn, puseseră puţin şofran pe cel al plopilor şi roşiseră de ruşine pentru asemenea fapte în boabele scoruşului păsăresc ce-şi purta ciorchinii grei de rod, ca o îmbiere pentru toate neamurile aripatelor.

Poate pentru liniştea văii, poate pentru felurimea pometurilor, poate pentru bunătatea apei sau poate pentru toate la un loc, jivinele codrilor se strîngeau în lungul ei, căutîndu-şi fiecare de obiceiele neamului său şi trăind în tihna pe care şi-o puteau lăsa unele celorlalte, după poftele şi nesaţul cu care le înzestrase viaţa.

După ce îmbucaseră de amiază la umbra unui brad rătăcit mai spre vale, vînătorii au făcut roată în jurul cneazului. De acum încolo cădeau sub privegherea şi ascultarea sa şi nimeni n-ar fi ridicat glas de împotrivire. Costa Ursu şi Veveriţă nu s-ar fi lăsat sub altă poruncă nici morţi. Dar iscusinţa şi priceperea cneazului, ca şi adînca lui cunoaştere a vietăţilor şi metehnelor acestora, îi făcea să se simtă încă pui cu caşul la plisc, în faţa lui.

„Cît poate fi de senin tata — gîndi Radu Gheţea. Parcă nici nu-şi mai aduce aminte că satu-i în primejdie, că ne pasc iscoade, că vremurile sînt tulburi şi grele".

În adevăr, cneazul parcă uitase de toate. Rezemat cu spatele de trunchiul bradului, privea departe, îmbrăţişînd din ochi toată valea. Era îmbrăcat ca şi Costa Ursu, dar hainele, alcătuite de el, purtau o urmă de frumuseţe dată de o mînă

meşteră şi un ochi iscusit. Scurteică din piele de căprioară, argăsită cu părul pe ea, cu mîneci mai sus de coate şi strînsă peste mijloc, cu o cingătoare lată de care atîrna un jungher mare de vînătoare. La amîndouă mîinile, acolo unde se încheiau palmele cu braţul, avea apărători de piele bătute în ţinte de aramă. Nădragi strînşi pe pulpe, tot din piele, şi nişte încălţări meşterite tot de el, semănînd şi a opinci şi a botine, din piele de porc, ridicate pînă la jumătatea pulpei şi legate cu nojiţe de fuior, petrecute strîns peste gleznă. La brîu mai avea înfiptă o secure cu coada scurtă, pe care-o folosea să crape ţeasta dihăniilor mari. Arcul îl avea aşezat pe genunchi, cu coarda destrunită şi cucura alături. De gît purta spînzurat cu un lănţug de argint cornul de bour cu care se făcea auzit din munte-n munte. O rază piezişe de soare strecurată prin cetini, i-a aprins argintul pletelor scăpate de sub cuşmuliţa din blana de rîs, tuful des al sprîncenelor şi al bărbii.

După ce s-a săturat de privit, a plimbat ochii cercetînd cu luare aminte feţele soţilor săi, încît aceştia, rînd pe rînd, ba au plecat capetele, ba şi-au găsit cîte ceva de lucru pe la arme sau traiste.

— Hei, căpitane de la Bugeac ! Nu-ţi prea prieşte straiul de muntean, rîse el privindu-l pe Mîrzea.

— Bine şi nu prea bine, taică, făcu Mîrzea rupînd un fir de pastramă pe care şoimul îl ciugulea din palmă, zgrepţănîndu-l cu cangea ghearelor, atunci cînd rupea carnea cu clonţul lui ascuţit.

— Ţi-ai lăudat mereu pasărea. S-o vedem acum, la treabă.

— Aşa zic şi eu.

— Ehei ! oftă bătrînul. Şoimi ca aceia din juneţea mea nici că mai pot fi la vremea asta a răutăţilor...

— Răutăţile sînt în neamul oamenilor, tată. Şoimii au rămas la fel.

— Ba s-au blegit şi ei, Radule. S-au blegit că nu mai au mînă care să-i dedea la adevăratul meşteşug al vînătorii.

— Al lui Vasilică ştie să lupte şi cu oamenii.

Cneazul întoarse capul, privindu-l într-o doară :

— Ce spui, băiatule ?... Mă, dar învăţat mai e căpitanul cesta şi fratele tău ! Mai că-mi vine a crede şi asta după cele ce le-a făcut cu harmăsarul în ziua de halcă.

Mîrzea zîmbea subţire, sub mustaţa lui tătărească.

— Tare aş vrea să-l văd, bădiţă tătarule.

Căpitanul a ridicat ochii, cercetînd văzduhurile cu nările fremătînd. Sîngele iute și cruzimea tătarcei se vedeau cu osebire în lupte și la vînătoare. Cu toată încîntarea puțin temătoare ce-o încerca bătînd poticile muntelui, se simțea biciuit de nerăbdare. Abia aștepta să se mistuie în tufe, să se tîrască, să stea la pîndă cu ochiul treaz, cu urechea ascuțită, să fie mai viclean și mai iute ca vînatul, să-l doboare la pămînt și să-și plimbe mîna prin blana mătăsoasă.

Acu iscodea vreo pasăre pe care să ațîțe șoimul. Sus de tot roteau în albăstrimea curată a cerului pajuri mari de munte, cu aripile nemișcate. Aici, mai jos, chiar deasupra văii, zboară în cercuri un uliu. Deodată, ca și cînd frunzișul pomilor s-ar fi însuflețit la o chemare tainică, s-a pornit un ciripit ascuțit și un nor de păsări s-a ridicat luînd urma uliului în înălțimi.

Cneazul a privit zîmbind.

— Sînt codobaturi de munte și se pun cu pricină împotriva uliului, căutîndu-i gîlceavă și stricîndu-i vînătoarea. Acum, rele de plisc cum sînt, au dat de știre întregii păduri... ssst... uitați-vă în brad, deasupra noastră.

Vînătorii au ridicat ochii, cătînd să deslușească ceea ce arăta degetul bătrînului.

Pe-o creangă mai spre vîrf, o pasăre cît pumnul, cu pieptărel roșu și penele negre-albăstrui își răsucea capul cînd pe-o parte, cînd pe alta, sticlindu-și ochii de mărgele spre locul de unde codobaturile dădeau glas de spaimă. A țupăit mai încoace, s-a mai dat încolo, zgribulindu-se toată în fulgii înfoiați.

— E mierlă de piatră, lămuri Veveriță.

— Și-i e tare teamă, adause Ancuța. Îi văd pieptul zbătîndu-i-se... Sărăcuța.

Mîrzea desfăcuse lănțugul șoimului, se ridicase în genunchi și pînă să-i ia seama ceilalți, l-a slobozit în văzduh.

— Privește, domnia-ta, și voi toți. Aveți ce vedea ! făcu el, sculîndu-se în picioare și urmărind zborul pasării, cu mîna streașină la ochi.

Șoimul scăpat din prinsoare, părea că-și pierduse cumpătul. Zbura anapoda, într-o foială de aripi, coborînd și urcînd, rotindu-se în loc, îmbătat parcă de atîta aer, soare și libertate.

— Bietul de el. Cît se bucură și cum zburdă.

— Asta nu-i destul, fato ! Și ciorile zburdă. Da' nu se cheamă că sînt șoimi.

Auzind vorbele cneazului, Mîrzea strînse limba între dinți într-un anumit fel și slobozi un fluierat ascuțit și subțire, ce izbea auzul ca o pleasnă de bici. Pe loc, șoimul și-a găsit cumpăna, a rotit o dată strîns în loc, apoi a prins să urce pieptiș, alături de locul unde uliul, urmat de stolul gureș, se încăpățîna să zboare. Se făcea din clipă în clipă mai mic, pînă cînd n-a mai rămas decît o umbră cît pumnul, abia deslușită pe cer.

Cneazul mormăia în barbă pentru sine, dar nu atît de încet, încît să nu-l audă și cine era de lipsă.

— Te-ai lins pe buze de șoim... Ce spuneam eu !... Nu mai sînt mîini vrednice. Cine să-i pună la ascultare ?!

Mîrzea tăcea și zîmbea. Ceilalți priveau cu tot sufletul lor de vînători, revărsat în ochi. Veveriță frămîntîndu-și mîinile, țupăind ba ici, ba colo, Ursu prăvălit pe-o coastă, cu fața nemișcată, Ancuța cu mîinile împreunate pe inimă.

Ca din întîmplare și fără voia lui, Ghețea se găsea în spatele fetei. Închisese ochii pe jumătate, prefăcîndu-se a urmări zborul șoimului, dar mîngîia pe furiș cu privirea cosițele și fața Ancuței. Acum, mirosul de busuioc și de fîn copt era mai puternic, pătrunzîndu-l pînă-n suflet. Nu vedea decît o parte din fața fetei și partea aceea i se părea minunată.

Fruntea limpede, arcul sprîncenei tras spre tîmple, rotunjit și negru, pielița mătăsoasă acoperită cu un abur de puf, umbrit mai ales deasupra gurii, bărbia rotundă, toate astea le vedea atît de aproape și împreună închegau chipul celei pe care o iubea.

Era lîngă el și totuși așa de departe. Uitase că în afară de șoim mai viețuiesc prin preajmă și alții.

„La ce s-o gîndi ea ? La cine-i zboară gîndul ?!... Ursu nu-i, că nu se uită nici la el. Atunci ?"... se frămînta cu întrebări, cărora nu le găsea răspuns.

Șoimul urcase bine, deasupra uliului. Ajuns acolo, s-a rotit o dată năzuind cu o zbatere de aripi spre înalt, apoi și-a dat drumul de vale, săgetînd albăstrimile.

Cele două răpitoare, una în plinătatea puterilor ei de crai fără milă al olatului ceresc, cealaltă setoasă de sînge și nărăvită de mîna omului, s-au învolburat în luptă dreaptă și fără cruțare. Urcau pieptiș, se prăvăleau în hăuri, roteau depăr-

tîndu-se, se apropiau izbindu-se cu clonţurile, şovăiau ameţite, ca apoi mai crîncen să reînceapă lupta, singure în sihăstria cerului.

Codobaturile, cît erau ele de cicălitoare, s-au strîns stol, limpezind locurile pentru cei ce acum erau de spaimă.

În adîncul lui, Mîrzea tremura pentru şoim. Se ţinea de rău că se pripise, slobozindu-l asupra unui duşman poate mai tare ca el. Pe faţă însă păstra acelaşi zîmbet subţire şi puţin viclean, cu ochii tăiaţi oblic întredeschişi, mîngîindu-şi rar mustăcioara prelinsă dincolo de colţul buzelor.

Deodată şoimul păru că şovăie, acoperit de aripile mari ale uliului, ca mai apoi să se ridice, să se repeadă şi uliul să mai fluture rar şi neasemenea din aripi, să caute parcă cu deznădejde a se agăţa de aer şi apoi să se prăbuşească, cu aripile moi, răsucindu-se în jurul lui însuşi. De sus, a venit ţipătul scurt al învingătorului, care rotea strîns în jurul celui doborît. Curînd se pierdură după coama pădurii, ca peste o clipă şoimul să plutească lin către limpezimea văzduhului.

— Năzuieşte la libertate, rupse tăcerea cneazul.

— Poate şi-o merită, murmură Mîrzea. După o clipă de zbucium, şuieră ascuţit. Şoimul s-a mai legănat ca într-o părere de rău şi un rămas bun, apoi zburînd întins veni şi se aşeză pe mîna stăpînului. Era sîngerat la cap şi la piept. Ghearele îi mai erau umede de sînge. Clonţul, de asemenea. Ochii mari şi reci sticleau oţelii şi fără simţire, încît Ancuţa se cutremură. Nimeni n-a zis o vorbă. Moşnenii şi ostaşii pricepeau truda izbînzii şi preţul ei. Viteazului nu i se cuvin vorbe deşarte. Chiar dacă nu-i decît un şoim. L-au lăsat pe căpitan să-l oblojească şi să-i ungă ţeasta, unde osul lucea alb, cu o alifie anume făcută pentru asemenea împrejurări.

— Eu zic să ne tragem la ţiitori, făcu cneazul. Trebuie să luăm aminte la urme. Să ferim adăpătoarea mistreţilor, că-s în fierbinţelile dragostelor. Am venit pentru rîsul prădalnic, cu rîsul plecăm... Asta se-nţelege, se-ntoarse el spre Veveriţă, a cărei nestăpînire de sine era cunoscută vînătorilor.

— Aşa să fie, domnia-ta, mormăi vînătorul clipind ghiduş din ochi, zugrăvindu-şi pe faţă o spăşire prefăcută de călugăr.

Cneazul s-a mai uitat o dată crunt, ameninţîndu-l cu degetul, apoi s-a săltat de jos, împărţindu-i :

— Tu, Ursule, te urci la cumpăna Urlătoarei, cu nepricopsitul de Veveriţă. Eu închid valea din jos. Să le lăsăm dumnea-

lor, căpitanilor, cinstea... au necinstea asta. Ei să se aşeze cum gîndesc de cuviinţă, la adăpătoarea caprelor...

— Şi eu ? răsări Ancuţa.

— Tu ?... se-ntoarse cneazul ridicînd din umere. Tu ?... Eşti crăiasă. Stai unde-ţi place.

Ancuţa se-mbujoră toată şi plecă fruntea spre umărul drept. S-ar fi bucurat s-o aşeze şi pe ea cneazul. Acum o punea la grea cumpănă. Cînd şi-a ridicat ochii, avea în ei şi-n creţurile mărunte ale frunţii o pieptoşenie îmbăţoşată de iadă gata de harţ.

— Eu merg cu bădiţa Radu.

— Bine !... Fă cum vrei.

Nimănui fapta asta nu i se părea de mirare. Ursu şi Veveriţă aşteptau vornicei şi se bucurau la gîndul că poate chiar pe ei are să-i aleagă feciorul cneazului ca să vestească nunta. Mîrzea citise şi el, ca într-o carte deschisă, în sufletele amîndorura. Numai Ancuţei i s-a părut fapta ei de mirare şi s-a tulburat aşa de tare, că acum era galbenă şi speriată. Aşijderea, vorbele ei l-au pălit şi pe Gheţea. A simţit un val de căldură, unul de răceală şi sfîrşeală în picioare. A vrut să-i vorbească, dar fata avea treabă să-şi potrivească arcul şi se dăduse lîngă Costa Ursu, întinzîndu-i un capăt al armei pentru a-i ajuta la strunit. „Mă fierbe diavoliţa !“ se acri căpitanul.

*

Soarele începuse să scapete, aruncînd razele pieziş peste vîrful codrului. În inima lui şi către capătul Văii Brazilor se adunau în ochiuri de apă firele a patru izvoare ce-şi prelingeau undele din pieptul de stîncă al muntelui. În stînga se ridicau steiurile golaşe, printre care mestecenii îşi înălţau trunchiurile mlădii şi argintate. Ici, colo cîte un brad pipernicit înfrunta hăurile cu şerpii noduroşi şi încolăciţi ai rădăcinilor prelinşi peste stînci, atîrnînd deasupra prăpastiei. În dreapta valea se închidea cu altă clină mai dulce, năpădită de toţi pomii ce nu-şi putuseră găsi adăpost dincolo.

Aici, codrul se răzbuna, ţesîndu-şi năvodul des al frunzişului, al crengilor şi al trunchiurilor, revărsînd peste pămînt o mare de verdeaţă umedă şi tăcută, grea de linişti şi de tainicele umblete ale vieţuitoarelor. Iedera sălbatică se înlănţuia şi se încolăcea, astrucînd arborii, tîrîndu-se printre rădăcinile

lor, ridicîndu-se pe tulpini, înfăşurîndu-se după crengi. Feriga creştea deasă şi mare cît omul. Fiecare colţ de pămînt, fiecare palmă de loc care putea hrăni rădăcina era năpădită. Trandafiri de munte, caprifoi, măcrişul iepurelui şi barba ursului îşi amestecau frunzele, cătînd să prindă pe ele o rază de soare sau o boare de vînt.

În sus, valea se închidea printr-o urlătoare înaltă cît creasta, care prindea glas numai primăvara, cînd se rupeau zăpoarele. Acu, abia de se strecura un fir de apă, susurînd molcom şi firav. Nu curgea urlătoarea, dar urmele prăpădului din luna lui Mărţişor se vedeau bine.

Stîncile de pe margini aveau burţile adîncite de puterea apelor, cele din mijloc, spinarea teşită şi lustruită. Brazi şi paltini, goruni şi mesteceni, aduşi de viituri şi priponiţi printre steiuri, înălţau spre bogăţia de verdeaţă din jur braţele descărnate ale crengilor şi părul despletit al rădăcinilor.

În jos, valea şerpuia pierzîndu-se în codru. Aici, la adăpătoare, apa lucea întunecat, cuprinzînd un ochi lat de zece paşi şi lung cam de două ori pe atîta, oglindind în undele-i tăcute şi mohorîte întunecimea verde a frunzişului şi linia încovoiată a trunchiurilor. Printr-o învoială a firii, jivinele îşi croiseră potici, urmîndu-şi fiecare neam potica lui, netulburîndu-se unele pe altele în ceasul asfinţitului, cînd lipăiau apa răcoroasă, după umbletul şi temerile zilei.

— Numai dihania asta de rîs calcă rînduiala, şopti Gheţea, arătînd spre hoitul unei căprioare din care nu mai rămăsesera decît oasele albe, curăţate de vulpi.

Ancuţa s-a înfiorat, întorcînd ochii. Mîrzea se plecase în genunchi şi cerceta locul umed de lîngă apă, în care se săpasera buchile vieţii din codru.

— Vezi ceva ?

— Ba ! Numai urme de capre şi de iezi.

Se trase de-a buşilea pînă lîngă trunchiul gros de paltin, de la care se făcea o bortă în frunziş.

— Aici sînt urme de cerb... De rîs nu văd nici una.

— Poate se adapă în altă parte. E şiret şi nu vrea să-şi lase mirosurile pe aici.

— Şi asta se poate. Să cătăm.

Făcură cîţiva paşi în susul apei, pînă la o ieşitură de piatră, care sprijinea un brad răsturnat ca o punte peste adăpătoare.

Amîndoi căpitanii se plecară deodată. La buza pietrei, pe o fărîmă de mîl, rămăseseră tipărite două urme rotunde. S-au privit în ochi.

— Hoţul. Se plimbă peste apă cînd şi unde-l cheamă prada.

— E bătrîn, Radule. Iaca, n-are păr între perinitele labelor.

— De aceea se ţine la adăpătoare şi ucide mişeleşte.

— Să ne găsim ţiitori, Vasile. Tu unde rămîi ?

— Aici.

— Bine ! Noi trecem dincolo.

Mîrzea şi-a scos arcul şi cu şoimul pe umăr s-a topit spre malul stîncos. Gheţea a rămas pe loc, cu Ancuţa lîngă el.

— Cum trecem, bădiţă ? ridică întrebarea fata, arcuindu-şi sprîncenele a mirare.

Căpitanul cumpăni o clipă privind luciul netulburat al apei, apoi faţa Ancuţei. Şi fără să-i mai dea răgaz de împotrivire, a săltat-o în braţe, păşind în unde. Ancuţa a scos un strigăt puţin şi pierdut, apoi i-a petrecut braţele pe după gît.

— Să nu mă ud, bădiţă !

Gheţea a strîns-o mai tare la piept. Fata şi-a culcat capul pe umărul lui, cu un ofţat adînc al întregii fiinţe, oftat din care flăcăul n-a auzit decît un suspin uşor, abia murmurat.

Apa-i ajunsese pînă la brîu. În urma lui rămîneau rotogoalele domoale, ce se pierdeau spre maluri. Ajuns la ţărm, a-ntîrziat cu ea în braţe. Îi simţea inima bătîndu-i aproape de inima lui. Mireasma pădurii, dimpreună cu adierea de busuioc din sînul şi cosiţa ei, l-a ameţit. Ca într-o încîntare, buzele lor s-au întîlnit în vraja adîncă, cuprinzătoare şi tainică a primului sărut împărtăşit.

Tot zbuciumul lor, toate întrebările fără răspuns s-au topit, viaţa începînd parcă abia de acum. A fost sărutul ca o împlinire de mult dorită, ca un alin al mării după furtună...

Începuse să coboare seara. Poate undeva la vale, sau pe creste, soarele mai bucura lumea cu căldura şi lumina sa. Dar aici, codrul se lăsa învăluit de umbre. Şi tot acum s-au descurcat din tăceri paşii furişi ai dihăniilor.

Se tupilaseră amîndoi sub o încîlcială de iederă, ferigă, tufe de mălin şi păducei care alcătuiau deasupră-le un acoperămînt des ce le slobozea vederea spre adăpătoare. Fata îşi rezemase obrazul de umărul căpitanului şi stăteau aşa nemişcaţi, cu-

prinşi de bucuria statornică a înţelegerii. Gheţea îşi petrecuse braţul pe după umerii Ancuţei. Sub tăria şi vîrtoşenia braţului acesta, ea se simţea mică, biruită, ascultătoare şi apărată. Aveau arcurile puse în faţă şi cucurile cu săgeţi aşijderea.

— Uite, bădiţă, şopti Ancuţa, ridicînd degetul în sus.

Gheţea l-a urmat cu privirea. În faţa lor, jos, spre poalele unui brad, o veveriţă cu coada vîlvoi se oprise întorcînd speriată capul în toate părţile. De sus, dinspre vîrf, a sărit cu o alunecare prelungă şi ruginie un jder. Veveriţa s-a arcuit zburînd cu un ţipăt de spaimă în crengile bradului dimpotrivă, urmată îndeaproape de jderul căruia îi străluceau ochii de poftă. Aşa, dintr-o dată, Ancuţei i s-a pus un nod în gît, simţindu-şi genele umede. Gheţea i-a răsucit capul spre el, întrebînd-o din sprîncene. A-nţeles, fără ca fata să-i spună nimic. Şi el se muiase ca niciodată, ştiind că biata veveriţă va cădea ostenită, sub colţii ascuţiţi ai jderului.

Ancuţa plîngea acum şi răpunerea uliului şi veveriţa şi parcă fericirea ei. Pînă într-o vreme ţinuse cu şoimul, după aceea se mîhnise pentru uliu, ca pentru cel mai slab, unde femeia cată să-şi împlinească chemarea ei de mamă şi de samariteancă. Acum îi este milă de veveriţă. Ce ochi speriaţi avea! Şi-i tare bucuroasă, nici nu ştie cît de bucuroasă, pentru că îl simte pe Radu lîngă ea. Se strînge mai aproape de el.

Radu o mîngîie pe cosiţă, stăruind cu degetele în părul mătăsos şi catifelat ca o alintare. Apoi, cum se aud paşi săriţi şi iarăşi paşi, n-a mai rămas decît vînătorii din ei, aşteptînd cu inima bătînd repede făptura care vine din adîncul codrului.

*

Mîrzea se dosise după un budur de stîncă colţuroasă, năpădită de ferigi şi înconjurată de brădet tînăr. Îşi pusese arcul la îndemînă, cu o săgeată rezemată de piatra care-i făcea şi adăpost, şi sprijin. Cu cît se lăsau mai dese umbrele serii, cu atît căpitanul îşi încorda simţurile. Ochii lui dăduţi să vadă şi noaptea iscodeau cu băgare de seamă toate împrejurimile. S-ar putea ca rîsul să se arate, s-ar putea ca, sătul, să se hodinească. Sau poate i-a simţit. Vînt nu bătea de nicăieri, aşa că nu-i putea mirosi decît de aproape. Fel de fel de socoteli îşi făcea Mîrzea, căci tare mai dorea să-l răpună el. Ar fi fost faptă de fală şi de mai mare apropiere către moşneni.

Ca din pămînt, în partea dimpotriva tăului s-a ivit o căprioară. A adulmecat cu botul umed în toate părţile, mişcîndu-şi urechile să prindă glasurile pădurii. A mai făcut un salt uşor şi lin, privind peste umăr şi chemînd cu glas duios iedul. Acesta a venit ţupăind pe picioarele subţiri şi lungi, cătînd harţ, cu coada de-un deget îmbîrligată, rotindu-şi fudul albeaţa pulpelor dinapoi. Maică-sa l-a împins către apă cu fruntea. S-a plecat clefăind o sorbitură. Puiul şi-a desfăcut picioarele dinainte ca să ajungă oglinda apei şi năzărindu-i-se că i se ridică altă fiinţă asemenea împotrivă, de acolo, din acel luciu, s-a proptit să fugă. A stat, privind cu mirare la maică-sa cum sorbea liniştită şi s-a apropiat iarăşi. Vitejindu-se prea mult, a vîrît nările în apă şi cînd a tras, a prins a ţîfni mînios, căci se înecase.

Dincolo de apă, Mîrzea a pufnit în rîs, abia stăpînindu-şi hohotul.

— Jigodia naibii. Parcă-i pui de om.

*

Ancuţa nu-şi mai putea lua ochii de la ieduţ şi toată amărăciunea i se topise ca-ntr-un cauc cu apă. Nu îndrăznea nici să sufle. Aşijderea, căpitanul. Pentru sufletele lor de oameni ai firii, priveliştea asta era ca un basm domol, spus la vatră, iarna.

Deodată, capra a ridicat fruntea, lăsînd să-i şiroie apa din bot. A dat un behăit dureros, împingîndu-şi puiul către pădure. Cuprinsă de spaimă, sărea în loc, căta să grăbească paşii nevolnicului care tremura pe picioare. Mîrzea a mai apucat să vadă doi ochi strălucind ca opalul pe creanga groasă a paltinului din faţa sa, apoi alunecarea lungă a unui trup roşietic şi pînă să-şi strunească arcul, rîsul îşi înfipsese ghearele în gîtul căprioarei care se zbătea gemînd jalnic, cu glas aproape omenesc. Într-o sforţare, în care adunase groaza morţii cu dragostea de mamă, căprioara se ridicase pe picioarele dinapoi, cătînd să scape de ucigaş. Asta i-a adus pieirea. Rîsul şi-a înfipt colţii în beregată, sorbind cu lăcomie sîngele fierbinte care năboise în şuvoi purpuriu din vinele rupte. Căprioara a poticnit în genunchi. Apoi s-a sfîrşit într-un cutremur al întregului trup. Rîsul sfîşia gîtul prăzii şi se auzea pînă la Mîrzea cum pîrîiau vinele sub tăria colţilor.

Apoi, ca și cînd și-ar fi adus aminte de ceva, a ridicat botul din aburii calzi ai sîngelui, privind spre puiul ce rămăsese încremenit, lipit strîns de tulpina unui pom de la care parcă cerea îndurare. Fiara se apropie încet, cu pași lungi și furiși, privindu-l în ochi.

A răsunat un behăit abia auzit.

Rîsul s-a tupilat la pămînt, încordîndu-și mușchii. Atunci au zumzăit în tăcerea adîncă a codrului și peste liniștea adăpătoarei trei săgeți. Fiara a sărit în sus, izbită de moarte. A cătat să se agațe de pom, dar ghearele au lunecat pe coaja trunchiului și vînătorul prădalnic s-a prăbușit moale la pămînt...

...Se-ntunecase. Sus, prinseseră să se alunge zdrențe de nori, astrucînd licărul puțin și palid al stelelor. Adăpătoarea ciutelor părea de smoală. Un freamăt prelung a înfiorat codrul. S-au auzit fîlfîiri grele de aripi. Țipăt de buhă. De undeva, din fundul munților, s-a rostogolit un tunet îndepărtat, apoi săgeata frîntă a unui fulger a luminat pentru o clipă Valea Brazilor.

— Așa-i dacă mi-am pierdut varga de alun, mormăi supărat cneazul, ieșind la vedere. Și-a scos cornul de bour potrivindu-și răsufletul și a dat glas prelung de chemare.

Sunetele s-au alergat în lungul văii, s-au întors din pereții de stîncă, apoi s-au pierdut sub streașina neagră și tremurătoare a pădurii. A rămas uimit cneazul cînd dinspre potica Steiurilor i-a răspuns un alt corn. Avea acela un glas de spaimă și urgie, o chemare care se cerea grabnic împlinită.

„E cornul lui Dragomir Ager, olăcarul. Ce să fie ?“ gîndi bătrînul.

Scamele de nori se țesuseră în pînze și pînzele tăvălugite peste creste prinseseră să sloboadă picuri rari și grei. Vîntul își oprise răsuflетul și se auzeau stropii bătînd pietrele și frunzele. Apoi s-a prăvălit asupra munților și văii, furtuna. Venea în ropotul îndesit al ploii, pe aripile vîntului care-și dezbăierase puterile. Venea tivind norii cu aurul fulgerelor, răzbubuind de părea că se despică înălțurile. Sus, pe creastă, un fulger s-a înfipt într-un brad, răsărit singur și măreț deasupra hăului negru al văii. Rupt din întuneric de lumina albăstruie care s-a prelins în mii de limbi de șarpe pe crengi, bradul s-a aprins deodată, ridicînd spre cer vîlvătaie înaltă și repede, ca apoi să se prăbușească trăsnind ca o sfîșiere a muntelui întreg.

Vînătorii luptau cu capul vîrît între umeri împotriva puhoiului prăvălit din ceruri.

— Nu-i chip de adăpost, răcni cneazul ridicînd fața pe care șiroia apa. Ne cheamă Dragomir Ager... Ascultați... și-și plecă urechea spre partea de unde auzise întîia oară glasul cornului.

Cînd tunetele s-au liniștit pentru o clipă, peste șuvoirea deasă a ploii s-au auzit înfundat și parcă izvorîte din miezul pămîntului chemările aceluia.

— Ați auzit ?

— Auzit... E glas de primejdie, făcu Veveriță.

— Atunci, la drum ! porunci cu strășnicie cneazul, luînd în piept noaptea și urgia vremii.

Pășeau lunecînd în nămoale sau pe pietre, cu apa pătrunsă la piele, încrîncenați de neliniști. Veveriță și Costa Ursu purtau rîsul legat de creanga dusă pe umeri. Pe Mîrzea furtuna asta cumplită, răstălmăcită și înfoiată de răspunsurile văii, îl înspăimînta de-a binelea. Se simțea mic, pierdut într-un iad de pucioasă clocotindă. De-abia dacă vedea umbra Ancuței care pășea înaintea lui, ținînd, adunat la piept, vătuiul de căprioară.

Ancuța simțea puiul ud și tremurînd. Își vîrîse botul la subsuoara ei, cătînd căldura mamei și adăpost împotriva urgiei. Fetei i-a înflorit sufletul, înțelegînd că i-ar lipsi un copil pe care să-l alinte și care să-i fie aproape în nopțile lungi de toamnă, cînd furtuna chiuie cum chiuie acum, cînd focul arde molcom în vatră și cînd ea e singură cu dorurile. A strîns mai tare vătuiul la piept și sălbăticiunea i-a adulmecat, ca o mulțămită, fața udă.

*

Soarele se ridicase spre nămezi. Nu era nici cald, nici rece. O zi de toamnă călduță și senină, cu pulberi de aur plutind spre codri. A răsunat în tăcerea asta tropotul cîtorva cai.

„A repezit Radu flăcăi să mîne muierile la adăpost. Numai să nu fi greșit Lambru, să le facem spaimă înainte de vreme.“

Cremenarii nălbeau ici, colo dintre crengile grele de rod. Tremurau aburi peste țintirim. Sticleau apele Argeșului. Cneazul și-a șters o lacrimă cu podul palmei, înainte de a năpădi

pe față. A strivit-o în caucul pleoapelor. Fulger bătea din picior, scormonind țărîna. Cînd s-a ridicat în șa, straja de la foișor a dat glas puternic :

— Se văd călăreeeți !...

Moșnenii s-au privit, strîngînd mîinile pe sulițe. Costa și-a săltat ghioaga pe umăr.

— Mulți ?

— Muuulți !

— Vin pe drum ?

— Pe druuuuum !

Cneazul a frămîntat întrebări și întrebări. „Cum ? Ce fel ? Să vină așa ca la nuntă ?"

— Repezi-te, Veveriță, în foișor. Spune-mi ce crezi și mai ales ce vezi.

Veveriță nu și-a făcut numele de ocară. Cît ai scăpăra în amnar, a fost sus și pînă să zici „Tatăl nostru" s-a înfățișat zîmbind.

— Ce-i ?

— Ce-am văzut, au ce cred ?

— Și una, și alta !

— Vin oșteni. Cîte trei în rînd. Cu tot dinadinsul să se vadă. Fac praf mai mult decît se cuvine. Asta am văzut. De crezut cred că trag crengi după ei. Să-i vedem și să ne spăimîntăm. De pălit, ne pălesc din altă parte.

Bătrînul s-a uitat la Veveriță, clătinînd din cap.

— Bună minte !

Atunci a prins să bată într-o dungă, cu zvon de durere și spaimă, clopotul de la biserică. S-au auzit tropote și porunci. Dinspre găvanul unde-și avea făurăriile Ion Zlătaru s-a pornit un zvon mînios de baroase. Apoi baroasele au tăcut și s-au ridicat trîmbe de fum.

Cneazul a smucit frîul și călăreții l-au urmat în goană.

Simțea că fusese viclenit de vistiernic. Acum ura și mînia îi curgeau de-a valma prin sînge. Nu mai era decît moșneanul hăituit în bîrlogul lui de dușmanul cu care nu putea încheia pacea. Și acela era boierul.

*

Boier Dan și ceauș Haviz își împărțiseră cu grijă și bună știință trebile pentru acea zi.

Boierul, cu o sută de spahii, trebuia să urce de cu noapte prin cornul de pădure ce lega Măgura Turcului cu părțile apusene ale codrilor de pe Argeș. Aici era la adăpost de vederea străjilor și iscoadelor pe care de bună seamă le-a tocmit vicleanul de cneaz.

Ceauș Haviz, cu alți cincizeci, se va arăta la vedere și va păli cu strășnicie pe drumul mare. El e oștean vechi și nu se teme de o mînă de robi ghiauri. Avea de plătit poceala pe care i-o adusese fiul ghiaurului la gură. Simțea plutind spre el desfătul cu muierile acelora, care deși sînt roabe și soții de ghiauri, sînt nespus de frumoase. Să nu mai vorbim de aurul pe care-l va stoarce de la prietenul său.

Veveriță nu greșise cu nimic. Turcul poruncise să se taie crengi mari, pe care spahiii le legaseră de oblînc. Cu toate că plouase noaptea, după ce s-a ridicat soarele spre prînzișor, crengile scoteau praf din belșug, vestind tăria și bărbăția celui ce venea să ia satul în piept.

Dan călărea grăbit și frămîntat. Singurii oameni de o lege cu el erau logofătul Mușat și vornicelul de la Tîrgul Argeșului, care îl ademenise pe Bubiu. Spahiii se rînduiseră cîte doi, sub porunca iuzbașului Ibrahim, cel care se jurase pe barba profetului că va tăia urechile pămîntenilor.

Vornicelul avea de plătit o rușine și o înfruntare cum nu mai pomenise în viață. Boierul își măcina între măsele ura la care se perpelise douăzeci de ani, sporită cu aceea împotriva drăgoieștenilor.

Își pusese zaua. Pe umeri purta o manta prinsă numai sub bărbie, cu cheutori de piele. Nu-și luase chivăra, să nu-i străluce soarele în ea și să-l dea de gol. Călărea înnegurat, cu fălcile strînse.

Numai logofătul Mușat n-avea de împărțit cu nimeni nimic. I se strîngea inima și se lăsa mai mult dus de cal, decît de bărbăția lui, năzărindu-i-se că din fiecare tufă îl săgetează ochii lui Lambru. Ba i se părea că glasul aceluia îi aduce aminte de un oarecare cuțit înfipt odată între umeri. Întorcea capul de jur împrejur, tresărind la fiecare clătinare de frunză. Închina, cu limba, cruci multe și repezi. De sub cușmulița veche și răpănoasă îi scăpau broboanele în pîrăiașe, năclăindu-i fruntea și sprîncenele. Liniștea pădurii părea a nu prii nici spahiilor. Erau oameni care se simțeau bucuroși în largul cîmpiilor.

De la o vreme, au prins să urce. Locurile vădeau sălbăticiune și spahiii și-au strîns caii aproape. De pe un vîrf mai ridicat se vedea satul.

Pe boier Dan priveliștea l-a izbit peste ochi. A strunit frîiele, ridicînd mîna. Călăreții au oprit. Se auzeau doar tăunii bîzîind pe lîngă cai, zăbalele mușcate și, rar, bătăi de copite pe loc. De aici își putea desfăta sufletul cu amăgirea care-l purtase în lungul unei vieți, izbindu-l adeseori la pămînt cu străşnicie.

Ceauș Haviz se apropiase bine. Se vedea după praful stîrnit de spahii.

Boierul și-a subțiat pleoapele, strecurîndu-și privirile spre sat. Va da năvală din partea asta. E un fir de vale, care-l scoate la Argeș. Acolo se vor împărți în pîlcuri și vor aprinde casele, pălind oamenii din goană. El cu iuzbașul Ibrahim va împinge spre casa cneazului, slobozind și calea lui ceauș Haviz de va fi cu trebuință. A rîs, un rîs fără nici un sunet, care i-a arătat dinții galbeni și i-a pungit colțurile ochilor.

*

În gura văii, mai sus de bordeiele faurilor, erau de strajă doi flăcăi din Drăgoiești : Ion Deculici și Ștefan Trușcă. Ion Deculici, hîtrul satului, se alintase pînă atunci cu Floarea lui Năstase și a Achimiei. Era scund, voinic și nimeni nu l-a văzut vreodată trist. De cînd o iubea pe Floarea, și ea trecea fără să-l vadă... S-a mirat cum de-a apucat-o dragostea așa din senin, dar tot el și-a răspuns : Muierii dă-i ce-ți cere și la urmă te sfădește de ce i-ai dat.

Acu se uită după ea cum se duce, mlădiindu-se. Fata i-a lăsat de mîncare și un fir de busuioc, pe care i l-a luat mai mult cu puterea. Așa din joacă.

Cînd a auzit tropotele, s-a întors, a pus mîna pe suliță, dînd gură.

— Săi, Ștefane !... Apoi a răcnit din rărunchi : Fuuuuugi, Floareooo !

A împuns, dar nu știe ce, că l-a pălit în gît sabia boierului. Pe Ștefan Trușcă l-au înțepat spahiii cu sulițele și l-au amestecat cu pămîntul, călcîndu-l în picioarele cailor.

Floarea a cîrnit-o oblu pe spinarea dealului. Din rînduri s-a desprins un călăreț. Floarea poticnea, se scula și iarăși fugea. La urmă cînd să se mai scoale și să se piardă în desime, a împuns-o osmanul între umeri.

A căzut și Floarea.

Astea le-a văzut toate Ion Zlătaru, faurul și robul fugit al boierului Dan. Laia de țigănci și puradei s-a împînzit în vaiere, dar glasul bătrînului a adus-o repede la ascultare și tăcere. Ion Zlătaru a dat poruncă fiului său mai mare și acela a bătut barosul pe nicovală, cu spaima morții în spate. Ceilalți au pus mîna pe furcoaie, trăgîndu-se la scutul bordeielor, ținînd pruncii și muierile între ei.

Călăreții s-au desfăcut în două trîmbe, luînd poiana la mijloc. Nu puteau băga caii acolo. Erau stănoage, vreo două care cu roatele la cercuit și bordeiele. Închizîndu-i, s-au pedestrit pe dată cîțiva spahii.

Boierul a încruntat sprînceana, cunoscîndu-l pe robul acela gol pînă la mijloc, care ținea de coadă barosul greu, semn al rostului său pe lume.

— A, tu erai, cîine ? scrîșni Danul... Mai cutezi să stai împotriva stăpînului tău ?... Dă-te prins și-ți iert laia.

Ion Zlătaru a simțit o adiere de vînt în față. A cuprins din ochi mîna de fii, fiice, nepoți și strănepoți, care stăteau neclintiți, cu toate spaimele adunate în carnea și privirea lor. Și-a adus aminte în clipă de omenia căpitanului Ghețea. A oftat adînc la gîndul bucuriei pe care a simțit-o în valea asta, unde a fost socotit în rînd cu oamenii. Din ochii alburii i s-au pornit lacrimi. A ridicat scurt barosul și, făcînd o săritură, l-a pălit în turbanul primului spahiu.

Toate s-au petrecut într-o clipită. Furcile au izbit și ele, boierul a dat răcnete de mînie, împingînd calul înainte. L-a fulgerat pe Ion Zlătaru drept în creștet, despicîndu-i țeasta cu un icnet scurt.

Vaierele robilor și muierilor s-au stins repede. Sulițele și iataganele cunoșteau calea spre carnea robilor. Boierul a ridicat pala roșită de sînge proaspăt și s-a năpustit spre sat. Înainte de a răzbi la Argeș, valea se gîtuia între doi umeri de deal, năpădiți de lăstăriș cît statul omului.

Aici, călăreții și-au strunit caii, strecurîndu-se cîte doi. Și tot aici oblicise Lambru să-și adăpostească oamenii. Îi rînduise pe amîndoi umerii dealului, cu osebire spre capătul dinspre făurării. Goana boierului și stropșeala făcută nu l-au mirat. Cînd a socotit că s-a scurs mai bine de jumătate din puhoi,

s-a ridicat, şi-a scuipat în palme ca pentru truda seceratului, a trecut suliţa celui ce stătea alături, apucînd baltagul. Mai mult săcure decît baltag. Atunci a răcnit de s-au cutremurat văile. Şi tot lăstărişul s-a înfiorat, prinzînd glas, înmiindu-l şi întărindu-l.

— Dă, mă !... Dă, mă !...

— Dă, măăăă !... Dă, măăăă !

— ...măă... măă...

— ...ăăă.

Suliţele de carpen afumat la vîrf s-au înfipt în burţile cailor. Topoarele şi baltagele au despicat ţestele. Dinţii şi unghiile s-au înfipt în beregata potrivnicului. Era o zvîrcolire a pămîntului întreg. O ură crîncenă plămădită în lungul unei vieţi de om.

Străjerul din turlă a prins să bată clopotul în dungă. Dangătul adînc, rar şi iarăşi adînc, s-a înfipt în suflete ca o cutremurare.

Din faţă, boierului Dan i s-au năzărit cai flocoşi, aşternuţi cu burta la pămînt şi deasupra coamelor vînturite ale acestora, cuşmele negre şi încrîncenarea ochilor moşnenilor. În frunte călărea rotindu-şi sabia căpitanul Gheţea.

Iuzbaşul Ibrahim a fornăit o poruncă şi călăreţii s-au aşezat în linie, cît de des îi lăsa locul. Apoi au plecat suliţele şi au pornit în goană. Tăpşanul nu era mai larg decît o sută de paşi. Izbirea a fost crîncenă. S-au rupt suliţele, s-au răsturnat din şei călăreţii ca trăsniţi, caii s-au ridicat în două picioare, rînchezînd. Acum şi cei păliţi nu se mai puteau prăvăli, atît de mare era desimea aceea de oameni care gîfîiau şi-şi sticleau ochii unii asupra altora.

Gheţea tăia rotund, mlădiindu-se şi căutînd să-şi împingă calul spre boier Dan. În stînga acestuia se apăra şi izbea cu străşnicie vornicelul. În dreapta stătea iuzbaşul Ibrahim. Logofătul Muşat se ştersese de pe faţa pămîntului. Icnetele şi volbura de capete, amestecătura de turbane şi cuşme miţoase, fulgerarea de paloşe şi iatagane nu puteau vădi de partea cui se lasă cumpăna biruinţei.

Două lucruri s-au întîmplat atunci.

Pe potica pe care coborîseră nu cu multe zile înainte căpitanii spre făurărie s-a prăvălit în luptă cneazul cu soţii săi, iar de la spate au năvălit drăgoieştenii, care mîntuiseră cu

turcii din vale, restul ce mai rămăseseră în poiana bordeielor dînd dosul în fuga cailor.

*

Logofătul Muşat, de cînd porniseră în goană, simţise aşa ca din senin că-i mai sănătos să-şi strunească calul. Aşa că nu ajunsese alături de boier şi la locul cuvenit, ci rămăsese mai spre mijloc. Cînd s-au auzit glasurile drăgoieştenilor, parcă nici nu s-a temut, atît era de întărit în sine că le va auzi şi că atunci îi va suna ceasul.

L-a văzut pe Lambru răsărindu-i la gîtul calului şi ridicînd baltagul. A primit lovitura la mir, fără să mai scoată un geamăt, şi s-a răsturnat, rămînînd cu un picior în scară. Calul, scăpat din îngustime, l-a fărîmat, tîrîndu-l în goană peste coclauri.

*

Năvala cneazului a fost ca un suflu de furtună rostogolit peste capetele osmanilor. Sabia uşoară, prea uşoară pentru puterea lui, reteza trunchiurile şi capetele, deschizînd pîrtie. Se ridicase în scări şi cosea înainte, cu barba desfăcută în două, cu sprîncenele încruntate, cu dinţii înfipţi în buză.

Pe de lături izbea Costa Ursu. Ghioaga din rădăcină de zadă stîlcea capetele, făcîndu-le terci. După fiecare izbitură, Costa Ursu răsufla adînc, ridica ochii către piscurile munţilor şi iarăşi îşi repezea ghioaga. Tocsabă tăia pe de margini. Veveriţă, frămîntîndu-se în şa, căta să ajungă la turcul ce-l păzea pe boier, părîndu-i-se prea urît la înfăţişare şi prea stricător.

La un timp, cînd moşnenii îi strînseseră bine în chingi pe osmani, cneazul şi-a îndreptat trupul privind peste capetele luptătorilor. A înţeles în clipă că biruinţa e de partea a lor lui. L-a văzut pe Lambru strecurîndu-se spre boier Dan, cu ochii scînteind.

Boierului îi căzuse cuşmuliţa şi pletele sure îi stau răvăşite în viţe umezite de sudoare. Se făcuse pămîntiu la faţă şi, apărîndu-se, căta loc pe unde să-şi îndemne calul.

Căpitanul Gheţea se tăia în sabie cu Ibrahim. Cneazul a rîs numai cu dinţii, văzîndu-l cum luptă. Se răriseră bine osmanii. Acum moşnenii îi împărţeau în pîlcuri şi-i hăcuiau din goană. La gura văii, drăgoieştenii făcuseră zid, înfigînd coa-

dele suliţelor în pămînt şi plecîndu-le vîrfurile spre piepturile cailor. Nimeni nu putea fugi pe acolo. Spahiii nici n-au cutezat văzînd feţele acelea aspre care stăteau barbă lîngă barbă.

Cneazul îl căuta pe Haviz. Şi-a simţit măruntaiele răscolite de supărare cînd a înţeles că Haviz bate război la intrarea satului. A dat chiot, punînd pinteni şi smucind frîul. Nu l-a urmat decît Tocsabă. Călărea ca într-o furie de negrăit. Cînd a năvălit după clonţul de stîncă care închidea drumul, l-a văzut pe Mîrzea venind la trap uşor. Moşnenii lui Cebucă ţineau la mijloc cîţiva robi.

Hăt, departe, se ridicau şi repede rămîneau în urmă nori de praf. L-a cuprins o mare mînie. S-a uitat ponciş la căpitan, apoi a strunit calul înapoi, lăsîndu-l la pas.

Mîrzea nu-şi potolise căldura luptei, care-i înflăcăra ochii.

— Taică, l-am pus pe fugă pe ceauş Haviz. Din partea asta, să nu mai ai grijă.

— Bătrîn zălud ce sînt. Trebuie să-mi dea învăţătură nişte neisprăviţi cu caş la plisc.

Mîrzea l-a privit mirat. Atunci cneazul şi-a apropiat calul de el şi l-a strîns în braţe, sărutîndu-l pe frunte. Se mai înseninase.

— Asta n-are să ţi-o uite niciodată satul, căpitane! De acum şi pînă-n veac.

Fiul vatamanului Mîrzea din Ţara de Jos şi-a simţit pieptul plin de o bucurie parcă nicicînd întîlnită. De multe ori, slujind în oaste, biruise. Atunci era trudit şi nu dorea decît hodina. Acum, biruinţa asta, legată de viaţa celor care-i fuseseră popas părintesc şi frăţesc în anii lui de pribegie, îi împlinea în suflet alte simţăminte, care-l făceau să rîdă cu un ochi şi să plîngă cu celălalt

— Dar Radu ?

— Cînd vom ajunge la tăpşan, va fi isprăvit secerişul.

*

Boier Dan şi-a simţit grumazul strîns de ghearele fricii. Pe vornicel îl sîngerase Tătucu la obraz. Vornicelul a mai ridicat sabia să se apere de bărbosul acela zbîrlit, dar bărbosul l-a spintecat la burtă, răsturnîndu-l.

Gheţea primise două lovituri de la Ibrahim. Una piezişe în umărul obrazului şi alta dreaptă în latul pieptului. Turcul se lupta cu o vitejie şi repeziciune cum nu mai întîlnise căpitanul de mult. Simţea că-l părăsesc puterile şi că nu va mai ajunge la boier. Moşnenii supuseseră pe cei scăpaţi cu viaţă. Acum aşteptau să se isprăvească judeţul din fundul tăpşanului. Doi călăreţi mai făceau acolo faţă : boierul şi turcul.

Văzîndu-l pe Veveriţă pe aproape, Gheţea i-a strigat scurt :

— Lasă-mă pe mine !

Vînătorul a trecut pe alături, fără să izbească. Ajunsese cu iuzbaşul strajă în strajă. Îi simţea răsufletul pe obraz. S-a încordat şi l-a izbit cu stînga în beregată. Apoi l-a fulgerat cu tăişul în cap...

Tot atunci s-a repezit Dan. A lovit cu ură. Sabia i s-a rupt de la jumătate. Lambru îi ridicase asupra capului fierul năclăit de sînge al baltagului.

Boier Dan s-a frînt în şa, dîndu-se prins. Cînd a văzut că baltagul se pleacă, că moşnenii îşi şterg săbiile pe colţul sumanului, că cei cîţiva robi se bulucesc între suliţe, a ridicat ochii, petrecîndu-şi-i peste toată această furnicare pe care o stîrnise. Pe jos zăceau de-a valma cai şi trupuri de oameni. Un zîmbet rău şi într-o parte i-a strîmbat gura. S-a îndreptat din umeri, privind semeţ peste capetele luptătorilor. Cînd i s-au înşiruit în faţă oamenii satului pe care-l risipise, un cutremur adînc i-a zguduit fiinţa.

Biv vel vistiernicul Dan şi-a văzut osînda pe feţele acelea trudite, în trupurile sîngerate, în ochii mari şi parcă tulburaţi de o durere adîncă, izvorîtă din cute ale sufletului pe care el niciodată nu le cercetase. Atunci s-a temut.

Lambru îi stătea în faţă, sprijinit în baltag. Pentru întîia dată i-a fost frică să strige : „În genunchi, vită“ ! O spaimă căreia încă nu-i putea da nici un înţeles îi încleştase inima. O frică de tăcerea acelor oameni şi a lui Lambru. O frică de tot ce crestase pe spinarea lor atîta amar de ani. S-a temut, dar n-a arătat nimic, înfruntîndu-l cu privirea pe cneaz.

— Bine ne-am găsit, boierule, vorbi domol cneazul Drăgoieştiului. Te poftim la petrecere de înmormîntare, cu cîntece de văduve şi de copii rămaşi singuri. Apoi, la hotărnicie pentru veac.

Biv vel vistiernicul n-a răspuns nimic.

Era cald. Clopotul bătea rar, ca o rugăciune. Zvonul lui tremura peste vale. De la biserică au coborît în grabă muierile, răscolind printre morţi. Cînd şi cînd răsuna cîte un strigăt rupt din inimă.

— Ah !... Şi altul ! Ah !...

Femeia se ridica în genunchi, privea rătăcită peste trupurile hăcuite şi nu mai înţelegea decît durerea care-i săgetase ei inima.

Poruncile căpitanului Gheţea erau date cu glas slab, dar se împlineau pe loc. S-au rupt moşnenii şi au ridicat răniţii. S-au auzit scîrţîind carele venite să ridice morţii. S-au arătat şi drăgoieştencele, cu pruncii de mînă şi în braţe.

Văzîndu-l pe boier, Ileana s-a încrîncenat, s-a roşit, apoi s-a îngălbenit.

— Cneazule, lasă-mă să-i fac judeţul, spuse ea cu glasul înecat.

— Taci ! I-l facem în vatra satului.

*

În aceeaşi după-amiază drăgoieştenii s-au pornit spre sat. Au stat în mijlocul drumului, la capătul poticii ce urca spre casa cneazului, cu vitele care purtau boarfele la mijloc, cu muierile la urmă şi bărbaţii în faţă, ţinînd între ei calul pe care era legat boier Dan.

S-au arătat moşnenii care nu aveau morţi de plîns sau răniţi de lecuit. Şi-au scos cuşmele şi unii, şi alţii, apoi s-au îmbrăţişat, ţinîndu-se strîns la piept. Aşa au făcut şi cneazul Gheţea cu Lambru. Muierile plîngeau cu icnete îngropate în palme sau colţul maramelor. Oamenii se bucurau, însă nu prea tare.

Lambru a oftat o dată, potrivindu-şi glasul :

— Apoi, noi vă mulţumim, oameni buni. La o nevoie, să ştiţi că ne găsiţi peste Argeş.

— Duceţi-vă cu bine ! Noi rămînem tot aici. Asta să i-o spui domnia-ta boierului, cînd va face ochi către lume.

Băjenarii s-au pornit către vetrele lor. În faţă călca Lambru, adulmecînd spre Drăgoieşti. Tălpile goale au stîrnit colb. Era cald. Oamenii nu mai simţeau decît mirosul satului. Din cînd în cînd, ridicau priviri grele spre boier. Acesta părea că nu vede, nu aude şi nu simte nimic. Gîndea şi aştepta să răsară de undeva Haviz, să-i taie pe robi cu sabia. Asta era tot ce-i mai putea ascunde fruntea.

La o vreme, s-a învolburat un călăreţ. Boierul a tresărit, aţintindu-şi ochii în zare. Călăreţul a crescut, arătîndu-se întreg. Era Dragomir Ager, olăcarul. A strunit calul în două picioare, strigîndu-i lui Lambru :

— S-au dus !

Apoi a trecut mai departe, tot în goană. Boier Dan a înţeles cine s-a dus. Ceva s-a frînt în el, pălindu-l dinăuntru spre ţeastă. A rămas în şa, atîrnînd moale ca o zdreanţă.

*

În seara aceea au înflorit sîmburi de lumină la mai multe case din Cremenari. Erau lumînările de la ferestrele unde se făcea priveghi pentru cei ce dăduseră vamă morţii. Peste tăcerea nopţii se auzeau bocetele, cînd mai tare, cînd mai încet, ca purtate de o adiere.

Părintele Athanasie n-a cunoscut hodină. Nici cneazul. Îşi lăsase acasă feciorul în fierbinţeli. Cîrstocea, omul lui de oaste, îşi doftoricea stăpînul, spălîndu-i rănile cu rachiu, ungîndu-i-le cu alifii de el ştiute, oblojindu-l cum se cuvine. La cap îi stătea Ancuţa. Aşa că din partea asta s-a simţit liniştit. Mai ales bucuros că şi el, prin sîngele celui ce-l avea mai drag pe lume, plătea vamă, alături de casele în care bucuria nu va mai înflori de acum încolo.

Mîrzea călca în urma cneazului.

Bătrînul s-a oprit la Izvorul Lupilor, cercetînd întunecimile. Apa gîlgîia lin, prelingîndu-se din subsuoara stîncii. Licăreau stele. Jos, în luncă, se ţeseau neguri dese. Mîrzea l-a auzit oftînd. Apoi au purces mai departe. Au intrat la toate casele care aveau morţi, pe care le cunoşteau după acei sîmburi de lumină, licărind printre livezi. Pe prispe stăteau la vorbă vecinii. Bărbaţi a căror carne nu cunoscuse fierul. Înăuntru boceau muierile. Mortul sta pe masă, spălat şi învestat în hainele lui de sărbătoare, cu lumînări puse la căpătîi, în ulcele de pămînt...

Erau cu feţele tot aprige, cu sprîncenele tot încruntate. Unii aveau rănile deschise la gît, sau la frunte. La alţii nu se vedeau. Toţi ţineau în mînă bănuţul pentru vamă în ceea lume.

Doisprezece bănuţi. Douăsprezece lumînări la căpătîi. Doisprezece voinici. Acum vedea Mîrzea ce stă în spatele fiecărui oştean. Acum îl pricepea şi mai bine pe Radu. I s-a împlinit cugetul într-o amărăciune care i-a adus lacrimi în ochi.

Asta a fost întîia dată cînd a plîns şi s-a simţit slab căpitanul Mîrzea, a cărui faimă de ostaş zburase în patru vînturi,

spre împărățiile crailor, sultanului și ale stepelor. Întorcîndu-se către casă spre miezul nopții, l-a simțit așijderea și pe cneaz.

Dacă plîng munții, se cuvine să se tulbure și el.

*

Măgura Turcului rămăsese în urmă. Făgetul purta în rămuriș zvoană ușoară și înfiorată. Pe drumeagul năpădit de tufe, drăgoieștenii călcau cu sîrg, luminîndu-și calea cu făclii groase și fumegoase din cetini. Luminile și umbrele se scriau tremurătoare, cînd lungindu-se, cînd scurtîndu-se pe zidul oblu și întunecat al trunchiurilor. Era un freamăt dintr-un cap la altul al băjenarilor. Din cînd în cînd și vitele întindeau boturile, mugind lung. La o vreme s-a ridicat glas picurat din caval.

Oamenii ar fi vrut să calce numai pe vîrfuri, să adune toți stropii aceia de cîntec. La glasul cavalului s-a adăugit o voce plăcută și lină de fată :

Bată-te crucea, bogat,
Om bogat și fără sfat
Ce mă porți prin sat legat,
Zici că birul nu ți-am dat ?

Pe Lambru cîntecul l-a pătruns la inimă, cald.

Cînd au tremurat deasupra pădurii cele din urmă stihuri cîntate de fată, și-au împletit glasurile muierile și bărbații, răspunzîndu-și lor, cu o chemare acum înfăptuită :

Dat-a frunza fagului,
Pus-am cruce satului
Și coadă baltagului —
Că am gîndul dracului
Asupra bogatului.

Și-a dat slobod viersului și Lambru. Avea o voce groasă, pe care o putea mlădia cu ușurință. Simțea cum i se topește mînia și durerea în cîntec.

Pe boier Dan, glasurile și înțelesurile l-au trezit ca din moarte. Nu vedea decît făcliile, codrul neprietenos și cușmele negre ce-l înconjurau. A încercat să-și strîngă coantășul la piept. Îl pătrunsese, așa deodată, un frig aspru. Și-a adus aminte că era legat. A vrut să-și adune gîndurile. Să le orînduiască și să le pornească spre lumină. Dar nu avea ornicul care să măsoare curgerea timpului și să-i pătrundă cu bătăile lui

asemenea și neiertătoare, în bătăile inimii, domolindu-i zbaterea și așternîndu-i-o pe cale netedă. Nu mai simțea căldura Radei și plăcuta fierbere a apei din narghilea. Nu mai avea nimic din cele ce-i întregeau puterea, din lucrurile mărunte și mari care îl făceau cu adevărat boier Dan. Aici era în robia acestor umbre, în robia nopții, a codrului și mai ales a tăriei cu care se ridica cîntecul din piepturile pe care el de mult le socotise istovite. Și-a lăsat capul în piept, biruit de ceea ce simțea în jur. De freamătul oamenilor care se-ntorceau la vetrele lor, cu o tărie de cremene și credința că niciodată nu vor putea fi urniți de acolo.

Ileana se strecurase alături de Lambru. Călca sprintenă, cu fruntea sus. Pînă atunci se simțise singură și fără rost pe lume. Acum mai voia să plătească boierului, să grijească mormîntul tătuței și apoi să se tragă la o monastire. Cu toate gîndurile astea, apropierea de sat îi făcea pasul mai ușor. Atunci cînd s-au ivit luminile de la curte, inima i s-a strîns în piept, frămîntînd deopotrivă bucuria cu ura și cu rușinea. Satul s-a oprit la porți.

Alvanitul din foișor a dat glas prelung :

— Cine-i ?

Oamenii au ridicat făcliile deasupra capetelor. Lumina le-a căzut pe bărbi, pe cușme, s-a răsfrînt din ascuțișul topoarelor și ochilor.

— Sîntem noi... Am venit acasă să-l petrecem pe măria-sa. Deschideți ! și Lambru a bătut de trei ori cu baltagul în porți.

Straja a stat în cumpănă, apoi și-a chemat mai marele. Drăgoieștenii au văzut plecîndu-se din foișor asupra lor două umbre. S-au auzit șușoteli. Atunci, ca la o poruncă, au apropiat lumina de boier Dan, rupîndu-l din întuneric.

— Haideți ! a poruncit scurt Lambru. Măria-sa e ostenit de luptă. Noi, așijderea !

La curte nu mai erau decît cinci oșteni și Simo, care zăcea. Ceilalți plecaseră cu carele. Alvaniții s-au uitat la stolul de lumini, la fulgerarea oțelurilor, apoi la alcătuirile mohorîte ale conacului.

— Întrebăm de vom fi slobozi dacă deschidem ?

— Veți fi.

Au căzut zăvoarele și proptelele. Porțile s-au dat în lături. Au intrat în curtea plîngerilor și a durerilor de-o viață, înnegurați și tăcuți.

Oamenii curţii se strînseseră ciopor într-un cotlon, tremurînd. Alţii s-au prăvălit la picioarele lui Lambru, plîngînd. Muierile se căinau, bătîndu-se cu pumnii uscaţi în piept.

— Să fie linişte! s-a ridicat vocea puternică a cneazului. A suit două trepte spre cerdac, cerînd făclii. Toate făcliile cîte se găseau la curte. Slujitorimea s-a bulucit să împlinească ceea ce se cerea. Curînd, fiecare om ţinea în mînă o torţă şi curtea se luminase ca ziua.

— Aduceţi-l pe boier.

Cînd şi-a simţit mîinile libere, boier Dan a rîs iarăşi şui. A călcat apăsat, urcîndu-se mai sus ca Lambru. Era acasă. Parcă auzea şi ornicul. Sau a fost o părere? Şi-a subţiat pleoapele, a privit de jur împrejur şi dînd ochii cu alvaniţii care treceau spre grajduri, i-a suduit cu putere:

— Porci şi cîini. Aveţi să primiţi atîtea bice pînă o să vi se scurgă tot sîngele din voi.

Ostaşii au ridicat din umeri. Drăgoieştenii au prins glas, tălăzuindu-se.

— Astupă-i gura, Lambrule!

— Piuie.

— Dă-i peste măsele.

— Să-i facem socoteala pe loc. Ce mai aşteptăm?!

Cneazul i-a oprit făcînd semn cu mîna. Apoi, către alvaniţi:

— Staţi şi domniile voastre. Nu ne-aţi asuprit. Ba ne-aţi fost şi prieteni la clipe grele. Asta o ştie mai bine ca noi Simo alvanitul. Staţi să vedeţi şi să duceţi ştiri în lume de cîte se petrec aici la Argeş. Apoi întorcîndu-se spre ai lui: N-aveţi teamă, fraţilor! Toate la rîndul lor. Întîi să scoatem robii şi uricile. Aşa-i, boierule? Vrem cheile, măria-ta! Cheile de la temniţă. Şi sipetul pentru care l-ai ucis pe moş Alexa.

Boierul l-a stupit între ochi.

Lambru s-a scuturat o dată din umere. Apoi s-a şters domol cu dosul palmei, scrîşnind din măsele:

— Cheile!... Fii fără grijă. Nu te omor dintr-o dată. Ai să crăpi încetişor... Ca să simţi, măria-ta. Aşa cvum ai poruncit să moară atîţia dintre ai noştri.

Drăgoieştenii apropiaseră bărbile una de alta. Dincolo de ziduri mugeau din cînd în cînd vitele.

— Hai, Lambrule, că nu eşti hadîmb!

— Păleşte-l!

— Ce-i cauţi în coarne?

Erau glasuri ascuţite de muieri. Bărbaţii le-au înghesuit cu priviri aspre. Au tăcut, nu fără cîrtire.

— Spargeţi lacătele. Poate vor avea un cuvînt de spus şi robii măriei-sale.

A fost o puhoire de facle spre temniţă. Spre locul spaimelor care le încreţea noapte de noapte spinarea. S-au auzit topoarele izbind şi oamenii icnind. Treaba mergea greu, lemnul fiind tare şi lacătele de asemenea. Cînd au zuruit lanţurile, oamenii au dat glas de izbîndă şi boierul şi-a muşcat buzele. Nimic nu trebuia să mai greşească. Nici un pas. Acum, în ceasul al unsprezecelea, îi venise toată puterea cea de temut. Toată puterea care-l făcuse de spaimă în ţară. Mai era o portiţă de scăpare: tainiţa. Prin ea putea răzbi în pădure. Avea acolo meşteşuguri diavoleşti, la gîndul cărora i-a venit să rîdă. Iarăşi îi alerga sîngele prin vine. Prin faţa ochilor i-a trecut celălalt Dan. Călare, gonind spre un capăt de drum.

Vedenia l-a întărit şi mai mult.

— Robi! Robi nemernici ce sînteţi, scrîşni. Vă arăt eu cine-i Dan...

Din clipa aceea a stat încordat ca struna arcului. A privit înseninat peste capetele oamenilor, văzîndu-şi drumul ce avea de făcut. A tresărit din visare numai cînd s-a auzit glasul trist al lanţurilor de la mîinile şi picioarele robilor.

Oamenii îi sprijineau de subsuori, şoptindu-le vorbe bune. Aceia nu credeau nimic. E drept că auziseră prăbuşindu-se porţile sub izbituri. Dar se temeau de vreun nou vicleşug al tiranului. Au tras numai aer în piept.

Cînd au ajuns în faţa cerdacului, mulţimea s-a lăsat în genunchi. Unii bărbaţi şi-au pus mînecile peste ochi, să nu mai vadă. Muierile au prins să bocească. Atunci s-a ridicat un strigăt care a sfîşiat noaptea. O umbră cu broboadă cernită şi-a făcut loc cu coatele, prăvălindu-se la picioarele unuia dintre robi.

— Dragule...

Robul şi-a săltat umerii, cătînd cu albul scurs al ochilor să pătrundă parcă noaptea aceea veşnică şi negurile timpului. A ridicat braţele descărnate, în acelaşi trist zuruit de lanţuri, pipăind capul care i se lăsase pe umeri. Tîrziu şi-a adus parcă aminte şi abia a răspuns:

— Mărie!

Femeile au hohotit în plînset îndesat.

Ceilalţi robi cătau cu mirare şi durere de jur împrejur. O mirare şi o durere împietrită peste care nu putea răzbate bucuria clipei. O mirare şi o durere izvorîtă din anii lungi care le supsese toată măduva din oase. Peste tot locul s-a răspîndit mirosul lor greu.

— Boierule, sloboade !

Văzînd că şovăie, Lambru l-a ajutat, împingîndu-i între coaste coada baltagului.

— Haide !... Ţi s-a împlinit văleatul !

Pe loc Dan s-a căutat în sîn, scoţînd la iveală lănţugul de care avea atîrnate felurite chei. Atunci s-a repezit Ileana.

— Uricile !... Uricile !

Bărbaţii şi-au scuturat chicile, dînd năvală cu topoarele şi ghioagele ridicate.

— Uricile ! au răcnit.

— Staţi, că omorîţi robii. Să facem întîi judecată. Nu sîntem singuri pe pămînt. Căpitănia Pădureţului nu-i departe. Să avem mărturie dreaptă a robilor cînd vor sosi oştenii domneşti.

Iarăşi s-a stins glasul mulţimii, bolborosind într-un zvon de furtună ce mocneşte la adîncuri. Lambru a luat cheile, desfăcînd la rînd semnele robiei, care cădeau la pămînt cu glas de fierărie. Erau şaisprezece robi. Cînd a isprăvit, cneazul era lac de apă, ca după o muncă grea. Nicicînd nu crezuse că oamenii pot ajunge în aşa stare de neoameni. Buzele robilor îi căutau mîinile. Cădeau în genunchi, bătîndu-şi frunţile de pămînt. Bolboroseau cuvinte fără şir, fiecare pe limba lui. Plîngeau aşa cum plîng copiii. Poate şi rîdeau ! ? Cine le mai lua seama în noaptea aceea atît de cumplită ? Alţii s-au ruşinat de goliciunea trupurilor mucezite, abia acoperite de zdrenţele în care colcăiau păduchii şi s-au ferit spre umbra zidurilor de la conac.

Dintre ei s-a ales un bărbat înalt. Peste toată sălbăticia pletelor şi a bărbii, peste toată slăbiciunea trupului mai păstra în el o fală de oştean. A rotit ochii, privind oamenii. Apoi a păşit în faţa Danului :

— Uită-te la mine, boier vistiernice. Mă cunoşti ?...

— Vornicelul Alexandru, s-a bîlbîit vistiernicul, trăgîndu-se un pas înapoi pe scări.

Omul a rîs amar, înecat şi parcă cu noduri.

— Umbra vornicelului Alexandru, poate vrei să zici... Priveşte ! Şi-a întins mîinile la lumina unei făclii. Acolo unde şezuseră belciugele de fier era carne vie.

A vuit iarăşi mulţimea, strîngîndu-se mai aproape de cerdac. Boierul a mai urcat o treaptă.

— Să-ţi fie viaţa aşa cum ne-ai făcut-o nouă. Şi să n-ai altă pedeapsă decît să trăieşti, boier vistiernice, aşa cum am trăit noi. L-a ameninţat cu ciotul de pumn care împungea cu oasele pielea străvezie, apoi s-a întors spre drăgoieşteni : Oameni buni, creştinilor, iertaţi-mă... iertaţi-mă că nu vă pot spune vorbe... Am o inimă, aici în piept... şi pe fiul meu... rob ca şi mine... Luaţi ce veţi vrea... Eu vi le dau pe amîndouă... Mă pun martor, cu toată puterea mea, pentru judeţul ce se va face.

Stătea acolo la piciorul scării, cu capul plecat, cu mîinile atîrnînd, de parcă o dată cu vorbele îşi lepădase şi sufletul.

Atunci, peste durerea oamenilor s-a ridicat glasul boierului. A fost aşa de neaşteptat acest glas, le aducea aminte de atîtea şi atîtea suferinţe, încît drăgoieştenii au rămas fără suflare.

— V-am urgisit şi v-am prigonit, oameni buni, zicea Danul bătîndu-se cu pumnii în piept. Omorîţi-mă... Haide, Lambrule, vino cu mine. Vino cu mine să-ţi dau uricile. Apoi puteţi face judeţ cum v-o tăia capul... Haide, Lambrule... Cu domnia ai s-o scoţi tu la capăt într-un fel...

Vorbind şi chemîndu-l pe Lambru, urcase cîteva scări. Cneazul stătea nedumerit, luat prea din pripă. În clipa cînd Dan a mai urcat o treaptă, strigătul Ilenei a sfîşiat tăcerea :

— Aţine-te, cneazule... Fuge !

Drăgoieştenii s-au trezit ca din vis, dînd buzna. S-au repezit la scară, îndesîndu-se, înghesuindu-se, împingîndu-se unul pe altul.

Ileana răzbise în frunte. Scosese din sîn o custură ştirbă. Ştia că dacă boierul apucă să intre, se va pierde în zid ca un duh. S-a încordat, l-a ajuns, repezindu-i custura între umeri.

Dan a ferit, lunecînd spre stînga. Nu destul de iute ca vîrful întors al capătului de coasă să nu-i scoată ochiul drept. A urlat o dată cu atîta putere, că oamenii s-au oprit în loc. A izbit cu piciorul, răsturnînd-o pe Ileana peste cei ce veneau gîfîind. A alergat cu frica morţii pe urme, cu durerea răscolindu-i simţurile, cu sîngele şiroindu-i din găvanul negru al ochiului. Auzea lipăitul tălpilor pe cărămizi. A trecut într-o învolburare, răsturnînd jilţurile. A pipăit cu buricul degetelor rama tabloului. Dacă ar fi avut ochi în vîrful degetelor, tot n-ar fi ştiut mai bine unde să pună mîna.

Cînd Lambru a dat năvală în sala cea mare, ridicînd făclia să vadă, n-a mai văzut nimic. A auzit doar un clinchet ușor, ca de broască bine unsă, care se închide.

L-au împins de la spate oamenii. Au călcat picioarele desculțe peste blăni. Baltagele au spart lavițele și scrinurile. Drăgoieștenii s-au răspîndit în toate vînturile, sfîrtecînd, izbind, răsturnînd. Făceau treaba asta crîncenă la lumina fumegîndă a torțelor.

— Aici, aici, cneazule. Aici !

Ileana bătea cu pumnul în zid. Lambru a crezut că și-a pierdut mințile.

Plîngea, mușcîndu-și mîinile :

— Aici... pe aici a fugit !

Mînia îl făcuse neom pe Lambru. Privea crunt în podele. Auzea cum scad zgomotele și vedea după creșterea luminii că se adună cei plecați în căutare. Tăcerea era grea și neguroasă. Pricepuse. Boierul scăpase. Unde ? Cînd a ridicat privirea, a tresărit, dînd cu ochii de el. A săltat făclia, apropiind-o. S-a auzit un murmur tălăzuindu-se peste capete.

Călărețul rînjea la ei, amenințîndu-i cu sabia. A cumpănit baltagul, izbind cu sete în fața aceluia. Fierul s-a înfipt, mușcînd din lemn. De dincolo au răspuns golurile. Atunci a înțeles că-i o tainiță. Abia atunci a priceput-o pe Ileana. A poruncit scurt :

— Dați !

A dat el întîi. Se schimbau pe rînd cîte patru, cîți puteau lucra. Așchiile au sărit, apoi s-au rupt în fîșii, sub puterea îndoită cu mînie a topoarelor. Au pus umărul, apoi s-au prăvălit înainte. N-au apucat să treacă în gangul tainic, cînd un bubuit cumplit, izvorît parcă din măruntaiele pămîntului, a scuturat podeaua sub ei.

Un val de aer fierbinte mirosind a pucioasă și salpetru i-a izbit peste față. Și-au apărat ochii cu mînecile și s-au tras în odaie. I-a urmat un nor de praf și de fum gros. De afară se auzeau strigăte.

Cînd Lambru a ieșit în cerdac, ardea în poiana culei. S-a urmat tot atunci o altă bubuitură mai cumplită. Grinzi aprinse s-au săltat spre întunecimea cerului. O pălălaie lungă și încovoiată a țîșnit, luminînd pentru o clipă creștetul pădurii. La mijloc era roșie-albăstruie și marginile le avea tivite cu verde.

Tot atunci au zuruit, spărgîndu-se, toate geamurile conacului și pe ocheții goi a năpădit în trîmbe fum alb.

— L-a primit diavolul pe celălalt tărîm.

Zvonul s-a pornit înfricoșat, din ureche în ureche.

După ce s-a petrecut și acea bubuitură a butoaielor cu praf de pușcă, pojarul s-a molcomit ușor. Cînd și cînd licărea ca o zbatere.

— Să mergem !

— Să lăsăm ăst loc de primejdie !

— Îl bîntuie duhurile !

— S-a împlinit ce era de împlinit.

— Vrăji !... A avut vrăji !... Baba Chira i-a făcut vrăji ! Baba !

Satul s-a tras spre porți. Au rămas în cerdac numai Lambru și Ileana.

— Haide, cneazule ! Poate sînt acolo unde l-a ucis pe moș Alexa.

Au urcat iarăși treptele cerdacului. Conacul veghea noaptea, mătăhălos și mohorît, rînjind depărtărilor cu știrbul ferestrelor. Ileana pășea cu zbatere pripită de gînduri și freamăt de suflet. Cîte nu se petrecuseră în alte nopți aici, sub zidurile lui groase și tăcute. Cîte gemete de durere și neputință nu se izbiseră de ele, rămînînd înecate în întunecimea și taina beciurilor ?...

A pălit-o peste față duhoarea pe care a simțit-o atunci cînd, pitită în pădure, l-a văzut pe Pîneciu scoțînd robii și carnea i s-a încrețit pe tot trupul. Iacă. Aici a stat boierul cînd l-a săgetat pe tătuța.

Lambru adunase de pe jos două făclii aproape întregi. Una i-a dat-o ei, neaprinsă, cu cealaltă a despicat noaptea coridorului.

Plutea în aer un miros iute de pucioasă și mai stăruiau sub bolți fire alburii de fum. Cînd au intrat în sala cea mare, s-au oprit în loc.

Ileana s-a strîns aproape de cneaz. Aici stătuse la pîndă în clipe lungi de veghe ca să-l vadă pe boier topindu-se în ziduri.

Pe Ileana o bîntuiau gînduri și gînduri. Cît voise să nu-și mai aducă aminte, cît luptase cu durerea și sfîrșeala, totuși acum, cînd izbîndiseră, cînd năzuințele celor dragi se împliniseră, a simțit același gust amar și coclit în gură, ca după

noaptea ei de nuntă. „Noaptea ei de nuntă" ! A rîs scurt, mai mult ca un geamăt.

Între sprîncene i s-a adîncit o dungă pe care fruntea limpede a fetei lui moş Drăgoi n-o cunoscuse pînă atunci. Ziua care trecuse nu-i dăduse răgaz să se gîndească la sine. Trăise ceasurile acelea strînsă ca un arc gata să arunce săgeata. Era grea de durerea care-i umpluse fiinţa şi se bucura de sorocul judeţului, aşa cum se bucură de uşurarea ţîţelor sălbăticiunile care-şi alăptează puii.

Acum, coarda întinsă a sufletului pocnise de atîta încordare şi Ileana se simţea pătrunsă în tot sîngele de fierea amarului ei tăinuit. I se părea că nu izbîndise nimic, că din mormînt o blestemă tătuţa, că n-a adus nici o bucurie ochilor stinşi ai lui Dragu.

Trupul îi era frînt. Parcă nu se spălase de un an şi parcă tot mirosul umed şi rînced al aşternuturilor boiereşti îi pătrunseseră în nări. Abia s-a mai tîrît ca în vis spre laviţa unde văzuse că boierul dosise sipetul cu hrisoave. Nici cînd Lambru i-a despicat capacul cu baltagul şi cînd hîrtiile aşternute cu scrisoare pentru ea negrăitoare şi cetluite cu peceţi domneşti au ieşit la vedere, luminate palid de făclia acestuia, Ileana n-a dat semn că se bucură sau că trăieşte.

Gîndurile ei se înfipseseră adînc în ruşinea altei nopţi, atunci cînd boierul o batjocorise găsind-o la pîndă şi aşa dintr-o dată i s-a făcut frig, au trecut-o năduşeli şi iarăşi i s-a făcut frig. Părea că pereţii au prins să se încovoaie cînd înăuntru, cînd în afară şi mai ales că zugrăveala aceea a boierului, care acum atîrna ferfeniţă peste aşchiile uşii, prinde viaţă şi, din gaura căscată a tainiţei, Danul vine asupra ei, rînjind ponciş şi căutîndu-i cu degetele uscate şi reci sînul.

Da. Asta era simţămîntul care o încercase mereu, fără ca ea să ştie ce. O alunecare şerpuită pe tot trupul. Erau mîinile aceluia care o pîngărise. I s-au întors măruntaiele pe dos şi s-a huluit la picioarele lui Lambru, fără un geamăt.

Cneazul Drăgoieştiului a priceput, fără să întrebe pe altcineva decît inima lui de părinte al satului. De cînd intrase a doua oară în conac, în singurătatea deplină a nopţii, călca şi el într-o ură care, adunată douăzeci de ani, clipă cu clipă, se revărsase în sînge, otrăvindu-i-l. Şi el aştepta sorocul judeţului. Voise să-l împlinească cu mîna lui. Da' în aşa chip,

încît satul să nu fie urgisit de domnie. Dacă ar fi fost cineva vinovat, apoi să fie el.

Potolindu-şi mînia stîrnită de fuga Danului, privea acum sala cu alţi ochi. A vrut mai întîi să arunce pe spatele Ilenei o ţesătură de catifea, răsturnată de pe o laviţă spartă cu topoarele. Catifeaua purta în moliciunea ei o urmă de căldură. A mîngîiat-o lin cu palma care nu cunoscuse decît asprimea muncilor. A stăruit s-o ţină, frămîntînd-o între degete. Catifeaua lucea în ape domoale. Şi-a dus-o la faţă şi la frunte. I s-a părut că-l îneacă un miros greu de mirodenii şi că moliciunea ţesăturii i se prelinge prin trup, îmbăloşată ca moliciunea rece a melcului. A zvîrlit-o cu ură, scuipînd-o.

— Scîrnăvie !... Scîrnăvie tot ce-i aici, agonisit cu măduva oaselor noastre !

Şi-a desprins sumanul de pe umeri şi asprimea lui i-a făcut bine. A înfipt făclia într-un braţ de pe zid şi ridicînd fata pe braţe a scos-o în curte. Dînd de aer curat şi rece, Ileana a tresărit uşor, apoi a deschis ochii, cătînd nedumerită la faţa cneazului.

— Stăi o clipă, Ileană. Viu îndată... Să n-ai teamă.

Fata i-a răspuns cu un zîmbet şters, venit din mari depărtări :

— Aştept !

Lambru s-a întors grăbit în conac. A cercetat uricile, pînă cînd le-a găsit pe ale satului. Nu ştia sloveni, dar le-a cunoscut cum le-a cunoscut şi Ileana şi cum ar fi făcut-o oricare alt drăgoieştean. Le-a mîngîiat cu degetele lui aspre şi ţapene, apoi, scoţîndu-şi cuşma, le-a sărutat peceţile. A fost atunci un răsuflat şi un popas al sufletului său zbuciumat de om hăituit. A zîmbit şi ochii cătau blînzi şi lini. De acum, satul poate bate război pe faţă cu boierul. Uricile îi picurau în suflet zvon din timpuri vechi. Căldura asta nu l-a ţinut decît puţină vreme. S-a smuls din ea, ridicînd ochii spre lumea adevărată şi spre zbuciumul clipei.

Armele atîrnate de pereţi întorceau lumini oţelii. A cunoscut arcul boierului. Acela cu care-l săgetase pe moş Drăgoi. L-a desprins cîntărindu-l şi s-a bucurat.

Cine ştie ? Munte cu munte, dar om cu om ! Şi-a petrecut două cucure peste umeri, a luat sipetul subsuoară şi făclia a îndesat-o într-un divan. Cînd a văzut flăcăruile prinzînd

cheag și fugărindu-se spre pereți, a tîrît un jilț peste ele, apoi a ieșit cu pași rari și măsurați.

— Mergem, cneazule ?

— Mergem ! Să nu te uiți înapoi !

Sus, cerul era nesfîrșit și spuzit de stele. Mai ales era luminată Calea Robilor. Năframa ei alburie i s-a părut Ilenei ca o vestire de bine. Și-a plecat genele, să nu-i sticlească în ochi lacrimile. Pentru ea nu mai putea fi bine.

Niciodată.

*

Pojarul s-a ridicat cu flăcări prelungi și trosnete de grinzi uscate. Slujitorimea a stat la vedere, strînsă umăr lîngă umăr. N-a vorbit nimeni. Nu s-a mișcat nimeni.

Jucau în noapte numai palele tremurînde ale jeraticului. Au țîșnit pe ferestre, năpădind cu brațe de foc spre cer. Cînd s-a hului coperișul și grinzile au aruncat puzderie de scîntei, un oftat prelung, ca o răsuflare a pămîntului, s-a ridicat din pieptul oamenilor.

— Haideți să ne culcăm ! Acum e bine.

Glasul a răsărit dintre umbrele acelea care pînă ieri nu însemnau fiecare decît puterea a două brațe. Și umbrele s-au mișcat, năzuind spre o hodină fără spaima gîrbaciului.

Numai Chira vrăjitoarea nu s-a grăbit spre tihna somnului. Sta sprijinită în creanga ei cu crăcan, bolborosind vrăji. O pală de lumină a deslușit-o ca într-o fulgerare. Avea o mînă cu ghearele întinse către conac. Cînd s-a topit iarăși în întunericul care-o zămislise, s-a auzit un chicot hîrîit pe gîtlej. Slugile și-au făcut cruce și nu s-au uitat spre locul acela.

Baba Chira a mai vrăjit satul, țesîndu-l în blesteme, apoi s-a pus pe cale, alunecînd cu grăbire, cu fîlfîit de zdrențe negre ca negrul nopții.

CARTEA A TREIA
TÎRGUL

I

De trei zile căpitanii Gheţea şi Mîrzea erau în şa. De trei zile Cîrstocea bombănea şi mormăia printre dinţi, scîrbit de atîta goană, zdroabă şi praf. Cu atît mai scîrbit, cu cît Ahmet parcă-şi înghiţise limba şi nu avea omul cu cine să schimbe o vorbă.

De la Corbeni, cale de cîteva ceasuri mai jos de Cremenari, lăsaseră şleaul bătut de care, luînd-o pe potici să răspundă la vale de Cîmpulung, apoi tot pe potici, pe sub buza dealurilor, au ajuns la Tîrgovişte. N-au tras la han. Au îmbucat din traiste, privind turlele bisericilor şi acoperişurile palatului nou, ridicat de Vodă Cercel, care scînteiau în soare. După ce-au adăpat caii, s-au pus iarăşi pe drum, ieşind între oameni la Adunaţi.

Înainte de a pleca din Cremenari, un olac din Drăgoieşti le şi adusese vestea că boier Dan s-a mistuit în flăcări. Descosîndu-l pe olăcar, Gheţea a rămas cu o întrebare, pe care o frămîntă şi acum în minte : „Oare să-şi fi pus foc singur ?... Să fi pierit ?..." La întrebarea asta se adaugă şi alte pricini care-l fac tăcut şi-l îngîndurează. Îi poruncise cneazul să-l ajungă din urmă pe jupîn Cristian neguţătorul. Să-i spună că satele din margine, pînă la Lotru, s-au învoit a le purta domnia-sa negoaţele şi că-l aşteaptă la sfîrşitul lui Brumărel cu sloiuri de ceară, cu blănuri şi cu ţuică nouă. Mai avea poruncă să se tocmească cu Costa Dulgherul pentru nişte care de zadă cum nu se găseşte în toată ţara şi mai ales să-l înduplece pe dulgher a le cumpăra.

Erau slujbe pe care nu le mai împlinise pînă acum. Ştia rîndul oştilor, nu pe-al negoaţelor.

Mîrzea îl lăsase în apele lui, bucuros că poate să-şi legene gîndurile şi dorurile. Dacă boier Dan a crăpat, atunci nu vede nici o piedică să se facă străjuitorul copilei rămasă singură. Din cînd în cînd, zîmbea tainic pe sub mustaţa lui tatărască...

...Sloboziseră frîiele să răsufle caii și călăreau cuprinși de liniștea adîncă a înserării de toamnă...

— De l-am găsi pe Racea, răspunse cu glas tare Ghețea gîndurilor ce-l frămîntau.

Mîrzea a tresărit, trecîndu-și mîna peste frunte.

— Îl găsim... Dacă nu și-a schimbat obiceiele, acum sub sară dăm de el la Manole Cap-Lat.

— Crezi ?... Nu-i place să soarbă dragostea mai multă vreme decît îi place fluturelui să se alinte pe o floare.

— Cine știe ?...

Soarele se lăsase spre scapăt. Peste streașina codrului se țesuseră pulberi. Părul Maicii Domnului se călătorea prin văzduhuri, unduind lin. Din ce se apropiau de Cetatea de Scaun, din ce se îndeseau călătorii pe drumul pînă atunci pustiu. După amiază le trecuseră înainte cîteva rădvanuri, în care apucaseră să vadă blăni scumpe și fețe rumene de boieri.

— Trag trîntorii la știubei, frate Mîrzea, spuse Ghețea.

Acum, în asfințit, s-a rupt liniștea limanului de cleștar în zvoană de clopote și mărunțit de toacă.

— Bucureștii !

— Bucureștii ! răspunse ca un ecou Mîrzea.

Au strîns frîiele, scoțîndu-și cușmele și bătînd cruci dese. Era ceasul acela al faptului de seară, un ceas de încîntare pentru toți călătorii, fie pămînteni, fie străini.

Din zecile de bisericuțe ridicate în urși de stejar se risipea dangăt des și tremurat. Cu acesta se împletea glasul măsurat și adînc al clopotelor din turlele de piatră ale ctitoriilor domnești. La răstimpuri se auzea bătaia rară și parcă întunecoasă a celor din biserica papistășească. Toate se adunau, revărsîndu-se peste tîrg, peste zbuciumul oamenilor, peste sumeția aspră a codrilor, vestind călătorului hodina și liniștea.

Au împins caii înainte, spre ceţurile subţiri și albăstrii ce se ridicau deasupra stufului și trestiișului, printre care șerpuia drumul domnesc al Tîrgoviștei.

Cînd au apucat să vadă casele din mahalaua Săpunarilor, li s-au pus în piept sulițele lefegiilor domnești de la barieră. Un hotnog mustăcios i-a cercetat, cerîndu-le îndreptările și iscodindu-i de năcazurile care-i poartă la Scaun.

— Bucurii, domnia-ta, bucurii ! Așteptăm domnie cu priință, zîmbi Radu.

Hotnogul și-a clătinat mustățile, ca unul ce nu mai credea în nimic. Așezat aici la răscrucea vînturilor, care bat cînd de la miazăzi, cînd de la miazănoapte, slobozise destui feciorași din aceștia, trecînd cu fală ca să-și găsească sațiul, ca apoi să-i vadă gonind culcați pe oblînc, să-și scape zilele.

— Duceți-vă, domniile voastre ! Dar gîndiți-vă cum aveți să vă întoarceți... Apoi rîzînd : S-ar cuveni să bem un strop de rachiu din plosca pe care o văd atîrnată la oblîncul slujitorului. Asta ca bun venit la cetate.

— Așa să fie, răspunse Ghețea. Hai, Cîrstoceo... Îndeamnă-l pe hotnog.

— Ce să-l mai îndemn eu ? mormăi slujitorul. S-a îndemnat el și singur.

Hotnogul a tras o dușcă strașnică, lingîndu-și buzele. N-a apucat să mai tragă una, cînd s-au deslușit zgomote. Tropote dese și repezi au adus un pîlc de călăreți. Purtau rase călugărești încinse cu brîuri de piele. La șolduri aveau săbii lungi, florentine. Pălării largi cu pene, cizme înalte și pinteni de fier. Cel ce călărea în frunte purta pe piept o cruce mare de abanos.

Cîrstocea și-a scuipat în sîn, oțărîndu-se.

— De diavolii ăștia mai aveam lipsă pe lîngă foame și nesomn.

Hotnogul a scuipat într-o lăture, făcînd semn să se slobodă drumul. Călăreții s-au dus, acoperindu-i cu praf.

— De cînd a ieșit zvon că apucă Scaunul măria-sa Mihai, nu mai am hodină, se vaită el clătinîndu-și capul. Butci după butci, chervane după chervane, neguțători și poporeni și acum popii ăștia papistășești. Duceți-vă sănătoși... și mai ales întoarceți-vă sănătoși, rîse el gros, dimpreună cu străjile care-i priveau cum se depărtează, rezemați în sulițe.

II

Mai jos de balta de la Carvasara, în care făcea popas Bucureștioara, de la izvoarele ei înfipte în lacurile Icoanei, la revărsarea în Dîmbovița, acolo unde rîușorul se frîngea în două,

erau pămînturile și averile vornicului Cernica. Venind spre cetate, pe stînga, Bucureștioara se pierdea în stufărișul Văii Adînci. Pe coama văii, ferind lacurile lui Dura negustorul, drumul Tîrgoviștei intra în Tîrgul de Sus. Aici, la marginea lui, în calea drumeților și a neguțătorilor de la Țara Ungurească se ridica în temelii zdravene de piatră hanul lui Manole Cap-Lat. Oamenii locului nu știau de unde venise acest Manole Cap-Lat. Se oploșise în Tîrgul de Sus cu douăzeci de ani înainte. Era trențăros și abia de i se adunau flendurile de haine pe trupul numai piele și oase. Mahalagiii scoseseră vorbe și vorbe. Ba că-l ajută diavolul, avîndu-i zălogită inima ; ba că a găsit o comoară. Alții spuneau cum că boier Dan, marele vistiernic, îl sprijină ca pe un fiu și prieten, avînd și domnia-sa parte din cîștigul hanului.

Fie că era una, fie că era alta, sau amîndouă deopotrivă, adevărat este că pe un loc pustiu s-a ridicat han de bîrne, cu streașină largă și lavițe de pari bătuți în pămînt.

★

Jupîn Cristian, starostele neguțătorilor de la Vîlcea, picase de puțină vreme între ai lui. Se așezaseră în bătătura hanului, la codîrla unui car, și tăifăsuiau barbă în barbă. Cărăușii făcuseră un foc țeapăn și puseseră ceaunul la cîțiva pași mai încolo.

— Ce veste, staroste ? întrebă unul din ei.

— S-a stricat lumea de tot, neguțători dumneavoastră... La agie m-au belit. Pînă să scot o vorbă, au dat buzna toți nemîncații, toți diecii, toți coate-goale. Bacșiș și iarăși bacșiș. De aceea nu mai cutează să vină aici un neguțător.

— Vremuri grele ! oftară ceilalți, clătinîndu-și bărbile.

— Adevărat !... Județul stă ferecat la el acasă cu pecetia, cu condicile și catastifele lui. Nimeni nu-l mai bagă în seamă. I-a lăsat pe neguțători în ghearele slujbașilor domnești.

— Cît ai plătit ?

— Cam trei sute de asprii. Mîine îi de lipsă unul din noi să se ducă la Hoțea Mîna-Lungă, spurcatul de vătaf al păhărnicerilor, cu un vig de ștofă frîncească pentru caftan.

— Noi nu vindem băuturi, se împotrivi cineva.

— Nu vindem băuturi, adevărat. După cîte am oblicit, afurisitul are agia pe seamă pînă vine măria-sa. Și...

— Să-l pîrăști ! Are să-l pună vodă la toiege.

— Pînă atunci ne deșartă carele. Mai bine slobozim baierele pungii acum și le înnodăm strîns cînd ne-om duce.

— Altceva ?

Cel care întreba era un omuleț sprinten, cu ochii numai foc, îmbrăcat într-un caftan care-i ajungea pînă la călcîie. Era tot numai caftan și barbă. Îl chema Petre.

— Ei, și domnia-ta ? Prea le vrei pe toate așa dintr-o dată, îi spuse starostele.

— Mă arde la bojoci, jupîne. Am bătut atîta cale să avem spor și să ne punem pe picioare... Cu boier Stroie ai vorbit ?

— N-am ajuns la el. M-au pus străjerii de la cetate pe fugă... După cîte îl cunosc eu, dacă vrei să apuci turmele de rîmători, nu cu el să stai de vorbă.

— Da' cu cine ? se repezi cel mititel.

— Cu cine ai mai stat...

— Cu jupîneasa Sima ?

— Cu ea !

— Cu aceea n-are să-mi iasă mare cîștig, oftă Petre.

— De !... Boier Stroie se ține mai mult de obiceiele lui ostășești... Da' ce să fie asta ?

Cînta un glas puternic și gros. În răstimpurile în care cîntărețul își trăgea sufletul, se auzeau copitele calului bătînd spinarea drumului :

Iată un păgîn de turc,
El se uită, eu mă uit,
Eu mă uit negustorește,
Turcul se uită cîinește
Și știu dracu ce-mi gîndește...

Glasul se auzea din ce în ce mai puternic. Atunci cînd s-a sfîrșit viersul, pe poarta hanului a intrat un călăreț.

...Și știu dracu ce-mi gîndește
Să-mi ia banii după pește.
Turcu zice : „Ahmet, Ahmet“,
Eu îi trag un pumn în piept.
Turcu zice : „Aman, Aman“,
Eu îl trag sub cel tufan.

Cîntînd, își proțăpise calul în fața neguțătorilor. După ce-a încheiat, s-a închinat cu prefăcută smerenie.

Era un uriaş, cu faţa smolită şi arsă de vînturi şi soare. Avea ochii mari, negri, o mustaţă frumos arcuită şi barba rotunjită cu foarfecele. De sub căciuliţa scumpă din pîntece de rîs scăpau pe umeri plete bogate şi inelate. De mirare erau hainele şi armele. Călăreţul se purta cu coantăş albăstrui din stofă de Venezia, cu găitane de argint şi blăniţă de jder la gît. Avea pantaloni cărămizii şi cizme înalte pînă la şolduri, cu pinteni mari de argint. La brîu purta o sabie, cum numai în ţările apusului se putea vedea. Lungă de un stat de om, cu straja lucrată în flori şi cu oţelul în trei muchii. La şa atîrna un buzdugan din lemn de corn, ferecat şi ţintuit, şi un harapnic din piele, lung cît un arcan. Şi lucru nemaivăzut prin partea locului, în mîini avea mănuşi de piele de căprioară, cu apărătoarele răsfrînte către coate.

— Cu cinste mă închin domniilor voastre, neguţătorilor şi cîrpănoşilor. Se vede că vi-au pus boierii şi sfinţii părinţi juvăţul de gît, de vă tîrîţi la Scaun cu cozile între picioare şi cu feţele spăşite de mironosiţe.

Starostele a rîs într-un dinte. Ceilalţi neguţători şi-au burzuluit bărbile.

— Mai încet, căpitane Racea, că ne dai de ocară. Hanu-i plin de oaspeţi, şi n-am vrea...

— Aa !... Va să zică mă cunoşti, vulpoi bătrîn ce eşti... Asta-ţi ridică preţul în ochii mei. Hei ! Voi, ceilalţi pui de vulpe. Nu vă uitaţi urît la căpitanul ferentarilor. Mai bine gîndiţi-vă că sînt trudit, însetat şi am mare lipsă de un coantăş nou, detună căpitanul, sărind din şa.

Ca din pămînt a ieşit un grăjdar, luîndu-i calul de frîu şi ducîndu-l la tainul pe care-l înfuleca degeaba din pătulele şi clăile lui Manole Cap-Lat.

— Măi Ioane, strigă Racea pe urmele grăjdarului... Să-i dai ovăz înmuiat într-o vadră cu vin. Ovăzul să-l cinstească hangiul, vinul prea cinstiţii neguţători. Ţie na de la mine un firfiric... Prinde-l !

Bănuţul a zburat prin aer şi grăjdarul l-a prins cu îndemînare în palma lată.

— Asta ne speteşte, şopti Petre la urechea starostelui.

Fie că vorbise prea tare, fie că uriaşul avea urechea ascuţită, dar într-o clipă jupînul staroste şi jupîn Petre s-au simţit apucaţi de bărbi. Racea le-a apropiat tigvele de el, scuturîndu-i cu străşnicie.

— Ai, pui de diavol, năpîrci galbene ce sînteţi... Vă speteşte căpitanul ?... De multe ori te-am spetit eu, jupîne, care zici că mă cunoşti ?

— Iertare, căpitane, chirăia starostele, căruia îi dăduseră lacrimile de usturime.

— Răspunde ! striga Racea de se cutremura hanul.

Părea că un duh necurat se alerga prin curţi şi prin odăi, stîrnind drumeţii, cărăuşii şi surugiii. Capete ciufulite s-au arătat de prin codîrlele carelor, din coşurile rădvanelor, ba în pridvor a ieşit şi o sfinţită faţă bisericească.

Glasul căpitanului s-a înfipt ca un jungher în inima lui Manole Cap-Lat. Se trăsese în fundul cămărilor, să-şi deşerte pungile slinoase şi să treacă la catastif cîştigul zilei, care se arăta îmbelşugat. Auzindu-l, s-a rostogolit pe scări ca un poloboc, gîfîind, cu fruntea lac de apă.

— Milostenie, căpitane, milostenie, se ruga el... Nu-mi strica cinstea obrazului...

— Piei, afurisitule !...

Manole s-a ascuns după un car, strigînd cît îl ţineau bojocii :

— Afurisit eu ?... Afurisit eşti tu, calic puturos. Săriţi, oamenii buni, că mă omoară nemernicul... Puneţi mîna pe pari şi daţi-i la cap, că-i turbat... Săriţi...

Zbiera ca din gură de şarpe. Cărăuşii rîdeau gros. Rîdeau şi slugile hanului de ce cutremura cămaşa pe ele. Căpitanul Racea îi ungea pe suflet de cîte ori îl lua în tărbacă pe hangiu. Cu toate că de data asta nici nu se apropiase de el, hangiul zbiera şi se căina pentru toată viaţa lui de acum încolo.

Văzîndu-l pe jupîn staroste că bulbucă ochii şi se uită spre poartă şi auzind tropote, Racea a întors capul.

— Ce-ţi spuneam eu, frate Gheţea, rîse hinchinit Mîrzea. Priveşte şi crede-mă.

Căpitanii opriseră caii, desfătîndu-se.

— Ehei !... Bun venit la tîrg, fraţilor, răcni Racea. Hai, jupînilor, să vă închinaţi unor căpitani vestiţi.

Îi trase de barbă după el. Gheţea îl cunoscu pe staroste şi, descălecînd în pripă, ieşi în calea lui Racea, aruncîndu-i-se la piept.

— Lasă-i ! Sînt prietenii cneazului, spuse el îmbrăţişîndu-l.

— Aşa !... De ce n-aţi spus, jupînilor, că sînteţi oameni de treabă ? Aţi fi scăpat mai ieftin...

Le dădu drumul, apucîndu-l pe Mîrzea :

— Ușor, căpitane, gemu omulețul. Mi-ai zdrobit oseminitele.
Căpitanul Racea îi luase pe unul în stînga, pe celălalt în dreapta, îndemnîndu-i spre scara pridvorului.
— Să cunoască toată suflarea că astă-seară sînt bucuros. Hei, hangiu nemernic...
— Poruncă ! se auzi glasul guițat al celui strigat.
— Să aduci vin de Chios... din acela pe care-l ții ascuns sub scara beciului pentru inima egumenilor și cinstitului boier Dan...
— Maică Precistă !... De unde a aflat nemernicul ?... De unde ?
— Trap. Într-un pătrar de ceas vreau să mă ospătez. Apoi peste umăr, starostelui de negutători : Dacă vrei să nu-ți jupoaie pielea ceauș Haviz, caută-ne cînd stăm la masă... Haideți, fraților, mi-e dor să vă aud grăind.

III

În sala mare a hanului ardeau cîteva făclii. Pe lîngă pereții de bîrne erau lavițe din lemn cioplit cu barda și mese lungi cu picioare zdravene. La una din mese, lîngă vatră, ședea fața călugărească ce se arătase în pridvor. După smerenia cu care-l slugăreau doi călugărași răpănoși și slabi, trebuie să fi fost vreun egumen. Stătea pe cîteva blănuri și înfuleca cu mare poftă dintr-un pui.
— Plecăciune, sfinția-ta, se închină Racea. Bună să-ți fie pofta la pui într-o zi de post ca vinerea de astăzi.
Auzind glasul, egumenul a înghițit aripa pe care-o sugea și ca un blăstăm pentru lăcomia lui aripa i-a rămas în gît. Se roșise tot și tușea de sta să pocnească. Un călugăraș i-a tras una după ceafă, ca unul care cunoștea metehnele și leacurile sfinției-sale și egumenul s-a liniștit, scuipînd osul afară.
Racea rîdea bătîndu-se cu palmele peste burtă.
— Proclet să fii, drace, acum și-n vecii vecilor ! îl afurisi egumenul. Frați întru Cristos, să mergem... S-a urnit cu greu, legănîndu-se ca o rață, pe niște reteveie de picioare.

Era mic, pîntecos, cu fața rumenă și mirosea a mirodenii.
— Niscaiva roabe țigănci să nu-i trimit sfinției-tale ? strigă Racea după el.
— Taci, frate, se sperie Ghețea. E păcat.
— Păcat ?... Radule, ai rămas tot cu dinți de lapte. Asta-i Calist, egumenul de la Snagov. Boaita dracului afurisită, are trei sate de rumâni pe care-i înjugă la plug ca pe vite. La arhondaric ține roabe ca să-l dezmierde... Ptiu... A otrăvit odaia cu mirosurile lui... Deschide, tătărașule, ușa, să intre aer curat.
Căpitanii s-au așezat, lepădîndu-și armele și descingîndu-și brîiele. Apoi, Racea a poftit cu voce tare apă pentru spălat. Cu apa a venit chiar Măriuța. Era îmbujorată și căta pe sub gene la Racea. Căpitanul a ciupit-o de bărbie.
— Lasă-mă, domnia-ta, că ne vede hangiul, făcu femeia mai mult apropiindu-se, decît depărtîndu-se.
— Hangiul să-și vadă de poloboacele de vin pe care le întreiește cu apă și de pungile slinoase în care ține arginții jupuiți după pielea oamenilor de treabă, că altfel îl măsor cu gîrbaciul pe spinare, vorbi tare căpitanul. Apoi plecîndu-se la urechea hangiței : Spune-i starostelui de la Vîlcea să poftească aici. Și bagă de seamă dacă ascultă cineva la gura hornului.
Femeia a dat din cap în semn de încuviințare, spre mirarea celorlalți doi căpitani, și s-a dus. Racea a închis ușa, a luat o dulamă acoperind cu ea vatra, apoi s-a așezat la masă, zîmbind.
— Vă mirați ?... Se vor desluși toate... Țineți-vă limbile în fața starostelui.
— Ne cunoaște, făcu Ghețea.
— Astăzi nu mai băga mîna-n foc decît pentru tine... Ssst ! Vine !
Negutătorul a intrat, bătînd plecăciuni smerite. După el s-a arătat Măriuța, aducînd o oală mare de lut în care sfîrîia vinul și o strachină cu castraveciori murați la soare, care se bălăceau în zeama lor.
— Îndată sînt gata și rațele, spuse hangița. Manole e la horn...
— Mulțumim... Hai, jupîne, așază-te la masă, nu te mai teme. M-a îmblînzit căpitanul Ghețea.
— Norocul meu, rîse starostele, așezîndu-se.

— Hei, Cîrstocea, Ahmet... Nu mai stați la ușă. Veniți și voi.

— Omul cu scaun la cap se cunoaște după cum vorbește, mormăi mulțumit Cîrstocea, trecînd lîngă stăpînul său.

Racea a turnat vinul din oală în ulcelele mesenilor.

— Să dea Dumnezeu bine și să aveți spor după gîndurile voastre ! închină el.

— Să ne ajute Dumnezeu !

*

Mîncaseră rațele fripte în frigare și pita cu coaja rumenă și aburindă, scoasă atunci din cuptor, tăindu-și greața cu castraveciorii și cu vinul în care Racea își muia des mustățile.

— Acum că ne-am îndestulat, poftim puțin sfat, spuse Ghețea.

— Bucuros ! răspunse starostele. Mai ales că aștept anumite vești de la cneaz.

— Veștile sînt bune, jupîne. Tata a repezit vorbă la alți cneji bătrîni de la obștile pe care le știi. S-au învoit să le porți negoațele la tîrgurile din luna lui Brumar.

Racea ciulise urechile și-l privea pe staroste, căruia i se luminase fața la auzul răspunsului mult dorit.

— După cîte văd, te cam uscaseși, jupîne, fără aceste negoațe, împunse el.

— Doamne ferește, căpitane !... O fac pentru obrazul cneazului...

— Țțț... asta să i-o spui fratelui meu, Ghețea, că el te-a crezut de cum ai căscat gura... Mie să-mi cînți pe alt glas...

— Sîntem oameni cinstiți, se supără starostele.

— Atunci cînd nu puteți lua șapte piei de pe unul ca mine... Căpitane Ghețea, mai ai să spui ceva ?

— Că-l așteaptă Tocsabă la zi-ntîi Brumar cu carele doldora... Atît !

— Atunci să-i grăiesc eu și să vezi cum se înmoaie. Ascultă-mă bine, jupîne !

— Ascult !

— Astăzi ai fost la agie.

— Fost !

— Ai plătit trei sute de asprii la zgîrie-brînză și la nepricopsiții de dieci.

— Plătit ! oftă starostele.

— Cu Hoțea Mîna-Lungă cum stai ?

— Îi trimit mîine un vig pentru caftan.

— Să nu-i trimiți nimic. Anafura mamei lor de tîlhari ! S-au făcut vameși pentru pungile lor. Uită că vamă nu ia decît tîrgul și domnia.

— Cum să nu-i trimit, căpitane, dacă ține agia pe mînă ? Mă belește, vai de capul meu !

— Taci !... Nu te mai văicări. Te luăm noi sub pază și te ducem la curte. Asta voiam să-ți spun, aflînd că te-a pîrît diacul Partenie la ceauș Haviz și acela se gătește să te calce.

— Cum asta ? se miră starostele. Păcătosului aceluia de diac i-am dat cincizeci de asprii, numai pentru că mi-a făcut înscrisul să desfac marfa în tîrg.

— Ți-a cerut o sută ? Așa-i ?...

— Așa !... De unde le știi, domnia-ta, că nu te-am văzut pe-acolo ?

— Asta-i treaba mea. Auziți, fraților, unde am ajuns, se căină Racea către căpitani. Un afurisit de turc să strîngă vamă de la negutătorii din biata țărișoara asta...

— Parcă numai vamă strînge, oftă Ghețea. Se apropie sorocul Bairamlîkului și al dajdiilor domnești. Pe acelea nu tot el le strînge din părțile noastre ?

— Amară vreme am apucat, întări și starostele. Se vede bine că intrase spaima în el.

— Amară, jupîne !... Iaca, noi te-om scăpa de urgia lui Haviz, care-ți lua pe puțin cinci pungi cu galbeni.

— Doamne, se îngălbeni jupîn Cristian.

— Pentru ajutorul acesta venit de la Dumnezeu să lepezi domnia-ta o pungă, aici pe masă.

— Racea !

— Tu să taci. Asta o luăm aldămaș, ca să nu dea buzna alți aldămășari cu șalvari. Aceia i-ar fi luat și caftanul. O mai luăm pentru ce-l va ciupi pe Tocsabă și pe cneaz domnia-sa starostele, zîmbi Racea.

— Drace ! se strîmbă negustorul.

— Eu sînt !... Bine m-ai chemat. Și să mai știi că îi repezim vorbă cneazului cum se bate tîrgul la Brașov și la Sibii. Asta așa, ca să știe și domnia-sa.

Starostele clătină barba cu mîhnire.

— Mă crezi lotru, căpitane. Of ! Doamne, Doamne !

— Haide ! Zici că mă cunoşti. Pare-mi-se că-mi aduc aminte şi eu de jupîn Cristian de la Vîlcea, care a împlinit anume pungi pentru monastirea de la Coşuna, după ce s-a pribegit măria-sa. Şi pungile acelea...

— Gata !... Căpitane, eşti de bună seamă diavolul... Uite punga !... Omul rotea albul ochilor şi-i tremurau mîinile.

— De aceea am venit la picioarele măriei-sale... oftă el, punînd punga pe masă.

Racea o culese, cu un surîs larg, vîrînd-o cu îndemînare la brîu.

— Aşa te vreau, staroste ! Dormi liniştit în noaptea asta. Şi cu agia, cum ţi-am spus. Nici unuia un firfiric.

Gheţea rămăsese mirat şi ruşinat de purtarea căpitanului. Mîrzea zîmbea mîţeşte, ca unul ce se mîndrea de asemenea prieten harnic la minte şi strîngător la pungă. Starostele a dat să se scoale, cînd de afară s-au auzit paşi grei şi un răsuflet pripit şi fluierat, de parcă omul ar fi avut trişcă în grumaz. Cînd s-a deschis uşa, în pragul ei s-a înrămat un călugăr.

— Domnul !... făcu monahul, binecuvîntîndu-i.

Gheţea şi Cîrstocea îşi făcură semnul crucii, privind miraţi la acea arătare. Deşirat şi slab, cu rasa de şiac curgîndu-i trenţăros de pe umeri, cu comănacul soios şi faţa năpădită de o barbă cînepie, călugărul nu dădea la iveală din această parte a trupului decît nasul ascuţit, de parcă îi sta lipit sub sprîncene, şi ochii alburii îngropaţi chiar la rădăcina acestui straşnic nas. I-a cercetat pe cei de faţă cu o singură privire, apoi a intrat fără să aştepte poftire.

— Domnul să vă bucure cu zile multe, binecredincioşilor creştini ! A, dar văd aici şi nişte fii ai diavolului ! Ptiu ! Ucigă-vă crucea !

— Sînt oameni şi ei, prea sfinţia-ta, se îndreptă Gheţea de la locul său.

— Diavoli, nu oameni. Nu cruţă nici cele sfinte, mormăi călugărul, fluturîndu-şi aripile largi ale rasei.

— Adică nu cruţă sfinţenia bortelor şi a jicniţelor monastirii vornicesei Caplea, frate Zinovie ? !

— Ptiu ! Ptiu ! Piei, satano ! îşi scuipă călugărul în sîn, privind mai bine spre Racea.

Acesta stătuse cu capul puţin întors, încît omul bisericii nu-i desluşise faţa.

— Ei ! Ce te sperii, cuvioşia-ta ? Ai venit să mai închei vreun tîrg cu Manole Cap-Lat ? Vi-au dat îngerii de ştire că se pornesc vînturi bune pentru negoaţe ? Au îl cauţi pe sfinţia-sa Calist, cu niscaiva vădane ?

— Auziţi-l cum vorbeşte, oameni buni ! Auziţi-l şi vă înspăimîntaţi. Ei, căpitane, căpitane. Au să-ţi putrezească oasele neîngropate şi sufletul are să se perpelească în focul iadului, nedezlegat de sfînta împărtăşanie.

— Am să mă duc la cuvioşii de la Sfînta Troiţă. Şi au să mă dezlege.

— Păgînule ! În veci să fii afurisit. Te-ai dat cu trîntorii de la monastirea cea blăstămată ! Te pomeneşti că ai venit la Manole să le prilejuieşti lor vînzarea vinului. Spune, blăstămate !

Călugărului i se înroşise morcovul de nas pe care şi-l apropiase ameninţător de Racea.

— Şi dacă aş fi făcut-o ? Aceia sînt mai largi la inimă şi la pungă. Nu ca voi, cîrpănoşi.

— Aşa vorbeşti de oamenii Domnului ?

— Ai dracului, nu ai Domnului ! Zarafi blăstămaţi !... Acum ia-ţi botforii la spinare, dacă vrei să nu-ţi dau una peste potcap.

Călugărul s-a dus fluturîndu-şi poalele, fluierînd din gît. Ajuns la uşă, s-a întors blăstămînd :

— Să-ţi putrezească hoitul, să te mănînce viermii de viu, calic nemernic şi fără credinţă.

— Uiuiuu, ţap logodit... Păzea. Racea zvîrli oala de lut după el.

Fratele Zinovie era mai iute de picior decît îl arăta făptura slăbănoagă. A trîntit uşa, aşa că oala s-a făcut ţăndări, izbindu-se de ea.

Pe Gheţea fapta lui Racea l-a mîhnit. Taică-su îl învăţase să păzească credinţa strămoşească şi să cinstească pe slujitorii ei. Despre părintele Athanasie nici n-ar cuteza măcar să gîndească rău. Ar fi o întinare adusă unui stîlp vrednic şi înţelept al satului. Mîrzea se veselea şi el, împletindu-şi rîsul hinchinit cu rîsul lui Racea.

Starostele, care mirosise cam unde se pot încheia tîrgurile şi care se vede treaba ştia puterea cinului călugăresc şi aici pe pămînt, nu numai la slobozeniile întru cele sfinte, se ridică cu grăbire, îndreptîndu-se spre uşă.

— Să ne vedem cu bine, domniile voastre. Apoi, trecîndu-și mîna prin măturoiul de barbă : Și să nu gîndiți că dacă sîntem negutători, negutăm și sufletele. La o nevoie, bucuroși vă stăm alături. Vă poftesc noapte bună...

— Vulpe ! făcu Racea, după ce negutătorul închise ușa.

IV

Cei trei căpitani călăreau la pas, în spatele carelor.

Pe dreapta, se ridicau măguri cu vii și în fund zarea era închisă de streașina pădurii Sfîntului Elefterie. Pe stînga, începuseră să se îndesească casele și livezile din Tîrgul Cucului, unde-și aveau scaunele măcelarii. Boii se legănau alene pe picioare, ridicînd nourași de praf care, adăugîndu-se la cei scoși de roți, pluteau pe loc, în roșeața răsăritului. Livezile aveau poalele grele de atîta roadă. Mahalagiii făcuseră și ei ochi, grăbindu-se să-și iţească nasurile pe după gardurile de ostrețe.

— Crezi că ne pîndește Haviz ? răsări Gheţea.

— Aș !... Are nevoie de aur, nu de pînzeturi...

— Atunci de ce i-ai luat punga ?

— Arvună la cele cîte vor fi după vînzare și la cele ce le vom trage de pe urma lui.

Gheţea n-a mai zis nimic, plimbîndu-și numai ochii peste vederea tîrgului. Ulița se stricase de tot și carele intrau afund în gropile astupate cu cenușă, paie și stuf. Dincolo de vîrful livezilor se vedeau ridicîndu-se spre cerul de miazăzi turlele ctitoriilor domnești și turnurile de pază ale Cetății de Scaun. Cu cît coborau spre Tîrgul din Lăuntru, cu atît ulițele se îndeseau și se întortocheau, încît abia puteau merge trei oameni, umăr lîngă umăr.

Racea și-a împins calul lîngă căruța starostelui, strigîndu-i cîteva vorbe, apoi s-a întors către soții săi, făcîndu-le semne să-l urmeze.

— Îl lași singur ?

— Nu-i mai duce grija. Acum nu mai e nici o primejdie.

Intraseră în ulița Abagiilor, strîngîndu-se scară la scară, să poată încăpea între dughenile și tarabele negutătorilor. Cu toate că nu era zi de tîrg, ulița era plină de forfot. Sașii de la Sibii și abagii olteni își întindeau mărfurile la vederea și pofta tîrgoveților. Au răzbit cu greu. Cînd au cotit în ulița Mărgelarilor, lui Gheţea i s-a părut că n-are să mai poată ieși niciodată din înghesuiala aceea de marămi și tulpane.

— Ale dracului muieri. Cum au simțit domnie nouă, au și dat buzna la mărgelării. Și ce ieri n-avea cătare, astăzi li se pare de preț, mormăi Racea. Apoi ridicîndu-se în șa, dădu glas : Hei, suratelor, faceți loc ! Loc, că vă trimit acum la ceaun și făcăleț.

Femeile mai apropiate se feriră pe lături, privind galeș la bărbații aceia frumoși.

— Ba să trimiți pe cine ai mai trimis, fălosule și pungă goală, se propti cu mîinile în șold o tîrgoveață, voinică și rumenă, drept în calea lui Racea... Și să dai porunci în mahalaua ta, calicule, nu aici.

Se auziră rîsete înăbușite cu dosul palmei, sau marginea mărămilor. Gheţea se simțea la neîndemînă între atîția ochi care-l cercetau fără sfială. Mîrzea își răsucea mustăcioara, căutînd fără grăbire să vadă pe cea mai frumoasă dintre cele frumoase. L-a smuls de la treaba asta plăcută țipătul celei ce le stătuse stavilă.

Ferind calul într-o parte, Racea o apucase de mijloc, săltînd-o numai bine ca s-o poată săruta. Tîrgoveața a rămas o clipă mirată de atîta îndrăzneală, însă s-a dezmeticit repede după al doilea sărut, începînd să chiraie ca din gură de șarpe. Pînă să-și vină de-a binelea în fire, călăreții se și urniseră, făcîndu-se pîrtie în zidul de fote și ii.

— Proaste obiceiuri ai, frate Racea !

— Și plăcute femeilor, prea sfinte Pafnutie... Au o crezi mînioasă de așa întîmplare ? miji a rîde căpitanul... Uită-te înapoi și spune-mi.

Tîrgoveața era îmbujorată și gîlgîia într-un rîs vesel, în mijlocul suratelor, care-i dăduseră ocol.

— S-ar zice că ai tu dreptate, înghiți Gheţea în sec.

— Mai ai încă a buchi pe bucoavnele vieții, prea cinstite ! Ridică ochii din tine și preumblă-i pe năravurile și fețele oamenilor. Așa-i, căpitane Mîrzea ?

— Precum spui, Solomoane !

Ieşiseră în Uliţa Mare. Din marginea ei se ridica dealul pe care era zidită Cetatea de Scaun.

Au strunit toţi trei caii, ca la poruncă. Gheţea a simţit cum i se strînge inima de durere şi de ruşine. Zidurile palatului domnesc erau crăpate şi afumate. Prin crăpături năpădiseră tufani de salcîm şi bălării. Străjile stăteau în bătaia luminii rezemate în suliţe, privind parcă fără viaţă peste întinsul zariştei. Pe turnul mare nu era ridicată nici o flamură. Locul părea singuratic, pustiu şi bîntuit de o tristeţe ce izvora din ziduri, din turnurile cu tencuiala căzută, din ochii şi straiele străjilor.

— Vă miraţi ?... Şi pe mine mă doare la inimă, oftă Racea. Iaca urmele pîrjolului de pe vremea lui Mircea Vodă Ciobanul. Au ars păgînii tîrgul. Cetatea s-a afumat şi ea... A căzut puterea ţării şi fala neamului. S-au ticăloşit şi voievozii. Neguţează Scaunul pe care au stat cu cinste Basarabă, şi Mircea Bătrînul, şi Ţepeş, şi Radu Vodă.

— Taci !... Ne iscodeşte cineva, îi suflă Mîrzea la ureche.

Racea a suduit cumplit, apoi a dat pinten.

Uliţa Mare înconjura pe la miazănoapte palatul domnesc, răspunzînd cu amîndouă capetele spre Dîmboviţa.

Racea apucase spre capătul ei de răsărit.

Simţămintele pe care le încerca Gheţea se perindau cu repeziciune. Nu putea să se agaţe de nici unul, nici unul nu rămînea să dospească şi să crească, aşa cum se întîmpla acasă, în Cremenari. Acolo viaţa era domoală şi însăşi priveliştea munţilor şi şopotul Argeşului îl ajutau parcă să-şi prindă gîndurile, să şi le coacă în tihnă. Aici îl năpădea o nelinişte pe care n-o cunoscuse decît în bazarurile Stambulului. Nimic nu stătea locului, nimic nu urma cursul adevărat al vieţii. Totul părea ca o furnicare grabnică de muşuroi încolţit, peste care se ridicau vaietele calicilor, cerşind la fiecare colţ.

În dimineaţa asta, parcă se revărsaseră pe Uliţa Mare toate negoaţele şi toată viaţa tîrgului, purtate de neamurile pămîntului, adunate din cele patru zări.

Uliţele de negoţ ale Tîrgului din Lăuntru răspundeau în Uliţa Mare. A Boiangiilor şi Işlicarilor, a Mătăsarilor, a Turcilor, a Grecilor, a Şelarilor, a Lipscanilor, fiecare isnaf avînd agăţat în faţa dughenelor semnele lui, fiecare adunînd un neam de oameni, venit aici să-şi desfacă mărfurile aduse din capătul pămîntului.

Gheţea cerceta fără să poată pătrunde dincolo de zarva şi praful uliţei.

Ar fi vrut să-l întrebe pe Racea, dar se simţea ruşinat. Cît despre Mîrzea, el tăcea şi se uita cu privirea aceea lipsită de viaţă pe care o au atît de adeseaori neamurile răsăritului, închinătoare lui Allah.

Noroc că Racea nu putea să ţină pentru el nimic din gîndurile care-l frămîntau.

— Aici e bătaia tîrgului. Aici poţi desluşi apucăturile seminţiilor şi învăţătura lor din veac. Înţelegi ?

— Puţin.

— Nici nu se putea altfel... Vezi altceva decît chipuri şi chipuri, perindîndu-se ca într-o curgere ?

— Ba !

— Să-ţi spun tot eu. Iaca în uliţa Mătăsarilor. Ce-i ?

— Îmbulzeală de muieri.

— Asta se ştie. Dar neguţătorii ?

— Mai mult tătari şi turci.

— Fac gălăgie ?

— Ba !

— Asta vine de la credinţa lor şi de la lărgimea locurilor de la care s-au pornit. Allah e totul şi cum e scris aşa va fi. De aceea aşteaptă, senini, scrisa asta a coranului. Iacă şi saşii roşii în obraz, graşi şi stătuţi. Mănîncă slănină şi pîini cît roata carului. Agonisesc la sipete şi le tremură mîna pentru un firfiric. Negri şi la port şi la inimă. Adunaţi în ei şi pentru ai lor. Întunecaţi ca tîrgurile de dincolo de munţi.

— Le cunosc. Se ferecă după porţi legate în fier.

— Ca să nu pătrundă primăvara la ei... Dincolo, harapi tămăduitori şi filozofi. Au adunat ştiinţa de la Vavilon şi Alexandria. Tainici ca pustiurile de unde au venit... Iacă, ceia de fac atîta gură sînt talieni. Le plac zorzoanele, cîntă şi de plouă şi de-i soare, dacă ai un taler, după o clipă ţi-l vrăjesc de nu-l mai ai.

— De la ei ai învăţat să te îmbraci, gură de aur ?

— Bîzz, muscă ! N-am eu cordeluţe şi mătăsuri.

Treceau prin larma tîrgului în acest fapt de dimineaţă, potrivindu-şi gîndurile fiecare după alcătuirile şi năzuinţele lui.

Lui Gheţea i se părea că Racea e crescut şi plămădit din toată forfota asta, că iubeşte îmbulzeala şi glasurile uliţelor, pe care atît de bine le tălmăceşte. Coborîseră mai jos de bise-

rica Ghiormei banul, acolo unde-şi avea borţile vornicul Dragomir. În faţa uneia erau trase carele vîlcenilor. Cînd au trecut căpitanii, starostele li s-a închinat pînă la pămînt. Avea faţa luminată de bucurie.

— Nemernicul !... A încheiat bun tîrg. Trebuia să-i cer două pungi.

Uliţa se mai limpezise. Au îndăluit la trap. Casele erau şi ele mai rare pierzîndu-se între livezi. Se îndeseau ctitoriile boiereşti, ridicînd turlele peste fruntea verde a pometului. Trecuseră de biserica de jurămînt a boierilor Bălăceni şi acum ochii scăpau spre coastele unde se zăreau viile domneşti. Înainte să ajungă la zidurile înalte ale bisericii păpistăşeşti, Racea şi-a împins calul pe o potică ce se pierdea sub frunzarul des al unei livezi. Curînd s-a auzit gîlgîitul apei în rădăcinile despletite ale sălciilor şi potica a răzbit pe malul Bucureştioarei... Au mai mers puţin şi Racea s-a oprit în faţa unui gard scund, ridicat din bolovani, peste care crescuseră bălării şi iarbă. Dincolo de gard năpădeau din toate părţile spre lumină sumedenie şi sumedenie de flori şi tufe. Toate erau rînduite după neamuri şi culori, cunoscîndu-se o mînă harnică şi dibace care le purta de grijă.

Racea îşi privi prietenii cu coada ochiului. Se vădea pe faţa lui că-i tare mulţumit de mirarea lor.

— Acum să-l vedeţi şi pe stăpînul acestui rai.

Trase de un mîner şi undeva, dincolo de perdeaua deasă a tufelor, a răspuns glas de clopot. Nu peste mult s-au auzit paşi tîrşiţi pe prundişul poticii. Apoi a ieşit la vedere un moşneag adus de spate, cu barba fumurie, lungă pînă-n brîul de piele care-i aduna peste mijloc caftanul din catifea verzuie, roasă pe la coate şi poale. La brîu purta călimări şi după ureche pene de gîscă. Era puţin de stat şi mîinile-i tremurau uşor.

Gheţea a luat seama la fruntea largă şi boltită, la ochii înţelepţi care cătau spre ei, fără tulburare, cu o linişte adînc cumpănită a întregii lui fiinţe.

— Sărut dreapta, prea luminate, zise Racea sărind din şa.

— Bine ai venit, fiule ! Îngăduie o clipă să deschid portiţa.

Bătrînul a mai zăbovit puţin pipăind cioca ce ţinea aninată poarta, apoi le-a făcut loc să treacă. Căpitanii au intrat ţinîndu-şi cuşmuliţele în mînă şi caii de dîrlogi.

— Ţi i-am adus pe fraţii mei, despre care ţi-am vorbit.

— Casa mea e casa lor... Tu eşti munteanul ? se apleacă el spre Radu.

— Eu sînt, domnia-ta !

— Şi tu eşti moldoveanul ?

— Precum spui.

— Vi se citeşte obîrşia pe faţă... Hai să mergem...

Cîrstocea şi cu Ahmet au dus caii la grajd. Căpitanii l-au urmat pe bătrîn în casă. Era ridicată din lemn, lipită cu pămînt şi văruită din proaspăt. De jur împrejur, încinsă cu cerdac lucrat în firez. Venea dinspre ea o răcoare plăcută şi o îmbiere spre hodină.

Au intrat dintr-o odaie cu geamlîc într-alta umbroasă, în care lumina zilei pătrundea în fîşii subţiri printre obloanele trase. Cînd li s-au dedat ochii cu întunerecul acela, au putut desluşi aşezarea şi tocmelile dinăuntru. Pe lîngă toţi pereţii erau poliţe şi pe poliţe feluri şi feluri de bucoavne. Zapise scrise sau pe jumătate scrise, călimări şi pene de gîscă, toate rînduite cu meşteşug şi răbdare, pe neamuri şi mărimi.

Într-un colţ al acelei cămări, aşezată aşa încît ziua lumina să-i bată deasupra, era o măsuţă înaltă, lucrată în lemn de abanos şi încrustată cu fildeş. Măsuţa avea tăblia uşor plecată, astfel ca zapisul să se potrivească bine în faţa ochilor celui ce scria. Pe ea se aflau hîrtie, pene şi cerneluri.

Bătrînul i-a lăsat pe căpitani să-şi îndestuleze ochii, apoi a grăit către Racea :

— Văd, după cum se uită, că nu le-ai spus unde au să mîie cît vor sta în cetate.

— Vorbeşti drept, luminate ! Se cade să stăm de vorbă cum se cuvine şi cum avem poruncă.

— Atunci să trecem în cămara care le va fi adăpost. Şi să ne tocmim de sfat, după toate datinile.

A deschis o uşă, a mai trecut printr-o tindă, apoi au intrat în altă odaie. Era spoită alb şi podeaua lucea de curăţenie. Pe pereţi avea bătute scoarţe. Pe jos, un covor turcesc. Două divane mari, pline cu perne, chemau pe călători. Prin obloane ajungea aici, molcomit şi lin, zgomotul grădinii şi clipotul apei.

— Vă place, oştenilor ?

— Mai mult decît gîndeam, domnia-ta !

— Să-mi ziceţi diece Nathanail. Şi să vă bucuraţi de tot ceea ce vă stă la îndemînă, ca nişte fii ai mei. Dacă am să

văd că aveţi minţi agere ca acest frate al vostru de cruce şi plecare către învăţătura buchilor, vă voi fi şi dascăl.

— Numai să ne îngăduie slujbele, domnia-ta diece, încercă Mîrzea să se apere, ca unul ce cunoscuse şi acest canon.

— Dacă nu, vă voi fi dascăl în ale vieţii. Tot cîştigaţi rămîneţi.

— Asta fără îndoială.

— Atunci, moldovene, limbă dulce, tocmiţi-vă boccelele şi rînduiţi-vă pentru şedere. De slugi am eu grijă. La amiază vom da ochii şi vom pune ţara la cale. Pînă atunci limpeziţi-vă cugetele şi mai ales învăţaţi-vă a nu vă mira de nimic din ceea ce veţi vedea, au asculta între aceşti pereţi. Eu mă duc.

— Cad sub seară să vă scot în lume, adăugi vorbă şi Racea. Să nu vă luaţi decît săbiile şi caii. Rămîneţi cu bine.

Se răcoriseră în gîrlă.

Pe Mîrzea îl bărbierise din proaspăt Ahmet. Gheţea îşi pieptănase pletele şi Cîrstocea îi potrivise barba cu foarfecele. Aveau hainele scuturate, armele curăţate, aşişderea cizmele. Cînd s-au înfăţişat la masă, diacul Nathanail i-a privit lung, apoi i-a bătut pe spate cu mulţumire.

— Aveţi să îndureraţi multe inimi la curte. Jupîniţele noastre sînt iubeţe din fire. A rîs mai mult pentru el, un rîs uşor, care-i încreţea pielea în colţul ochilor şi-i dezvăluia dinţii albi şi tineri luminîndu-i faţa.

— Aşezaţi-vă şi mîncaţi.

Asta era a treia odaie. După cum văzuse Gheţea casa, poate era şi cea din urmă. Masa stătea în mijloc şi de jur împrejur avea şase jilţuri asemenea. Numai în capul ei era un jilţ mare, cu spetează lucrată în înflorituri.

Diacul le-a arătat unde trebuiau să stea şi el însuşi s-a aşezat mai la coada mesei, lăsînd jilţul cel mare singur. Nimeni nu i-a tulburat în răstimpul cît au mîncat. Pe talgere şi tăvi de lemn şi pămînt erau fripturi calde de pasăre, orez şi felurimi de poame. Rar, diacul le turna în pocale vin rubiniu şi dulce. Părea că treaba asta îi face plăcere. Îşi subţia pleoapele, ridica ulciorul cu o mînă şi pocalul cu alta şi lăsa să curgă şipotul subţire, privindu-l în străfulgerările luminii. N-au vorbit nimic. Căpitanii se simţeau sfioşi. După ce au sfîrşit, diacul şi-a făcut cruce, întorcîndu-se cu faţa spre ră-

sărit. Şi-a şters cu un ştergar de in barba şi mustăţile, oftînd o dată cu mulţumire, apoi i-a îndemnat să-l urmeze.

Au urcat împreună nişte scări înguste şi pieptişe, răspunzînd într-un foişor cu vedere de jur împrejur. Nu-l văzuseră, fiind ascuns în frunziş. Din el cuprindeai cu ochii toate aşezările din preajmă. Treaba asta o puteau face şezînd pe nişte perne moi, aşternute pe jos. De mirare a fost pentru cei doi căpitani o machinărie nemaivăzută, aşezată pe trei picioare înalte. Părea un ochi îndreptat spre cer. De asemenea s-au mirat şi de nişte zapise mari pe care erau închipuite felurite semne diavoleşti. Jumătate oameni, jumătate tauri, berbeci, săgetaşi, porci.

— Zodiece, murmură Mîrzea.

— Precum spui, rîse diacul. Staţi jos, să ne tihnească masa şi vom vedea pe rînd de toate celea. Doar a fost vorba dintru bun început să nu ne mirăm de nimic. Aşa-i, muntene ?

— Aşa-i, domnia-ta !

— Atunci staţi !... Priviţi întîi de jur împrejur. Însemnaţi-vă în minte ceea ce vedeţi, apoi ascultaţi la mine. Eu vă aştept trăgînd puţin fum de iarba dracului. Îmi limpezeşte gîndurile.

Curînd diacul a prins să aştearnă straturi de fum albăstrui şi un miros plăcut de aromate s-a răspîndit din ciubuc. În foişor pătrundeau toate foşnetele rare ale livezii. După-amiaza de toamnă era caldă şi păsăretul se trăsese la umbră. Gheţea simţea o tihnă adîncă, care-i cuprinsese trupul şi sufletul. Şi-a lăsat privirea să-i lunece peste creştetul pometului spre zidurile cetăţii. Acolo năzuiau toate gîndurile lui şi de acolo aştepta dezlegare pentru restriştea satului. Străjile abia se desenau în nemişcarea lor şi turnurile de apărare erau pustii. De aici cetatea părea mai tăcută, mai singură, mai fără viaţă. S-a simţit tras uşor de mînă. Era Mîrzea care-i făcea semn să se uite în partea dimpotrivă. Gheţea a rămas cu ochii pironiţi acolo şi n-a putut înăbuşi un strigăt de mirare. Peste gardul înalt care străjuia biserica păpistăşească se vedeau bine din foişor alcătuirile curţilor acelor oameni închinaţi credinţei şi papei de la Rîm. Biserica se ridica în mijloc, mohorîtă şi oablă ca o cetate nemţească. Avea ferestrele înguste şi alungite ; numai bine să poată adăposti un arcobuzier. Turlele gemene şi semeţe plecau pieptiş spre cer, zidite tot în muchii fără nici o rotunjime în ele. Pe cît era de cenuşie şi de aspră

biserica, pe atît era de minunată grădina. Potici de prundiș mărginite cu straturi de flori tîrzii de toamnă, arcuri de verdeață și boschete, tăpșane cu iarbă, un lac albastru cu ostroave năpădite de trestii pe care erau ridicate chioșcuri, lebede plutind ușor ; toate la un loc încîntau ochii și alinau sufletul.

Ghețea privea vrăjit, cînd pe una din potici se iviră doi oameni. Unul îmbrăcat în portul călugărilor, cu capul ras lucind în soare, celălalt... mai ales celălalt îl îndemna să nu-și mai ia ochii de la el.

— Călărețul de la barieră, îi șopti Mîrzea. El e, îi simt parcă ochii.

Rîsul potolit al diacului îi făcu să privească spre el. Bătrînul își mîngîia barba rar și cu luare aminte.

— Vă mirați de signor Girolamo Estorga ? În veacul acesta al războiului se strîng pe lîngă voievozi și principi săbiile tuturor limbilor. Atît că signor Girolamo mai poartă la brîu o scrisoare de taină cu porunci strașnice de la iezuitul Carilo, sufletul voievodului de la Ardeal. Ar muri de spaimă să știe că și alți ochi au buchisit ceea ce nici Dumnezeu n-are voie să vadă.

Și-a încheiat zisele cu același rîs tăcut și lin.

— Domniile voastre aveți să vegheați în locul sfatului de taină al măriei-sale. Va trebui să fiți surzi și orbi la cele auzite și văzute acolo. Numai ochi și urechi spre neprietenii care ar cerca să-l tulbure. O lume întreagă de noroade care gem sub iatagan își îndreaptă privirile și ruga spre sabia voievodului nostru. Și tot acolo cată hainii. Unii să-și țină mai departe izvorul bogățiilor, alții să agonisească mireni pentru sfîntul de la Rîm, ca acest Girolamo Estorga, călugăr și săbier... Va fi forfotă de iscoade, de soli cu taină sau fără taină. Peste aceste lucruri ale umbrei vrea măria-sa Mihai să aibă putere și minți agere... Ce ziceți, domniile voastre ?

— Ne supunem cu bucurie, diece Nathanail !

— Așa zici tu, limbă dulce ? Dar munteanul ?

— Mie mi-ar fi plăcut mai mult să stau strajă pe lîngă trupul măriei-sale. Pe dreptate și cu sabia goală la mînă...

— Asta o pot face și alții. Se cade ca cei mai de credință să stea aici. Puterea unui voievod nu vine numai de la sabie. Ea se trage și din treburile politichești. Mai ales acum, cînd se bat împărații lumii. Și cînd boierimea veche a locului se

trage mai bucuros către turc decît către pămîntul țării. Va trebui să-i scoatem dinții fără măcar să simtă...

— Pînă una alta, unul din ei a rămas chior !...

— Cine ?

— Biv vel vistiernicul Dan !

— L-ai chiorît tu ?

— Am ajutat pe alții la treaba asta.

Diacul a rămas o clipă pe gînduri, privind din cînd în cînd spre căpitani.

— Te cunoaște și pe tine, limbă dulce ?

— Ba !

— Asta se cumpănește oarecum... Eu mă duc, că am treabă. Rămîneți aici și așteptați-l pe căpitanul Racea. Răspoimîni, măria-sa se unge domn. Mai avem a împlini multe porunci pînă atunci... Luați seama la lumea măruntă care l-a plămădit pe fratele domniilor voastre. De acolo puteți trage multe învățăminte și cu deosebire puteți afla multe taine. Faceți-vă prieteni mici, pentru zile mari. Sînt mai de credință decît oricare alții. Cu învățăturile acestea de început pășiți spre împlinirea zodiacului măriei-sale...

S-a dus cu pașii lui de bătrîn, tîrșîindu-și papucii și lăsînd în urmă întrebări peste întrebări.

Mîrzea se tolănise alăturînd cîteva perne. Din cînd în cînd, un zîmbet fugar îi înflorea în colțul gurii.

Pe Ghețea, toate cele întîmplate de cînd se săltase în șa în fața casei părintești îl munceau, nelăsîndu-i răgaz nici pentru dorurile lui. I se părea că umbra Ancuței răsare din taina gîndurilor și a nopților de acolo de acasă și că se împletește ba cu ochii lui Lambru, ba cu cei ai cneazului. O vedea alergînd pe potica țintirimului și plîngînd pe crucea Cătălinei. Părelnice gînduri și închipuiri care năboiau în clipele astea de hodină, tulburîndu-i liniștea cugetului. Căpitanul Radu Ghețea încercă să fie așa cum fusese ani în șir de cînd se oștise prin străini. Suflet de cremene, neclătinat de nici un vînt al simțămintelor.

Zadarnic.

I se săpase în carne și în inimă satul. Prinseseră cheag toate durerile oamenilor de acolo. Și mai ales spaimele de moartea asta înceată, la care-i făgăduise orînduiala țării. Ancuța roabă ?... Și cneazul ?... Să simtă ei bunul plac al boierului ? Gîrbaciul logofătului ?... Cneazul ?...

Se zbătea să găsească cheia cu care să deschidă înţelesurile lumii în care trăia. De ce sărăciseră ?... Cum se vor putea îndrepta ? Banii. Aurul ! Aici să stea oare toată puterea ?... De bună seamă că la noapte are să-l întrebe pe diac. Poate el va şti să-i deschidă mintea pentru aceste lucruri neînţelese.

Tîrgul ?... Îl simţea hain şi duşman. O lume ascunsă, care se ciocneşte clipă de clipă cu ea însăşi. I se tălăzuiau prin faţă valurile de oameni ai uliţelor... Ce căutau aceia ?... Spre ce liman vîsleau ?...

V

Toamna părea că şuguieşte cu vara şi că se-ngînă una pe alta, cînd zbîrlindu-se Brumărel, cînd îngăduind zile senine şi calde.

Alaiul domnesc ajunsese în vederea străjilor de la cetatea Rusciukului într-o asemenea zi de pace a firii. Părul Maicii Domnului se călătorea alunecînd lin prin văzduhuri. Stoluri, stoluri, prigoriile săgetau înălţimile, vîslind spre ţările lui miazăzi. Capugibaşa, cel ce mergea în fruntea alaiului, şi-a întors calul, punîndu-l în galop mărunt. Ajuns în rînd cu voievodul, s-a oprit în loc, închinîndu-se cu smerenie.

— Allah să-l ocrotească şi să-l binecuvînteze pe măria-ta. Se cuvine să ne tocmim de intrare în cetatea măritului împărat.

Voievodul Mihai a făcut semn de încuviinţare, dînd capul de la stînga la dreapta, după obiceiul turcesc. Capugibaşa s-a închinat din nou, mişcîndu-se spre tabulhana.

Pe loc, muzicanţii au prins a zice, răsfirînd peste cîmpiile şi luncile Dunării cîntecul aspru cu tonuri cînd ascuţite, cînd moi şi pierdute, potrivit cu sufletele închinătorilor lui Mahomed. Auzind cîntecul, alaiul a intrat în tocmeala lui, poruncită de Înalta Poartă, ca să cunoască mulţimile că beyul de la Kara Iflac vine să intre în Scaunul ţării din mila luminatului stăpîn al lumilor.

Se pornise un vîntişor rece, care curgea pe Dunăre spre mare. Aducea cu el miros de mîl şi ape, spărgînd norul de praf ce stăruia deasupra alaiului. Caii călăraşilor valahi tropădau în faţă, răsfrîngîndu-şi nările şi adulmecînd spre răcoarea luncilor. Călăraşii, oşteni de scuteală, erau neguroşi, bine înfipţi în şei, cu mustăţile şi bărbile puse parcă pe harţ. Ţineau între ei steagul voievodului. În spate mergea meterhaneaua. Pămîntenii aveau tobe, trîmbiţe şi buciume. Apoi venea steagul mare, alb al păcii şi supunerii, dat de padişah voievodului, şi cele două tuiuri. Urma curtea alcătuită la Stambul, în mijlocul căreia călărea Radu comisul Florescu, străjuită şi pe stînga şi pe dreapta de cîte doi ceauşi. În spatele curţii, şapte iedeclii împărăteşti duceau cei şapte cai ai voievodului, împodobiţi cu covoare şi pături cusute în fir de aur.

Beyul avea slobozenie să poarte aceşti şapte fugari întocmai vizirilor. Aceasta, pe lîngă altele, ca să i se amintească celui ce cumpărase tronul că este slujbaş prea supus sultanului. Marginile le ţineau olăcarii repeziţi de boier Stroie Buzescu tocmai pentru asemenea nevoie, şi doi satirii[1] împărăteşti. La şase lungimi de cal călărea voievodul Mihai. Îi ţineau armăsarul de sub zăbală doi paici ai sultanului, înmuiaţi în aur şi ceaprazuri. Scările i le purtau doi iedeclii.

La un cap de cal în urmă şi pe partea stîngă, a cinstei, se legăna în şa iskimne-agasi, comisarul împărătesc care-l va aşeza în Scaun, peste cîrtirile boierilor vrăjmaşi, iar în dreapta un sangiak-agasi tînăr, oştean viteaz, ridicat în războiul persienesc la asemenea cinste. El era păzitorul sangiakului, steagul cel mare de domnie dat voievodului.

Aproape de aceşti ofiţeri împărăteşti călăreau scară la scară copiii de casă, trimişi o dată cu olăcarii şi călăraşii de boierul Stroie, caimacamul ţării. În urma acestor copii de casă, paznici ai trupului, fluturau în boarea amiazului cele trei flamuri roşii, ţinute de locotenenţii lui sangiak-agasi, cel din mijloc, avînd semiluna aurită în vîrf. Alaiul era încheiat de tabulhanaua vizirului, care mai călărea în oarecare rînduială. Cu totul în urmă veneau carele şi o mulţime pestriţă de creditori gălăgioşi de toate neamurile. Zarafii tuturor mahalalelor Stambulului, greci şi turci, armeni şi ovrei, se ţineau scai

[1] Ostaşi din garda sultanului înarmaţi cu satîre

de noul bey, cu gîndul să-și răscumpere și împrumuturile făcute domnitorului fugar.

Razele soarelui blînd de toamnă jucau în toate culorile ilicelor și ceaprazurilor osmanliilor, se topeau în fîlfîitul steagurilor și surguciurilor, luceau oțeliu răsfrîngîndu-se din fierul armelor.

Cîntecul tabulhanalei se amesteca cu tropotul cailor, zăngănitul săbiilor și scîrțîitul carelor.

— *Madonna!* Mi-au înfundat urechile cu behăiala asta. Dumneavoastră, cavalere, însă păreți cu totul netulburat.

Cavalerul d'Aubry întoarse fața smolită, desenată în linii fine, spre condotierul Cosma Capponi, zîmbindu-i.

— *Mon dieu!* Dacă starea de leșin în care trăiesc de șase zile o numești calm, fie!... Mă gîndesc că dacă și doamnele acestor domni bărboși care put a usturoi și curelărie vor mirosi aidoma!... Ei bine... atunci?!

Cavalerul d'Aubry ridică umerii deznădăjduit, făcînd un semn în van cu mîna înmănușată în cea mai fină piele de căprioară. Condotierul Cosma Capponi rîse vesel, însă la privirile aspre ale bărboșilor din preajmă conteni, mîngîindu-și visător ciocul încrețit cu fierul.

— După toate zvonurile, par a fi nespus de frumoase senioritele valahe... Și pline de grații!

— Nu cred în zvonuri, *mon ami.* Vreau să văd la fața locului.

— Se va împlini cît de curînd dorința amîndurora... Dar ce v-a făcut, domnul meu, să vă aventurați așa departe de patrie?

Francezul călări cîtăva vreme în tăcere. Apoi surîse ușor italianului:

— Curiozitatea! Am cunoscut acum cîțiva ani un principe al acestei țări îndepărtate, la curtea reginei. Se pare că obținuse grațiile Caterinei de Medicis. Am o amintire de la el. Cavalerul își arătă cu vîrful unui deget o tăietură sub urechea stîngă: Bun spadasin și gentilom desăvîrșit. Nu semăna nicidecum cu urșii aceștia neciopliți... Dar pe dumneavoastră?

— Pe mine?... Dorul de aventură. Hotarele Toscanei au devenit prea înguste pentru sabia mea.

D'Aubry se înclină în șa. Pe fața lui a trecut un zîmbet ușor.

— Admir vitejia și mă închin ei... Atunci cînd ea se îmbină și cu înțelepciunea, mă închin de două ori... Oare nu spuneați că îl cunoașteți pe ilustrul învățat și călător Filipo Pigafetta? Și că ar fi necesar ca acest principe valah să asculte de îndemnurile marelui duce de Toscana?

Cosma Capponi a simțit broboane de sudoare năpădindu-i fruntea sub casca ușoară de argint.

— *Madonna!* Trebuie că ai vorbit cu altcineva, cavalere! Nu-mi plac mîzgălitorii de hîrtie. Eu sînt soldat.

— Scuze, viteazule! Mai bine să privim la acest prinț... Ce spui: pare un adevărat războinic.

Alaiul șerpuia, coborînd într-o vale nu prea adîncă, la o zvîrlitură de săgeată de zidurile Rusciukului. Chiar atunci voievodul rămăsese în coama dealului, privind cu mîna pusă streașină spre depărtările albăstrii de dincolo de Dunăre. Vîntul îi flutura poalele pelerinei și surguciul de la cucă.

— O statuie de condotier, mormăi italianul.

D'Aubry îl privi cu coada ochiului.

„Afurisit mîncător de broaște. Sînt sigur că n-am să te las să faci jocul iezuiților, cum sînt sigur că mă cheamă d'Aubry."

Cosma Capponi îi răspunse cu o căutătură piezișe.

„*Madonna!* Aurul Companiei Levantului se pare că își vîră coada și aici. Al dracului să fie Barton, cu toate reginele din lume. O lovitură de pumnal poate veni de oriunde. De asta poți fi sigur, signore".

Pe meterezele cetății s-au ridicat norișori albi de fum. Apoi s-au auzit bubuituri repetate.

— Par bombarde. Ce zici, domnul meu?

— Mai curînd falconete, cavalere!

VI

Alaiul a trecut prin tîrg, petrecut de ochii prostimii și de mirarea ei pentru aurăria care sclipea în soare. Nu era pentru întîia dată cînd vedeau alai domnesc, intrînd cu falǎ în pămîntul de dincolo de apă. Nici nu va fi întîia dată cînd

vor vedea un bey neguros ca acesta, călătorindu-se la scara vreunui capugibaşa spre Edikulè, locul de ispăşire a celor supuşi. Însă mulţimile se bucură de strălucire şi de cîntecul tabulhanalei. Toată mişuna tîrgului a încremenit aşa cum este porunca, cu mîinile puse cruce la piept şi capul plecat.

Iar cînd alaiul a trecut prin dreptul porţilor cetăţii, căpitanul ienicerilor şi-a aşezat străjile în rînd, dîndu-i cinstea cuvenită numai vizirului, adică slobozindu-şi poalele caftanelor pe care le ţineau prinse în brîu, spre pămînt. Ajunşi la schelă, s-a înfăţişat iarăşi capugibaşa la poruncă.

— Prea fericitule între fericiţi, se apropie vremea rugăciunii. Să conăcim aici, cinstind această cetate a împăratului cu trupul tău luminat. Mai marii tîrgului şi ai cetăţii vor să ţi se-nchine ca unui vecin cu care vor să trăiască în bună pace.

— Dă semn de popas. Să faci aşa ca la noapte să hodinim dincolo de Giurgiu. Să fie gata caicele şi dubasurile. [1]

— Va fi după cum porunceşti.

Mihai a rămas călare, privind peste suliţele călăraşilor şi copiilor de casă care făceau loc de tabără izgonind pe cei cîţiva gură-cască, ce se ţinuseră de urma alaiului. Era o rarişte în luncă, aproape de fluviu.

Cînd a descălecat, ceauşii şi-au făcut strigările, tot alaiul închinîndu-se cu fruntea spre pămînt :

— *Hac teala Padişahmuze Vebei Efendimuze cioc ilar umurler virsum devlet ile cioc iasa.* „Dreptul şi prea înaltul Dumnezeu să dea Împăratului nostru şi voievodului Domnului nostru viaţă îndelungată şi să trăiască ani mulţi fericiţi".

S-au aşternut covoare scumpe de Smirna, s-a ridicat în pripă cortul mare al voievodului. Copiii de casă au rînduit străji. S-au adus narghilele, dulceţuri şi şerbeturi. Curînd berbecii tineri au prins să sfîrîie în frigări, aroma lor petrecîndu-se îmbietor pe la nasurile călătorilor.

Mihai sta lungit pe covor, fără cucă, descins de sabie. Purta părul retezat scurt şi barba rotunjită după moda spaniolească. Ochii mari şi luminoşi îi îmblînzeau trăsăturile aspre şi smolite. Sub mantia voievodală purta coantăş purpuriu cu ceaprazuri de aur, încheiate în nasturi de diamante. Cizme înalte pînă peste genunchi şi pinteni mari de argint.

[1] Barcă de transport cu pînze

Iskimne-agasi, un bătrîn anatolian, cu ochii traşi spre tîmple şi mustaţa rară lăsată pînă la mijlocul pieptului, l-a privit cîtva timp în tăcere. Era îmbrăcat numai în mătăsuri, cu şalvari verzi şi ciubote galbene, aşa cum numai binecredincioşii au voie să poarte în olaturile împăratului.

— Iată-te în pragul raiului rîvnit, măria-ta, glăsui într-un tîrziu.

Mihai a tresărit, îndreptîndu-şi ochii spre el.

— Biet şi sărac rai, effendi.

Iskimne-agasi şi-a subţiat ochii, rîzînd încetişor :

— Sărac ?... Tu vorbeşti de sărăcie ?... Împreună cu capuchihaia Iane puteţi cumpăra tot Stambulul... Nici n-aţi făcut altfel...

— Ţara e săracă. Va fi greu să împlinim haraciul şi mai ales să-i plătim pe creditori.

— Nici n-ai pus piciorul dincolo şi te plîngi. Aşa sînteţi toţi. Făgăduiţi cerul cu stelele, apoi cînd aveţi firmanul, grăbiţi spre agonisită numai în pungile voastre. Dar Allah e sus şi vede.

— Fii fără grijă, effendi. Osteneala dată pînă aici are să-ţi fie răsplătită. A ta şi a celorlalţi oşteni viteji.

— Vorbeşti ca un înţelept. Gîndeşte-te şi la acest paşe al Rusciukului. E mai bine să ai prieteni, decît duşmani. Vorba unui bătrîn ca mine poate să-ţi fie cu priinţă.

— Mai ales cînd o spui la urechea vizirului.

Turcul a rîs tot molcom, bătîndu-se uşor cu palmele peste genunchi.

— Bre ghiaur. Luminile ochilor mei se bucură văzînd şi printre nazarineni oameni ca tine. Vorbele vor fi spuse cum şi unde se cuvine. Ştiam de la început ce om eşti. Acum te las. Vine ceasul rugăciunii. S-a ridicat, închinîndu-se cu mîna la inimă, la buze şi la frunte.

Voievodul i-a privit pe urme, înnegurîndu-se, apoi a bătut din palme. S-a înfăţişat la poruncă un copil de casă.

— Să vină comisul Radu Florescu.

Boierul s-a înfăţişat îndată, semn că stătuse pe aproape şi aşteptase această chemare.

— Stai jos, cinstite comise şi vere ! Avem de pus la cale multe lucruri înainte de a călca în pămîntul ţării.

— Stau bine şi-n picioare, măria-ta ! Se cuvine să păstrăm legea curţii. Nu sîntem singuri.

— Radule — oftă Mihai — am trudit împreună atîta amar de cale. Acum, cînd s-au împlinit toate cîte le-am vrut, mă simt mai apăsat decît oricînd. Glasul voievodului era bărbătesc, împletind în el asprimea cu dulceaţa unor cuvinte meşteşugit aduse.

Comisul Radu Florescu trecuse de întîia tinereţe, fiind bărbat în toată legea. Era mic de stat, dar vînos, cu o faţă năpădită de o barbă încîlcită şi neagră. Avea ochii vii, străjuiţi de sprîncene stufoase. Vorbea repede, îndesînd vorbele unele în altele, fără să răsufle.

— Eşti trudit, măria-ta. Ne închinarăm de atîtea ori la Stambul, că mă dor şi pe mine şalele.

Mihai a surîs, făcîndu-i semn cu mîna la gură :

— Mai aşteaptă !

— Abia mai pot. Mi se întoarseră maţele pe dos de atîta seu cît mîncai pînă acum. Mi-e dor, măria-ta, de vin nou care să sfîrîie în oale de lut. De mireasma luncilor de la Oltenia.

— De copii, nu ?

— Şi de copii, măria-ta ! Şi de toate rosturile pe care ni le spulberă hainul de Vodă Alexandru.

— Au să se îndrepte toate, vere !

— Credem, măria-ta !

— Ce veşti de la caimacamul şi vărul nostru bun, Stroie ?

— Doamna şi coconii te aşteaptă să vii. Măria-sa Nicolae pofteşte sabie şi cal.

O lumină blîndă a licărit o clipă în ochii voievodului, auzind numele fiului său.

— În iarnă împlineşte nouă ani, comise !

— Să-i dea Dumnezeu nouăzeci şi nouă. Ca să domnească peste fiii şi nepoţii noştri.

— Greu, vere !... Au trecut vremurile străbunilor noştri. Mai bine boier şi căpitan în lumea mare, decît bey otoman în ţara ta.

— Îţi stă în putinţă să schimbi starea asta. Ai în preajmă oameni de credinţă. Niciodată boierii olteni nu fură mai tari ca acum. Se pare că şi kir Andronic Cantacuzino are gînduri bune către măria-ta.

— Vorbeşte mai încet, comise ! Pămîntul şi văzduhurile au urechi.

— Nu mă pot deda cu ascunzişuri. Cîteodată îmi vine să fluier şi să chiui de să răsune lumea.

— Aşteaptă pînă ajungi peste Olt.

— Atunci am să fluier a pagubă, măria-ta. Ştii ca şi mine de răutăţile care le făcu hainul de Alexandru.

— Şi satele mele au fost sparte. Moşiile din Romanaţi au rămas sterpe, comise !

— Ar fi vremea să te gîndeşti, vere, cum să adunăm rumînii la vetrele lor şi cum să ne punem ocinile pe picioare. Nu putem să rămînem săraci, şi cei de dincoace de Olt, care-ţi sînt duşmani, să huzurească.

— Ne gîndim şi noi, că ne doare de avutul strîns cu atîta trudă... Cînd ne vom urca în Scaun, vom da porunci să se întoarcă rumînii fugiţi, îi vom căuta cu globnicii şi-i vom scoate şi din gaură de şarpe.

— Ar trebui să-ţi scoţi datoriile numai din Vlahia Mare... Pe noi să ne laşi să ne întremăm. Au să tragă oamenii peste Olt, ca albinele la stup.

Mihai a oftat, privindu-l chiorîş :

— Sînt şi greci cu venituri bune în Vlahia Mare... Nu ne putem pune rău nici cu unchiul Iane, nici cu Cantacuzinii... Aştept ajutor de la ei. Sînt bogaţi şi puternici. Cum bogaţi şi puternici sînt şi boierii vechi munteni... Le-am făgăduit pace...

— Bogaţi şi puternici sînt şi Buzeştii, şi Craioveştii. Îi ai pe Rudeni, pe Floreşti. Toţi îţi stăturăm în preajmă, măria-ta ! Sprijină-te pe noi, cum te sprijinişi pînă acum. Te vom ţine în Scaun cu pungile şi cu săbiile.

— Da !... Mă veţi ţine în Scaun, comise, surîse amar voievodul.

Radu Florescu n-a băgat seamă la acest surîs al vărului său şi la felul cum îi suna glasul. Şi-a scuturat bărboiul în semn de încredinţare :

— Vino lîngă mine, comise ! E bine să simţi aproape inimi tari şi cugete curate.

Boierul s-a lăsat în genunchi, sărutîndu-i mîna.

— Să ai grijă de cavalerii frînci şi talieni. Sînt meşteri la războaie.

— Am !... Par înţăpaţi pe la turul nădragilor... Nu schimbară o vorbă cu noi.

— Nu cunosc nici elina, nici turca.

— Mie frîncul nu-mi place. Prea rîde subțire.

— Ție nu-ți plac decît bărboșii care rîd gros... Acum du-te, comise, și îndeamnă-l pe capugibașa să gătească dubasurile... Noaptea vreau s-o petrecem dincolo.

— Te așteaptă de ieri boierimea de margine și prostimea.

— Cu gîndurile pe care le am eu ?

— Asta n-o poate ști decît Dumnezeu.

★

Mihai s-a trîntit pe covor, întinzîndu-și oasele. Apoi a deschis un sipețel făcut numai din piei de Cordoba ferecat în argint, din care a scos o terfeloagă peste măsură de veche. S-a așezat turcește, trăgîndu-și în față o măsuță de scris din abanos, încrustată cu fildeș, de care nu se despărțea niciodată.

Iacă cele din urmă datorii făcute la Stambul. A dat 5000 de taleri marelui vizir, 1000 de taleri vizirului al doilea, 300 celorlalți viziri. Apoi nisangiului, ceaușilor, beglerbegilor, capugibașilor, agăi ienicerilor, 30.000 de taleri cu totul... Pînă la haraci îi musai să împlinească și pe ceilalți 30 ca să facă 60.000, atît cît a ridicat el darurile la Poartă. Alexandru nu dăduse decît 50.000 de taleri. A muiat pana în călimară, trecînd sub aceste datorii : „Brumărel 5 zile, la cetatea Ruși pentru capugibașa și căpitanul de ieniceri 500 de taleri".

După un vechi obicei, nu închidea catastiful dacă nu-și făcea socotelile pînă într-un ban. Cu cît întorcea foile, cu atît se-nnegura... Fața i se aprinsese și între sprîncene i se săpaseră două cute adînci. Mai avea de dat monastirii Coșuna încă 5000 de galbeni din împrumutul pe care-l făcuse de la egumen, să se răscumpere din mîna lui Alexandru. Buzeștilor le datorează 15.000 de galbeni... De unde are să se plătească ?... Se scîrbise cu totul, scuipînd într-o lature și măcinîndu-și mînia între măsele. A bătut de trei ori din palme. S-a înfățișat vătaful copiilor, Simion.

— Să nu lași pe nimeni la mine. Sînt trudit.

Vătaful s-a închinat, ștergîndu-se ca o umbră. Voievodul s-a culcat pe spate cu mîinile sub cap, privind nemișcat în vîrful cortului.

Într-un cot de luncă, dincolo de locul unde poposiseră oștenii din garda voievodului și de unde se ridicaseră corturile pentru ofițerii împărătești, erau trase carele zarafilor.

Se auzeau chiote, sudălmi, văicăreli în toate limbile Levantului.

— Oi, oi, kir Statake, striga un ovrei deșirat, îmbrăcat într-un caftan răpănos, căptușit cu blană de vulpe, iar pe cap cu o tichie neagră de catifea... Zău, spun drept că nu mă mișc din tîrg. Sînt bătrîn și bolnav. Nu pot să bat drumurile...

— Du-te, isto diavolo puski, Lev. Du-te la dracu tu și tot neamul tău. Ma eu țe să iau ? Răspunde !...

Se certau amestecînd turca cu greaca. Kir Statake era un grec mic și gros ca o butie. Purta caftan negru, stropit pe pîntec de grăsime. În cap, ișlic cît o baniță. În picioare, papuci de safian. Alerga de colo-colo, legănîndu-se ca o rață, vînturîndu-și mîinile groase cu degete boante și late. De la Stambul pînă aici, cîrtitorul de Lev și ceilalți zarafi ovrei nu-i dăduseră pace. Așa că Statake era peste măsură de furios.

— Ma spun, Lev... Nu vezi nița un firfiric din tîrg... Acolo sînt eu. Eu, kir Statake, care am cumpărat caftan de vistiernic cu zețe pundzi : să te duci la Craiova. Îți dau acolo veniturile de la isnafuri.

— Oi, oi, se tînguia Lev, bătîndu-se cu pumnii în piept.

— Oi, oi, se văicăreau și ceilalți ovrei de prin care. Mai erau acolo și foști ieniceri, ieșiți din slujbe, care stăteau nemișcați pe covorașe, sugîndu-și narghilelele. Armeni măslinii la față, care se certau la codîrla unui chervan, din care atîrnau picioarele unui zaraf cît toate zilele, cu un cap cît un dovleac și o pereche de mustăți înspăimîntătoare. Zaraful îi amenința pe cei de jos cu un hanger persienesc.

...Craiova... Tîrgoviște... Pitești... Argeș... Buzău... București... Pădureț... Ilfov... Toate numele de județe și de tîrguri se strigau, oamenii se băteau cu pumnii în piept, părea că dacă Kara Iflac ar fi fost o bucată de mătase ar fi sfîșiat-o cu dinții, trăgînd fiecare spre sine.

Acolo unde stăteau zarafii turci, în mijlocul lor, fuma un bărbat subțirel și înalt, cu un fuior de barbă cănită în negru și pene de cocor la turban. Avea ilicel roșu cusut cu fir de aur și iatagan încrustat cu pietre prețioase. Nu trecea de treizeci și cinci de ani. Și nici bărbat urît nu era. Dimpotrivă... Se uitase pînă atunci la zarafii care se certau, zîmbind pe sub mustață... Cînd larma l-a supărat la urechi, a bătut din

palme... Pe loc, cei ce se certau au tăcut, trăgîndu-se speriaţi spre care. Turcul şi-a scos încet narghileaua din gură, măsurîndu-i pe toţi cu o privire rea.

— Cîini puturoşi ce sînteţi... şacali împuţiţi... Lătraţi fără ruşine. Allah ! Dacă vă mai aud, vă tai limbile... Pe noi ne-aţi întrebat ce vrem să luăm ca să ne acoperim împrumuturile ? Voi i-aţi dat cîinelui de Alexandru ?...

— I-am dat şi eu, scînci Statake.

— Întîi i-a dat Mustafa... Să-ţi bagi bine în cap, grec puturos. Pe barba profetului, vă dau maţele la cîini. Mustafa alege şi ce rămîne luaţi voi, hienelor.

— Da ! Da ! întăriră zarafii turci, clătinîndu-şi turbanele.

— Oi, oi, Mustafa ne lasă cu pungile goale, se căinară ovreii.

VII

— Măria-ta, scapă-ne !...

— Nu mai putem, măria-ta !

— Ia-ne sufletul !... Că pînă şi paiele din bordei ni le iau dăbilarii, turcii şi boierii. Numai suflete mai avem, doamne şi acelea pline de scîrbă şi greaţă.

Erau îngenuncheaţi în faţa cortului domnesc, ridicat pe un gorgan, într-o poiană, dincolo de hotarul raialei Giurgiului. Plete cărunte, cămăşi de in numai petece, desculţi, bărbi aricite şi feţe îmbătrînite înainte de vreme. Printre ei, tot în genunchi, cîţiva boiernaşi de margine. Cu coantăşe ieşite la soare şi la ploi, cu botfori scîlciaţi şi săbii ruginite.

— Vorbeşte drept acest hotnog Vifor, măria-ta, se sumeţi un boiernaş. Iacă, eu şi neamul meu am avut ocină de la Vodă Ţepeş. Scutelnici au fost de biruri pentru slujbele de margine pe care le făceau domniei acei moşi ai mei. Un olac, priveghi la raia, ba puneau şi pieptul cînd voiau să spargă ţara cetele de osmanlîi. Acum plătim dăjdii şi astea poate le-am mai duce, da' nu mai putem de năpăşti şi de gloabe... Ia-mi capul, doamne, dacă vei vrea, da' lasă-mă să vorbesc.

— Vorbeşte, porunci voievodul cu glas surd... Şi spune-mi cum te cheamă.

— Mă cheamă Barbu, măria-ta. Am cumpărat slujbă de vistiernicel în vremea lui Vodă Surdul. N-aş mai fi cumpărat-o, că mă stoarce vel vistiernicul Barbă Albă de am să-mi vînd şi calul. De mă vei chema la oaste, călare, am să viu călare pe sărăcia mea.

Mihai stătea în scaun, cu bărbia rezemată în palmă, privindu-i îngîndurat. După datină, cînd intra voievodul în pămîntul ţării, i se înfăţişau mărginenii să i se închine şi să ţină scaun de judecată.

În tabără ardeau focuri. Se auzeau caii sforăind pe nări şi bătînd cu picioarele în pămînt. Deasupra lor un cer limpede, spuzit de stele. Mirosea a frunze putrede şi a pădure umedă.

— Dacă a sărăcit vistiernicul, care-şi mai făcea parte şi de la noi, întreabă-mă pe mine, măria-ta, cum mai ţiu satul să nu se spargă şi să nu se ducă unde-o vedea cu ochii.

Faţa aprigă a omului se desluşea bine în lumina unui foc.

— Da' tu cine eşti ?

— Vifor, măria-ta ! Hotnog în oastea lui Ion Vodă de la Moldova şi supus închinător la măria-ta... Pleacă-ţi urechea la glasurile noastre şi îndură-te către noi, cum s-a îndurat fie iertatul şi în veci neuitatul Ion Vodă. Atunci nu te-om lăsa, doamne, nici dacă ar veni peste noi toate urgiile pămîntului.

— Ai limba lungă, hotnogule !

— Am, măria-ta. Mi-au lungit-o năcazurile şi amarul.

— De ce nu vă închinaţi unui boier puternic şi bogat ?... răsări comisul Radu Florescu din spatele scaunului domnesc. Vi-ar plăti el dajdiile şi voi aţi munci fără altă grijă...

— Domnia-ta se vede că ăi fi un asemenea boier, rînji hotnogul... La noi, în Călugăreni, n-avem boieri şi nici nu le ducem dorul. Are cetate boier Şerban, la Comana, peste apă. Ni-e destul şi asta.

— Aşa sînteţi voi, cîrcotaşi, mormăi comisul. Duceţi-vă ! Măria-sa îi trudit de drum.

— Şi noi de munci, boierule !... I-am ieşit în cale domnului nostru, ca unii care am auzit de la oameni că măria-sa e plecat spre durerile norodului. Iacă, i le spunem acum, că dacă-om veni la cetate s-ar putea să ne alunge oştenii de la

porţi şi nici fir de vînt şi de suspin să n-ajungă la urechile măriei-sale.

Voievodul a ridicat mîna, făcîndu-le semn să tacă.

— Ce jalbă ai a-mi face, hotnogule ? Ridicaţi-vă în picioare, oameni buni... Aşa !... Grăieşte !

— Jalba nu-i lungă, măria-ta, da-i stropită cu sudoare de sînge.

— Ascult.

— Să nu ne mai asuprească vistieria, decît cu cît ai să porunceşti măria-ta. Să nu mai pună fel şi fel de gloabe şi de biruri, că nu mai avem nimic, doamne. Şi dacă sîntem noi săraci, nici măria-ta n-ai să fii mai bogat, că noi, moşnenii, ce mai umplem vistieria... Lasă-ne să ne tragem sufletul şi dacă la anul va fi roada bună, sloboade-ne la negoaţe către Ardeal. Peste Dunăre n-avem nici un cîştig... Tocmeşte străji prin preajma raialei, că ne calcă păgînul taman cînd stoarcem fagurii, cînd scoatem peştele din baltă şi cînd batem grîul. Asta-i jalba noastră. Dacă gîndeşti c-am fost cu puţina cuviinţă, zic şi eu ca vistiernicelul : taie-mi limba, dar ascultă-mă !

Omul a căzut iarăşi în genunchi, sărutîndu-i poala mantiei. Mihai i-a întins mîna şi buzele crăpate ale hotnogului au atins vîrful degetelor domneşti.

— Duceţi-vă cu Dumnezeu şi lăsaţi-mă cu gîndurile mele. Au să facă strigări prin sate crainici domneşti, cu dajdiile pe care Divanul şi domnia mea are să le pună pe ţară. Acelea să le plătiţi şi nu altele.

Oamenii s-au închinat pînă la pămînt, coborînd gorganul de-a-ndăratelea. Comisul Radu Florescu a ţîfnit pe nări.

— Minţi proaste şi tigve căpăţînoase. În loc să se milogească, mai bine s-ar vinde boierului Şerban. Ar scăpa de datorii şi nu şi-ar mai bate capul cu domnia.

Mihai a tresărit strîngîndu-şi pumnii. Comisul vorbea bine din partea lui. Moşnenii sînt săraci şi împlinesc din ce în ce mai greu dajdiile către vistierie. Asta o ştia el destul de bine, ca unul ce fusese vel ban, şi postelnic, şi vel agă. Dar nu boierilor trebuie să li se-nchine, ci domniei. Domnia are şi ea nevoie de braţe pentru muncă, de sate care să le dăruiască unuia şi altuia, de suliţe pentru slujbe domneşti. Andronic Cantacuzin mai ales asta-l sfătuise la Stambul. Să adune suliţe straşnice şi cît mai multe.

— De ce taci, măria-ta ?

— Mă gîndeam, vere, că mîine ajungem la cetate şi că mi-e dor de-ai mei.

— Te-au ostenit zgîrie-brînză ăştia de boiernaşi cu pinteni ruginiţi şi slabi ca mîrţoagele pe care stau făloşi de crezi că e ceva de capul lor. Şi prostimea asta nesătulă, măria-ta !

— De, comise !... S-ar putea ca boiernaşii să fie credincioşi Scaunului. Cît despre prostime, are şi ea un suflet al ei... Să mergem, că s-a lăsat frig...

— Să-i pui la ascultare pe clonţoşi, vere !

— Cumpăna se apleacă acolo unde-i talgerul mai greu, comise !

VIII

Iskimne-agasi mormăise în barbă aflînd că, după poruncile beyului, sînt stricate rînduielile alaiului. Mai apoi înălţase din umeri, lăsîndu-se în voia lenii şi gîndurilor, călărind la trap cînd beyul mergea la trap, lăsînd calul la pas cînd celălalt mergea la pas.

Mihai silea la drum, repezind cînd şi cînd poruncă către hotnogul călăraşilor să iuţească paşii. Călărea singur, măcinîndu-se în gînduri. La cîteva lungimi de cal, scară la scară, veneau cei trei căpitani, trimişi de către diacul Nathanail să-l întîmpine pe voievod.

— De ce-i mînios măria-sa, frate Racea ?

— Ştiu şi eu, Radule ? S-a-nnourat după ce i-au ieşit sătenii de la Călugăreni cu pîine şi sare pe năframă şi cu ochii în lacrimi. Asta am văzut-o bine.

— Poate l-au ruşinat şi satele arse ?...

— Poate !... Cu ce suflet se suie în Scaun cînd îşi vede moşia pîngărită ?

— E greu pentru inima lui aprigă.

— Greu, Radule !

Caii gîfîiau, aburind a sudoare. Voievodul n-a slăbit goana pînă nu s-a aşezat soarele în capul cerului. Atunci s-au tras la umbra codrului, slăbind chingile şeilor şi mîncînd din traistă, culcaţi prin tufe. Însuşi măria-sa n-a poftit decît o

bucată de pastramă şi pîine. Căpitanii se îndestulau stînd lîngă picioarele lui, avîndu-l între ei pe comisul Radu Florescu. Nu îndrăznea nici unul să tulbure gîndurile domnului lor... Numai comisul a-ndăluit la vorbă...

— Povestea acasă tata de ieşirile de altădată ale voievozilor la vînătoare au la vreun praznic. Au la o sfîntă monastire. Ieşea ţara înainte şi măria-sa ţinea scaun de judecată. Se făceau praznice şi ospeţe. Băteau clopotele vestind pînă-n munte petrecerea stăpînului. Era sărbătoare în cugetele pămîntenilor în acea zi de slavă.

Mihai ascultase toată predica comisului, fără să-şi ridice ochii. Apoi, cu glas aspru :

— Nu mai pune sare peste rană, vere ! Ne-a ieşit şi nouă ţara întru cinstire. Cu pustiu şi cu miros de fum de la pîrjoluri.

— Semn că domnia nouă va sta în zodia războiului, măria-ta, spuse Gheţea.

— De unde cunoşti zodiecele, căpitane ? Te ştiam mai meşter la sabie, decît la trebile cărturăreşti.

— De la diacul Nathanail, măria-ta !

— Poftesc să ştiu ce mai spune acel iubit al nostru.

— Vorbea de o cumpănă a dreptăţii pe care o ţin în mînă voievozii. Şi de o cale luminoasă peste veac, pe care o deschid măriile-lor cu sabia, cătînd să plece acea cumpănă spre slobozenia norodului...

Gheţea vorbea şoptit, cu o căldură pe care cei aproape lui nu i-au cunoscut-o pînă atunci. După ce-a încheiat, au stat toţi cu sufletele la gură şi privirile aţintite pe faţa aceea muncită şi săpată în şanţuri, pe care o doreau limpede şi veselă. Avea şi puterea asta voievodul. Anume, cînd îl apucau gîndurile se pierdea în ele uitîndu-şi parcă de sine şi de cei din jur. Gheţea mai ales cunoştea această putere. Învăţase să cunoască şi că măria-sa poate ieşi din acele ape în clipă, prinzînd orice zgomot sau freamăt al pădurii. În pădure, cînd călăreau în pribegie, se apropiase căpitanul de măria-sa, cătînd să-i înţeleagă dorinţele numai după un semn.

— Comise, dă poruncă de plecare. Tu, căpitane, veghează deopotrivă la sabie şi la zodiecele şi înţelepciunile diacului. Îmi plac asemenea vorbe. Dar numai atunci cînd se pot face fapte. Să mergem !

Au călărit în vremea aceea de toamnă, cu rînduială ostăşească, după porunca voievodului. Boierii şi boiernaşii de margine au intrat în rînduri, cu slugile armate în spatele lor. Nu mai erau nici care cu bagaje, nici căruţe cu creditori şi zarafi. Plecaseră cu mult înainte, limpezind locurile de ţipetele lor.

Dincolo de Copăceni, cale de cîteva poşte, au dat peste un car înconjurat de zarafi ovrei. Era tras la marginea drumului şi zarafii ţipau bătîndu-se cu pumnii în piept.

— Ce-i ? tresări din gînduri voievodul. A strunit calul lîngă car. Răsturnat pe spate, cu ochii daţi peste cap, galben, Lev cămătarul zăcea cu un hanger înfipt în gîtlej. Voievodul l-a privit, muşcîndu-şi buzele. Zarafii se agăţaseră de scările şeii, de cioltar, văitîndu-se, căindu-se, ocărînd. „Mustafa, Mustafa“, strigau ca scoşi din minţi. Iskimne-agasi şi-a tras iataganul din teacă, izbindu-i cu latul pe unde apuca.

— Să mergem, beyule !... Ai să plăteşti cîteva pungi mai puţin.

Mihai a dat pinteni.

— Au început să se sfîşie fiarele, scrîşni Racea la urechea lui Gheţea. Peste cîteva zile au să năvălească ca lăcustele peste ţară.

★

Pe la ceasul al patrulea al după-amiezii, alaiul a urcat dealul Văcăreştilor. Acolo aştepta curtea în frunte cu boier Stroie Buzescu. Cînd s-a ivit alaiul, au prins să bată clopotele Bucureştilor. Şi au venit ca dintr-o depărtare bubuiturile pivelor de la cetate. Soarele cădea pieziş pe creştetul codrilor, întorcîndu-se în mii de sclipiri din bogăţia straielor curtenilor, din oţelul suliţelor şi săbiilor, din cusăturile cioltarelor cu care erau închingaţi caii pe sub şei. Fluturau lin steagurile mari ale oştilor şi prapurele boierilor. Se zbăteau steguleţele roşii de la suliţele călărimilor. Caii băteau în loc, înălţînd capetele şi ciulind urechile. În stînga oştilor se înşiruiau isnafurile meşteşugarilor şi neguţătorilor. De acolo venea un zumzet de roi.

— Simt că mă cutremur, fraţilor ! Parcă văd oştile lui Mircea Bătrînul ! şopti Gheţea pe cînd urcau dealul.

— E multă falǎ şi bărbăţie sub chivăre. Atît că bărbile curtenilor cată ciufulite. Li se vor tăia ghearele şi simt ei asta, răspunse tot şoptit Racea.

Cînd alaiul domnesc a ajuns la loc potrivit, a ieşit în faţa isnafurilor judeţul Stan, urmat de cei doisprezece pîrgari. Călcau rar, măsurat, cu bărbile în piept. Judeţul Stan purta caftan blănit cu guler din blăni de veveriţă, toiag cu măciulie de aramă şi la brîu pecetea oraşului. În mîini ţinea ştergar alb de in şi pe el pîine şi sare.

— Să fii binevenit în Tîrgul de Scaun, măria-ta ! Cu mult dor te-am dorit şi multe aşteptăm de la tine, ca de la unul ce bine cunoşti năcazurile noastre. Să trăieşti la mulţi ani !

— Să trăieşti la mulţi ani, măria-ta ! răcniră isnafii, închinîndu-şi prapurele către picioarele calului domnesc.

Pe cîţi nu-i cunoştea Mihai !... S-a uitat în ochii judeţului cu privirea lui ageră şi i-a zîmbit. Apoi i-a dat dreapta să i-o sărute.

Mare cinste pentru judeţ, şi Stan abagiul nu era prost să nu dea mulţimilor prilej de vorbă şi şoapte. Aşa că şi-a netezit barba şi mustăţile, şi cu multă evlavie şi încet a sărutat, ţuguindu-şi buzele, acea mînă din osul lui Pătraşcu cel Bun. Ş-au sumeţit şi meşterii din rînduri, uitîndu-se făloşi la oşteni. Atunci boierul Stroie Buzescu, care strîmbase nasul cînd l-a văzut pe judeţ trecîndu-i înainte, şi-a umflat bojocii, dînd poruncă. Avea boierul un glas puternic, care răsuna ca un bucium peste capetele oştilor. Seimenii s-au înţepenit pe picioare, întinzînd braţul drept, în care ţineau sîneţele. Călăraşii au întors ochii spre voievod. Boier Stroie Buzescu şi-a pus calul în goană măruntă, aproape să-i calce în picioare pe pîrgari, făcîndu-şi loc spre Mihai, cu sabia trasă. Avea boierul un cal negru, voinic, cu picioarele ţapene, să poată duce trupul dumisale. Nu era gras, dar era legat cît trei oşteni bine zidiţi. Se purta în chivără suflată cu aur la care flutura panaş alb, uşor ca spuma. Peste coantăş avea petrecută lorică argintată. În picioare — cizme moi, răsfrînte la şolduri. Calul era gătit numai în mătăsuri cusute în fir şi frîiele ferecate cu argint. Străfulgera soarele în bogăţia straielor acestui oştean. Privea drept spre voievod şi avea lacrimi de bucurie în ochi. Părea blînd la înfăţişare, fiind alb la faţă, cu ochii albaştri şi barba bătînd uşor în roşu. Şi-a ridicat calul pe două picioare, apoi s-a închinat către Mihai.

— Măria-ta, Cetatea de Scaun stă la poruncă, precum e datina.

Mihai a ieşit din alai, trecînd la pas prin faţa călărimilor. Lîngă steagul întîiului stol de călăraşi stătea înfipt în şa, cu pletele aurii scăpate de sub cuşmuliţă şi revărsate pe umeri, învestat în ceapcîn roşu ca para şi încins cu săbioară, măria-sa Nicolae Pătraşcu, coconul voievodului. Lui Stroie Buzescu i-a mijit un zîmbet sub mustaţă, văzîndu-l cît de falnic căta spre tatăl său. Iar lui Mihai i s-a înseninat faţa, împingîndu-şi calul spre flăcăiaş. Dar în clipă a încruntat sprîncenele, hărţuind armăsarul în zăbală şi trecînd mai departe.

Oştenii se închinau domnului, cu capul. Din cînd în cînd, voievodul mai trăgea cu coada ochiului spre steagul de călăraşi, acolo unde coconul aproape că se pierduse printre trupurile zdravene, fiind acoperit de mustăţile şi bărbile acelora.

După ce s-a isprăvit această scurtă cătare, s-a alcătuit alaiul pentru intrarea în tîrg. Au trecut în faţă stolurile de călărime, fiecare cu steagul în frunte şi cu căpitanii de-a stînga şi dreapta steagului.

După călărime veneau cei şapte cai, apoi singur, în urma lor, coconul domnesc. La alaiul vechi, aşa cum plecaseră din Stambul, s-a mai adăugat în spatele voievodului spătarul Radu, care ducea pe spate spada cea mare a voievozilor descălecători. Purta coif bătut în nestimate şi strai aurit. Mai în spate şi pe dreapta veneau comişii, iar pe stînga, în rînd cu ei, postelnicii. Vel postelnicul Manta ţinea în mînă toiagul argintat, semnul boieriei sale. Pe trei rînduri veneau bulucbaşii şi căpitanii bătrîni ai oştirii. Cei mai vîrstnici — mai aproape de măria-sa, cei mai tineri — mai departe. Aici călărea în frunte Stroie Buzescu şi Ivan aga, căpitanul de călăraşi, alt prieten al măriei-sale.

Urmau seimenii, care călcau cu străşnicie, cunoscîndu-se a fi oşteni de meserie, apoi turcii cu Sandgiak-alemul [1] împărătesc, tabulhanaua şi boierii aşezaţi pe boierii, străjuiţi pe margini de armaşi, mazîlii şi la urmă isnafurile neguţătorilor şi meşteşugarilor.

★

Căpitanii ar fi trebuit să stea în rîndul bulucbaşilor oştirii, dar Racea le-a făcut semn cu capul şi cînd alaiul s-a mişcat,

---

[1] Steagul de domnie dat domnitorilor cînd se făcea investitura de către Misalem-aga, paznicul steagurilor împărăteşti

şerpuind cu flamurile, penele şi panaşele în vînt, ei şi-au vîrît caii între boierii divaniţi şi mazîli.

Tabulhanaua începuse să cînte, acoperind cînd şi cînd tropotele cailor şi zăngănitul armelor. În rîndul întîi al boierilor mazîli, călărea biv vel vistiernicul Dan. Gheţea şi-a strunit calul lăsîndu-l să treacă, apoi şi-a găsit loc în spatele lui. Racea şi Mîrzea s-au dat pe aproape, ciulind urechile în toate părţile să prindă ceva din zvoana de şoapte strecurate de la o barbă la alta.

Radu Gheţea a putut să vadă, în răstimpul acela scurt, faţa Danului. Era slăbit ca şi cum jarul ce-i stăruia în ochiul stîng îl arsese pe dinăuntru. Nasul i se coroiase mai mult şi fruntea părea mai boltită sub căciuliţa de jder. Nu se uita în stînga, nu se uita în dreapta. Ochiul teafăr îl ţintise pe steagul mare al voievodului, care se vedea bine peste capul alaiului. Ţinea fălcile încleştate şi părea că nu trăieşte decît ca să vadă acel semn de domnie al duşmanului său.

Mazîlii şi boiernaşii din stînga şi dreapta lui Gheţea au mistuit în ei întrebările, pînă au ajuns la Crucea de Piatră a Armeanului. De acolo n-au mai putut ţine nimic, răsuflîndu-şi vorbă şi bîrfă după obiceiul locului.

— Domnia-ta, eşti venit cu voievodul ? îl întrebă un om mărunţel care-i călărea în stînga.

— Ba ! Sînt boiernaş de prin părţile Buzăului, îi răspunse Gheţea.

— Aşaa ! Atunci e bine, s-a bucurat mărunţelul. Putem răsufla oleacă, printre răii şi hainii aceştia. Eu am o sfoară de moşie pe lîngă raiaua Brăilei, hotar în hotar cu biv vel vornicul Chisar, Dumnezeu să-i dea sănătate.

— Să-i dea ! întări Gheţea. Că şi pe mine m-a scos de la mare nevoie, cînd voia să mă bată peste fălci răul de Stroie Buzescu, cît a ţinut căimăcămia ţării.

— Ssst ! roti cel mititel ochii, alăturîndu-şi calul de al lui Gheţea... Nu vorbi aşa de tare, că ne pot auzi hainii. Se zice că e plin tîrgul de iscoade ale acestui nou voievod. Şi că a dat poruncă încă de la Stambul să-i ferece în obezi pe toţi boierii lui Alexandru Vodă şi Ştefan Surdul. Noroc că n-am rîvnit la asemenea boierii.

— Ce spui domnia-ta, boierule ?... Să fie oare aşa de duşman ?... Văd că Divanul lui Alexandru Vodă e în păr şi că spătarul îi duce spada cu multă fală.

— Ascultă ce-ţi spun ! Se vede că te-ai răzleţit de lume prin părţile Buzăului.

— Asta nu pot să zic că nu-i aşa. Ai buni ochi, domnia-ta !

— Hi, hi, hi, rîse omuleţul veselindu-se.

Avea o faţă ascuţită de şobolan şi ochi piezişi, veşnic neliniştiţi.

— Da, da. Este precum spui. Sînt dat bine cu unsorile vieţii şi cunosc la oameni. Iacă pe bărbosul cela, făcu el arătîndu-l pe Racea. Pun mîna în foc că-i duşman voievodului şi ţăranilor celora de olteni, pe care i-a adus cu el.

— După ce cunoşti, boierule, asta ? Spune-mi şi mie ! Poate să-mi fie de folos.

Boiernaşul s-a sumeţit în şa, încreţindu-şi fruntea :

— Iacă cum scuipă cînd priveşte spre boier Stroie. Şi cum vorbeşte tainic cu clucerul Vintilă, omul vornicului Chisar.

— Care-i ?

— Acela uscat şi adus de spate !

— Aşa ! Cela de se uită mereu înapoi ?

— Da ! Da !... Are acest nărav clucerul Vintilă. Încolo, om care cunoaşte toate dedesubturile. Se vede că se mărturiseşte cu bărbosul.

— Să deie Dumnezeu ! Va să zică mai sînt oameni cumsecade pe pămîntul acesta !

— Sînt, boierule ! A mers veste prin părţile noastre că oltenii ar rîvni la moşiile de dincoace de Olt şi că voievodul acesta născut dintr-o căţea are să le împlinească poftele... Da' ce-ai, domnia-ta, de te trec apele ? Eşti bolnav ?

Auzindu-l cum vorbeşte, Gheţea îngălbenise. Ar fi vrut să-l strîngă de beregată. S-a stăpînit cu greu, răsuflînd adînc.

— Da, sînt oleacă bolnav. Mă îneacă praful şi mă bate soarele. Da' îmi trece.

— Dacă la noapte n-ai gazdă, e plin tîrgul de forfotă, încît boierii au trebuit să ridice corturi ca să aibă unde sta, atunci te găzduiesc eu. Stau la hanul lui Manole Cap-Lat, în Tîrgul de Sus. N-ai să ai nici o sminteală, că hangiul e omul boierului Dan. Şi boierul e în bună pace cu ceauş Haviz. Ai auzit de el ?

— Auzit !... Îţi mulţumesc pentru cinste. Dacă n-am să găsesc nişte prieteni, atunci am să mă bucur de poftirea domnieitale. Dar de cine să întreb, boierule ?

— Să întrebi de vornicelul Ştefan. Sînt bine cunoscut la hanul lui Manole Cap-Lat. Are hangiul o nevastă... vornicelul Ştefan închise ochii, trecîndu-şi limba peste botul de şoarece.

„Pocitanie, gîndi Gheţea. Bine că nu s-a nimerit Racea prin preajmă, că-ţi scutura spinarea". Apoi surîzînd galeş :

— Şi de bună seamă că te iubeşte...

— Ţţ, făcu vornicelul. Asta nu se poate spune încă.

Gheţea lua seama şi se bucura că Racea se alăturase de omul acela al vornicului. Îl căuta din ochi pe Mîrzea, dar căpitanul intrase ca-n pămînt.

Acum alaiul trecuse Dîmboviţa şi ţinea Drumul Beilîcului, ca să răspundă în Uliţa Mare la biserica de jurămînt, unde-l aşteptau pe voievod mitropolitul şi înalţii arhierei ai ţării. Ieşise şi tot tîrgul la vedere, îmbrăcat în strai de sărbătoare. Băteau des clopotele, astupînd ţipetele tabulhanalei.

IX

Cavalerul d'Aubry îşi răsucea mustăcioara, privind cu plăcere la tîrgoveţe. Îşi trăsese calul spre marginea şirului, urmat de Cosma Capponi. Voise să iasă din alai, dar un armăşel îi proptise buzduganul sub nas, făcîndu-i semn cu barba să se astîmpere.

— Dacă n-am fi aici, l-aş învăţa cum să se poarte cu un nobil, mormăi frîncul.

— Stăpîneşte-te, cavalere !... *Madonna !* Aceste signorine întrec aşteptările. Ce buze rumene, ce trupuri pline de făgăduinţi. Ei, ce spui ? Mai te îndoieşti de ceva ?

— Drace ! Am început să mă îndoiesc de mine însumi. Credeam că numai la curtea Franţei se poate vedea adevărat fast regal. Dar barbarii aceştia sînt mai bogaţi decît îmi închipuiam. N-am văzut atîtea nestemate încă nicăieri.

— Lasă fastul ! Ce spui de femei ?

— Frumoase. Ale noastre sînt mai delicate.

— Însă cred că aici vom cunoaşte adevărata voluptate. Se uită la noi cu destulă gingăşie. *Madonna,* mă simt nou născut.

Cosma Capponi îşi juca armăsarul prin faţa tîrgoveţelor, care rîdeau fără ruşine, alintîndu-se şi trimiţîndu-i sărutări cu vîrful degetelor.

— Numai să nu miroasă a usturoi, strîmbă din nas d'Aubry.

— Chiar dacă ar fi aşa. Poţi să treci peste asta de dragul unor asemenea ochi. Frîncul se schimonosi din nou cu dezgust : „Să te duci la dracu' ! Simt că din clipă în clipă mîncătorul acesta de pisici mă indispune mai mult. Dacă n-ar fi banii cu care să-mi răscumpăr castelul, l-aş lăsa baltă pe Barton, cu toată compania lui levantină şi m-aş întoarce". Apoi către Capponi :

— Ascultă, condotiere. Toate sînt bune, dar unde o să stăm ? În afară de speluncile astea ordinare şi fortăreaţa asta dărăpănată, nu văd nimic mai ca lumea.

— Răbdare, răbdare ! Poate se va îndupleca vreo signora să ne găzduiască. Viaţa începe să fie frumoasă, cavalere ! Nu-mi pare rău că am plecat din scumpa mea Toscana.

— Ghitara ţi-ai luat-o ? S-ar putea ca acestor doamne să le placă şi altă muzică în afară de behăiturile pe care le-am auzit pînă acum.

— Să plec la drum fără ea ? Ce condotier poate fi acela care rîvneşte numai la gloria săbiei ? Deopotrivă mă încîntă şi gloria cu care te încununează dragostea.

— Iată un punct de vedere comun, domnul meu ! Sper să ne disputăm cununa de lauri a învingătorului în acest duel al inimilor.

— *Con piacere,* signore.

— *En garde, mon ami.* Am servit în corpul muschetarilor şi, crede-mă, cunosc regulele artei.

— Vom vedea... Vom vedea pînă la urmă, rîse Cosma Capponi din inimă. Aa ! Dar uită-te, domnul meu ! O biserică catolică. *Madonna,* încep să mă simt din ce în ce mai bine.

D'Aubry îi aruncă o privire piezişă, citind în prefăcuta mirare a condotierului. Prea cerceta curios zidurile şi poarta, semn că nu pioşenia îl îndemna s-o facă.

Alaiul se oprise în loc, călărimile așezîndu-se pe o parte și alta a uliței, din poarta bisericii pînă-n Poarta de Jos a Curții. Pedestrimea s-a înșiruit în curtea bisericii de jurămînt a Bălăcenilor. Toți turcii din alai au rămas în uliță, așteptînd ieșirea voievodului de la slujbă. În tinda bisericii aștepta mitropolitul, înconjurat de arhierei. Era bătrîn mitropolitul Mihail al Ungro-Vlahiei. Avea barba albă, lăsată pînă la brîu.

Mihai a descălecat, punînd piciorul pe piatra tocită în curgerea sutelor de ani de voievozii țării, care s-au perindat pentru ungerea lor cu sfîntul mir. Străjuit de spătar și de vel postelnicul Manta, s-a înfățișat mitropolitului, care i-a dat să sărute crucea și evanghelia. Apoi, urmat de boieri, a intrat în biserică. Descălecaseră și căpitanii, făcîndu-și loc cu coatele și pătrunzînd în umbra deasă, luminată de făclii mari, din ceară parfumată. Biserica de jurămînt era din lemn, afumată și înnegrită de vreme. Îi aducea aminte lui Ghețea de biserica din Cremenari. Aceea însă era săracă și gîrbovă, pe lîngă aurăriile care străluceau aici. Candele bătute în pietre prețioase și lucrate în filigran de aur și icoane ferecate în argint stăteau în locul sfeșnicelor cioplite în lemn și icoanelor cu sfinți slabi și șterși de buzele credincioșilor de acolo, de acasă. Pluteau sub bagdadia de grinzi straturi subțiri de tămîie.

— Unde e Mîrzea ? întrebă Racea, apropiindu-se de urechea lui Ghețea.

— Nu știu ! L-am văzut o clipă prin preajma Danului. La urmă nu l-am mai văzut.

— Ia seama, frate ! Am ajuns clipa de mult visată. Măria-sa se unge domn.

Ghețea s-a rezemat de un stîlp, închizînd ochii pe jumătate, lăsîndu-se purtat de sfințenia clipei.

Mihai pășea drept, cu pași rari prin mijlocul bisericii. Pintenii zăngăneau moale, pardoseala fiind acoperită cu covoare. S-a dus drept la ușa împărătească, sărutînd icoanele, apoi a-ngenuncheat, rezemîndu-și fruntea de sfîntul pristol. În lumina neîndemînatică și palidă a lumînărilor, trăsăturile lui bărbătești se adînciseră, vădind toată asprimea și tăria gîndurilor ce-l frămîntau.

S-a apropiat mitropolitul abia ducîndu-și anii. I-a pus omoforul pe cap, apoi, cu glas tremurat, dar adînc, a citit rugăciunea de încoronare a împăraților pravoslavnici. Cuvintele rugăciunii pătrundeau în sufletele celor din biserică, potrivindu-se fiecăruia după cugetul lui. Radu Ghețea plutea pe apele fără tină ale unei credinți izbîndite. Nu mai vedea pe nimeni în afară de voievod și mitropolit. Glasul lui Racea l-a făcut să tresară.

— Uită-te la boier Dan și la vornicul Chisar.

Cei doi boieri, cu toate că stăteau fiecare la locul lui în biserică, departe unul de altul, aveau întipărite pe față aceleași gînduri. Ghețea s-a-nfiorat strîngînd mîna pe straja săbiei.

— Parcă-i un erete gata să se repeadă.

— Mai curînd un lup turbat și flămînd, spuse Racea.

Ochiul Danului scînteia, ațintindu-l pe voievod. Vornicul Chisar își mesteca în măsele vrăjmășia. Cînd mitropolitul l-a uns cu sfîntul mir, Danul a făcut un pas înainte, cu mîna pe jungher. A tresărit și Ghețea, călcînd spre el. Racea l-a tras înapoi cu repeziciune.

— Stai !... E prea viclean să facă ceva acum. Privește la măria-sa. Lasă lupii să-și sticlească ochii.

Mihai se ridicase, sărutînd iarăși icoanele. A venit apoi în mijlocul bisericii. Atunci s-au ivit din altar doi episcopi, purtînd pe o pernă de mătase coroana care a strălucit pe capetele vechilor voievozi din neamul lui Basarabă... Mitropolitul Mihail a luat-o cu mîinile lui uscate de vreme, a sărutat-o cu ochii închiși, apoi, ridicîndu-se pe vîrfuri, a potrivit-o pe capul noului uns al țării. Coroana de aur, bătută în nestimate, a fulgerat adunînd în ea toată lumina bisericii. Protopsaltul mitropoliei, vestit în tot Levantul pentru glasul lui minunat, a început să cînte „Cade-se să te fericim". Mitropolitul l-a luat de subsuoara dreaptă și vel postelnicul Manta de cea stîngă, urcîndu-l în Scaunul domnesc. În acea clipă s-au slobozit pivele și au sunat trîmbițele oștirii.

Lui Ghețea i-au dat lacrimile și cînd le-a șters cu mîneca coantășului, l-a văzut și pe Racea făcînd același lucru. Căpitanul n-a știut cînd s-a terminat liturghia. S-a simțit purtat de

Racea și l-a mîngîiat lumina lui soare-apune, care învăluise oștirile și norodul în ape de purpură.

Neguțătorii, meșterii și tîrgoveții se înghesuiau să-l vadă pe acest voievod, care în zilele lui neguțase alături de ei pe toate drumurile Levantului.

Cînd s-au ridicat în șei, Racea l-a strîns de mînă pe Ghețea, făcîndu-i semn cu capul spre uliță. Chiar în spatele primului șir de călărași se strecurase Căliman Ciungul, starostele calicilor. Avea straiele cuviincios potrivite și ochii ațintiți pe fața voievodului. Din schimonoseala care-i stricase obrazul în noaptea cînd l-a cunoscut Ghețea nu mai rămăsese nimic. Stătea acolo între oșteni, drept ca la cătare.

— Sărmanul, mormăi Radu. Poate-și aduce aminte de zilele lui bune, cînd era căpitan, cum spuneai.

— Asta nu-l împiedecă ca deseară să se tăvălească cu Axinia Surda. Ia uită-te, frate !... Calicimea se ține de cuvînt.

Ghețea și-a rotit ochii peste mulțime. Abia atunci a cunoscut numărul calicilor. Tot la trei, patru tîrgoveți, era și un calic. L-a văzut și pe Orb, și pe Gură Stricată, și pe Fulgeratu, și pe Nichita Gușatul. Viermuiau printre oameni, întinzîndu-și ranele la vedere și cerșind milă. Ghețea s-a bucurat cunoscînd în foiala lor o anume taină.

Alaiul intrase pe poarta cetății și Racea cu Ghețea au dat pinteni, strecurîndu-se o dată cu șirurile din urmă. În curțile palatului stau trase, spre cămările doamnei, carîtele jupîneselor care veniseră să se închine după datină.

— În partea ceea e zălogită inima lui Vasile, făcu Ghețea arătînd cu capul spre carîte.

Racea mormăi ceva, nu prea cuviincios, în barbă :

— Lasă-le în pace ! S-au dus să ia seama la felul cum e îmbrăcată doamna Stanca și jupînița măriei-sale, ca apoi să clevetească un an. Să deschidem ochii și urechile prin odăile palatului.

Au legat caii la belciugele din fața cămărilor gărzii, apoi, făcîndu-și loc, au urcat în pridvor, înghesuindu-se pe lîngă străji. Cei înghesuiți, boierii divaniți și mazîlii, se uitau ponciș la asemenea necuviință, dar Racea le surîdea atît de nevinovat, încît bărbile zbîrlite și puse pe harț își veneau în fire, iar privirile încrucișate se luminau, căutîndu-și mai departe de treabă.

S-au tot tras pînă în hora mare a palatului, unde stătea de strajă cu copiii de casă vătaful Simion. Părea că Racea cunoaște bine palatul, deoarece se descurca cu ușurință. Ajunseseră lîngă niște perdele de brocart, care cădeau în falduri grele pînă-n pămînt. În fața perdelelor se afla un stîlp gros de lemn, lucrat cu înflorituri măiestrite. Era acolo un cotlon de umbră, ferit de vederea celor din sală.

XI

Spătăria mare, locul de Divan și sala Scaunului, era mai mult lungă decît lată și lumina sîngerie a apusului pătrundea prin ferestre înalte cît jumătate din perete. Tavanul era zugrăvit albastru cu stele. Ușile grele, dimpotriva Scaunului, erau date în lături și Ghețea a văzut scînteind vîrfurile poleite ale sulițelor străjilor.

Mihai se apropia dus de subsuoară de iskimne-agasi. În spate, veneau boierii veliți în rînduri de cîte trei, apoi ceilalți boieri și peste capetele lor căpitanul a văzut chivărele bulucbașilor, ale oamenilor de oaste și cușmele staroștilor de isnafuri.

Voievodul a rămas la picioarele tronului.

Încet, spătăria mare s-a umplut de bărbi, de caftane, de chivăre și zale. Cu multă cuviință, au intrat județul, pîrgarii, staroștii și neguțătorii. Ghețea nu-i cunoștea pe nume, însă își arătau starea prin bogăția straielor și a pietrelor scumpe, care luceau pe cîțiva din ei.

Era o zvoană de glasuri înăbușite și de trupuri ce se foiau. L-a căutat din ochi pe biv vel vornicul Chisar și nu l-a găsit. Pe la mijlocul sălii, drept și aprig, stătea Danul. Ghețea a strîns sabia, pipăindu-i tăișul cu buricul degetului mare. Răceala oțelului i-a făcut bine, limpezindu-i privirea. A văzut, alunecînd pe nesimțite lîngă Dan, pe unul dintre neguțători. I s-a părut că schimbă vorbe și a rămas cu ochii pe el ca să și-l tipărească bine în minte. Vel logofătul Mitrea a bătut de trei ori în podea cu toiagul aurit și zumzetul din spătărie s-a potolit pe loc.

Iskimne-agasi a scos cu mişcări încete hinchim fermanul[1] din sîn, dîndu-l spre citire lui divan effendessi, un turc sfrijit, cu priviri rele, care stătea la curte numai pentru trebile cu Poarta ale voievodului. Divan effendessi s-a ploconit către voievod, a sărutat pecetea împărătească, şi-a dres glasul, apoi a prins să citească, cîntînd parcă pe nas, întărirea sultanului. Gheţea n-a ascultat cuvintele de ameninţare şi nici sfaturile acelui prea puternic „părinte" al ţării. Colinda cu privirea peste feţele boierilor, cercînd să le dezlege taina gîndurilor în acele clipe de vălmăşag, de dorinţe şi de patimi.

A cunoscut rangurile celor trei boieri veliţi, pe care-i vedea după semnele ce le purtau. Trebuie să fi fost vel banul Craiovei cel cu toiag aurit şi ceilalţi doi vel vistiernicul şi vel paharnicul, căci nu aveau semne.

— Vulpile !... Ascultă cu ochii boldiţi pe cer, parcă-i curge aur din gură afurisitului de turc, mormăi Racea.

N-a poposit cu ochii nici între boierii de treapta a doua, nici între cei de a treia. A trecut şi peste Dan şi neguţătorul acela şi s-a oprit la boierul Stroie Buzescu, care răsărea de la piept în sus peste capetele celorlalţi. Îl avea în stînga pe Ivan aga, căpitanul de călăraşi, iar în dreapta pe comisul Radu Florescu. Gheţea a tresărit văzînd cîtă fală şi cîtă bucurie vădesc acele feţe şi cîtă ură atunci cînd se îndreaptă spre boierii munteni.

Ivan aga era un bărbat înalt, subţire la mijloc şi lat în spate, îmbrăcat după moda apuseană. Avea faţa smolită, cu trăsături tari, însă îndulcite de privirea dreaptă a ochilor mari. Comisul Radu Florescu îşi mîngîia des bărboiul, mutîndu-se cînd pe un picior, cînd pe altul. Boierul Stroie Buzescu stătea falnic şi drept, cu braţele încrucişate la piept, bătut parcă în cuie de podeaua spătăriei. Mai în stînga, Gheţea i-a cunoscut pe fraţii boierului, Preda şi Radu Buzescu, care vorbeau repede, arătînd cu capul spre voievod.

Tot acolo i-a văzut, umăr lîngă umăr, pe ceilalţi boieri olteni, pe care bine-i cunoscuse cît slujise bănişorului Mihai.

Theodosie Rudeanu cel ştiutor de carte elinească şi latinească, Şerban, Calotă, Stoichiţă din Strîmba, Radu Calomfirescu, toţi investaţi în pieptare de oţel argintat şi chivăre, semn că sînt oameni de oaste şi că acest gînd i-a adus acolo. Erau

[1] Firmanul prin care se consfinţea domnul

crînceni şi făloşi în acele clipe de umilinţă, cînd un slujbaş cu şalvari ridica în Scaun pe voievodul ţării. Spre ei cătau cu duşmănie privirile poncişe ale multora din sală.

Gheţea a tresărit din acest priveghiu al feţelor prietenilor şi neprietenilor, cînd boierimea a strigat :

— Să fie voia împăratului !

Era semn că se isprăvise citirea firmanului. A fost şi un răsuflet în toată spătăria. Iskimne-agasi a luat caftanul domnesc din mîinile unui ceauş şi l-a aninat pe umerii voievodului. Apoi l-a ridicat în Scaun, sprijinindu-l de subsuoara stîngă. Atunci au izbucnit şi pivele, răzbubuind de se cutremurau zidurile, şi ceauşii au strigat ca să cunoască ţara că are voievod nou. S-a urmat ceremonia sărutării poalei şi mîinii voievodului, care s-a făcut la strigarea puternică a vel postelnicului Manta :

— Sluga măriei-tale, episcopul Luca sărută prea cinstita poală a măriei-tale...

...Sluga măriei-tale... Sluga măriei-tale...

XII

Mihai păşea repede, zornăindu-şi pintenii pe lespezile de piatră ale coridorului. Paicii făceau strajă, patru pe stînga şi patru pe dreapta. În faţă îl călăuzea Simion, cu sabia goală în mînă şi cu torţa plecată asupra întunericului.

Voievodul voia să fie singur : să-şi domolească gîndurile, să şi le rînduiască, să poată privi limpede spre ziua de mîine. În spătăria mică, lămpi cu ulei grecesc pîlpîiau pe la colţuri. În crengile de fier bătute în pereţi ardeau facle. Mihai s-a oprit dînd roată cu ochii. Era aceeaşi spătărie mică de pe vremea cînd fusese vel postelnic în Divanul lui Ştefan Surdul. Au trecut de-atunci numai doi ani şi steaua lui a-nceput să se ridice spre un crug încă întunecos şi de spaimă. Aici se simţea mai bine în vremea Divanelor domneşti. I se părea şi atunci că şirul lung al voievozilor din neamul lui Basarabă îl privesc din zugrăvelile de pe pereţi, tăinuindu-i despre vremurile de înălţare ale ţării. Şi acum, el, Mihai, feciorul Tudorei din cetatea

Flocilor, ridicat din colbul uliței, îndrăznește să poarte pe frunte coroana slăvită a acestor voievozi. A făcut semn cu mîna și Simion cu paicii s-au dus...

Îl priveau aceiași Basarabi și din dreapta Scaunului un cavaler înzăuat, cu coroana aceasta a lui pe cap... Mircea Bătrînul. Toți ochii voievozilor erau crînceni. Din uleiul vechi al zugrăvelilor, pe care luneca gălbuie lumina faclelor, păreau că se desprind acei oșteni de demult, răpuși de morți năprasnice, și că vin asupra lui cu mustrare. Și-a scos coroana punînd-o lîngă straja spadei. Le-a sărutat pe amîndouă cu evlavie și s-a întors spre voievozi. Și Țepeș Vodă, și Radu de la Afumați, și Alexandru Basarabă, și Mircea Bătrînul stăteau tot neguroși și aprigi. Numai Neagoe Basarabă Voievod părea că-i zîmbește cu înțelegere și blîndețe. Era o judecată a lui, acum în fapt de noapte, singur cu cugetul cel zbuciumat al morților acestora care și-au apărat cu străşnicie și cu puțină oaste glia cea sfîntă a țării. Un freamăt de luptă se ridica din toate zalele, scuturile, ghioagele și săbiile bătute în pereți. Era și acolo o poveste de demult, o poveste de vitejie și de slavă. Sufletul lui, plecat mai mult spre isprăvile ostășești, pricepea în singurătatea clipei toate glasurile astea ale veacurilor, pornite să colinde nevrednicul palat domnesc.

Și-a desprins caftanul aninat pe umeri de iskimne-agasi și l-a zvîrlit pe podea cu o mișcare pripită. A rămas așa, cu capul descoperit, în straiele lui de oștean, cu lorica scînteind. Și-a smucit fruntea, ridicînd ochii, care i se măriseră peste măsură, spre celălalt oștean înzăuat, care-l întreba din capătul altui veac. Cînd s-a apropiat de el, a călcat în picioare caftanul împărătesc. Atunci, i s-a părut că voievodul s-a-nseninat.

Fost-a o părere purtată pe fruntea zugrăvelii de jocul luminii ? Au puterea gîndurilor lui, celui viu, și tăria credinței din acea clipă a răzbătut bezna timpurilor, împlinindu-se cu năzuințele celor de mult trecuți în lumea umbrelor ? Asta n-a dezlegat-o niciodată.

A sărutat picioarele acelui sfînt voievod, apoi a rămas cu fruntea lipită de zid. Venea de acolo o răcoare plăcută care-i pătrundea lin trupul... Cînd s-a ridicat, faclele și lămpile abia mai pîlpîiau. Iar voievozii intraseră în împărăția tăcerilor și liniștilor, stînd nemișcați în ramele lor de aur. Era în sufletul lui la acel ceas o pace cum nu mai simțise de multă vreme.

Parcă nimic din ceea ce fusese în tinerețe, din viarmătul spre agonisire, din duhnetul porturilor și din larma lor n-a mai rămas acolo, curățindu-se ca spălate de apă ne-ncepută. Cînd s-a îndreptat spre ușa cămării lui de lucru, sculptată în lemn de trandafir, îi suna în urechi sfînta slujbă a încoronării. Fața atît de trudnic săpată în linii se limpezise și ochii adînci cuprindeau în ei luminile palide și umbrele spătăriei.

„Io" Mihai voievodul Ungro-Vlahiei pășea spre sforul zilelor lui, cu fruntea senină și cugetul plecat spre năzuințele înaintașilor săi.

XIII

Biv vel vistiernicul Dan a bătut din palme, poruncind lumină. Roabele țigănci au trecut ca un răsuflet al nopții, aducînd sfeșnicele în care ardeau lumînări parfumate de ceară. Boierul nu cinase, așteptînd oaspete de departe. De la cuhnii venea miros îmbietor de fripturi.

Boier Dan s-a cercetat în oglinda mare de Venezia, așezată pe peretele de miazănoapte, deasupra unui scrin... I-a răspuns acestei cercetări un chip care juca în apele oglinzii și care i-a plăcut. Prelung și bărbătesc, întregit cu fuiorul de barbă cînepie, așa cum văzuse la curțile italice, pe unde colindase în junețe. Și-a pipăit locul unde fusese ochiul drept. La început s-a întunecat de această lipsă, mai apoi, dîndu-se un pas înapoi, s-a luminat văzînd că bucata de catifea neagră petrecută peste găvanul scurs îl făcea și mai aprig. A surîs aducîndu-și aminte de prețul acelui ochi. Simțea parcă și acum arzîndu-l în carne sînii pietroși ai Ilenei. În nări i-au adiat miresme de flori sălbatice.

A stat așa în visare cîteva clipe, apoi s-a scuturat, pășind spre cerdac. De afară pătrunsese un zgomot de furtună, înăbușit de ziduri și depărtare. Și-a simțit pieptul umflîndu-se de mîndrie și l-a furnicat o plăcere adîncă, știind despre puterea pe care o ținea în mînă și pe care o slobozise din frîu astă-

noapte. A mai ascultat acea creştere a glasului tîrgului, apoi s-a-ntors în casă, păşind încet.

Nu pierduse mare lucru în Drăgoieşti. Averile erau puse la adăpost. Scăpase uşor. Fiecare picur de sudoare care l-a trecut atunci va fi plătit cu vîrf şi îndesat. Nu se va lăsa pînă nu-i va sărăci pe drăgoieşteni şi pe cremenari, pînă cînd nu-i va vinde robi pe cei doi cnezi, el cu mîna lui. Mai înainte au să-i plătească ochiul cu ochiul lor. A scrîşnit în măsele, cufundîndu-se în acel val al aducerilor aminte. S-a scuturat de ele cînd a auzit tropotul unui singur cal răsunînd pe podul de lemn lăsat peste şanţ. Şi-a scos repede caftanul, rămînînd îmbrăcat în costum de cavaler de la apus. Catifeaua vişinie a tunicii îmbumbate în nasturi de rubin îi scotea mai bine la vedere ascuţimea trăsăturilor. Şi-a mai potrivit părul şi barba la oglindă, şi-a aşezat horbota de la gît şi mîneci, apoi a ieşit întru întîmpinarea oaspetelui. Înţelesese de mult acest meşteşug al prefăcătoriei. Ştia că de inima unui străin repede te poţi apropia grăindu-i limba ţării lui şi purtîndu-te după datinile în care fusese crescut.

Aşa că d'Aubry, care tremurase la gîndul că nu se va putea înţelege cu nici unul din urşii acestor meleaguri, a rămas foarte mirat atunci cînd a fost primit în capul scărilor de acest cavaler, care l-a salutat cu cea mai mare eleganţă, într-o reverenţă largă, de perfect curtean.

Grăiau italieneşte, şi frîncul s-a mirat de accentul dulce al acestui nobil valah.

N-a fost prima şi nici cea din urmă mirare a cavalerului în acea seară ! Întîi l-a impresionat gustul bizar, dar de loc neplăcut cu care era aranjat interiorul acestui castel-fortăreaţă.

Zidurile date cu var şi acoperite cu blănuri, mobilele grele lustruite cu lacuri închise la culoare, jilţurile din lemn sculptate migălos, ghioagele de fier cu zimţi puternici, săbiile cu garda lucrată în filigran de aur şi bătută în nestemate, scuturile din piele de bivol ferecate cu bolduri mari de argint îl duceau în lumea poveştilor pline de mistere şi de farmec, lăsate la curtea Franţei de cîntecele vechilor truveri, care preamăreau luptele cavalerilor pentru Sfîntul Mormînt. Îi reaminteau toată poezia presărată de acel principe valah cu care se bătuse în duel pentru ochii unei femei, principe care îl impresionase pe

Ronsard cu versurile şi pe regina Margot cu strania lui frumuseţe orientală.

Setea de călătorii şi necunoscut, exaltate de marile călătorii ale lui Magellan, Vasco de Gama şi Columb, spiritul de aventură al renaşterii italiene creaseră un climat favorabil pentru a slobozi frîiele fanteziei în galop spre acest mistic şi fecund orient. Şi iată-l pe el, nobil care-şi amanetase castelul strămoşesc din Gasconia din pricina blestemaţilor de burghezi şi catolici, căutîndu-i răscumpărarea în casa acestui senior galant, tocmai la marginile lumii civilizate. Hotărît, viaţa este frumoasă şi plină de surprize. Însă nu-i momentul să fie sentimental. Aici sînt în joc pungile cu cei mai buni ludovici de aur ai agentului englez de la Poartă, Barton. Apoi se pare că însăşi curtea franceză s-ar bucura ca jocul Spaniei să fie împiedecat aici în orient. „*Mon dieu*, va fi greu. Gazda pare tot atît de vicleană, pe cît aş vrea eu să fiu. Să încercăm totuşi."

Boier Dan, cunoscător al tainelor politiceşti, se ascunsese în dosul unui zîmbet care putea spune totul, după cum tot atît de bine putea să nu spună nimic.

— Cavalere, unui războinic ca domnia-ta nu-i şade bine să vorbească flămînd. Să ne ospătăm îndestulînd trupul, apoi să vedem şi de ale minţii.

— Sînt al senioriei voastre. Invitaţia mă ispiteşte cu adevărat.

Dan se înclină uşor, apoi bătu din palme.

A fost o surpriză pentru d'Aubry. Roabe negre călcînd fără zgomot au adus în talgere frumos lucrate fripturi fragede de pasăre şi vînat. Piramidele de fructe rumenite de un soare darnic, vinurile spumoase şi uşoare şi convivul său tăcut, deasupra căruia luceau armele, i-au adus aminte de epoca de aur a cavalerilor francezi.

— Mărturisesc că am rămas cu totul uimit. Nu credeam că voi găsi altceva decît bordeie... Şi văd ? !...

Făcu un gest larg cu mîna, îmbrăţişînd toată casa.

— Acelea sînt sălaşurile mulţimilor. Ceea ce vezi este cuibul unui cavaler.

D'Aubry a oftat.

— Da, da. Aici seniorii şi-au făcut, după cîte văd, dreptate, păstrîndu-şi-o cu tărie. Nu ca la noi, unde negustorii şi bur-

ghezii încep să ridice nasul pînă la curte și să ne sfideze cu aurul lor.

— Avînd aur mai mult ca ei, cu ce vă pot supăra acele neamuri proaste ? !

Auzind de aur, d'Aubry a ciulit urechile.

— Pe meleagurile noastre acest bun se poate ușor dobîndi, adăugă Danul cu glas dulce.

Francezul se lăsă o clipă cotropit de vedenia plăcută a unor pungi bine garnisite. Și-a venit repede în fire. Cu cît vorbea mai mult celălalt, cu atît se zgribulea el. Prea le spunea lucrurilor pe nume.

— Eu, cavalere, te încredințez că am făcut bune negoațe cu negutătorii inglezi de la Oblucița. Le-am prilejuit cumpărarea unor trunchiuri pentru corăbii cum nu se mai află în tot Levantul. Aș mai vrea să fac asemenea negoațe, dar nu mă pot repezi pînă acolo. Mă ține legat un tiran, de care greu pot scăpa.

D'Aubry chibzui o clipă, apoi se frînse din șale peste masă.

— Senioria voastră, să vorbim deschis. Sînteți cu adevărat omul indicat de Barton. Parola a fost spusă cum trebuie.

— Care-i dorința acestui prieten al meu ?

— Să opriți pe cît se poate influența Ligii Sfinte în acest principat. Turcii trebuie să aibă mînă liberă pentru războiul cu imperiul. Barton va lucra în numele majestății sale regina Elisabeta chiar pe lîngă sultan.

— Și eu ?

— Dumneavoastră să împiedecați, cu partida ce aveți, jocul iezuiților. Apoi să luați legătura cu cancelarul Ioan Zamoyski, pentru a vă da sprijin puternic. Polonia este de partea imperiului otoman și aproape de țara dumneavoastră.

— La leși ne este și nouă sufletul, răspunse gînditor boier Dan. Pan Zamoyski este mîna dreaptă a lui riga. De el ascultă toți șleahticii de la Zamosk la Varșovia. Au pace cu sultanul de o sută de ani și nu cred că o vor strica acum.

— E curios, cavalere, că însuși Barton a lucrat pe lîngă marele vizir și pe lîngă sultan ca principele Michel să dobîndească tronul... Totuși, după ceremonia învestirii la palat, Barton m-a rugat insistent să-i supraveghez acțiunile. Nu prea înțeleg mare lucru din toată afacerea asta... S-ar putea să-i fi dat de bănuit faptul că Michel are pe lîngă el o sumă de condotieri italieni. La Stambul se spune că Cosma Capponi e omul Ligii. De asemenea, că prințul Sigismund Báthory n-ar fi prea departe de influența Romei...

Dan îl ascultase cu luare aminte. Zîmbea subțire, înțelegînd că frîncul se descurcă greu în ițele ascunse și întortocheate ale treburilor politicești din Stambul.

— Dacă îngăduie domnia-ta, voi face puțină lumină în nedumerirea care te-a cuprins. E adevărat că Valachia și Moldova sînt țărișoare mici, dar sînt bogate.

D'Aubry se închină în semn de respect al adevărului.

— Noi — urmă Dan — sîntem chelerul Stambulului, sau cum ați zice domnia-voastră, furnizorii. Turcii iau pe prețuri de nimic toate bunătățile și le duc peste mare. Ca să fii bogat, trebuie să vinzi mult. Ca să vinzi mult, trebuie să ai mult. Dacă se ridică voievod aprig și cade în mreaja Cantacuzinilor, cum a căzut Mihai, se întîmplă două năcazuri. Aceia îi vor da greci să apuce boieriile de la noi, și asta n-o putem îngădui, și, al doilea, îl vor momi să treacă de partea Ligii și să se miște cu oaste împotriva Înaltei Porți, ca să-i ajute la gonirea turcilor din Peloponez. Acești Cantacuzini visează să învie pulberea Heladei de demult. Magnații din Peloponez au aprins focurile răscoalei și cei din Fanar au lipsă de săbii tari la Dunăre. Se mișcă sîrbii, se mișcă bulgarii... Noi nu trebuie să ne mișcăm. Nouă ne trebuie domn supus Porții și ascultător al Divanului, că altfel, șuieră Dan, altfel nu-i va sta capul pe umeri. Ne-am săturat de pribegie și de neastîmpăr. Vrem liniște să ne putem munci moșiile și să ne ridicăm neamurile...

D'Aubry n-a priceput tot ce vorbise gazda sa, dar s-a minunat de tăria celor spuse și de faptul că a găsit omul pentru care a venit tocmai din Franța și, care, după cîte se arată, va contribui la restaurarea d'Aubry-ilor în ținutul lor de origină.

Vinul era bun, divanul moale, cavalerul trudit de drumul făcut în douăsprezece zile de stat în șa. Încet, încet, cu cît vremea curgea spre miezul nopții, cu atît se simțea mai aproape de acest cavaler oriental care pricepea atît de ușor toate potecile încurcate și întortocheate ale politicii.

Cînd ceasul din turla bisericii catolice a bătut miezul nopții, d'Aubry abia de-și mai ținea capul pe umeri. Așa că a primit cu multă plăcere invitația gazdei de a dormi peste noapte acolo.

Parcă nu era tot el una cu același boier Dan care atîrnase moale pe cal, legat fedeleș cu frînghii și străjuit de cușmele acelea lățoase într-o noapte întunecoasă și de spaimă. În cugetul asprit de asemenea fapte, de călcări și pojaruri în miez de noapte, cînd pruncii cătau cu buze umede izvorul cald al laptelui la pieptul mamelor străpunse din goană cu sulița, toate cîte au fost s-au șters fără urme. Acum simte gîlgîindu-i în vine puterea lui cea de temut. Acum războiul s-a pornit cu dinadinsul, și el, boierul Dan, este acela care-i poartă frîiele din umbră. Tot din umbră va lovi. Va hului la pămînt orînduirea cea nouă a Divanului, iar o dată cu ea îl va hului și pe acest cîine de Mihai. Cît despre boierii olteni, îi va lega de mîini și de picioare, tăindu-le creanga de sub fund, prin oprirea negoațelor. Apoi, cînd va fi el în putere, îi va bate cu buzduganul peste măsele pînă cînd își vor da sufletul, cerșindu-i milă. Pe fălosul de Stroie Buzescu are să-l muncească cu fierul roșu. Are să-i bată gleznele cu ciocanul. Nu-i el copil cu cașul la gură. Ca să-i răpună pe acești răi, va începe cu slugile lor ticăloase. Are însemnați la catastif pe fiul cîinelui de cneaz de la Cremenari și pe lepădătura de Racea, care-și vîră nasul în toate trebile tîrgului. Cît despre căpitanul Mîrzea, i-a găsit ac pe măsura cojocului... Aici trebuie răbdare. Să deslușească din mulțimea capetelor care se foiesc prin tîrg pe toți hainii închinați voievodului. Are să-i piardă pînă la unul.

Un zgîriat la ușă din ce în ce mai tare l-a scos din gînduri.

— Trebuie să fie diacul Partenie cu catastifele. Bine ai lucrat, boier vistiernice, se firitisi el. Haida ! Sloboade agerimea minții spre dezlegarea crugului acesta de noapte.

— Intră, diece !

Ușa ce da în cerdac s-a crăpat întîi binișor și numai atît cît putea pătrunde nasul ascuțit și roșu al diacului. În urma acelui nas s-au văzut și ochii. Înfipți chiar la rădăcina lui, mici și zbătîndu-se mereu în toate părțile. După ce-a adulmecat locul, nasul a dat de știre diacului că nu-i nici o primejdie și Partenie s-a făcut văzut cu toată podoaba ființei sale. Nimeni nu-i putea da vîrstă și loc de baștină diacului Partenie. Era plămădit din mucegaiul bucoavnelor și catastifelor din cancelariile vistieriei. Din caftanul spălăcit, care odinioară ar fi putut fi negru, nu mai rămăsese decît urzeala. Coatele ascuțite ale diacului împungeau mînecile, năzuind spre lumină.

Părea că în loazele de păr care-i scăpau de sub tichie adunase tot colbul anilor de slujbă și de sărăcie. După urechi purta pene de gîscă, la brăcinar călimări cu zeamă de bozi și sub braț un teanc de catastife gălbejite și murdărite de muște.

S-a închinat cu smerenie de cîteva ori, arcuindu-se din șale, rîzînd milog și unsuros cu o gură pustie, străjuită de doi dinți cîinești, galbeni și ascuțiți.

În urma diacului pășea cu luare aminte un băiețandru cu brațele încărcate de zapise. Părea că tinerețea îngropată sub aceleași veșminte ca ale mai marelui său și sub același colb și miros luptă din cînd în cînd să iasă la iveală, strecurîndu-i în ochi luciri de veselie. Uitase să se închine așa cum îi fusese cu strășnicie poruncit, furat de vederea minunățiilor pe care le vedea. Însă diacul Partenie veghea și învățăcelul a simțit ascuțimea cotului care-i dădea de știre să fie cuviincios. S-a îndoit și el, abia putîndu-se îndrepta la loc sub povara zapiselor.

Boier Dan a strîmbat din nas. Cei doi scribi aduseseră cu ei o duhoare stătută și rîncedă.

— Treceți în cămara cealaltă, porunci el. Vin și eu îndată.

Tot smerindu-se, Partenie s-a strecurat pe ușa care-i fusese arătată.

Cămara era luminată de un singur sfeșnic cu șase ramuri, așezat în mijlocul unei mese de lemn. De jur împrejurul pereților erau lavițe. În această cămară, alăturată sălii de ospețe, stăteau slujitorii boierești în arme, pentru a putea fi de folos la o nevoie a stăpînului lor. Acum era goală și tocmită pentru lucrările ce se vor petrece la lumina acelui sfeșnic, martor tăcut al tuturor tainelor țesute sub scutul nopții.

Diacul Partenie a pus cu grijă pe masă catastifele și călimările.

— Hai, putoare, nu hlizi ochii în toate părțile. Așază zapisele ! bodogăni el. Calic nemernic... Te-am ridicat de lîngă otreapa de mîni-ta să te fac om și tu nici nu iei seama la un boier mare ca măria-sa.

L-a ghiontit pe ucenic în coaste, privindu-l pieziș.

— Vezi să te mai boldești unde nu trebuie, că te scarpin cu biciul pe spinarea goală !

Băiețașul sughițase înghițind ghiontul și lăsase capul în piept, semn că se rușinase. Diacul Partenie a ridicat deodată nasul în vînt, adulmecînd o umbră de miros ce se strecura dinspre cuhnii.

— Ah ! Ah !... gemu el. Şi iarăşi : Ah ! Ah !... Friptură !... Friptură !

Închisese ochii şi beregata cît oul de găină urca şi cobora mereu, semn că diacul înghiţea în sec. S-a grăbit spre uşa care lăsa să se strecoare acea mireasmă îmbietoare, lipindu-şi nasul de încheieturi.

— Friptură !... Trebuie să fie de clapon. De clapon umplut cu coconari şi cu stafide. N-am mai mîncat de nu ştiu cîţi ani. Friptură !... Ah !... Ah !...

Auzind paşi s-a ferit în lături, luîndu-şi iarăşi obrazul lui de fiecare zi. Numai beregata nu voia să-l asculte, zbătîndu-se fără încetare, ca o rugăciune a burţii lui mereu goale.

A intrat boierul Dan, îmbrăcat în anteriu de casă, cu papuci de safian în picioare. S-a oprit lîngă catastife, mîngîindu-le cu degetele lui subţiri ca pe nişte bune prietene. Un zîmbet viclean i-a cuprins figura. Cîte poveşti nu ascund filele lor gălbejite de vremuri ! Fiecare socoteală făcută pe cînd era el vel vistiernicul ţării îi trecea pe sub ochi. Cine rotunjea numărul fumurilor [1] de pe moşiile potrivnicilor ? Cine scădea pe cele ale prietenilor ? Aici e calea spre puterea fără seamăn a avuţiilor.

— Diece Partenie !

— Poruncă, luminate stăpîn !

— Ai să cauţi în catastife sama de pe urmă a ţării.

— O ştiu, măria-ta !

— Atunci să adaugi cîte o sută de fumuri de fiecare sat al moşiilor de peste Olt. Vezi cum potriveşti cernelurile şi cum faci adaosurile. Dacă se va cunoaşte ceva, plăteşti cu capul.

Diacul Partenie s-a închinat mai adînc decît o făcuse pînă atunci. Cînd a ridicat fruntea, ochii băteau şi mai des spre lături şi luceau de o bucurie adîncă.

— Să n-ai grijă, măria-ta. Doar nu mă cunoşti de astăzi, de ieri. Se va face, de nu va desface nici diavolul, nici Dumnezeu.

— Bine ! Ştiu ce preţuieşti. De aceea te-am chemat. Apoi să găseşti între satele de margine, Cremenarii. E scutelnic şi îndatorat numai la daruri. Ridică-i fumurile tot cu o sută...

[1] O gospodărie pentru care se plătea bir

Ba cu una şi douăzeci. Şi scrie-i toate dările de haraci. Vezi că are şi oi, şi pruni, şi prisăci.

— Aşa va fi !

— Şi... — aici vocea Danului se ascuţi făcîndu-se tăioasă — vezi de pe moşiile mele din Argeş, satul Drăgoieşti. A fost scăzut tot de mîna ta cu douăzeci de fumuri. Acum scoate-l la optzeci. Pune prisăci, trei tamazlîcuri cu cîte cincisprezece capete şi treizeci de rîmători. Îndatorează-l la trei care de ceară. Şi creditor de la haraciul vechi al lui Alexandru Vodă şi cel nou, de la acest vodă, pune-l pe kir Statake, vel vistier... Să plătească nemernicii... Auzi tu, Partenie, ce-ţi poruncesc ?

— Aud, măria-ta. Aud şi mă bucur !

— Mai ales bucură-te că vei fi ospătat în lege. Tu şi cu ucenicul acesta, pe care nu ştiu cum l-ai dobîndit, dar care dacă nu-şi va ţine limba va putrezi în furci, şi tu o dată cu el.

— Vai de mine, boierule ! Mai bine îl sugrum cu mîinile mele. Să n-ai grijă !... E supus ca un miel.

— Na !... Ţine cinci galbeni pentru tine şi unu pentru băietan. În zori, totul să fie rînduit.

Diacul şi-a întins mîinile cu căngile negre ale unghiilor, smulgînd banii din mîna Danului.

— Va fi, măria-ta !... Va fi !... De asta nu duce nici o grijă.

După ce-a plecat Danul, diacul a înşirat galbenii pe masă, unul lîngă altul, apoi luîndu-i pe rînd, le-a încercat tăria în colţi şi zimţii cu buricul degetului mare. Ofta şi ţîfnea pe nări, grohăia şi se foia pe picioare. După ce-l cerceta şi pe faţă şi pe dos, îl lăsa să cadă într-o punguliţă slinoasă de piele pe care o purta sub caftan, aninată de gît. Cînd a ajuns la al şaselea galben, l-a cîntărit bună vreme în mînă, s-a uitat pe sub sprîncene la ucenic, a oftat, iar s-a uitat la galben şi de la galben la cel căruia îl hărăzise boierul, apoi, cu un răsuflet al întregului corp, l-a lăsat să alunece după ceilalţi fraţi ai lui.

— Nu mormăi, ticălosule ! Ţi-l păstrez pentru vremuri grele... Ce, vrei să-ţi cumperi ciriviş şi bragă ? Mută-ţi gîndul ! Aici stă la loc de cinste. Şi-a încheiat caftanul, îngropînd în cutele lui punga şi galbenii.

Atunci a intrat o roabă aducînd un clapon fript, pîine şi un clondir cu vin. Nici n-a ieşit bine roaba, şi diacul a sărit asupra fripturii, ca un flămînd de atîţia ani ce se afla. I-a dat ocol adulmecînd-o şi sorbindu-i parfumul cu ochii închişi,

a clefăit de cîteva ori ascuțindu-și dinții, apoi s-a apucat să înfulece privind pieziș și mîrîind cu plăcere.

Bietul ucenic, pe care-l chema Dumitru, rămăsese lîngă colțul mesii, simțind cum îl apucă amețeli de atîta poftă. Diacului i s-a prelins untura în barbă și unghiile luceau ca date cu lac de cîte ori le ridica spre gură. Într-un tîrziu, cînd din clapon n-au mai rămas decît oasele cu puțină carne pe ele, a împins talgerul în fața băiatului.

— Na ! Bucură-te și tu de mila boierului și lărgimea mea de suflet !

A rîgîit de cîteva ori, semn că se îndestulase, s-a șters cu mîneca caftanului la gură, apoi a ridicat clondirul cu vin, sorbind cu înghițituri prelungi, începute și sfîrșite cu un plescăit de limbă. Ochii diacului căpătaseră luciul hain al fiarei sătule. Se lăsase pe spate, ridicîndu-și botforii hărtăniți pe laviță. Părea că plutește într-o lume fericită, în care uitase de robia călimărilor cu boz și a catastifelor colbuite.

— Are și viața părțile ei frumoase, Dumitre băiatule, se mărturisi el cu glas mai îndulcit, sugîndu-și la răstimpuri gingiile și colții... Pentru asemenea ospăț aduc din condei nu două sate, ci douăzeci și două... Un clapon în fiecare zi, făcu el visător. Merită să răstălmăcești toate condicile din vistierie pentru el... Tu nu mai sta, trîntore ! Te-ai ghiftuit și acum ai vrea să dormi. Hai ?... Pune mîna și ascute penele. Să mi-o gătești pe cea de gîscă leșească și să fie de la aripa dreaptă, ca să-mi vină bine la scris. Amestecă bozul cu un pic de făină, să se facă mai cleios. Și scoală-mă cînd vor fi toate cum se cuvine și cum te-am învățat. Odihnindu-te cu această lucrare, vom purcede la alta, pînă-n zori. Haide ! La treabă.

Diacul s-a răsucit pe o coastă, gemînd de plăcere. Curînd a prins să fluiere și să sforăie, semn că se dăduse altei mari bucurii a lui, somnul.

Dumitru a rămas în picioare, cu pana de gîscă într-o mînă, cu cosorul în cealaltă. De afară a bătut în geam, ușoară ca un vis, o rază de lună. Băietanul a ridicat ochii, privind o clipă jocul ei de aur, apoi, oftînd, s-a apucat să ascută pana. Părea că toată vechimea caftanului pe care-l purta și a catastifelor de pe masă se așezase pe umerii și fața lui. I-au picurat din ochi doi bobi de lacrimă. Mari și lucind o clipă în lumina sfeșnicului.

XIV

În cămara de lucru a Curții Vechi ardea o singură lumînare. În fața jilțului în care sta înfundat voievodul era zugrăvit cît tot peretele chipul măriei-sale Ștefan cel Sfînt de la Moldova. Pe cap purta coroană împărătească și în mîna dreaptă toiag aurit. Privea senin peste curgerea timpului, ca unul ce bine cunoscuse orînduielile lumii, statornicindu-și numele în inimile noroadelor.

În stînga era zugrăvit Cercel Vodă. Spre acel prepus frate al său căta Mihai, cercînd să lege firul unor gînduri ce nu se voiau închingate. Juruise credință patriarhului Meletie Pigas de la Bizanț. Acela era om plecat spre pace, cu atît mai plecat cu cît merticele monastirilor închinate aduceau patriarhiei cel mai bun venit, umplîndu-i cămările cu bunătăți. Juruise credință și lui Andronic Cantacuzin, care aștepta să ridice sabia. De asemenea, sultanului, ca și unchiului său Iane, care se bucura de pe acum de sporirea averilor și negoațelor sale.

Un zîmbet amar i s-a călătorit pe față.

Oare nu tot unchiul Iane, care l-a făcut fiu al lui Pătrașcu Voievod, a luat capul acestui învățat și frumos cavaler cu prețul a cincizeci de mii de galbeni, trimițîndu-l lui Aron de la Moldova umplut cu paie ? Dacă i se va pune împotrivă, nu-l așteaptă aceeași soartă ? ! Îl cunoaște destul de bine pe acest epirot, care nu se teme nici de Dumnezeu, nici de oameni, și care n-are decît un crez : aurul.

„Cît sînt de mic și de bătut din toate părțile." Mai ales îl durea glasul norodului, care-și întorsese fața spre el și care, după cîte văzuse astă-seară, aștepta să-l izbăvească. Pe de altă parte, auzea și acum plîngerea alăutei și cîntecul orbului îl făcea să-și fie rușine de el însuși.

Dacă nici înăuntru nu va avea sprijin, atunci încotro s-o ia ? Se știe vînat de boierii maziliți alaltăieri, ca să le facă loc bogaților de la Fanar, care i-au cumpărat Scaunul și veniturile țării, împreună cu vechile datorii ale lui Alexandru Vodă. Simte o alinare gîndindu-se la Stroie Buzescu și ceilalți boieri olteni. Aceia îi vor fi de credință ! Cît timp ?... Nu boierii l-au tăiat pe viteazul voievod Radu de la Afumați în fața altarului, la Rîmnic ? Oare asta să fie soarta tuturor celor care s-au ridicat pentru slobozenie ? Să-i doboare mai abitir decît pă-

gînii chiar boierii pămînteni ? ! Şi Bator Jicmond de la Ardeal ? Păunaş nestatornic, ascuns după rantia iezuitului Carillo. Totuşi, i-a dat sprijin bun şi jumătate din Scaun îl datoreşte lui.

Avea gura coclită şi parcă-i se vărsase fierea în sînge.

Ce mai voievod ! Cîte petice se cususeră unul lîngă altul, ca să-i facă lui caftan domnesc ? Acum, toţi cei care puseseră peticul îşi întind mîinile ca să şi-l ia înapoi cu dobîndă. Are să rămînă gol şi prăpădit.

Părea că în acea noapte se vor spulbera toate visele pe care şi le făcuse clipă de clipă, în şirul lung al zilelor de pribegie. Adunase atunci în el toată durerea noroadelor creştine, la uşile cărora poposise şi ceruse adăpost. Atunci se înfiripase gîndul lui minunat, din care-şi făcuse cruce şi evanghelie. Să ridice aceste noroade şi să răstoarne, cu sabia, împărăţia săbiei. Adunase ură cît nu poate încape în sufletul unui om. Cunoştea toată urzeala care ţinea în pînză de paianjen această parte a lumii şi tot huzurul Stambulului, agonisit cu preţul vieţii de cîine al oamenilor trăitori din veac pe aceste meleaguri. El însuşi cunoscuse asemenea viaţă de cîine.

S-a ridicat în picioare călcînd în lungul şi latul cămării, cu barba sprijinită în piept. Gîndurile îi cercuiseră fruntea în gheare de fier. Îi scurmă cugetul şi îl poartă spre acel vad al furiei de care el însuşi se teme... I s-a părut ? A fost vîntul care a bătut în ferestre ? Ba !... Ciocănitura vine de la uşa de taină care închide gangul ce duce la casele diacului Nathanail...

Nu se putea mai bună potrivire de gînduri ca aceea.

Voievodul a grăbit spre uşă, deschizînd-o cu mîna lui. Din întunericul gangului a ieşit la vedere diacul Nathanail. Se închină către voievod, dînd să-i sărute poala coantăşului şi mîna. Mihai l-a cuprins în braţe, trăgîndu-l la pieptul lui.

— Măria-ta... a îngînat tremurat diacul.

— Ba, diece !... Pentru domnia-ta nu sînt altceva decît acelaşi zburdat bănişor Mihai de la Mehedinţi, ale cărui focuri le stingeai cu vorbe înţelepte. Şezi şi-mi alină zbuciumul.

Diacul a zîmbit, tremurîndu-şi ochii într-o pînză subţire de lacrimi. Mihai l-a luat de subsuoară, purtîndu-l uşor spre jeţul domnesc. Văzînd unde-l duce, diacul s-a apărat cu toate puterile lui sleite de ani.

— Facem păcat, fiule... Mare păcat !... Aici n-am să stau nici în ruptul capului. Ţie ţi-e hărăzit acest Scaun şi tu să porunceşti din el.

— Bine. Dacă nu vrei, avem să facem ca odinioară. Iacă blana asta de urs. Eu am să şed pe ea. Îţi potrivesc acest scăunel pe care voievozii şi-au odihnit picioarele trudite de lupte. Aşa-ţi place ?

— Place !

S-au aşezat aşa cum potrivise Mihai locurile.

— Cum ai ştiut să vii, diece ? Ai simţit oare durerea acestui rătăcit fiu de suflet ?

— Am simţit-o şi am văzut-o din clipa cînd te-a ridicat în Scaun iskimne-agasi. Precum am mai văzut şi multe altele. Că ai avut şi în această noapte năcazuri, mi-au spus-o căpitanii tăi de credinţă. Am venit cu bruma mea de pricepere să te ascult şi să te sfătuiesc, dacă mai primeşti sfaturi de la un bătrîn ca mine.

— Diece şi tată, nu vorbi aşa, că mă amărăşti mai rău.

— Voievozii trebuie să stea deasupra durerilor şi bucuriilor, pizmelor şi vrăjmăşiilor care fac povara grea de dus a omului de rînd.

— Au voievozii nu sînt oameni ?

— Oameni sînt. Însă adună în ei înţelepciunea de veacuri a norodului pe care i l-a încredinţat Dumnezeu să-l călăuzească şi să-l păstorească cu dreptate. Numai bucuriile norodului pot fi bucuriile domnului său, precum şi durerile mulţimilor să răzbată în sufletul celui care este cel dintîi slujbaş al lor.

Mihai a încruntat sprîncenele, trecîndu-şi mîna prin barbă. Diacul l-a privit lung, aşteptînd răspuns.

— Poate aşa făceam, diece, rupse într-un tîrziu tăcerea voievodul, cînd eram bănişor de Mehedinţi şi veneam singur pe cărări de munte să mă spovedesc domniei-tale. Atunci mă simţeam legat de toată lumea aceea măruntă din mijlocul căreia m-am ridicat... Dar acum ? Învaţă-mă cum să pot pleca urechea la glasurile ţării, cînd m-au pus în Scaun boierii de peste Olt, capuchihaia Iane şi voievodul din Ardeal ? Al cui sînt eu, diece ? Căci al meu nu mai sînt de mult ! Nici al doamnei şi coconilor mei nu mai sînt. Mă simt singur şi bătut de vînturi potrivnice. Îmi pare că stau atîrnat asupra unei prăpăstii fără fund, legat cu un fir subţire de mătase. Au mai bine de aur. Cît mă va ţine firul ? Şi de unde să-l îndoiesc ?

Întrebările voievodului veneau dese şi răscolite din adîncurile fiinţei lui de om simţitor, care încă nu se deprinsese să poarte toată povara domniei. Diacul Nathanail a înţeles că

acest suflet, în care nu se strecurase putregaiul vechiului cin boieresc, poate creşte spre lumină, drept şi falnic ca o plămadă răsărită din brazda ţării care-şi are rădăcinile înfipte adînc în norod.

— De ce taci, diece? De ce laşi în suferinţă pe zburdatul bănişor al Mehedinţului?

— Taci, voievoade!... Nu se cade să te afunzi în durerea ta. Aceea nu răzbate dincolo de coantăşul pe care-l porţi. Pleacă urechea la toată zvoana dată de ţară, de la un capăt la altul. Întreabă-l pe acest mărit voievod care i-au fost căile de izbîndă. Ai sabia întărită cu sfîntul mir. Pune sub ascuţişul ei pe cei hicleni. Cheamă din buciume la oastea cea mare. Au să răsufle pămînturile şi oamenii legaţi de aceste pămînturi. Abia atunci ai să fii voievod. Pînă atunci? Vocea diacului se subţiase de părea că vrea să reteze cu tăişul săbiei. Pînă atunci?... Las' pe măria-ta să-ţi dai singur răspunsul.

Bătrînul se ridicase în picioare şi părea că adunase în el toate glasurile umbrelor celor de odinioară, zugrăvite în spătăria mică şi aici în cămara de lucru, precum şi puterea lor.

La început, Mihai s-a înecat, trăgînd cu greu aer în piept. I se părea că diacul îl batjocoreşte anume. Mai apoi, o rază de înţelegere a prins să licărească departe, departe de tot în bezna ce-l înconjurase din toate părţile. S-a ridicat, păşind spre ferestre. A dat într-o parte perdelele grele, rezemîndu-şi fruntea de geam. Stropi repezi şi deşi băteau în el cîntînd molcom cîntecul trist al toamnei. Afară, în colţurile zidurilor, ardeau fînare agăţate în crengi de fier. Răspîndeau o lumină gălbuie şi tremurată, care tăia brazde subţiri şi piezişe în picurii de ploaie.

S-a scuturat ca de o vedenie, părîndu-i-se că de acolo se-ngînă o alăută şi un glas de bărbat:

„A ajuns negustoria
Grecilor din Ţarigrad,
Cine dă mai mult să fie
Domn ţării neapărat."

Au era numai glasul orbului? Parcă şi ploaia, şi zidurile, şi cerul negru îl îngînă ca o batjocură şi ca o mustrare.

Cînd s-a întors, era singur.

— Măria-ta, scapă-ne!...

— Nu ne-a mai rămas decît sufletul.

Toate glasurile acelea de jale l-au încununat de cînd a intrat în ţară. L-au trecut ape. E singur. Singur cum n-a fost niciodată. Cine-i stă în preajmă? Unde sînt boierii lui? Unde sînt Buzeştii? De ce nu vin să-i aducă măcar alinul unui sfat!... S-a lăsat în jilţ, cu capul dat pe spate şi ochii aţintiţi în bagdadie. Ploaia ţîrîia mărunt şi se părea că stropii nenumăraţi îi ciocăneau fruntea cu ace de foc.

XV

Era la o săptămînă de la urcarea în Scaun a voievodului Mihai. Racea făcea de rînd la cetate, cu ferentarii. Să fi fost spre prînzişor. Se răcorise bine. În Ciutărie stejarii îmbrăcaseră strai de aramă. Căpitanul schimbase străjile şi se cocoţase în turnul de la Poarta de Jos, privind peste tîrg.

Nu putea pricepe nici astăzi cum de l-a scăpat Dan din gheare pe tătăraş. Nu putea pricepe de ce l-a pus la popreală. Ce gînduri să fi avut acest diavol cu chip de om?

Se trăgea de bărboi, mormăind ca un urs. Straja îl privea zîmbind, ca unul care cunoştea năravurile mai marelui său... Într-un tîrziu, Racea s-a întors spre oştean.

— Azi e zi de tîrg, aşa-i?

— Aşa-i, domnia-ta!

— De ce ţin tîrgoveţii dughenele ferecate?

— De!... Se aude că ies zarafii de la Carvasara [1].

Racea l-a privit pieziş.

— Voi ce ziceţi?...

— Ne-au uscat cei de la Alexandru Vodă... Pentru ăştia o să secăm de peşte toate bălţile şi tot n-o să-i săturăm.

— Poale-n brîu! Numai să vă văicăriţi ştiţi...

Era mînios că nu dăduse de firul întrebărilor ce-l munceau. Straja a ridicat din umeri.

— Ce-am putea face singuri, de capul nostru?... Ia uită-te, căpitane... Oamenii au avut dreptate...

[1] Locul unde conăceau turcii în Bucureşti

Racea s-a ridicat la creneluri... Nori grei de praf pluteau peste Tîrgul Cucului, în dreptul Caravan Seraiului. A plecat urechea stîngă, cu care auzea mai bine, spre partea ceea. Se desluşeau chiote sălbatice, tropote dese şi mugete de vite.

Cînd a întors capul, a dat cu ochii de ochii străjii...

— Haide, mută-ţi botul în altă parte... Ce mă zgaiberi la inimă ?... Am eu destule şi fără ale tale.

Oşteanul a oftat, privind spre Carvasara. Racea i-a văzut mîinile strînse pe suliţă şi fălcile încleştate cu ură... A coborît jos, înjurînd de se cutremurau zidurile.

*

Kir Statake îşi freca mîinile cu bucurie, privind cu ochii lui înecaţi în osînză la ceilalţi boieri ai divanului. Pasul cel mai greu fusese făcut. Boierul Barbă Albă îl învăţase toate tainele dărilor, în schimbul jurămîntului că moşiile lui n-au să fie îndatorate decît cu dajdiile ce vor fi hotărîte de divan. Îl avea în stînga pe Pangratie, vtori vistier, pentru a cărui slujbă îi plătise lui Mihai bani zdraveni. În şirul din dreapta, în care stătea el, erau numai greci. Ceilalţi, din stînga Scaunului, erau bătrînii boieri de pămînt. Stăteau înţepeniţi, cu işlicele pe cap, sprijinindu-se în toiegele lor ferecate. În razele de soare care pătrundeau prin ferestre jucau firişoare de praf. Paicii purtaseră prin spătărie tăvi cu tămîie aprinsă. Cînd s-a auzit zuruit de pinteni, postelnicul Tudorache a bătut de trei ori cu toiagul în podea.

— Măria-sa !... a strigat postelnicul.

Statake s-a închinat cu greu şi s-a ridicat în capul oaselor cu şi mai mare greu. Beyul acesta afurisit umblă îmbrăcat numai ostăşeşte, de parcă s-ar fi născut pe tronul Spartei.

De cum s-a aşezat în Scaun, voievodul şi-a plecat fruntea în palmă, aşa cum luase obicei să stea în Divan.

— Diecii sînt aici, logofete Andrei ?

— Aici, măria-ta !

— Postelnice Tudorache, ai dat poruncă vătafului de copii să nu lase pe nimeni ?

— Dat, măria-ta !

— Atunci să începem !

— Cinstita slugă a măriei-tale, vel vistiernicul Statake va da seama despre aşezarea vistieriei, spuse logofătul închinîndu-se către voievod.

Statake a tuşit de cîteva ori dregîndu-şi glasul. Simţea toţi ochii din Divan aţintiţi asupra lui. Începuse să-l năpădească sudorile.

— Măria-ta si ţinstiţi boieri... Firmanul de la Sublima Poartă spune che la Bairamlîki se dăm zumătate din haraţiul imperătesc, luminatul sultan (se închină din şale) faţe rezboi cu chinele de Rudolf, imperatul nemţilor, şi are nevoie, repede, repede.

— Spune cît este această jumătate şi cum ai împărţit-o pe judeţe ? i-a tăiat-o voievodul.

— Aferim, făcu şi divan effendessi clătinîndu-şi penele de la turban. Ai limba prea lungă.

Statake înghiţi în sec.

— Zeţe mii de oi din care ţinţi mii araman şi ţinţi mii chivirdzic. Zudeţele din Vlahia Mare se dea patru mii si ţele din Banatul Olteniei sase mii, che acolo n-a fost seţetă anul aţesta.

— Este drept, întări stolnicul Sîrbu... Satele noastre n-au avut nici un pic de păşune. Am împins oile spre munte. Avem şi multe sterpe anul acesta.

— A vorbit bine stolnicul Sîrbu, măria-ta, cuvîntă rar şi apăsat bătrînul vel vornic Mitrea. Atît că nu-şi ţine locul în Divan şi grăieşte înaintea celui ce s-ar cuveni să deschidă gura întîi. Gîndesc că oile avem de unde să le împlinim, mai ales dacă ai să dai poruncă să împresoare obştiile de la munte. Au perdele şi săivane ascunse sus la plaiuri şi niciodată oamenii domniei nu le dau de capăt...

Mihai se trăgea de barbă, privindu-i chiorîş.

— Ai terminat, vel vornice ?

— Terminat, măria-ta !

— Socotelile lui Statake nu-mi vin la îndemînă. Oltenia a fost destul de pustiită de Alexandru Vodă, care voia, cum bine ştiţi, să-mi pustiască şi viaţa.

Boierii oftară, plecînd bărbile în piept.

— Aşa că să dăm jumătate, jumătate. Adică două mii boierii de peste Olt, două mii domniile voastre, altă mie boierul Dan care s-a prea rotunjit în vremea pribegiei domniei mele, astea fac cinci mii. Alte cinci să se ia de la satele din munte.

— Măria-ta, să nu supărăm boierii de sînge vechi care au fost credincioşii lui Vodă Pătraşcu, tatăl măriei-tale, se împotrivi vel vornicul Mitrea.

— Nici pe cei care au stat alături de mine într-o durere și bucurie, vel vornice.

— Fie cum vrei, măria-ta. Ai steag de domnie de la Stambul și noi ne supunem. Ascultă însă și de glasul și sfatul unui bătrîn ca mine, așa cum se cade să asculți niște plete albite de ani. Nu întărîta boierii din sîngele lui Basarabă, că le știi puterea.

— Nu întărît pe nimeni, cinstite vornice. Dar nici că-mi place să fiu întărîtat. Vistiernicia să facă așa cum am spus eu și dumneata, logofete Andrei, să scrii cărți către pîrcălabii cetăților, către juzii tîrgurilor și cnezii de prin satele moșnenești... Vistiernice Statake !...

— Porunca, porunca, măria-ta.

— Cai n-avem de unde da.

— Avem, măria-ta, răsări vornicul Mitrea. Satele călărășești.

— N-avem, vornice !... Să se socotească pentru bairamlîk o mie de fugari, în aur. Să împlinească prețul sfintele monastiri.

— Doamne, nu supăra pe slujitorii domnului, spuse cu voce tremurătoare mitropolitul Mihail.

— Sfinția-ta, au intrat în monastiri obiceie proaste care rușinează comănacul. Părinții în loc să-și vadă de slujbe, bat negoațe și se țin de curvăsărie.

Mitropolitul a dat ochii peste cap, făcînd cruci rare și smerite.

— Măria-ta, ești cam pripit. Vorbele astea fac de ocară sfînta biserică.

— Nu vorbele o fac de ocară, sfinția-ta, ci faptele care stîrnesc asemenea vorbe. Să știți, cinstiți boieri, că de astăzi începînd, satele domnești nu vor mai da seama decît către domnie.

Vorbele acestea au fost primite cu un murmur de împotrivire și din partea boierilor de pămînt, și a celor greci. Mihai și-a ridicat fruntea, fulgerîndu-i cu privirea.

— Măria-ta, stîrnești mare furtună, spuse răspicat vel logofătul Andrei. Era un bărbat scund, burtos, cu pletele și barba cînepie.

— Așa-i, măria-ta, întăriră ceilalți.

— Deopotrivă trebuie să fim în fața Porții, spuse grecește vel paharnicul Manta.

Mihai îi cercetă îndelung și un zîmbet aspru îi înflori pe buze.

— Ba !... Nu sîntem deopotrivă în fața Porții... Satele domnești din veac au rămas voievodului ca să-și poată plăti datoriile și să răsplătească pe cei credincioși trupului său. Știu că vi-ar place să mă închin fiecăruia din domniile voastre și să cer o pungulită cu aur pentru plocoane.

Divan effendessi, care pînă atunci stătuse liniștit în stînga Scaunului domnesc, bătu de trei ori în palme. Tot Divanul întoarse capul spre el.

— Pe barba profetului, beyule... Ai început să-ți faci de cap. Mihai albise, strîngîndu-și pumnii. Stolnicul Sîrbu a rînjit în barbă și după el au rînjit și ceilalți boieri.

Atunci s-a auzit afară un huiet năprasnic. Părea că zeci de tobe huruie înfundat. Răzbăteau pînă în spătărie chiote și sudălmi. Vuietul creștea, se domolea și iarăși creștea, cum face marea cînd se pregătește de furtună. Boierii și-au întors unii spre alții capetele, strecurîndu-și întrebări. Divan effendessi l-a privit în ochi pe stolnicul Sîrbu și stolnicul a clătinat ișlicul în semn de înțelegere.

— Ce să fie asta, postelnice Tudorache ? întrebă Mihai.

— Să-l chemăm la poruncă pe Simion, măria-ta. El trebuie să fi aflat pînă acum.

*

Racea stătea în turnul de deasupra Porții de Jos, privind peste marea de turbane, de fesuri, de cușme care se îngrămădise între zidurile cetății, Drumul Beilîcului și Ulița Tîrgului de Afară.

— Parcă au dat lăcustele, căpitane, șopti oșteanul de strajă.

— Au ieșit din toate măruntaiele pămîntului. Niciodată n-au fost atîția.

Toate cele trei ulițe erau năpădite de care așezate butuc lîngă butuc. Boii își ciocneau coarnele mugind la răstimpuri, caii tropoteau pe loc, oamenii se înghesuiau să ajungă la poarta cetății, înjurîndu-se în toate limbile orientului. Se împărțeau pumni și palme cu nemiluita. În toată viermuiala ceea, ochiul căpitanului Racea vedea totuși o oarecare rînduială și teamă. Băgase de seamă că în primele rînduri dinspre podul cetății se strecuraseră turci înarmați cu iatagane.

— Hm ! făcu el scărpinîndu-se după ureche...

— Așteaptă pe cineva, spuse straja.

— Ai minte limpede, Ioane! Strigă jos să fie gata la vîrtejuri. Cînd dau poruncă, să ridice podul.

Nu isprăvise bine, cînd pe Ulița Mare și-a făcut loc un convoi de călăreți. Cu toată înghesuiala, creditorii se dădeau în lături. Contenise sfada, conteniseră strigătele.

— Ceauș Haviz !...

— Ceauș Haviz !...

Era un murmur al tuturor gurilor de sub ziduri, care s-a ridicat pînă la căpitanul Racea. Turcul călărea adunat în șa, cu capul în piept, de parcă n-ar fi luat seama la nimeni și la nimic. Cînd a ajuns în preajma porții, Racea a tunat porunca.

— Sus podul.

Vîrtejurile au scîrțîit, lanțurile s-au întins zuruind și podul a început să se ridice. Fapta asta a stîrnit un chiot sălbatic. Însuși ceauș Haviz a ridicat ochiul la ziduri, scuipînd cu scîrbă spre Racea. Căpitanul se ridicase pe podina turnului și-i privea cu mîinile puse-n șolduri. După ce vuietul mulțimii s-a ostoit, ceauș Haviz și-a împins calul chiar în buza șanțului.

— Lasă podul jos, fecior de cățea, a răcnit el turcește.

— Nu înțeleg, chiorule ! răspunse Racea plecîndu-se peste parapet.

Un zaraf s-a grăbit să-i tălmăcească lui Haviz cele strigate de căpitan.

— Allah ! răcni turcul... Deschide poarta, dacă nu vrei să-ți spintec burta.

— Să i-o spinteci tîrfii de maica-ta, îi răspunse de data asta tot turcește Racea.

Haviz fierbea. La asta nu se așteptase. A dat o poruncă scurtă și zarafii s-au înghesuit care de care să apuce pietre din uliță și să le azvîrle în poartă. Racea i-a amenințat cu pumnul.

— Ascultă, drac bărbos — a strigat Haviz după ce zarafii s-au liniștit — du-te și spune-i otrepei de bey că a venit ceauș Haviz și cinstiții creditori să primească firman pentru datorii... Repede, pînă nu te arunc în focul Gheenei.

Lui Racea i-ar fi plăcut să-i ațîțe și să le arunce cîteva săgeți, dar s-a gîndit că poate voievodul l-ar ține de rău pentru asemenea fapte.

— Întreabă-l pe vătaful Simion ce să fac, porunci el ferentarului.

Apoi, întorcîndu-se spre uliță, se cățără pe un crenel, lăsă un picior să-i spînzure în jos și începu să scuipe rar în apa de la picioarele zidului. Treaba asta stîrni un nou vuiet din partea zarafilor. Acum pietrele curgeau necontenit, izbindu-se cu un sunet prelung în podul ridicat. Țipetele și sudălmile păreau că vor dărîma zidurile.

— Porc de cîine !...

— Fecior a șapte cățele puturoase !...

— Hienă !...

— Dihor !...

— Am să te tai în bucățele !...

— Ghiauri afurisiți !...

Zarafii ridicau spre el bărbi aricite de mînie, pumni, ciomege și hangere. Racea surzise însă cu totul. Cînd și cînd, le mai arunca cîte-o privire plină de ură, sau izbucnea în rîsul lui gros atunci cînd vreun zaraf mai mîniat încerca să-l ajungă cu vreo piatră.

XVI

Straja s-a întors gîfîind.

— Domnia-ta, vătaful Simion zice să le dai drumul numai la cei de pe răvașul ăsta... Și să-i mai ții barem un pătrar de ceas, ca să gătească armășeii și copiii de casă.

— Bine ! Aleargă la hotnogul Negură și spune-i să tocmească cincizeci de ferentari cu fuștute în amîndouă lăturile Porții de Jos. Dacă-i poruncesc, să nu șovăie și să izbească de sîrg.

— Așa am să fac, rînji oșteanul ducîndu-se iarăși.

Dintr-o singură privire Racea a deslușit scrisul voievodului. Se vede treaba că foaia de hîrtie a fost smulsă cu mînie și grabă din vreun catastif, pentru că avea o margine sfîrtecată. Cum a sărit sus, răscrăcărîndu-și picioarele pe două creneluri, și a fluturat foaia, zarafii au amuțit ca prin minune.

— Ascultați aici porunca voievodului Mihai, domn la toată Țara Românească.

Fluierături, sudălmi, chiote. Căpitanului a început să i se bată ochiul stîng. Era semn de mare mînie. S-a întors făcîndu-se că pleacă. Gălăgia s-a oprit pe loc.

— Vreți să ascultați ca oamenii, au ba ?

— Citește, ghiaur împuțit, strigă ceauș Haviz.

Racea a strigat ca la treizeci de creditori. Cei care și-au auzit numele au dat năvală, cei care n-au fost strigați au început să zbiere și să se bată cu pumnii în piept. Sub poartă, hotnogul Negură își rînduia ferentarii cu sabia trasă.

— Gata, hotnogule ?

— Gata, căpitane !

— Bagă de seamă la vîrtejuri și la porunca mea !

— Bag !

— Jos podul !

Cei treizeci de zarafi au dat buzna de cum buza podului a atins malul. Dar așa cum gîndise Racea, în spatele lor se tălăzuiau ceilalți... S-au împins unii pe alții, au început să se bată cu pumnii și să se scuipe. Însuși ceauș Haviz împărțea laturi de iatagan în stînga și dreapta. Cînd a socotit că-i vine bine, Racea a strigat peste umăr :

— Sus !

A doua oară s-a ridicat podina grea de stejar, prăvălind pe cei rămași în urmă în apă și dîndu-i aproape peste cap pe cei care apucaseră să treacă spre poarta cetății.

— Deschideți porțile !

Zarafii au năpădit în curte în urlete sălbatice. Pe loc au fost împresurați de fușturile ferentarilor. Ceauș Haviz spumega. A ridicat iataganul, dar s-a văzut prea singur între fețele acelea bărboase, așa că l-a băgat la loc. Racea a coborît treptele sărindu-le cîte patru. Cu toate suduielile și strigătele zarafilor, i-a ales cu mîna lui numai pe cei treizeci scriși de voievod. Îi alegea și cînta nici tare, nici încet :

Iată un păgîn de turc,
El se uită, eu mă uit...

★

Văzîndu-l pe Haviz că vine turbat la scările ce urcau în cerdacul palatului, vel armașul Necula a dat dosul. N-ar fi vrut să se strice chiar acum cu mîna dreaptă a boierului Dan. Mai la urma urmei, nu se știe dacă Dan are să se mai țină mult în picioare, pe cînd pe Haviz și slujbașii împărătești n-are să-i doboare nimeni. Gîndind așa, vel armașul s-a ascuns în odaia armășeilor de deasupra temniței domnești. Armășeii, lăsați de capul lor, s-au temut să ceară armele zarafilor, așa cum e rîndul la curte, și aceștia au dat buzna în hora mare, țipînd cît îi lua gura. Aici s-au izbit de sulițele paicilor și ale copiilor de casă, pe care vătaful Simion îi grămădise în fața spătăriei.

— Lepădați armele ! porunci cu glas aspru vătaful de copii.

— Am să-ți împlînt hangerul în inimă ! răcni Haviz tropăind spre ușa spătăriei, pe care Simion o astupa cu trupul său.

— Sulița la mînă !...

La glasul vătafului, paicii plecară vîrfurile armelor spre piepturile zarafilor. În aceeași clipă postelnicul Tudorache deschise ușile spătăriei. Ridicase toiagul să bată cu el în podea și să facă strigările după ieghemoniconul curții, dar fu luat pe sus de zarafii turbați. Ișlicul îi căzu pe o ureche, caftanul aproape că-i fu smuls de pe umeri și, de spaimă, scăpă toiagul din mînă. În fruntea zarafilor șchiopăta ceauș Haviz. Boierii Divanului se traseră pe lîngă pereți, creditorii amenințîndu-i cu pumnii. Numai vel paharnicul Manta ieși înaintea lui Haviz cu toiagul ridicat.

— La o parte, cîine, strigă turcul.

Paharnicul rămase nemișcat.

— Fă-i voia, vel paharnice, spuse voievodul, cu glas tăios.

Mihai nu se mișcase din scaun. Ridicase doar fruntea și-i privea liniștit. Alături, divan effendessi rîdea subțire sub mustața lui tătărească. Cînd au dat cu ochii de voievod, zarafii s-au mai liniștit.

— Ce vreți ? întrebă Mihai turcește.

Haviz își desfăcu picioarele, sprijinindu-și mîinile în șolduri.

— Ce vrem ? hinchini el... Allah ți-a luat mințile, beyule!... Sau te faci c-ai uitat ?... Aurul îl vrem ! strigă el... Pungile pe care i le-am dat porcului de Ștefan și de Alexandru. Pungile pe care ți le-am dat ție.

— Mie nu mi-ai dat nici o pungă, ceauș Haviz.

— Da' ți-am dat noi, țipară ceilalți zarafi.

— N-am nici un galben !

— Pfui ! Haviz scuipă la picioarele Scaunului. Mihai holbase ochii, măcinîndu-și măselele. Broboane grele de sudoare se adunaseră pe frunte, la marginea gugiumanului.

— Ai să ne dai firman să strîngem toate dările ce ți se cuvin.

— Așa-i ! răcniră ceilalți. Firman... Să scrie diecii firmanul !...

Vel logofătului Andrei îi tremurau mîinile și pecețile domnești zdrăngăneau pe pîntecele care tremura și el. Un zaraf l-a pălit cu palma peste ișlic, îndesîndu-i-l pînă la urechi.

— Mai repede, broască bătrînă...

Mustafa, creditorul cel frumos, se dusese la măsuțele diecilor și, înșfăcîndu-i de urechi, îi adusese în fața voievodului.

— Mie să-mi dai tîrgul, porunci Haviz.

— Mie părțile de sub munte, spuse Mustafa.

— Oi, vei !... Oi, vei !... se tînguiră cîțiva ovrei. Și noi vrem în tîrg, cum spunea Lev, bătrînul Lev. Bunul de Lev !...

Kir Statake își făcuse loc cu greu și se înfipsese în fața lui Haviz.

— Ma ego cu țe remin, effendi ?... Ego sint vel vistiar... Ego imparte firman pentru biruri-Kirie ton dinameon[1] ! Paharnițe Manta... Te-i ațesta div...

Dosul palmei lui Mustafa i-a înecat vorbele în gîtlej. În acel timp Simion putuse să-și strecoare paicii lîngă Scaunul domnesc.

— Ține ușa de la spătăria mică, porunci cu glas sugrumat voievodul. Apoi, din doi pași, fugi din spătărie în huiduielile zarafilor și rînjetul lui divan effendessi.

Văzînd fuga voievodului, paicii s-au tulburat. Boierii din Divan au fost scuipați și batjocoriți. Haviz și Mustafa i-au înghesuit pe dieci și pe logofăt din aproape, vărsîndu-le călimările pe caftane. După ce s-a săturat de rîs, divan effendessi a bătut din palme. Ca prin farmec, zarafii și-au înghițit sudălmile și s-a făcut liniște.

— Nazarinenii sînt niște cîini proști și fricoși, spuse el. Allah să ne lumineze ca să putem întocmi firmanele fără supărare. Altfel, îi privi cu răutate, slăvitul sultan are să vă ia capetele. Auzind numele sultanului, zarafii se plecară pînă la pămînt.

[1] Dumnezeule al puterilor (gr.)

Mihai fugise pînă în spătăria mică. Își rupsese gulerul și găitanele coantășului, părîndu-i-se că se sugrumă. Gemea ca o fiară rănită. Avea buzele uscate și barba i se ridicase vîlvoi. S-a plimbat prin spătărie cu pași mari, apoi s-a întors la ușa Divanului, lipindu-și urechea de ea. Glasul hîrîit al turcului care împărțea birul județelor, scîrțîitul penelor, chirăitul lui Statake, sudălmile și strigătele zarafilor care cu toată amenințarea lui divan effendessi tot se mai certau pe pradă îi sfîșiau trupul și inima. N-avea putere să-și dezlipească urechea de ușă. Într-un tîrziu, tot cu larmă, zarafii s-au dus. Din hora mare a venit zgomot de sticlărie spartă. Era policandrul pe care-l adusese Petre Cercel de la Venezia și pe care se vede treaba zarafii l-au pălit cu iataganele.

*

Toată ziua Racea a fost neom. Aflase din gura lui Simion rușinea pățită de voievod. Văzuse cu ochii lui cioburile din hora mare, scuipații de pe pereți, perdelele de catifea zdrențuite cu hangerele și iataganele, locurile unde zarafii s-au murdărit pe stîlpi și pe jilțuri.

De ciudă, bătuse de snopise vreo doi ferentari pe care-i prinsese jucînd arșice în spatele grajdurilor. Apoi se mîniase pe el însuși și le dăduse cîte un firfiric. Înnoptase. Cerul era senin. Nu bătea nici un fir de vînt. Umbla ca zănatic pe la ziduri, strivindu-și mînia și rușinea în măsele. Să fi fost pe la a treia strajă, cînd s-a trezit cu Simion lîngă el.

— Te-am căutat prin toată curtea... Te cheamă măria-sa.

— Nu mă duc !... Spune-i că nu m-ai găsit.

Simion îi puse mîna pe umăr.

— Nu-l mai amărî și tu... S-ar putea să-ți ia capul.

— Să mi-l ia !

— Haide !

— Ce vrea cu mine ?

— Nu știu...

Racea scoase un mîrîit răgușit...

— Mai bine nu lăsam podul... Apoi întorcîndu-se în loc, încît era să-l dărîme de pe podină.

— Ce știi tu, vătafule, ce pojar arde aici sub coantășul ăsta... Ce rușine, ce rușine !... Leprele acelea din Divan au să umple lumea, au să născocească, să înflorească !... Au să-l batjoco-

rească !... Şi eu care nădăjduisem atîta... De ce nu vorbeşti, umbră de domn ce eşti ?

— Haide, căpitane !... Haide şi închide-ţi gura.

*

Vătaful Simion l-a dus în spatele palatului, în partea întunecoasă dinspre Ciutărie. Acolo era o scară cu cîteva trepte, care urcau la o uşă ferecată cu tăblii de fier. În faţa scărilor, un copil de casă ţinea de frîie doi cai. Racea şi-a cunoscut armăsarul, după cum bine a cunoscut şi armăsarul voievodului. Pînă să se dumirească, uşa s-a deschis şi în capul scărilor s-a arătat Mihai. Purta cuşmuliţă de jder şi o dulamă lungă pînă la călcîie, care-i învăluise tot trupul. Se clătina pe picioare şi duhnea a băutură.

— Dacă scoţi o vorbă, căpitane Racea, te scurtez de la cap... Simioane !

— Poruncă, măria ta !

— Lipsesc trei zile... Înţelesu-m-ai ?... Trei zile...

— Înţeles, doamne !

— În şa, căpitane !... În şa !

Ochii îi sticleau şi pe faţa albă de mort barba părea cănită cu smoală. S-a urcat în scări gîfîind, împingîndu-l pe Racea cu piciorul, atunci cînd a vrut să-l ajute.

— Crezi că sînt beat ?... Alelei, căpitane, tare mă tem pentru capul tău. A dat pinteni, apucînd pe potica ce ducea la Poarta de Sus...

XVII

Caii înotaseră toată noaptea în clisa şleaului. De cum ieşiseră din tîrg, Racea a înţeles că urcă spre Snagov. Voievodul a moţăit o vreme în şa. Spre dimineaţă, cînd frigul umed al toamnei i-a pătruns la oase, a început să se frămînte. Din cînd în cînd scotea cîte un oftat, se răsucea sau se ridica în scări, încercînd parcă să străpungă întunericul cu privirea. Toată fiinţa îi era străbătută de nelinişti. Racea călărea cu un cap de cal în urma lui, chinuindu-şi mustaţa cu îndîrjire. Nu-i trecuse

mînia şi de o mie de ori ar fi vrut să-i spună că numai un semn dacă i-ar fi făcut i-ar fi clădit la picioare toate capetele zarafilor, vîrfuindu-l cu cel chior al lui Haviz... Tot de o mie de ori şi-a pus pecete gurii, gîndindu-se că e păcat să mai pună sare pe rănile deschise ale voievodului. Se măcina în sine şi se ruga tuturor sfinţilor să-i scoată în cale un duşman pe care să-şi descarce tot năduful. La ruşinea pe care o îndurase, se adăugau şi alte gînduri. Adulmecase cu nasul lui de curtean că în cetate s-a ţesut o plasă de păianjen. Căliman Ciungul îi spusese că o dată cu iskimne-agasi plecase la Stambul şi un om al cavalerului frînc. Că acest cavaler conăcise la casele bolovănite ale Danului. În grădinile bisericii păpistăşeşti se adunau din ce în ce mai mulţi popi negri, care semănau mai mult a oşteni decît a slujitori ai altarului. Din pricina slujbelor dese la cetate, nu mai dăduse de mult pe la hanul lui Manole Cap-Lat şi auzise de la unul şi altul că pe Măriuţa o desfată cu sunete plăcute de lăută şi cîntări dulci un prea frumos săbier talian.

Cînd zorii pîcloşi, pătrunşi de umezeală, i-au aninat brumă în bărboi şi s-au agăţat cu bobi de apă de pănura dulămii, căpitanul Racea se simţea în stare să tragă în frigare un turc şi să-l roadă cu şalvari cu tot.

*

— Căpitane Racea !...

— Poruncă, măria-ta ! tresări din gînduri oşteanul.

— Apropie-te scară la scară.

Cînd şi-a tras calul alături de cel al voievodului, Racea s-a cutremurat văzîndu-i faţa. Chipul pe care-l ştia bărbătesc şi smolit, tăiat în linii dure şi aspre era pămîntiu. Ochii voievodului sticleau ca şi cînd un foc dinăuntru fiinţei lui şi-ar fi aruncat flăcările pe aceste obloane ale sufletului.

— De cînd n-ai mai fost la turnătoriile şi făurăriile ridicate de Vodă Cercel la Tîrgovişte ?

Căpitanul l-a privit lung. Îşi ridicase sprîncenele a mirare şi-şi freca barba cu îndîrjire.

— De un an, măria-ta.

— S-au risipit ?

— Aproape de tot... Păcătosul de pîrcălab a vîndut ţiglele cu care erau acoperite şoproanele. Foalele cele mici, ilăiele şi sculele aduse de la Venezia de măria-sa Cercel am auzit că le-ar fi neguţat cu Dura...

— Dar foalele cele mari și băile de topit arama ?

— Acelea sînt la locul lor. Cam sparte, cam mîncate de rugină și prea grele ca să poată fi cărate de nemernicul de pîrcălab.

— Tot Istratie Soboleanul ține pîrcălăbia ?

— Tot, măria-ta. S-a învechit păcătosul în rele. Știi bine, doamne, ce plătesc toți slujbașii aștia care și-au cumpărat slujbele pe pungi grase și acum jupoaie pielea de pe oameni ca să rămînă tot ei la ciolan, răsuflă Racea.

— Știu, căpitane... Și mai știu că tot ce se cuvine din plocoane domniei intră în buzunarele boierilor. De aceea, s-a sleit vistieria. De aceea, s-a vîndut țara... Mai bine să tăcem, ca să nu zădărîm amărăciuni proaspete... Te cunosc de zece ani, căpitane Racea, și te știu om de ispravă.

— Măria-ta !...

— Acum taci și ascultă ! Ți-ar plăcea să pui umărul și să ridici pe picioare, cu oarecari meșteri străini, turnătoriile și făurăriile ?

— Dacă-mi dai mînă slobodă să-l apuc de barbă pe dumnealui pîrcălabul Soboleanul, mă fac luntre și punte, măria-ta.

Voievodul a întors capul, zîmbindu-i acru.

— Tot zălud ai rămas, căpitane Racea... Pe cîți n-aș vrea să-i apuc de barbă. Din cînd în cînd, nici ție nu ți-ar strica asemenea treabă.

A rîs răgușit, mai mult ca un geamăt, apoi s-a înfundat iarăși în gînduri.

*

Peste creștetul pădurii se alungau petice de nori. Un soare palid și rece își făcea loc cu greu pe cer. Pe la întîia strajă de dimineață au răsunat din adîncurile codrului dangăte prelungi de clopote și mărunțit repede de toacă. Scamele de pîclă se risipiseră și pădurea strălucea învăluită în strai de aramă. Stejarii își scuturau ghinda, care cădea în plapuma de frunze veștede cu un ropot des și subțire. Rar de tot se sfădeau gaițele, sau tocăia vreo ciocănitoare. Stăruiau sub solzii de aur bătrîn ai frunzișului liniști și miresme grele de frunze putrede. Glasurile clopotelor se întrupau din acele liniști și se topeau în ele, mòlcomite, apăsate și stinse de bolțile grele închegate din veac. Unde și unde zăcea năpădit de iască, de ierburi și de ciuperci trupul aproape putrezit al vreunui stejar smuls din rădăcini de mîniile cerului.

În jurul acelui uriaș mort, mîncat de gîngăniile pădurii, care arăta spre lume doar pulberea roșietică a putregaiului, năpădea din toate părțile viața proaspătă. Puieții de stejar, de fagi, tufani și bălării ridicau capetele tinere spre lumină. Cu toate că firea începuse să amorțească în acest crug tîrziu de toamnă, se ghicea la fiecare pas uriașul și neostenitul umblet al vieții.

În sufletul căpitanului Racea cuvintele voievodului prinseseră cheag adînc. Călărea cu ochii aproape închiși, depănîndu-și gîndurile care începuseră să-i dea ocol tot mai strîns. Făurăriile în care Vodă Cercel turnase cele dintîi tunuri în Țara Românească cu meșteri tălieni... Oare ?... Să-i fie lui dată asemenea bucurie ?... E bărbat în toată firea, dar jungherul nerăbdării i s-a înfipt în inimă, făcînd-o să se zbată ca nebună... I-ar sta rău să chiuie o dată din răsputeri, așa că-și mușcă buzele. O mînă i-a apucat strîns dîrlogii.

— Uită-te, căpitane !...

Într-o rariște a codrului pășteau trei capre străjuite de un țap voinic, care-i cerceta mirat, țintuindu-i cu ochii mari și blînzi. Rămăsese nemișcat, cu urechile întinse. I se vedea botul lucind umed. A dat un semn ușor și s-au șters în desiș din cîteva salturi lungi și aproape neauzite. Cel din urmă a fugit țapul, întorcîndu-le un dos alb, care a săltat de cîteva ori printre stejari.

*

N-au mai călărit multă vreme pînă să ajungă la malul acoperit cu trestii al lacului. Acolo li s-a înfățișat ochilor priveliștea minunată a acelui colț tainic, ascuns în inima pădurii. Sînul de apă lucea în străluciri albăstrui. Pe fața undelor se călătoreau cînd și cînd corăbiile norilor oglindite din înalt. Gorunii vechi își alintau coroana ruginie în oglinzile neclintite ale apelor. Frunze veștede pluteau, purtate de curenții adîncurilor. În liniștea acelui colț de lume nu se auzea decît foșnetul trestiișului.

Mihai și-a scos cușmulița, făcîndu-și trei cruci smerite către monastirea care se ridica din mijlocul apelor, ca o nălucire de

basm. Cele două turle, înalte și subțiri, acoperite cu viță, păreau învelite într-o pulbere de aur. Crucile turlelor adunau mănunchiuri de lumini, din strălucirea molatică a soarelui de toamnă.

— O-hè ! O-hè !...

Călăreții au întors capul în partea de unde se auzeau îndemnurile. De după un pinten de trestiiș înfipt în lac s-a arătat o luntre pîntecoasă, plutind spre monastire. În capul ei sta, adus de spate, înfășurat în rantie, un călugăr. Doi țărani trăgeau la vîsle. În partea din spate erau strînse crîsnicele și năvoadele, cu ochiuri de apă prinse între ochiurile de sfoară.

— Hei, luntrea !... a strigat Mihai cu mîinile puse pîlnie.

Glasul bărbătesc a spart liniștea, alergîndu-se pe fața apelor. Lopătarii au rămas o clipă cu vîslele încremenite și călugărul a întors capul încet, privindu-i dintr-o mare depărtare.

— Treceți la pod, le-a răspuns el, vîrîndu-și apoi barba în piept.

Vîslele au plescăit ușor și luntrea și-a văzut de drum, așa cum o făcea în fiecare dimineață de cine știe cîți ani, crescută parcă din alcătuirile acelor locuri. Au îndemnat caii în lungul unei potici ce șerpuia pe malul lacului. În dreptul monastirii, acolo unde apele se gîtuiau între ostrov și mal, era durată o podină și lîngă podină un pod, așezat pe două luntre putregăite. Starostele podului era un călugăr deșirat și slinos, ciupit de vărsat, care vorbea pițigăiat ca un copil :

— Domnul să vă miluiască, frați creștini, făcu el... Vreți să vă închinați la sfînta monastire ? Ori aveți oarecari negoațe cu sfinția sa egumenul ?

Mihai descălecase și-și trăsese calul pe pod. Racea sărise din șa. Cu un genunchi plecat la pămînt, căuta ceva cu mare zor prin iarbă.

— Hai, jupîne Racea, spuse Mihai... Ți s-a despotcovit calul ?... Apoi către călugăr : Sfinția-ta n-ai să poți duce singur podul. Să-ți ajutăm noi.

— Off ! se tîngui monahul... Podul ăsta e un blestem și un canon pentru păcatele mele. Las' că-i putred și pînă la urmă am să-mi pristăvesc viața pe fundul lacului în împărăția știmei celei setoase de sîngele oamenilor, da' îmi fac și inimă rea cu rumînii de mi i-a dat egumenul să tragă la lopeți... Vorbea repede, făcînd clăbuci la colțul gurii. Se vedea că singurătatea nu-i pria și că-și răsuflă necazurile dintr-o dată... Desfăcuse odgoanele bodogănind mai mult pentru sine.

— Nu de pomană și-au botezat satul Turbați... Turbați i-a lăsat Domnul pe pămînt, pentru canonul sfintei monastiri și a fratelui Nicodim cu osebire !...

— Da' ce năcazuri are sfinția-ta cu acei oameni din Turbați ? întrebă voievodul.

— Vai mie, negutătorule !... Se vede că ești de departe, că n-ai auzit cîte le pătimim de pe urma lor... Sînt închinați monastirii din vremuri vechi de un boier Radu Trămădat, veșnică să-i fie pomenirea — făcu repede trei cruci, dînd ochii peste cap. Da' unde s-o poți scoate la capăt cu ei ?... Degeaba le poruncește egumenul să tragă lemne, să lopăteze la pod, să ajute la fîn, la vite. Iaca, auziți cum se vaită podul de vechi ce e. L-a mîncat apa și am să mă duc la fund, vai de păcatele mele. Lotrii aceia păs să pună bărzile în lucrare și să facă altul...

Scîrț-scîrț. Podul ofta din greu. Călugărul împingea la o vîslă, Mihai și Racea la alta...

— Măria-ta, îi șopti căpitanul la ureche. În malul apei, pe șleaul de urcă spre Tîrgșor s-au încărcat cocii multe cu grîu și au trecut tamazlîcuri de vite. A desfăcut pumnul. În palmă se răsfățau cîteva boabe pîntecoase de grîu.

Mihai a tăcut, privind spre monastire. Apoi către călugăr :

— Credem să nu fi bătut cale degeaba pînă aici... Ne-o mai fi lăsat și nouă sfinția-sa ceva din tainul de anul acesta !...

— De, mormăi călugărul... Dacă veneați acu o săptămînă, aveați de unde alege...

— Așa !... se miră voievodul.

Pînă la ostrov n-a mai zis nimeni nimic.

*

În prag de toamnă, la o monastire bogată ca a Snagovului erau multe de rînduit. Călugărașii trebăluiau de zor, ca niște furnici harnice, prin ogrăzi, pe la grajduri, privind la cei doi călăreți pe sub comănace.

— Harnici oamenii Domnului, măria-ta, mormăi Racea.

— Taci ! Vezi să nu ne audă cineva.

Le-a ieșit în cale călugărul pe care l-au văzut în barcă. Era bătrîn, cu trăsături frumoase și ochi mai mult semeți decît cucernici.

— Domnul să fie cu voi, binecredincioşilor creştini.

— Plecăciune sfinţiei-tale, răspunse Mihai... Sîntem nişte călători trudiţi care am cere răgaz de hodină sub streaşina monastirii pentru trupuri şi împărtăşanie cu linişte şi sfinţenia ei pentru suflete... Un braţ de fîn pentru cai şi un codru de pîine pentru noi fie-ne-va de ajuns.

Ochii călugărului i-au cercetat cu luare aminte. S-a închinat cu mîinile la piept şi le-a făcut semn să-l urmeze.

Văzîndu-l că se-ndreaptă spre arhondaric, Mihai l-a apucat de mîneca rantiei.

— Să nu-l supărăm pe sfinţia-sa egumenul, la vremea asta. Întîi am vrea să ne-nchinăm şi să ne punem în rînduială straiele şi obrazurile.

Iarăşi i-a privit lung călugărul, încreţindu-şi fruntea, ca şi cînd ar fi vrut să-şi aducă aminte de ceva. Mai ales la Mihai îi stăruiau privirile... Au ocolit după nişte acareturi, ajungînd în faţa unor chilii care aveau bătute în pereţi belciuge pentru priponit caii.

— Aici sînt odăile unde găzduim oaspeţii de rînd. După cum vă e vorba, portul şi după aducerile mele aminte, domniile voastre ar fi avut loc în arhondaric, spuse bătrînul zîmbind blînd... Spălaţi-vă, tocmiţi-vă, pînă cînd am să aduc fîn la cai. La urmă puteţi merge să vă închinaţi la monastire.

Odaia, spoită cu var, avea un pat de lemn acoperit cu un ţol, iar în prichiciul ferestrii un ulcior cu apă. Atît. Căpitanul Racea se simţea la ne-ndemînă. Nu prea făcea el casă bună cu oamenii Domnului şi bucuros ar fi fost să se desfete cu glumele lui piperate, dar mîhnirea şi cucernicia voievodului îl făceau să-şi ţină limba. Pe urmă, îl frămîntau gînduri şi gînduri. La ce s-o fi oprit măria-sa la Snagov ? Poate la un popas al sufletului ! La Tîrgşor ştie de ce se duce. Îl aşteaptă inimă şi trup de ibovnică. Poate mai are şi alte gînduri ! Cine poate şti ? El ar da un aspru peşin să afle încotro au luat-o carele egumenului... Îi va trage de limbă pe călugăraşi şi pe vameşul de la Spanţov.

— Hai, căpitane, şi toarnă-mi un strop de apă, să-mi limpezesc ochii.

Faţa voievodului era trudită. În luminile ochilor mari se alergau umbre. Racea a oftat, scuturîndu-şi umerii, ca de o urîciune.

Trăseseră caii de urechi, îi frecaseră la ochi şi le slăbiseră chingile, cînd s-a înfăţişat din nou călugărul cel bătrîn, aducînd un braţ de fîn. Fugarii au nechezat apucînd cîteva fire din zbor.

— Dacă sînteţi gata, să mergem.

— Sîntem gata !

Abia acum a luat seama bine Racea la alcătuirile monastirii. În mijlocul ostrovului se ridica o clădire înaltă, durată din straturi de cărămizi roşii, întreţesute cu aşternuturi de moloz gălbui lucrat în aşa fel încît închipuia pietre de munte. Cornişa era alcătuită dintr-un brîu de cărămizi aşezate cu ieşituri şi scobituri. În fiecare scobitură era săpată o cruce de la Bizanţ.

Ceea ce l-a mirat şi l-a minunat peste măsură pe căpitan erau uşile monastirii. Săpate în lemn de stejar, cu înflorituri măiestre şi poleite cu aur, străluceau ca nişte scumpeturi fără preţ.

— Mare frumuseţe, mormăi el.

Călugărul se întoarse, oprindu-se din drum.

— După cîte am luat eu seama, domnia-ta eşti mai mult om de oaste decît neguţător.

— Aş, părinţele !... Aşa arăt eu, se împotrivi Racea.

— Fie cum spui... Da' la cele sfinte iei cumva aminte ?

Căpitanul a tuşit în barbă, privindu-l chiorîş.

— De !... Ştiu eu ?

Călugărul a rîs uşor. A privit cu repeziciune de jur împrejur, apoi apropiindu-se repede de Mihai i-a sărutat mîna.

— Domnul să te aibă în pace, măria-ta, a spus el cu bărbăţie.

Voievodul a tresărit şi Racea a-nceput să-şi chinuie mustăţile.

— Cine eşti ? De unde mă cunoşti ?

— De mult, măria-ta... Ai venit într-o noapte cu spulber de ploaie la Coşuna, cu oarecari treburi la egumen. Erai bănişor de Mehedinţi. Cine te vede o dată, nu te uită o viaţă.

Mihai şi-a plecat fruntea spre pămînt.

— E şi un rău, e şi un bine în neuitarea asta... Aş vrea să nu mă ştie Calist c-am trecut pe la monastire. Dacă sfinţia-ta, frate, eşti om de credinţă, atunci ai să-mi răspunzi la unele şi la altele. Şi să-mi spui numele, ca să-l ţin şi eu minte.

— Mă cheamă, în călugărie, fratele Macarie. În zilele lui Mircea Vodă Ciobanul am fost logofăt şi m-a chemat Udrişte.

Cincisprezece ani după lupta de la Periş, cînd am venit să-l scoatem din domnie pe tiran şi ne-am prăpădit oastea, m-am călugărit... Împăcat aş fi cu toate, cu viaţa şi cu mine însumi, dacă n-ar fi între zidurile sfintei monastiri nişte obiceie rele şi păcătoase. Sînt sluga măriei-tale... Întreabă-mă! Pot să te desluşesc cu poveştile, hramul şi ctitoria sfîntului lăcaş.

— Dumnezeu să judece păcatele sfinţiei-tale... Gîndesc că ai avut soţie şi prunci. Poate ţi le-a spulberat voievodul, pentru hiclenia cu care l-ai hiclenit.

Călugărul a oftat greu.

— Eu nu am putere asupra sfinţiei-tale decît dacă lepezi comănacul şi ieşi iarăşi în lume.

— Aş ieşi, măria-ta, dacă aş şti că am pentru ce trăi. M-am împăcat cu liniştea chinoviei şi zbuciumul lumii nu mi-ar fi prielnic decît dacă s-ar vădi o dreptate... Ştiu carte multă şi sînt om umblat în patru vînturi. Aici, nu mi-s de lipsă decît slavoniile. Învăţăturile mele de demult s-au îngropat sub colb şi sub ani.

— Poate să avem la Scaunul nostru lipsă de asemenea învăţături. Ştii carte elinească?

— Şi elinească, şi lătinească. Ştiu a sloveni nemţeşte. Am fost scriitor la un jude în Beciu[1]. Am rumegat cărţi vechi şi cărţi noi.

— Pe diacul Nathanail îl cunoşti?

— Cel de la sihăstria Tismanei?

— Acela!

— Mi-a fost dascăl şi duhovnic.

— Poate ţi-ar place să lucrezi pe lîngă el?...

Călugărul şi-a mîngîiat barba rar şi liniştit.

— Poate, măria-ta... Vremea vine, vremea trece şi are să ne descurce paşii şi gîndurile.

— Să fie precum spui... Acum am dori să ştim unele şi altele, de demult şi mai ales de curînd.

— Atunci să urcăm în pridvor şi din pridvor să intrăm în sfîntul lăcaş... Iaca, monastirea poartă hramul Intrarea Maicii Domnului în biserică. În stînga, e chinovia cu hramul Buna Vestire, în dreapta cea cu hramul Sfînta Adormire. Cine le va fi fost ctitor adevărat numai bunul Dumnezeu ştie. Avem hrisoave de danie şi de la Voievodul Radu cel Frumos, şi de la

---

[1] Viena

boieri care-şi urcă spiţa în anii domniei lui Basarabă Voievod. Noi gîndim că Ţepeş Vodă a avut, pentru mîntuirea păcatelor sale, bune gînduri pentru sfînta monastire.

— Da! Aşa ştiu şi eu. Pentru că mi te-a scos Domnul în cale, aş vrea să cunosc şi alte alcătuiri pe care le-a făcut aici Vodă Ţepeş.

Un nor s-a alergat pe fruntea călugărului.

— Acelea-s alcătuiri diavoleşti, măria-ta.

— Aşa-i, frate Macarie. Însă cîteodată sînt bune şi acele alcătuiri, pentru cei ce nu umblă pe cale dreaptă. Gîndim că măria-sa Ţepeş a cunoscut bine sufletul oamenilor şi de aceea a închipuit asemenea meşteşuguri într-o sfîntă monastire.

— Îi va fi blestemat sufletul în veci, măria-ta.

— Norodul îl slăveşte, prea cinstite, i-o taie Racea.

— Poate să fie şi cum spuneţi... Dacă va vrea măria-ta, atunci ne vom duce şi în acele cămări ale iadului... Voiam să-i spun acestui oştean gătit în negustor că uşile pe care le vede şi de care s-a minunat atîta îşi trag meşteşugul de la doi meşteri săpători în lemn de la Ţara Nemţască. Unul este Lucas Moser, iar celălalt Schiihleik. Prin anii Domnului 1450 au împodobit cu asemenea uşi bisericile din comitatul Suabiei, în Ţara Nemţească... De acolo, meşteşugul s-a răspîndit în toată creştinătatea.

— Frumos meşteşug şi pricepuţi meşteri au fost aceia, răspunse Racea.

Voievodul a-ngenuncheat în faţa uşilor împărăteşti, lipindu-şi fruntea de sfîntul pristol. Racea a rămas în naos, alături de fratele Macarie. Nici unul n-a îndrăznit să tulbure rugăciunea măriei-sale. Era în biserică o pace adîncă, miros de tămîie şi lumină palidă, care mărea umbrele făcute de pilaştrii lucraţi în flori şi flori. De la o vreme, văzîndu-l pe voievod cufundat în sine însuşi, Racea a-nceput să se frămînte pe picioare. Apoi, înghiontindu-l cu cotul pe logofătul călugărit, îi şopti la ureche:

— Prea cinstite, fă bunătatea şi-mi desluşeşte chipurile de stau întru mărire şi neuitare pe pereţi. Şi lespezile de mormînt. Se va bucura un anume dascăl al meu, dacă mă va vedea plecat şi spre asemenea învăţături.

Călugărul s-a uitat la el dintr-o parte.

— Vorbesc din inimă, prea cuvioase. Poate ai să-mi spui și mie despre ce obiceie rele voiai să-i povestești măriei-sale... Lasă, nu te speria... Cunosc prea bine apucăturile lui Calist. Am văzut de cum am pus piciorul în ostrov roabele cele frumoase care dereticau la arhondaric.

— Sfîntă Fecioară... Să nu păcătuim în lăcașul Preacuratei, fiule.

— Nu, părințele. Așteptăm să păcătuim afară... Ascult învățătura cuvioșiei tale.

Călugărul și-a împreunat mîinile pe piept, rostind vorbele puțin trase pe nas.

— Chipurile de le vezi zugrăvite sînt ale voievozilor de demult și ale altor tirani mai de curînd, care au spart legile pămîntului și și-au umplut mîinile de sîngele binecredincioșilor.

— Să nu hulim, prea cuvioase, în lăcașul Preacuratei, făcu Racea privind smerit în bagdadie.

Fratele Macarie a bătut trei cruci largi și trei mătănii adînci, înghițind în sec. Și-a potrivit glasul, urmîndu-și deslușirile.

— Uită-te în dreapta ușii de răspunde din amvon în horă. E zugrăvită o doamnă. O cunoști ?

— După cum bate lumina, pare Doamna Chiajna.

— Ai cunoscut-o bine, oștene. Cum bine o cunoaște inima atîtor neamuri risipite de boieri. Mai încolo e Vodă Mircea Ciobanul. Sub chipul lui sînt cinci morminte. Ale feciorilor postelnicului Dragomir și ai doamnei lui, Marga : Udrea, Radu, Barbu și Crăcea, și al cincilea este al acelei biete doamne Marga, pristăvită de durere în strai de călugăriță, după ce-a văzut căzînd pe rînd capetele iubiților ei fii, sub săcurea gîdelui acelui tiran Mircea. Bine i-am cunoscut, mai ales pe Udrea, sub steagul căruia am venit de la Ardeal să punem în rînd țara... A trecut în lumea drepților, biata jupîneasa Marga, murind de durere. Atunci o chema monahia Eufrosina. Și-a îngropat fiii pe rînd, cu mîna ei. De atunci au trecut ani patruzeci și unul. Sub lespezi n-a mai rămas decît pulbere. Durerea monahiei Eufrosina s-a stins o dată cu ea. Au să vorbească peste veac lespezile și chipul gîdei care stă întru mărire, deasupra.

— Gîdea se va fi putut întîmpla să aibă dreptate, sfinția-ta.

Monahul s-a întors repede. Mihai îl privea cu ochi mari și aprigi.

— Nimeni nu poate lua viața în afară de Dumnezeu, măria-ta, pentru că nimeni n-o poate da în afară de el... Au fost și alți voievozi smeriți, ca acest slăvit și iubitor de oameni Neagoe Basarab, care ne privește din poleiala zugrăvelii...

— Acela, întru cinstirea lui Dumnezeu, a luat viața meșterului Manole, frate Macarie... Am auzit învățăturile de i le dădeai căpitanului Racea. Hiclenia către Scaunul domnesc se plătește cu capul, sfinția-ta... Haidem să vedem alcătuirile lui Vodă Țepeș... Uită-te, căpitane, în colțul naosului. Acolo e lespedea acelui viteaz și necruțător voievod. Să poposim o clipă la picioarele viteazului.

Fratele Macarie s-a îndepărtat ca de diavol.

— Hm ! Nu prea țin cuviința și cinstea care se datorește unui voievod ctitor, măria-ta. Lespedea-i nemăturată și n-are nici o floare la căpătîi, cum au ceilalți morți.

Mihai a tăcut.

— Se vede că nici peste veac nu uită cinurile mîna care le-a scuturat bărbile, trăgîndu-le nădragii prin vîrful țepei, bodogăni Racea.

*

Alcătuirile pe care Mihai era dornic să le cerceteze se aflau într-un beci mare, boltit, așezat în părțile de mazăzi ale monastirii. Fratele Macarie a deschis o ușă de fier zidită sub scara ce urca în turlă, au coborît pe niște trepte de piatră, Racea luminînd calea cu un sfeșnic, apoi călugărul a scos de la brîu o cheie cît toate zilele, desfăcînd mai ușor decît se cuvenea o a doua ușă alcătuită din tăblii de fier și întărită cu drugi. Racea a mișcat urechile a mirare, neauzind nici un scîrțîit. Ușa grea s-a răsucit ușor în balamalele ce păreau unse de puțină vreme. Cînd să treacă pragul, Racea a apropiat sfeșnicul de balamale. Sub fiecare din ele lucea unsoarea proaspătă. Cînd a ridicat sfeșnicul, un fior l-a trecut prin șira spinării. A-nțeles că poveștile ce se prefirau despre acest sfînt lăcaș își aveau temei mai grozav decît putea ști lumea. Și că nu răsuflase nimic din ceea ce vedea el, pentru că cine pășea pragul acesta nu mai putea ieși în veacul veacului la lumină.

A mai văzut căpitanul că beciul hărăzit muncilor cumplite ale trupului era mai bine îngrijit decît lespedea lui Vodă Țepeș, ctitorul sfîntului lăcaș. Podeaua de cărămizi roșii avea pete

mari, întunecate. Sînge... Lumina tremurătoare a lumînărilor cădea pe lucruri de spaimă. Un butuc de gîde, scaun pentru spart oasele picioarelor, vîrtejuri pentru întins trupul, vatră pentru înroşit cleştele şi într-o lăture, agăţate de perete, ciocane, cleşti, spăngi, toate menite să sfîrtece carnea celui muncit.

— Îmi pare, sfinţia-ta, că egumenul nu uită de acest lăcaş, spuse Mihai cu glas înfundat.

Călugărul tuşi de cîteva ori în barbă, privind într-o lăture.

— De, măria-ta... Sînt prea căpăţînoşi rumînii sfintei monastiri. Şi Domnul nostru Isus Christos i-a biciuit pe zarafi... Apoi mai au diregătorii de la curte a scoate taina de la unul şi altul... Încaltea vel vistiernicul Dan...

Racea l-ar fi scuipat între ochi. Sfeşnicul îi tremura în mînă...

— Aşa, aşa, spuse încet voievodul... Apoi tare : In vremea agiei mele am înţeles că sînt oarecari meşteşuguri care mişcă podeaua şi-l zvîrle pe împricinat în fundul lacului... Sfinţia-ta cunoaşte acele meşteşuguri ?

Luat din pripă şi sfredelit de privirea arzătoare a voievodului, fratele Macarie n-a mai putut da înapoi.

— Să ferească oşteanul măriei-tale de pe podul de lemn pe care s-a aşezat.

Racea a făcut un pas grăbit în lături, lăsînd sfeşnicul în jos. Călugărul a tras de un crac de fier înfipt în perete şi podina pe care stătuse s-a frînt în două, izbindu-se în jos cu un sunet sec. Racea a simţit cum i s-a ridicat bărboiul perie. A îngenuncheat cu sfeşnicul la gura aceea de iad.

Din fundul negru i-au răspuns lumini fulgerate ca dintr-o oglindă. Se auzea, molcom, plescăitul apei.

*

— Măria-ta, se smerise fratele Macarie. Dacă află egumenul, îmi pierd urma din această viaţă.

— N-ai grijă, cuvioşia-ta. Se vor pune rînduieli noi şi în sfînta monastire. Domnia mea are lipsă de oameni de credinţă, oriunde, după cum s-ar putea să am lipsă şi de acest beci. Drumul la sfînta monastire mi-a fost cu folos, cuvioşia-ta. Mi s-a liniştit sufletul şi am luat învăţătură de la Vodă Ţepeş.

Stăteau pe malul lacului, călăreţii ţinîndu-şi caii de frîie. Călugărul Macarie îi petrecuse pînă la podină. Dăduse glas după fratele podar. Călugăraşii se grăbeau la slujbă, chemaţi

de mărunţitul repede al toacii. De dincolo de apă s-au auzit zăngănit de lanţuri, sudălmi cumplite şi chirăieli de muieri şi de plozi.

— Ce va să fie asta ? întrebă voievodul.

— Bucurie pentru fraţii novici, măria-ta, răspunse călugărul. Egumenul Calist a cumpărat cîteva şetre de ţigani de la boier Barbă Albă, văzînd că nu mai răzbeşte cu rumînii. Se vede treaba că i-a adus Răzbici, un boiernaş care se ţine fălos, dar n-are ce duce la gură.

— Văd mai multe roabe decît robi, cinstite părinţele, spuse Racea.

— Sînt de lipsă la cuhnii, oştene.

— Aha !... Şi la întins aşternuturile, scrîşni căpitanul.

Acum robii se vedeau bine. Se adunaseră la pod sub privegherea unui omuleţ puţin adus de spate, cocoţat pe o gloabă înaltă şi deşelată. El era sudalmagiul şi tot el răsucea pe deasupra capului un harapnic de fuior. Ţiganii erau înşiraţi în lungul unei frînghii, petrecută printr-un belciug bătut într-un cerc de fier, încins peste mijlocul fiecărui bărbat sau femeie. Mamele îşi ţineau plozii în spate. Unii dintre ţigani purtau pe cap cercuri de fier cu coarne de drac. Se vede că erau cei mai îndărătnici, pedepsiţi astfel după un vechi obicei pămîntean. Se auzea pînă la ostrov gălăgia făcută de acel vajnic vataman, Răzbici. Îl suduia de sfinţişori pe fratele podar, care se împotrivea să-i urce pe toţi robii.

— Nu te mînia, frate Răzbici, se căina cu glas piţigăiat podarul. Pentru numele lui Dumnezeu, o să ne ducem la fund...

— Eu sînt boier Răzbici, drac bărbos. Frate vei fi fiind tu cu Scaraoţchi.

— Vai mie, prea cuvioşilor trei sute optsprezece sfinţi de la Nicheea. Mi s-a împlinit văleatul. Haideţi, fii ai iadului !... Urcaţi-vă pe luntrea ispăşirii... Ai să te duci în fundul iadului, boier Răzbici, dimpreună cu tartorii pe care i-ai adus cu tine.

Călăreţul îşi răsucea gloaba, împingînd robii pe podul care scîrţîia jalnic.

— Mi-am pierdut destulă vreme pînă acum, striga el... Ori trecem, ori vă duceţi cu toţii, şi cu Calist în frunte, la cei trei sute optsprezece sfinţi părinţi.

— Au să se înece, spuse speriat Macarie.

— Dă-i poruncă să golească podul de jumătate !... Îndată !...

— N-are s-asculte, măria-ta... N-are s asculte. Apoi către cei de dincolo : Goliţi podul !... Goliţi podul !...

— Am să-ţi golesc măruntaiele, îi răspunse Răzbici, care se urcase de-a călare pe pod.

Sculat se vede treaba de larmă, egumenul Calist se arătase în cerdacul arhondaricului. Pînă să se dumirească, podul începuse să plutească. La lopeţi trăgeau, pe lîngă fratele podar, încă cinci călugări. Luntrele se afundaseră pînă la buză. Podul se văita din încheieturi. Ducea în spinare patruzeci de robi. Nu se depărtase cîţiva stînjeni de la mal, cînd un trosnet asurzitor l-a desfăcut în bucăţi. Luntrele s-au rupt de parcă ar fi fost coji de ouă şi, într-o vîltoare şi fierbere de ape, în strigăte de spaimă şi bătăi de braţe, toţi robii aceia legaţi unii de alţii s-au dus în adîncuri.

S-au zbătut deasupra apei rantiile călugărilor şi comănacele au plutit printre sfărîmături. Cînd s-a mai potolit fierberea valurilor, s-a văzut înotînd spre mal gloaba lui Răzbici şi, agăţat de coada ei, însuşi Răzbici. Apoi pletele năclăite ale unui călugăr. Şi pe o sfărîmătură de scînduri, un dănciug numai de o şchioapă, care ţipa din răsputeri.

Toate s-au petrecut într-o clipă. Scrîşnetele podului şi volbura lacului s-au ostoit şi peste singurătatea apei nu se auzea decît scîncetul copilului şi sforăitul gloabei care ieşise la mal şi se scutura de apă. Înainte ca Racea să dezlege luntrea, Răzbici şi-a lepădat botforii şi s-a zvîrlit în apă din nou, trăgînd după sine scîndura cu copilul. Ieşise la ţărm şi călugărul care ştia să înoate.

Atunci s-au auzit ţipetele şi văicărelile egumenului Calist, care cobora scările arhondaricului cu repeziciune.

XVIII

În curtea bisericii catolice din Bucureşti înserarea aceea de toamnă tîrzie se lăsa învăluită într-o pulbere de aur. Signor Girolamo Estorga ieşise de la slujbă şi purta încă în suflet ecourile răscolitoare ale rugăciunii. Cu cît înainta în vîrstă, cu atît

focul sacru al credinţei îl mistuia mai adînc, cu atît credea că înţelegerile şi puterea lui de concentrare lăuntrică îi descoperă mai mult din adevărul universal, în căutarea căruia pornise acum treizeci şi trei de ani, înrolîndu-se sub steagurile Companiei lui Isus.

Lumina difuză a vitraliilor, simplitatea bisericii, mirosul suav al crinilor îi aduceau totdeauna o pace desăvîrşită, proprie meditaţiei şi reculegerii. A luat-o încetişor pe malul lacului, călcînd rar, cu capul lăsat în piept şi mîinile vîrîte în mînecile largi ale sutanei. Era la o mare răscruce a vieţii lui şi ar fi vrut să se dedice întreaga noapte rugăciunilor şi gîndurilor. De cînd generalul l-a trimis ca provincial în acest depărtat colţ de lume, pentru a lupta să convertească şi să aducă la sînul bisericii catolice pe fiii rătăcitori, îi rămăsese pentru el însuşi prea puţină vreme... Iată-l de aproape doisprezece ani pe meleagurile Valahiei şi rezultatul muncii lui se poate număra pe degete.

Poate de aceea a şi fost dat uitării şi n-a fost rechemat ca atîţi alţi provinciali, care acum se bucurau de o catedră la unul din colegiile Ordinului, trăiau în oraşe civilizate, sau luptau cu spada în războaiele religioase de care Europa era plină, cîştigîndu-şi gloria şi punînd temelii solide bisericii universale, ultima raţiune a vieţii lor de soldaţi ai lui Christ.

Signor Girolamo Estorga a avut în seara aceea una din clipele lui de melancolie, păcat pe care şi-l va ispăşi, dar care din ce în ce mai des îi chinuia sufletul. Se vede treaba că de data asta generalul n-a făcut o alegere fericită. Ar fi dat mult mai multe roade în Franţa, acolo unde liga catolică a făcut hughenoţilor atîtea războaie şi unde un iezuit adevărat şi-ar fi putut desfăşura toată credinţa, arta şi elocvenţa. A oftat, oprindu-se şi privind o pereche de lebede ce lunecau lin pe faţa apei. Pînă şi Alfonso Carillo e de invidiat. Ba chiar şi provincialul din Polonia. Atît Sigismund Bàthory, cît şi Sigismund Wassa se arată catolici activi, ultimul cîştigînd tot mai mult teren în pofida ortodocşilor. Marea contraofensivă a catolicismului împotriva ereticilor protestanţi are tot atîţia ani cîţi ani a servit el sub steagul lui Ignaţiu de Loyola. Cîte victorii minunate, cîte ruguri ridicate în numele sfintei credinţe, cîte stavile împotriva lăcomiei prinţilor, care găsiseră în protestantism religia

cea mai convenabilă. Totuşi !... Fruntea iezuitului s-a ncreţit şi un oftat de durere i-a scăpat de pe buze... Roma a pierdut Suedia, Norvegia, Danemarca. Jumătate din ţările germanice, Anglia, Ţările de Jos sînt în pericol, Franţa a stat pe muchie de cuţit.

De curînd a primit vestea prin agentul lui Ferdinando Medici, granduca di Toscana, că Henric al IV-lea s-a convertit şi că anul acesta s-a sfîrşit cel de al doisprezecilea război religios în Franţa. Inutilă a fost noaptea Sfîntului Bartholomeu, inutil sacrificiul ducelui de Guise, inutilă uciderea lui Coligny. Hughenoţii au rămas şi, după politica de toleranţă pe care o duce acest şiret Henric, vor rămîne şi de acum încolo. Lutheranu au dat pe mîna prinţilor toate averile bisericii catolice. Şi el, el nu poate să facă un pas ca să cîştige pentru Roma aceste bogate mănăstiri, aceşti darnici boieri şi voievozi... Se loveşte continuu, cum s-a lovit timp de doisprezece ani, de fanatismul lor religios, de încăpăţînarea cu care-şi apără credinţa. Poate dacă ar fi reuşit să rămînă domn Petru Cercel... Să nu fi învăţat nimic din toţi anii scurşi pînă acum ?...

N-a auzit paşii care se apropiau de el. A tresărit atunci cînd Cosma Capponi abia a suflat :

— *Padre !...*

Văzîndu-l pe condotier, signor Girolamo Estorga a avut o tresărire şi un zîmbet amar i-a înflorit în colţul buzelor. Iată ce-i trimite ordinul în vremea din urmă. În loc de iezuiţi veritabili, instruiţi, cu care să poată schimba o idee, sau să aprofundeze textele, credincioşi şi devotaţi cauzei — condotieri inculţi, beţivi şi afemeiaţi ca acest Cosma Capponi, care în locul minţii mînuieşte spada şi ghitara, pe ultima mai bine în orice caz decît pe prima.

— Te văd aranjat pentru o escapadă, condotiere ?!... Cosma Capponi a făcut un gest elegant cu umerii, potrivindu-şi pelerina, apoi o reverenţă şi mai elegantă.

— Îmi pare rău, fiule, dacă astă-seară am să-ţi pricinuiesc neajunsuri şi dacă signorina care te aşteaptă o va face zadarnic.

Cum cavalerul ridicase mirat din sprîncene, Girolamo Estorga a oprit cu amîndouă mîinile tirada care se pregătea. În clipa aceea nu mai rămăsese din el decît vechiul luptător, călit în cei treizeci şi trei de ani de lupte purtate din Spania

pînă pe coastele Indiei, şi de pe coastele Indiei pînă în Valahia. Ochii îi străluceau şi profilul vulturesc îşi ascuţise parcă trăsăturile.

*

Provincialul din Valahia avea sub ascultarea lui biserica din Bucureşti şi din Tîrgovişte, precum şi pe aceea din principatul Moldovei. Casa misiunii era zidită din bolovani, pe un mic dîmb ridicat deasupra unui istm ce intra în lac. Cu toate că nu cuprindea mai mult de patru odăi, avea aspectul solid al unei fortăreţe. Ferestrele înguste şi ridicate foarte sus se închideau cu obloane grele de stejar.

În cei cincizeci şi trei de ani de existenţă ai ordinului, iezuiţii învăţaseră să-şi apere poziţiile cîştigate atît prin calităţile spiritului, cît mai ales prin dibăcia jocului politic şi al armelor. Acoperită cu iederă, casa parohială emana un aer sever şi ascetic, aşa cum acelaşi aer se degaja din fiinţa provincialului Girolamo Estorga.

Cosma Capponi nu se putea opri să nu ridice ochii şi să nu citească, de cîte ori intra înăuntru, deviza săpată în piatră deasupra uşii : „Ad majorem Dei gloriam". Simţea un fior cu totul laic străbătîndu-i corpul la gîndul că sub deviza aceasta văzuse cu ochii lui cîteva din execuţiile secrete ale inchiziţiei, făcute sub privirile cucernice ale călugărilor. Dacă ar fi ştiut că va avea de-a face cu fanaticul de Girolamo Estorga, s-ar fi lăsat păgubaş...

Încăperea în care l-a poftit iezuitul era mobilată după gustul şi rafinamentul dobîndit de la oamenii renaşterii. Scrinurile grele de Florenţa acoperite cu brocarturi veneziene, covoarele groase de Damasc, sfeşnicele lucrate în cizelura cea mai fină, porţelanurile olandeze ar fi mulţumit pe cel mai pretenţios oaspete al apusului. Într-un colţ, aproape acoperind zidul, domina încăperea un crucifix de abanos, cu un Christ lucrat în fildeş. Camera servea drept reşedinţă diplomatică a provincialului. Odăile rezervate călugărilor erau adevărate chilii de puşcărie. Cosma Capponi reuşise să-şi vîre nasul într-una din ele acum cîteva zile. Se simţea stingherit la gîndul predicii ce va trebui s-o asculte şi nerăbdător, deoarece, după toate semnele, astă-seară ar fi putut să rămînă singur cu hangiţa căreia de o lună încheiată i-a închinat, fără succes vizibil, toate canţonetele pe care le ştia.

— Dă jos pelerina, cavalere, spuse amabil gazda și așază-te comod. Avem de vorbit.

Condotierul s-a supus, oftînd. Provincialul s-a înfundat într-un jilț, împreunîndu-și mîinile pe piept. Din sutana neagră care-i învăluia tot corpul nu se mai vedea decît albul palid al feței și strălucirea aproape febrilă a ochilor. Cosma Capponi s-a simțit pironit și răscolit de privirea iezuitului. Tăcerea devenise apăsătoare. Apoi, glasul cînd tăios, cînd insinuant al călugărului l-a învăluit punînd stăpînire pe el.

— Cavalere, cînd granduca di Toscana, Ferdinando Medici, te-a trimis aici, el a făcut-o la îndemnul și consiliul sanctității sale.

— Știu, murmură Capponi.

— Pînă acum n-ai prea dat dovadă de prea multă sîrguință în direcția misiunii care ți-a fost încredințată.

— *Padre !*

— Nu vreau să-ți fac reproșuri. E bine să deschizi urechile și să gîndești asupra celor ce-ți voi spune.

— Mi le-am deschis de pe acum. *Per bacco !...* Simt că mi s-au lungit de doi coți. Un zîmbet de dispreț s-a alergat pe fața iezuitului.

— Știi că noi sîntem soldații sanctității sale aici... Bine ! Bine !... Lucrăm în numele Ligii Sfinte pentru prăbușirea necredincioșilor... și pentru răspîndirea sfintei credințe... Nenorocirea e că nu toate tronurile creștine vor acest lucru. De la Francisc I al Franței, care a călcat în picioare credința, aliindu-se cu Soliman împotriva lui Carol Quintul, apărătorul catolicismului, și pînă la Elisabeta a Angliei, care le-a furnizat arme hughenoților, am avut de luptat împotriva tuturor celor ce vor să nesocotească Roma. Franța face comerț cu tot orientul și negustorii ei se-mbogățesc de pe urma capitulațiilor. Venezia, ea însăși, de cînd a pierdut drumul mirodeniilor prin Egipt, s-a zbătut să obțină privilegii de navigație de la sultan. Astăzi le are și puțin îi pasă de Ligă și de credință. Henric a purtat război împotriva regelui catolic. Elisabeta a trimis emisari în Polonia... Țara asta trebuie să fie a noastră. D'Aubry va pleca peste cîteva zile cu un mesaj al partidei polone de aici pentru cancelarul Zamoyski... D'Aubry n-are să ajungă... Nu trebuie să ajungă... Mă înțelegi, cavalere ?...

Glasul îi devenise șuierător. Se ridicase în picioare și acum pășea repede prin odaie, frîngîndu-și mîinile...

— Nu, n-are să ajungă... Barton n-are să-și facă jocul. Blestemații anglicani, eretici nerușinați, n-au să-l mai joace pe Girolamo Estorga... Va trebui să folosești stiletul... Fără zgomot. Îl aruncăm în lac. Are să i se piardă urma... După aceea, vei alerga în Bulgaria, la Tîrnovo... Mitropolitul Dionisie Rally e favorabil catolicismului. Îi vei duce scrisoarea sanctității sale, care-i promite pălăria de cardinal... Ah !... De-aș trăi să mai văd și acest marș victorios al Companiei... Asaltul împotriva răsăritului... La curtea lui Rudolf, soldații lui Isus țin toate meterezele. Carillo la Alba Iulia. Nunțiul Germanico Malaspina pe lîngă Sigismund Wassa. Îmi rămîne mie Valahia... Pe urmă, orientul !... Zeci de mii, milioane de suflete de cîștigat pentru catolicism, pentru biserica universală, pentru Roma. Ah, Roma !... Aș vrea, cavalere, să văd flamurile Companiei fluturînd deasupra lumii... Să piară erezia. Prin foc și prin sabie !... Roma ! Cetate eternă !... Roma !

S-a prăbușit în jilț, privindu-l fix, fără să-l vadă.

— Va trebui să lucrăm repede și bine... Signor Mantovano va sosi zilele astea... Mă voi strădui să-l introduc la curte... Pe măsură ce vorbea, devenea mai stăpîn pe el însuși. Acum avea privirea rece, de gheață... Îmi vei spune mereu unde ești... Nu ! Mai bine te muți la misiune. Am să-ți dau o cameră... Nu protesta. Trebuie să fii lîngă mine. În sfîrșit, începem să lucrăm. Începem să lucrăm... Ți-am dezvăluit o parte din frontul bătăliilor noastre. Va trebui să înțelegi jocul culiselor, va trebui să vezi acolo unde alții nu văd nimic și, mai ales, condotiere, va trebui să taci !... Să taci așa cum tace pămîntul... Ai fost al ducelui pînă în clipa cînd ai pătruns în casa Companiei... De atunci ești al nostru, chiar dacă n-ai nimic cu ordinul... Noi nu uităm nimic. Ni-mic... signor Cosma Capponi... Poți să te întorci bogat, sau... iezuitul ridică din umeri. Totul depinde numai de ce-ai înțeles astă-seară...

Cosma Capponi simțea cum i se usucă cerul gurii.

— Ar fi bine să rămîi de mîine la noi... Nu te mai rețin, cavalere...

S-a ridicat și cu cea mai subtilă politețe s-a-nchinat în fața lui.

După plecarea condotierului, signor Girolamo Estorga a deschis un scrin, scoţînd la iveală o sticlă de vin, primită în dar împreună cu alte sticle de la mitropolitul Mihail, la un An nou. A încuiat uşile, şi-a tras jilţul lîngă masă, a scos dintr-un sertar un fel de condică şi s-a aşezat cu un oftat de uşurare. Şi-a turnat, a privit culoarea vinului în zare, apoi a gustat cu ochii închişi... Ce bine s-ar întrema vistieria sfîntului scaun dacă avuţiile bisericii valahe n-ar mai lua drumul Constantinopolului. Şi-a zîmbit sieşi, ca şi gîndurilor care-l încercau.

Apele începuseră să se limpezească şi dacă pînă acum Vaticanul dăduse prea puţină atenţie acestui colţ de lume, cu toate rapoartele lui amănunţite, atunci de acum încolo, după însăşi scrisoarea generalului, coaliţia Ligii Sfinte a trecut pe primul plan. Papa Clement s-a uns numai de un an, dar pare a fi un om hotărît, care păşeşte grabnic pe singurul drum posibil. Ei bine, în acest drum va trebui neapărat să treacă şi pe lîngă provincialul din Valahia.

A dat capul pe spate, închizîndu-şi ochii. Faţa i s-a destins şi trăsăturile dure au dobîndit o nuanţă de mare oboseală. Nimeni nu ştie că Girolamo Estorga împlineşte în seara asta cincizeci şi trei de ani. Nimeni nu ştie, în afară de mai marii ordinului, că Girolamo Estorga s-a îngropat în sutană pe sine însuşi la douăzeci de ani, dăruindu-se, pînă în cele mai adînci cute ale sufletului, Companiei. Credinţa, credinţa mistuitoare, atît purtase în sine în lungii, nesfîrşit de lungii ani ai misionariatului. Singurul regret este că nu l-a mai apucat în viaţă pe fondatorul ordinului. Ignaţiu Loyola murise cu patru ani înainte de iniţierea sa. Şi-a trecut mîna peste frunte, ca şi cînd ar fi vrut să alunge aceste amintiri de demult, dar ele se roteau cu insistenţă în jurul lui şi Girolamo Estorga a încetat să li se împotrivească, lăsîndu-le frîu liber, în seara acestei aniversări, în definitiv triste şi singuratice.

Poate una din poruncile ordinului, aceea de a fi în mîinile superiorului „perinde ac cadaver"[1], reuşise cu adevărat să ucidă în el ceea ce era viu şi omenesc. Poate de aceea şi numai şi numai de aceea sînt ei aleşii Domnului şi mîna necruţătoare a papii, succesorul lui Sfîntul Petru şi vicarul lui Isus Christos pe pămînt.

---

[1] Ca un cadavru (lat.).

Ţine minte ca astăzi cu cîtă înflăcărare s-a îmbarcat pe o corabie portugheză în anul 1563, imediat după ce Consiliul celor Treizeci a salvat sfînta biserică catolică de la prăbuşire. Calvinismul, lutheranismul şi anglicanismul se răspîndiseră ca ciupercile otrăvitoare. Acolo erau trimişi iezuiţi bătrîni, soldaţi care puteau lupta cu toate armele şi cele făţişe, şi cele ascunse. El avea douăzeci şi trei de ani. Era tînăr, voinic, plin de focul sacru. A plecat pe urmele lui Albuquerque, care la începutul veacului fundase marele imperiu portughez. Trei ani la Aden. Un an la Diu, acolo unde flota portugheză a scufundat flota arabă echipată şi instruită de veneţieni, prin sultanul Egiptului... Doi ani la Calcutta... Apoi Spania. Şi... cei doisprezece ani încheiaţi de cînd mucegăieşte aici. I se perindau prin faţa ochilor imagini vechi, dar care şi acum, peste trecerea atîtor ani, mai păstrează ceva din prospeţimea de la început. Serile minunate de la Aden, adieri de vînt în palmieri, pustiul care-l fascinase, marea fosforescentă, imensa singurătate a misiunii. Caravelele portugheze plecînd în larg cu toate pînzele în vînt şi sentimentul care şi acum îl sugrumă, de părăsit la marginea pămîntului... De cîte ori n-a tras cu archebuza în acei musulmani sălbatici ca să-şi scape viaţa... Ani tineri, ani plini de entuziasm... Nici astăzi nu poate să-şi dea seama căror forţe oculte se datoreşte căderea lui Petru, voievodul în care însuşi papa îşi pusese atîtea speranţe. Atunci a scăpat din mînă o ocazie care, iată, nu se mai arată decît peste zece ani... În aceşti zece ani Girolamo Estorga a învăţat multe. De data aceasta ţine toate frîiele în mînă şi va călăuzi lucrurile pe drumul de el dorit. Reuşiseră să înjghebe pe lîngă voievod o curte italiană şi catolică. Pe unde va fi un Franco Finori, Zuan de Polo, Francesco Vicenti, fraţii Tomasso şi Giacomo Alberti, Andrea Demognani, umanişti cultivaţi şi catolici binevoitori care dădeau lumii acesteia ascunse o notă de cetate italică.

Doamna Ecaterina a voievodului Mihnea făcuse bune lucruri pentru înlesnirea propagandei, în Moldavia lucra Bartolomeo Brutti şi însuşi mitropolitul Gheorghe Movilă... Cu prăbuşirea lui Petru s-au prăbuşit o parte din visuri... El totuşi stăruie... Şi va stărui pînă la sfîrşitul vieţii, de va fi nevoie... A stat departe de marile evenimente din apus, acolo unde s-ar fi putut da tot. Cît i-ar fi plăcut să se asculte de

pe catedra unui colegiu iezuit! Cît i-ar fi plăcut să ia parte la bătălii cu sabia-n mînă, sub steagul sfînt al catolicismului!

A oftat, deschizînd ochii. Apoi s-a plecat deasupra condicei, răsfoind-o distrat. Iată rezultatele zecilor și zecilor de rapoarte pe care le-a înaintat ordinului... O expresie de profundă amărăciune i s-a zugrăvit pe față... Abia acum, după doisprezece ani, și-au adus aminte de el. Doisprezece ani... a murmurat Girolamo Estorga... Doisprezece ani...

Și-a plecat barba în piept și a rămas așa, multă vreme, ascultînd parcă ecoul vorbelor pe care le spusese în șoaptă... Lumina pîlpîitoare a sfeșnicului se răsfrîngea în luciri palide pe crucifixul de abanos și pe trupul de fildeș patinat al Christului bătut în piroane, care-l privea pe Girolamo Estorga cu o imensă expresie de suferință.

XIX

Nu se poate ști ce fel de războici era în viața cea de toate zilele Războici din Tîncăbești, dar după cal, arme și haine, părea mai mult că-i chiorăie mațele de foame, decît că-i un om descurcăreț și îndestulat.

— Văzui că vă puse blestematul de Calist martori la năcazul de mi s-a întîmplat, îi întîmpină el pe cei doi călăreți, care trecuseră peticul de apă cu luntrea, trăgîndu-și caii după ei, de-a-notul.

Purta niște botfori cît toate zilele, cu pinteni mari de fier, cioareci de aba, un cojoc crăpat și scorojit de bătrînețe, iar pe capul cît pumnul, o dihai mai cușmă de brumăriu, cu fundul lat căptușit cu atlas roșu ieșit la ploi și la soare și garnisit cu niște pene de cocor mîncate de molii. Tot de molii îi păreau mîncate și mustățile, cu toate că le purta îmbîrligate și lungi de-o palmă domnească. Fața și-o rădea din fudulie, se vede treaba. Încolo, vrednic om. Înalt pînă la brîul lui Racea, cu niște ochi aprigi, cu colțul buzelor și al sprîncenelor lăsat în jos, semne de acreală și amărăciune. Fața tăiată de crețuri dese și, la brîu, sabia încovoiată, atîrnînd pînă la pămînt. Iapa îi semăna întru totul, dacă nu la înălțime, atunci

la chip, părînd la fel de înfometată ca și vajnicul ei călăreț. Cu toate că șaua era numai petice și flenduri, avea chingă nouă, semn că nu stă în cui.

Lîngă acest Războici tremura dănciugul, rostogolind albul ochilor a spaimă. Răcnise și se căinase cînd voise călugărul scăpat de la înec să-l însface, se agățase cu amîndouă mîinile de turetcile lui Războici, încît acesta se burzuluise peste măsură, alungîndu-l pe călugăr: „Să-i spui burtosului de Calist să mi-l pună și pe ăsta la socoteală", răcnise el, așezîndu-l pe danci în șa. Cum s-a văzut cocoțat acolo, plodul, care nu avea mai mult de zece ani, n-a mai smîrcîit nimic. Doar că se uita cu teamă la bărboiul lui Racea.

— Ehei, negutătorilor, veți fi bătînd voi negoațe cu Calist, da' vă suflă alții în ciorbă și mai ales vă iau alții caimacul... Să știți că n-o să-l puneți ușor la pămînt pe Războici Tîncănăbeanul... S-au mai chinuit ei și alții, nu numai voi. Spre pildă, Calist și toată urdia lui de popi negri.

— Nu vorbi cu păcat, omule, făcu Mihai de sub aripa șeii, unde strîngea chinga.

— Aha! Din ăștia-mi sînteți, se repezi Războici. Vă ploconiți în fața rantiilor, să vă pice în chimire aur cu zimții buni?... Află, negutătorule, că fusei în tinerețele mele închinător smerit la cele sfinte. Da' avui norocul să trăiesc o viață lîngă corbii de la Snagov și mă lecui. Pe Dumnezeu îl găsești pretutindeni și mai bine-mi ticnește o rugăciune în pragul bordeiului, dimineața cînd își arată soarele fața către lume, decît să-i aud pe bărboșii ăștia trăgînd psalmii pe nas, cînd știu unde le e gîndul. Încaltea să-i ling mîna lui Calist, cînd bine cunosc pe unde a umblat cu ea noaptea?... Haide, de! Războici nu-i prost și cine-a crezut așa, s-a fript.

Lui Racea omul îi plăcuse de la început. Îi plăcea mai ales să-i audă morișca. Părea că omulețul pricăjit și amărît, ros de sărăcie, are viață în el să stea față cu o lume-ntreagă. Totuși, se teme pentru el, văzîndu-l pe măria-sa în toane rele.

— Mai bine te-ai gîndi că ți-ai luat în spate viețile bieților călugări înecați, îl încercă Racea.

— Pe aceia are să-i primească Scaraoțchi și are să-i fiarbă în cazanele lui. Fură niște leneși pe pămînt. Parcă ei n-ar fi putut să pună mîna și să facă alt pod?... Acum Calist are să arunce vina pe mine și pe bieții rumânii din Turbați... Da-mi pare rău pentru sufletele robilor, oftă el. Apoi pri-

vind spre dănciug : Am să-mi răscumpăr păcatele, crescîndu-l la bordeiul meu pe amărîtul ăsta. Of,of, Caliste, cît ai să mai plîngi după Dochia, frumoasa frumoaselor. Încaltea au scăpat ţiganii de gîrbaciul tău. Văzîndu-i pe călăreţi cu caii înşeuaţi, s-a căţărat şi el în spinarea iepii.

— Dacă nu-i cu supărare, încotro ? întrebă el semeţ.

— În sus, răspunse Racea.

— Atunci, pînă la Tîncăbeşti călărim împreună. Iaca, am la vamă la Spanţov un prieten bun. Ca orice vameş, o să ne ia vamă cinstită şi, pentru că mi-e prieten, are să ne dea un gît de rachiu. Poate are să-i mai treacă năcazul neguţătorului pe care-l văd înnegurat şi are să-şi mai descleşteze fălcile... Dacă cumva i-au adus oamenii şi cîteva plătici prinse în lac fără binecuvîntarea egumenului, atunci vă veţi veseli de-a binelea, cunoscîndu-se în toată ţara ce plătici minunate se prăsesc în Snagov.

Racea dăduse ochii peste cap, făcîndu-i semn să-şi ţină gura. Aş ! Războici meliţa înainte şi din tot drumul pînă la Spanţov, trei sferturi a suduit ocîrmuirile oamenilor, lăcomia călugărilor, a boierilor, a vameşilor, a slujbaşilor şi s-a jurat de zece ori că dacă îl mai poartă pe la judecăţi Calist, apăi se trage la codru şi nu se lasă pînă nu-i pune pielea pe băţ...

Dănciugul, ostenit de cale, de frică şi rebegit după baia făcută, adormise în şa, rezemîndu-şi capul de brîul lui Războici. Racea fura cu coada ochiului spre voievod şi mare i-a fost mirarea văzîndu-l că ascultă cu luare aminte la cele ce înşiră Războici, ba din cînd în cînd îl mai scurmă şi cu întrebări. Călărind astfel la pas, pe sub frunziş ruginiu de codru, au aflat că acest călăreţ fusese curtean la Cetatea de Scaun în vremea voievodului Petru Cercel şi pentru bunele slujbe ce le făcuse fiind călăraş de Ţarigrad, ducînd scrisori de taină la Stambul, voievodul îi dăduse ocină dintr-o branişte domnească, lăsîndu-i şi cinstea numelui de curtean. După mazîlirea lui Petru Cercel, scîrbit de tăierile şi zavistiile curţii, se trăsese la ocina lui, să trăiască în pace. Însurat nu era şi nici n-are să fie vreodată. Muierea e făcută din coasta lui Belzebut, sau din a Tălpii Iadului, are dulceaţă pe buze şi fiere la inimă. L-a prefript una în tinereţele lui şi de atunci îi e lehamite. Mai bine să-şi vîre el mustăţile în bordeiul altora, decît alţii în bordeiul lui.

La vorbele astea, Mihai s-a-nseninat. Războici n-a trecut fără să bage de seamă şi ridicîndu-şi sfîrcurile mustăţilor cu dosul palmei şi-a urmat mărturisirile. Voievodul Petru, ca orice voievod care vrea să aibă temei tare pentru ani lungi de domnie, după ce le-a tăiat capetele hiclenilor de Dobromir ban, Mihăilă vornic şi paharnic Gonţea, a început să ţină scaune de judecată prin ţară şi să împartă dreptate celor ce erau însetaţi de ea. Mai ales avea grije de curteni, de roşii, de satele călărăşeşti, cunoscîndu-se din veac că acelea fac puterea voievodului. Ocina lui aducea venit bun, fiind lîngă vadul Spanţovului. Cu banii agonisiţi în slujbe cumpărase o jumătate din roata de moară pe care-o aveau călugării acolo. Putea trăi fericit şi liniştit. Nici n-a apucat să se mazilească Vodă Cercel, că au şi sărit pe el ca lupii flămînzi. Călugării i-au lepădat banii pe jumătatea de roată în curte, cu martori, şi a rămas la judecată cu buzele umflate. Călugării au cărţi vechi, el n-avea nimic, decît un înscris al megieşilor, din care n-a putut să ducă unul la judecată, fiind robiţi de tătari.

Războici a rîs dogit.

— Aşa noroc avui eu în viaţă, neguţătorilor. Da' nu mă lăsai nici mort. Ocina mea le stă în gît şi călugăraşilor, care ar dura han, fiind la loc bun, îi stă şi vel armaşului Necula, care ar face acelaşi lucru. Ei se sapă unii pe alţii şi cu toţii pe mine. Da' mă vedeţi ? Tot Războici mă cheamă şi n-am să mă vînd rumîn nici să ştiu că am să pasc troscot, împreună cu Roaiba. M-am unit şi eu cu alde Hristache Dumnezău, cu Simion Lehaciu şi Constantin Sitarul, boiernaşi ca şi mine, cu înscrisuri domneşti la mînă şi cu chimirile goale şi batem război pînă-n pînzele albe. Ehei ! Dacă s-ar arăta noul voievod cu priinţă pentru boiernaşi ca noi şi pentru moşneni ca cei de lîngă Gherghiţa, Tîrgşor şi mai sus spre Măneşti, ce mai strajă i-am ţine la drumuri, şi la vămi, şi la tîrguri, de n-ar mai putea unul ca biv vel vistiernicul Dan să-şi scoată carele la Ardeal, sub aripa lui Calist... Nu s-ar mai păgubi vistieria domnească şi poate am fi şi noi mai uşuraţi de toate angaralele care ne sugrumă...

— Aha ! făcu Racea, trăgînd cu coada ochiului spre Mihai.

— De unde ştii, domnia-ta, de pagubele ce i se aduc voievodului ? întrebă cu glas liniştit domnul.

— Hi, hi, hi, rîse mînzeşte Răzbici. Nu fusei orb în viaţa mea, cinstite neguţătorule. Dacă am bună ţinere de minte, atunci ştiu că vă povestii de un vameş, prieten cu mine. Vameşii ăştia sînt daţi dracului. Au ei pe ale lor şi cunosc fiecare cocie care bate drumurile. Mai ai răbdare un strop de vreme şi ajungem în şleaul Tîrgşorului, la vadul de la Spanţov. Mă tem că se şi vede coperişul vămii... Şi iarăşi mă tem că văd nişte harmăsari legaţi la belciuge. După voinicia lor, nu pot fi decît fugarii prietenilor mei. Săracii. Mă aşteaptă cu asprii cîştigaţi pentru straja făcută robilor. Of, of, cinstiţilor boieri. Mi se pare că o să ne vindem caii, să putem plăti haraciul şi dajdiile.

— Poate nu va trebui să faceţi asemenea faptă ruşinoasă, curtene, spuse Mihai.

— Dacă ne-ar cădea o pungă din cer, aş crede şi eu, rîse cu amărăciune Răzbici.

Făcuseră un ocol pe după un pinten de pădure şi ieşiseră drept în faţa vămii de la Spanţov. Harmăsarii pe care-i văzuse Răzbici erau trei cai, de trei mărimi şi de trei culori deosebite, nici unul înalt, slab şi deşălat ca Roaiba. În curtea împrejmuită cu mărăcini ardea un foc. Patru oameni stau aşezaţi în jurul lui. Unul dintre ei, mic şi gras ca un poloboc, învîrtea într-un ceaun din care se ridicau aburi.

Nasul ascuţit al curteanului a adulmecat spre ogradă şi mărul lui Adam a dat semne de nerăbdare. Mirosul plăcut îl gîdilase şi pe Racea la nări.

— Borş, cinstiţilor neguţători. Borş de crap şi după cîte văd, Hristache Dumnezău pregăteşte nişte frigărui pentru plătică... Se poate spune că am avut noroc pe ziua de astăzi.

*

Cînd au descălecat, patru gîturi s-au întins spre ei şi patru feţe cu totul deosebite s-au luminat a zîmbet. Vameşul s-a cunoscut pe loc. Era cel gras, care mesteca în ceaun. Văzînd călăreţi străini, s-a sculat de lîngă foc, venind grabnic spre ei. Avea agăţate la brîu răboajele şi custura de crestat acele răboaje. Era îmbrăcat din vămuială, fiecare lucru de pe el fiind de la alt neguţător şi din părţi deosebite ale lumii. În cap purta pălărie frîncească cu marginile late, gătită cu pene roşii de cocoş. Trupul gros era cuprins într-un coantăş unguresc, îmbumbat într-un singur bumb, sub guşă. Mai jos sta desfăcut pe pîntecul vameşului, dovedind că acesta nu purta cămaşă. Coantăşul era verzui şi se ţinea încă bine, dacă nu s-ar fi băgat de seamă că e crăpat la subsuori. Pantalonii roşi căzăceşti şi nişte botfori ponosiţi întregeau înfăţişarea acestui slujbaş, azvîrlit la un colţ de drum şi un vad de apă. Cînd a deschis gura şi a-nceput să cuvînte, s-a văzut că atunci cînd se grăbeşte, se şi bîlbîie.

— Bu-bu-bun venit, ci-ci-cinstiţi o-o-o-oau... Căscase gura mare, boldind ochii şi năduşind din plin.

— Lasă, lasă, Cristodore, îl potoli Răzbici, dînd jos din şa danciul pe jumătate adormit. Aceşti cinstiţi neguţători nu vor decît să guste din plătică, să-ţi plătească vamă dreaptă şi pe deasupra ceva pentru pîntecul tău, apoi să se ducă în treburile lor...

— Bu-bu-bucuros... cu-cu-cum nu... ma-mai ales, că-i văd da-da-darnici.

— Ei ? Ce vă spuneam eu, prietenilor, se umflă Răzbici în pene... Cunoaşte Cristodor la oameni, cum cunosc eu la cai. Atît, săracul, că pînă scoate o vorbă dă borşul în clocot şi pînă se tocmeşte cu un neguţător îi trece ziua. Ar face ispravă mai bună dacă ar vorbi ca oamenii. Pentru asta îl mai ajutăm şi noi cîteodată.

Cristodor vameşul se închinase scoţîndu-şi pălăria şi dintr-o singură aruncătură de ochi preţuise cai, tarhat şi oameni.

— U-u-un ba-ban d-d-de ca-ca-al, gîfîi el... Şi... a-alţi doi de fi-fieca-care că-călăreţ...

Descălecaseră toţi trei. Nu puseseră bine tălpile la pămînt, şi Roaiba, cu un nechezat jalnic, s-a aşternut jos, suflînd ca un foi.

— Te-te, drăcie, se miră Racea scărpinîndu-se în barbă. Doar n-am venit decît la pas.

— E iapă cu dichis, oftă Răzbici, pălindu-şi cuşma pe spate. Cu chiu, cu vai i-a scos şaua, apoi a tras-o de urechi, a frecat-o la ochi, a bătut-o pe gît. După toate doftoriile curteanului, Roaiba a catadixit să strănute.

— E bine, se-nveseli Răzbici... Acum putem să vedem şi de noi.

*

Mîncînd borşul de crap şi gustînd din plătica de Snagov rumenită la jar şi mai ales trăgînd dintr-un poloboc care pînă

atunci se răsfățase cu un pietroi de gît pe fundul Spanțovului, prietenia care totdeauna se-nchega între drumeți la focurile de popas n-a-ntîrziat să zîmbească și călătorilor opriți la acea vamă.

După o vreme s-a dovedit că vameșul Cristodor, cu toate că nu prea are de la cine lua vamă, fiind strîngător și chivernisit, a-ncropit ba de unele, ba de altele, dar că nu le ține numai pentru el, ci, ca un adevărat prieten, le împarte și cu cei patru flămînzi, ba la o adică și cu niște străini care se văd oameni de treabă. Fiind gîngav, iată că nu se prea amestecă în vorbă, dar fața lui rumenă, cu pielea întinsă să pocnească, poate foarte bine spune ce-l frămîntă pe domnia-sa și fără vorbe. Mînia, bucuria, împotrivirea, încuviințarea se citesc ca din carte din jocul buzelor, al sprîncenelor și din căutătura ochilor. Acum e mîhnit că negustorul cel frumos, cu glas cald și adînc, îl ceartă. A lăsat colțul buzelor în jos și-și clatină capul încolo și-ncoace.

— Nu prea te ții de rînduiala vămilor, jupîne, îi spune negustorul, sfredelindu-l cu ochii.

— Ce să fac, răspund mîinile grase azvîrlite în lături și umerii ridicați în sus... Mi-e foame, sînt gras, trebuie să înghit mult... O spune pîntecul, o spun ochii și sprîncenele. Apoi arătînd spre cei patru curteni : Lor le e și mai foame ca mie... Călugării au de unde. Nu-i nici o pagubă că-i mai ciupesc la venituri.

— Așa-i, încuviințară curtenii într-un glas.

— Spune drept, Cristodor, încheie Răzbici, care se vede treaba era un fel de căpitan al acestei obștii de flămînzi.

— Dacă așa fac toți vameșii și slujbașii din țară, nu-i de mirare că s-a prăpădit lumea și că vodă n-are de unde-și scoate haraciul și datoriile, oftă negustorul.

— Mai bine să intre în buzunarele oamenilor de pămînt, decît în ale zarafilor. Auzii că măria-sa a dat zapise cămătarilor să strîngă ei dajdiile... Așa păcat nu fusese încă pe țară. Aceia au să belească lumea de vie... Dacă ar fi altfel de vodă, dacă ar ști să-și găsească slujbași cinstiți și curați la cuget, atunci s-ar vedea credința celor mărunți, încheie Răzbici. Pînă atunci furăm ca să trăim. De la sfînta monăstire nu-i păcat să se fure. Abia are de unde. E păcat de la vămile domnești. Că bietul vodă e mai sărac decît călugărașii. Cu toate că, se știe, are mo-

șii fără număr... Da' vezi că el răspunde pentru toată țara, pe cînd Calist nu răspunde decît pentru boaitele lui.

Asta a fost a doua încheiere a lui Răzbici. Poate ar fi urmat și a treia, dacă negustorul nu i-ar fi luat vorba din gură.

— De unde vrei să-i cunoască vodă pe toți iubitorii săi ? Că doar nu poate bate toată țara să-i găsească ? !

— Nici aceia nu pot cădea cu toții la picioarele sale, că sînt prea mulți. Să pună la rînd drepturile din veac ale scutelnicilor. Atunci are să vadă măria-sa.

— Așa-i, întăriră umbrele lui Răzbici.

— Să pună străji domnești la drumuri... Să vedem pe unde au să scoată vameșii cămașa.

— Așa-i.

Negustorul a stat multă vreme pe gînduri, frămîntîndu-și barba. Oamenii aceștia nu făceau decît să-i întărească credințe vechi. Credințe la care ajunsese după nopți de nesomn, după ani de amănunțită cunoaștere a alcătuirilor țării și oamenilor ei. Atît că el, voievodul, nu se poate mișca după aceste credințe. Are în spate, pe lături și în față, puterea boierilor.

Soarele începuse să se lase spre scapăt. Îl trăgeau la drum doruri și dorinți de liniște... A ridicat fruntea, scurt și semeț, ca unul care știe să poruncească. Poate ar fi fost mai bine să facă altfel. Împotriva sîngelui care-ți curge prin vine însă greu poți lupta și mai greu poți ieși învingător.

— Căpitane Racea !...

— Poruncă, măria-ta ! tresări oșteanul.

Cinci guri se căscară, cinci perechi de ochi se boldiră și cinci mustăți dădură semne de neliniști. Încaltea, Cristodor vameșul sta să pocnească.

— Îi iei pe acești drept credincioși ai Scaunului meu și te duci pe urma carelor lui Calist. Oprești care, căruțași și negustori și mi-i aduci la București. Dacă ai lipsă de strajă, ceri la pîrcălabul Gherghiței. Dai poruncă obștiilor de plăieși și cnezilor, sub pedeapsă aspră, să nu lase nici picior de om fără înscrisuri de la logofeție cu șnuruială și peceți... Iar tu, curtene Răzbici, ridică fruntea din pulbere și vino cu acești soți ai tăi la picioarele mele. Poate vom întregi noi ceea ce a lăsat răposatul întru Domnul, fratele nostru Cercel.

Cei de la foc nu se dezmeticiseră bine, cînd au răsunat copitele unui cal pornit la galop. Cînd s-au scuturat de spaime

și mirare au dat cu ochii de domnia-sa căpitanul Racea, așezat bine pe picioarele domniei-sale și ținîndu-și amîndouă mîinile înfipte în șolduri.

XX

Parcă niciodată de cînd o are de ibovnică pe Tudora nu s-a apropiat de ea cu atîta arșiță pe buze și în trup și cu atîta sete de alin și liniște. Raze argintate pătrund prin ferestre, trec prin perdeluțele de borangic și luminează odaia palid, scoțînd din umbră lucruri pe care bine le cunoaște, lucruri care au povestea lor, legată de atîtea și atîtea popasuri în acest tîrg al Tîrgșorului. A găsit-o la fel de pătimașă, doar cu cîteva crețuri mai mult la colțul ochilor.

Sînii pietroși îl împung ca două bolduri înroșite la foc. Tudora tace, dar o simte trează. Trebuie să fi trecut de miezul nopții. Mihai se ridică într-un cot, uitîndu-se la ea. Culege cu ochii fiecare amănunt care îi e drag, fiecare amănunt care-i răscolește sîngele. Trupul alb al femeii pare și mai alb sub luciul razelor. În aurul părului revărsat pe toată perna joacă scînteieri molcome. Rotunjimea umerilor, arcuirea brațelor încrucișate sub cap, căldura pielii catifelate, gura rumenă întredeschisă ca o îmbiere, ochii cu privirile lor lungi strecurate printre gene dese, toate astea întregesc chipul Tudorei de atîția ani iubită.

Mai are un meșteșug Tudora. Îi alină gîndurile și-i potolește dorințele. Noaptea îl desfată și-i ține piept fără împotrivire, tace și i se dăruiește ca într-o încîntare, fără să-i ceară între două săruturi cine știe ce lucruri muierești. Nu-l zădărește cu întrebări, nu așteaptă răspunsuri. Acestea toate se fac la lumina soarelui și atunci Tudora se arată iscusită la limbă și ageră la minte ca o tîrgoveață și o vădană care se luptă singură cu viața ce este. Mai are o iscusință și un obicei bun Tudora. Nu-i place să se laude cu ibovnicul ei, așa cum le place celor mai multe muieri, care nici nu te-ai dat bine jos din patul lor și au și umplut lumea. Cu toate că e vădană și că el este tatăl copilei născută din dragostele lor, l-a primit o viață la portița din dos, sub înserat, și nu l-a lăsat să plece decît în zori și tot pe acolo. Oare așa are să facă și de acum încolo ? Ori are să-și iasă din minți, știindu-se ibovnică de voievod ?...

— Lasă gîndurile pe mîine, măria-ta, i-a șoptit Tudora cu glas alintat, încolăcindu-i brațele în jurul gîtului și trăgîndu-l spre ea.

Buzele moi ale ibovnicei aveau puteri tainici asupra gîndurilor, împrăștiindu-le, apropiindu-le cu totul numai de inima ei. Mihai nu li s-a împotrivit, cum niciodată nu li se împotrivise. Regăsise peste aproape doi ani cumpăna adevărată a minții, a sufletului și a trupului.

*

S-a trezit tîrziu, odihnit și cu mintea limpede. O mînă grijulie închisese obloanele care nu lăsau să treacă decît ațe subțiri de lumină. Numai aici lepăda obiceiul pe care-l dobîndise în anii lungi de negutătorie și de slujbe domnești, de a sări jos din pat de cum făcea ochi. Îi place să asculte toate zgomotele curții, pe care o știe îmbelșugată, să audă glasul dulce al Tudorei dînd porunci strașnice, să aștepte pașii abia auziți care se opresc la ușă, ca după o clipă aceasta să se deschidă și fața voioasă a femeii să-l întîmpine ca o zi frumoasă și senină. O mai așteaptă pe fie-sa Marula, care de pe acum se vădește a fi mai isteață și mai alintată ca maică-sa. Nu știe de ce, dar se simte acasă. E mai multă liniște, mai puține griji și aduce cumva cu cele dintîi amintiri din Tîrgul de Floci, unde maică-sa ținea crîșmă și unde toate cîte se săvîrșeau în fapt de zi, se săvîrșeau aidoma ca aici. Acasă, dincolo, lîngă Stanca, prea-l înghesuie multe. Și mai ales îl înghesuie Stanca. E o femeie aprigă și lacomă, semănînd aidoma banului Dobromir, unchiul ei tăiat de Vodă Cercel. Se lasă și ascultă de gura Simii Buzescu și se știe în toată Oltenia că altă muiere mai avană ca Sima Buzescu nu s-a pomenit și nici n-o să se mai pomenească. Nu-l slăbește nici noaptea, nici ziua, nici la masă, nici după-masă. Îl sfîrtecă cu bănuielile. Și nu arareori îi zvîrle în față că s-a ridicat în boierii pe numele ei și pe obrazul Buzeștilor, rudeniile ei. De munca lui, de iscusința lui în negoațe și slujbe nu pomenește niciodată, cum nu pomenește nici de unchiul său Iane care are putere la Stambul să schimbe domnii și să le ia capetele, cum a și do-

vedit-o cu răposatul Cercel Vodă. Tudora se uită la el ca la o icoană. Nu-i vorbă îl mai sfredelește cîteodată cu cuvinte potrivite, îl mai face să vadă lucruri peste care trece fără să le ia în seamă, dar cum le face, nu-l supără și nu-i zădărește răbdarea.

S-a întins, trosnindu-și oasele. Abia o așteaptă pe Tudora cu dăsaga de vești și cu mîncarea. Are să-și aducă aminte de ce-i place lui dimineață ? Nici n-a auzit cînd s-a deschis ușa. Două capete la fel înconjurate de păr auriu s-au vîrît în odaie cercetîndu-l.

— Bună dimineața, doamne !

— Bună dimineața, măria-ta !

Glasul mărunt ca de clopoțel l-a răscolit pînă în adîncuri. Din amărăciunea anilor de pribegie, din ura și durerea puținului timp de cînd ține Scaunul, n-a mai rămas mare lucru. Clopoțelul de argint le-a împrăștiat, lăsînd aici numai tatăl, iubitor de copii. Îi iubește și pe Niculăiță și pe Florica. Pe Niculăiță ca pe unul menit să ducă mai departe povara visurilor lui, pe Marula ca pe odrasla rodită din dragoste.

— Vino aici, fata tatii...

Copila s-a apropiat sfioasă de omul străin, cu barbă neagră și glas tăios. A pus un genunchi la pămînt, sărutîndu-i dreapta. Străinul a luat-o de subsuori și a ridicat-o pe marginea patului, sărutînd-o pe obraji. Barba aspră și creață a zgîriat-o și alintul mai mult a depărtat-o decît a apropiat-o. Lui Mihai nu i-a scăpat mișcarea fetiții. A oftat, privind-o pe maică-sa.

— De, măria-ta. N-avea șase ani împliniți cînd ai venit la noi. Într-o noapte de Bobotează, cu viscol. Ca viscolul ai venit, ca viscolul te-ai dus. Copiii uită. Numai noi nu uităm, oftă Tudora.

Deschisese obloanele și geamurile. Aerul rece al dimineții de toamnă a dat buzna, netezindu-le frunțile.

— Cum să uităm, Tudoră ? Mi-ai fost popas la vreme de trudă și izvor la vreme de arșiță... Și nu mi-ai cerut decît dragostea !

— Dragostea, măria-ta. Din cînd în cînd, un gînd bun pentru mine și pentru ea.

— Le aveți deopotrivă... Marulo, pînă mama ne gătește de mîncare, am să-ți spun povestea lui Strîmbă-Lemne și a lui Sfarmă-Piatră. Stai binișor și ascultă.

Tudora a ieșit în vîrful picioarelor. Fata și-a făcut loc în pat, netezindu-și poalele rochiței lungi fără mîneci, îmbrăcate pe deasupra iei. O gătise maică-sa pentru asemenea zi mare ca pe o zînișoară. Avea coadele împletite deasupra capului, cunună. Ochii albaștri îl priveau peste măsură de mari și de cercetători.

— Ascult, măria-ta, spuse ea sfios.

În odaie se învăluiau mirosuri plăcute de gutui, de sulfină și de busuioc, cu mirosul proaspăt al toamnei. Se auzeau cîrcîind păsările în ogradă. Și din cînd în cînd, scîrțîitul unui car pe șleaul tîrgului.

*

Însuși voievodului îi plăcea să spună și să asculte povestea lui Sfarmă-Piatră și a lui Strîmbă-Lemne. O spusese de nenumărate ori copiilor lui legiuiți și de fiecare dată altfel, născocind noi fapte pe seama celor doi năzdrăvani fii din popor. Îi plăcea îndeosebi să le ridice stavile în cale și căuta înfrigurat în minte cheia cu care să dezlege și să îndepărteze acele stavile. Se bucura de bucuria copiilor și nu rareori se asemăna pe sine cu un Sfarmă-Piatră care ar avea de dumicat împărăția întunericului. În dimineața asta se simte cu osebire plecat spre povestea vitejilor și închipuie în vorbe meșteșugite o luptă cumplită cu toată urdia osmanlîilor. Nu lipsește nici Făt-Frumos, nici Ileana Cosînzeana. Ochii lui Mihai strălucesc deopotrivă cu ochii Marulei, care îl ascultă cu buzele întredeschise și mîinile împreunate în poală.

...Și atunci, cînd sîngele le-a ajuns pînă la gît, l-au rugat pe Făt-Frumos să încalece și să se ducă. Făt-Frumos și-a rotit privirea peste cîmpie. Mai rămăseseră încă urdii nenumărate. Făcîndu-și semnul crucii, a ridicat paloșul deasupra capului și a dat năvală... S-au mai luptat așa, zi de vară pînă-n seară, pînă cînd au tăiat toate capetele păgînilor... Apoi s-au huluit de osteneală, adormind somnul morții... Și pe curganul unde se luptaseră, după ce pămîntul a supt sîngele păgînilor și corbii le-au ciugulit trupurile, au crescut trei maci înalți, trei maci sîngerii care se alintau în boarea dimineților și în razele soarelui...

A tăcut o vreme, apoi vorbindu-și mai mult lui însuși :

— Nimic nu rămîne peste veac, decît dania sîngelui şi a trudei. Vom trudi, fiica mea, şi de va fi nevoie vom face şi dania sîngelui pentru slăvirea numelui nostru şi a ţării...
Marula l-a ascultat ca şi cînd i-ar fi înţeles fiecare vorbă pe care o rostea. Apoi cu glas tremurător :
— Şi au să crească maci, tată ?
Mihai a strîns-o la piept, petrecîndu-i mîna prin cosiţă.
— Au să crească maci, fata tatii, peste oasele vitejilor, întru veşnica lor pomenire.
Cînd a ridicat obrazul pe care şi-l culcase pe fruntea Marulei, a dat ochii cu Tudora.

XXI

În beciurile armăşiei umezeala sfîrşitului de toamnă brobonise cu stropi bolţile crăpate şi căptuşise zidurile cu mucegai gros de-o palmă. Cărăuşii boierului Dan şi Jipa neguţătorul erau ridicaţi în belciuge, cu mîinile legate la spate. Pe o masă aproape putredă ardea o singură lumînare. Lumina ei galbenă şi tremurată abia scotea la iveală chipurile şi mai galbene ale celor munciţi, lucea palid pe hîrtiile celor doi dieci care aşteptau cu penele gata să scrie cele ce vor fi spuse şi scînteia în ochii aprigi ai voievodului. Mihai stătea pe un scaun, cu braţele rezemate de masă. Mai erau acolo căpitanul Racea şi Ivan aga, căpitanul de călăraşi. Uşile şi poarta temniţei erau păzite de ferentari cu toate că s-ar fi cuvenit să stea acolo armăşeii vel armaşului Necula.
Pe o vatră ardea un foc de cărbuni.
— Să-mi spui tu, porc de cîine, unde ţi-a poruncit stăpînul tău să duci carele, spuse Mihai, cu glas răguşit, starostelui de căruţaşi.
Omul gemu, holbînd ochii.
— Nu ştiu, măria-ta !... Mă jur pe inima copiilor mei că nu ştiu. Am avut poruncă să-l ascult pe Jipa neguţătorul.
— Nici voi nu ştiţi nimic ? scrîşni voievodul.
— Nu ştim, măria-ta !... se văitară cu glasuri slabe cărăuşii.

— Staţi voi, feciori de căţele, că vă bag eu minţile în cap... Nu vi-a trecut prin minte că nu-i bine să vă sculaţi împotriva domnului vostru ?...
— Iertare, măria-ta !... Iertare !
— Da' pe mine mă iartă cineva ?... Hai ? Se sculase în picioare, plimbîndu-se prin faţa lor. Oamenii erau desculţi, numai în izmene, fără cămaşă. Coastele le împungeau pieile, răsuflau greu şi li se cunoşteau urmele de bici pe braţe şi pe spinare. Feţele arătau trudă şi spaimă. Mihai a bătut din palme. S-a arătat gealatul curţii. Un ţigan voinic, cu şalvari şi cămaşă roşie. S-a închinat cu mîinile la piept către voievod.
— Munceşte-i cu fierul ! porunci acesta.
Poruncii i-a răspuns un răcnet ieşit din adîncul trupurilor pe care se cutremura carnea. Cu tot frigul, pieptul şi faţa oamenilor erau lac de apă. Li se uscaseră buzele şi-şi aţintiseră ochii asupra vetrei. Gealatul tocmea pe cărbuni cleştele, aţîţînd focul.
— Ei, jupîn Jipa... Pare-mi-se că de data asta ai să-ţi descleştezi fălcile... Ah, pui de năpîrci ce sînteţi... Credeţi că aveţi să vă mai faceţi mendrele peste capul domniei ?... Am să vă priponesc pe toţi, de n-o să mai mişcaţi nici geana fără porunca mea !... De ce nu răspunzi, jupîne ?
S-a proptit în faţa neguţătorului, ridicîndu-i barba căzută în piept.
— Viteazul ! A leşinat înainte de a-i mirosi a carne friptă.
— Iertare, măria-ta, iertare...
Mihai s-a aşezat la loc pe scaun, privindu-i cu duşmănie.
— Asta-i arvuna dată stăpînului vostru, mişeilor. Tăceţi ! Să nu vă mai aud, că vă tai limbile.
Gealatul luase un cleşte înroşit în mînă, uitîndu-se la voievod.
— Aşteaptă, Ilie... Ascultă tu, staroste de lotrii. Să răspunzi la tot ce te întreb şi să spui adevărul, că altfel nu mai rămîne pic de carne pe tine.
— Spun, măria-ta, gemu omul.
— Vreau să ştiu ce avere are Danul pe moşia de la Stelea, unde zici că slujeşti, ce oameni de credinţă în tîrg, cine vine la el, pe cine şi unde trimite... Ilie, prăjeşte-l puţin la tălpi ca să-şi adune minţile şi să le miroasă acestor lotri, ca să ştie ce-i aşteaptă.

Fierul roșu l-a scurmat pînă în rădăcinile ființei lui. Omul a răcnit sfîrșit. În beci s-a răspîndit miros de carne arsă.

— Udă-l, Ilie... Și voi, diecilor, nu vă mai zgîiți. Scrîți cu băgare de seamă fiecare cuvînt.

Gealatul a luat apă în pumni dintr-o vadră, stropindu-l pe staroste pe față și pe piept.

Lui Racea i se întorsese mațele pe dos. Pînă acum nu stătuse niciodată în beci și nu văzuse munci, decît atunci cînd l-au ars pe el... Asta însă se întîmplase acum cincisprezece ani.

*

La porunca voievodului, căpitanul a chemat cîțiva oșteni care i-au desprins din belciuge pe cărăuși, ducîndu-i la temniță. Rămăsese numai Jipa negutătorul pe care, cu cîteva palme zdravene și o cîrpă muiată în apă, Ilie gealatul îl adusese în simțiri. În cugetul negutătorului, slăbit de afion, nu mai rămăsese nimic altceva în afară de spaimă. O spaimă cumplită, vecină cu nebunia. Nările și toată ființa îi erau îmbibate de mirosul cărnii fripte cu fierul. Pleoapele lui străvezii, fața albă se făcuseră de var. Părea că n-are în trup nici un strop de sînge... Privea, fără să poată înțelege, în miezul de jeratic al vetrei.

— Jupîne, gîndește-te bine și răspunde, dacă vrei să nu pați ca cei dinaintea ta.

Glasul voievodului părea că-i răsună în țeastă, ca și cînd mii de ciocane i-ar fi bătut în tîmple.

— Spun tot, măria-ta, îngăimă negutătorul. Tot !... Tot !...

— Îți scapi pielea și-mi dai o mînă de ajutor... N-am să uit treaba asta, jupîn Jipa, și am să caut cu tot dinadinsul să uit pagubele pe care mi le-ai adus cînd eram pribeag, ca și prieteșugul tău cu Danul...

— Iertare, măria-ta. Iertare, huhoti sleit Jipa.

— Vei fi iertat, jupîne... Ba vei putea să-ți vezi liniștit de negoațe. Am lipsă de negutători iscusiți ca tine.

Jipa a înghițit în sec, privindu-l ca dintr-o mare depărtare.

— Apă... Apă... a gîngăvit el.

La semnul voievodului, Ilie gealatul i-a umezit buzele cu cîrpa. Un oftat greu a scăpat din pieptul coșcovit al negutătorului.

— Ascult tot ce ai să-mi spui de Dan. Tot ce știi... Cum ai ajuns să-i porți negoațele fără știrea domniei și unde. Vorbește !

Cu glas abia auzit, opintindu-se cu greu, răsuflînd des, Jipa a-nceput să vorbească. Mihai asculta cu fruntea rezemată în palmă. Căpitanul Racea luase seama că voievodul pălise și-și mușca des colțul mustăților...

Cînd Jipa a povestit de sfatul boierilor maziliți și de lucrarea pe care o punea la cale Danul pentru luna lui dechemvrie, cînd trebuia să plece bairamlîkul și curamaua, Mihai a sărit în picioare cu pumnii ridicați.

— Ah ! Cîinele murdar. Și eu care le întinsesem punte de pace și lui, și Chisarului, luîndu-le pruncii la cetate... Stați voi, năpîrcilor, că vă scot eu dinții... Scrie numele boierilor care mă hiclenesc, diece Paraschiva... Ascultați aici, diecilor. Dacă vreți să atîrnați în belciuge și să rămîneți fără mîini și fără ochi, să vorbiți. Auzitu-m-ați ?

— Măria-ta, murmurară înspăimîntați diecii.

— Tăceți... Ziceai că ți-au cerut trei poveri de aur, jupîne ?

— Trei poveri, doamne.

— Și le-ai fi dat întru slava hicleniei ?!... Ah, jupîne, jupîne. Păcătoasă țară care are asemenea oameni netrebnici... Și amară soartă a ajuns, din pricina unora ca tine și ca Danul. Nu răbdați stăpînire înțeleaptă, care deopotrivă să cîrmuiască țara și s-o scoată la liman. Nu cătați decît sațiul vostru și numai al vostru... Trei poveri ?... Trei poveri ! Să fie prețul răscumpărării capului tău de la butuc... Ai să le aduci la curte pînă într-o săptămînă. De ele nu știe nici vîntul, nici pămîntul. Să dai înscris la mîna diacului Paraschiva că le dai de bună voia ta, nesilit de nimeni, pentru niște pagube de mi le-ai făcut în vremea pribegiei. Să pui pecetea și să alegi martori pe dumnealui Ivan aga, pe căpitanul Racea și pe județul Stan... Ai priceput ?

— Priceput, măria-ta... În genunchi mă rog, izbăvește-mă de boier Dan. Dacă află, mă jupoaie de viu.

Mihai a tresărit privindu-l parcă cu dușmănie pe Ivan aga.

— Auzi, domnia-ta !... Un boier poate să jupoaie de viu pe supușii voievodului... O știu și eu și mă amărăsc, o știi și domnia-ta și rogu-te să veghezi asupra prea credinciosului nos-

tru Jipa, rîse el amar... Apoi întorcîndu-se spre negutător: Am să te slobod într-o țară străină, să te depărtez de dușman și să-ți încerc credința...

— Sărut dreapta, măria-ta, oftă ușurat Jipa...

Puterile care-l ținuseră încordat l-au părăsit și negutătorul a căzut într-un leșin vecin cu moartea. Mihai s-a apropiat de el, privindu-l cu un amestec de scîrbă și ură.

— Dezleagă-l, Ilie... Căpitane Racea!

— Poruncă, măria-ta.

— Să-l scoți de aici fără să afle vel armașul Necula. Șarpele! S-a oploșit la sînul meu și vrea să mă muște din umbră... Carele au fost descărcate?

— Au fost!

— Și cele ale monastirii?

— După porunca măriei-tale. Am trimis două, sub paza lui Răzbici, sfinției-sale mitropolitului.

— Bine... Să iei aminte la poverile lui Jipa. Le descarci sus, fără să le vadă iscoadele. Vorbește cu Simion.

— Așa am să fac, măria-ta...

— Mă încred în tine, căpitane. Mă încred astăzi, cînd mă pîndesc numai dușmani.

— Sîntem și noi în preajma măriei-tale, se închină cu măreție Ivan aga.

— Da!... Sînteți!... Știu!... Haide, să mergem, prietine.

XXII

Jupîn Cristian negutătorul stătea îngenuncheat la picioarele voievodului. Așteptase de atîta vreme clipa asta, ca să-și ușureze cugetul de spaima care-l amenința zi și noapte. Nu îndrăznea să-l privească în față, dar pe sub gene și hoțiș căta spre vătaful Simion, care-l adusese în cămările măriei-sale. Voia să citească pe fața lui gîndurile voievodului.

Mihai purta un caftan de casă, croit din atlaz galben, cusut cu șireturi negre de mătase. Era încălțat cu papuci moi

de safian. Părul, tuns scurt, stătea aricit. Avea cearcăne și sprîncenele încruntate îi străjuiau ochii aprigi.

— Scoală-te, jupîne... Ai mîncat banii, i-ai mîncat. N-am să-ți iau capul pentru asta, cu atît mai mult cu cît ai să adaugi pungile lipsă și pe deasupra altele.

Jupîn Cristian s-a închinat pînă la pămînt. Voievodul slăbise mult față de cum plecase în pribegie. Și atunci avea fața bărbătească, cu trăsături aspre, dar acum pare gata să se năpustească în fiece clipă.

— Te ascult, jupîne. Să-mi spui drept cum ai lăsat treburile mele cu egumenul de la Coșuna. Vreau să mă plătesc către sfînta monastire. E păcat să trag de la călugări, pentru că mi-au stat în ajutor cînd a vrut hainul să-mi piardă capul.

L-a ascultat cu băgare de seamă pe negutător.

— Așa, așa... Simioane, dă-mi catastiful cu socotelile mele.

Se așeză pe divan, răsfoindu-l cu băgare de seamă...

— Va să zică lipsesc două mii de galbeni... Te iert de ei la drumul ăsta. Ai să-i împlinești cînd te întorci de la Ardeal....

Negutătorul a căzut în genunchi, sărutîndu-i poala caftanului.

— Simioane, cheamă-l pe Vătău...

Cînd s-a deschis ușa, în urma vătafului de copii a intrat o namilă de oltean cu niște mustăți negre, de două palme domnești, barbă țeapănă și ochi isteți, care păreau că iscodesc toate cotloanele.

— Să trăiești, măria-ta, se închină el cu glas puternic.

Purta cioareci de aba, cizme cu pinteni și cojocel înflorit. În mîini ținea o cușmă din pielicică, cu pană.

— Vătăule, te-am chemat să stai față cu jupîn Cristian, să-l cunoști și să ascultați amîndoi porunca mea.

— Așa o să fac, măria-ta, răspunse omul trăgîndu-se de mustață și privindu-l pe negutător din înălțimea trupului uriaș.

— Vătău e logofătul moșiilor mele, jupîne. Nu l-ai cunoscut pînă acum, că era mai mare numai peste cea de la Plăviceni. După ce mi-a spart satele hainul de Alexandru, s-a arătat cel mai de credință. Mi-a adunat rumînii cu harapnicul și cu vorba bună.

— Făcui ce putui, măria-ta.
Fața bărboasă a logofătului se luminase de o mare bucurie.
— Ai avut răsplată și vei mai avea, Vătăule. După cum și jupînul n-are să fie uitat. Nu vă cer decît credință și minți agere. Uite, jupîne, ce negoațe să-mi faci. Vătău a pregătit două mii cinci sute de rîmători, pe care i-a îngrășat cu jir în pădurile noastre din Romanați. Are să-ți dea strajă bună din satele mele și pe porcarii turmelor. Are să-ți dea și carele cu mei, pe care să nu le desfaci decît înainte de vînzare. Pînă la Sibii ai destul jir pe marginea șleaului. Să vinzi ce poți în Ardeal, apoi să urci pînă în Țara Ungurească, la Cașovia. La tîrgul mare dinaintea Crăciunului să fii acolo. Ai să vinzi repede și la preț bun. Se știe că au pornit ceamburuile spre Țara Ungurească. Oamenii au să-și adune merinde. Nu zăbovești o zi. Cobori la Bistrița, apoi la Brașov. Te tocmești cu juzii pentru silitră, aramă, pulbere și cînd le ai adunate, repezi olac la curte. Aștepți porunca domniei-mele la Brașov... Simioane. Dă jupînului scrisorile către zujii cetăților și către vameșii noștri... Așa. Pe lîngă treaba asta de negoțător, ai a-mi face alta pe care o știi, dar care acum voi să fie amănunțită. Pînă la vamă ai să iscodești care e cugetul norodului, dacă prin sate sînt urmîni fugiți de pe moșiile domniei-mele, dacă se poartă vorbe și ce fel de vorbe. La Ardeal să vezi încotro e plecată oastea voievodului și ce zic poporenii despre turc. Prin tîrguri să cați dacă mai sînt negoțători din țară, ce fel de negoțători sînt și ce negoțează... Iată, jupîne, că ți-am dat învățătură. S-o bagi bine la cap și să mă slujești cu credință. Cască ochii și urechile, ce afli bagă la dăsagă și adu aici fără smintire, nici uitare... Acum poți să te duci, să-ți tocmești carele. Te pornești la miezul nopții cu logofătul domniei-mele.
Jupîn Cristian s-a închinat pînă la pămînt, dar nu s-a urnit.
— Vrei să-mi spui ceva ?
— Îngăduie-mi, doamne.
— Te ascult !
— Măria-ta, să nu mă cerți pentru vorbele mele proaste. Da' te rog plecat să cugeți asupra lor. Iacă, e cu mine un negoțător Petre, din Vîlcea. Acela s-a tocmit cu jupîneasa Sima pentru o mie de rîmători și altă mie de capete de vită. Bine ar fi să ajung eu la Ardeal înaintea lui Petre...

Mihai își mușcă buzele, privindu-l crunt.
— Unde șade acel negoțător ? întrebă el mutîndu-și privirea la Simion.
— Acu-i la crîșma lui Iftimie și-și gată carele. Pleacă răspoimîni, să ajungă o dată cu jupîneasa Sima.
— Bine, mai vrei ceva ?
— Aș mai vrea, măria-ta.
Negoțătorul prinsese curaj și-l iscodea cu privirile lui viclene, să vadă dacă poate să încerce, au ba. Turmele de rîmători sînt o avere și dacă măria-sa i-o dă pe mînă, atunci poate. Întîi va arunca nada. Pe urmă se va arăta și pescarul.
— Măria-ta, eu zic dacă ar putea dumnealui, logofătul Vătău, să iscodească dacă moșnenii de la Novaci și Vaideeni mai au cu ce se ține liberi. Ar fi o vînă de aur, să poată măria-ta lua vamă de la turmele jinarilor și poenarilor, cînd coboară spre bălți și cînd urcă la munte, către Ardeal. Apoi, văzîndu-l neguros, a adăugat repede : Ca să nu-i cotropească alții, măria-ta.
— Ai aflat tu că s-ar face așa ceva ?
— Am aflat, măria-ta. Umblau vorbe pe la hanuri că boierii de peste Olt ar fi rumînit cu sila și cu sabia unele obștii.
— Vătăule, tu nu mi-ai spus nimic.
— Nu plecai încă, măria-ta.
— Hai, jupîne... Acum cere-mi ce ți-era în gînd, zîmbi acru voievodul.
Cristian duse o mînă la inimă, dar nu se sfii.
— Măria-ta, am niște prieteni buni în Cremenari.
— Obîrșia căpitanului Ghețea ?
— Aceea, măria-ta. Sloboade-i cu mine la Ardeal. Au să facă bună strajă la carele măriei-tale și vor fi mulțămitori, îndoindu-și priveghiul la plaiuri și pe drumul de sub munte, către Genune.
Mihai a stat o vreme în cumpănă. De obștiile de la munte are mare lipsă. Cu osebire de cele așezate pe drumurile de negoț, au la trecători și vămi. Are s-o ia înaintea Divanului, iar boierii munteni n-au decît să scrîșnească cît vor pofti în măsele.
— Dă-mi scrisoarea către vameși, jupîne. Simioane, călimările, penele și ceara.

A scris ceva cu trăsături repezi şi rotunde. Simion a picurat ceară, iar voievodul şi-a apăsat inelul pe boţul cald.

— Ţi-am împlinit vrerea, jupîn Cristian. Acum du-te şi nu uita o iotă din învăţăturile mele.

*

Dăduse straşnică poruncă să nu fie tulburat de nimeni. Auzise pe Simion rînduindu-şi copiii la uşi. Ziua se stingea încet şi un soare palid de toamnă abia mai licărea în ferestre. Curtea Veche era umedă, cu zidurile crăpate, cu zugrăveala coşcovită şi prin dese locuri căzută. Palatul ridicat de Mihnea Vodă lîngă Sfînta Troiţă e mai frumos, dar n-are ziduri de cetate. S-a sculat de pe divan, aşezîndu-se pe un scăunel în faţa vetrei. Drumul la Tîrgşor îi limpezise minţile. Aflase multe, iar Tudora s-a arătat la fel de iscusită în dragoste ca şi în trebile tîrgului. I-l înfăţişase pe Mihai Grecul, omul lui de credinţă. Astăzi a plecat olac cu carte de yameş, scoasă de logofeţie pentru el. Vama de la Spanţov are om bun. Drumul Braşovului îl va avea staroste pe Răzbici. Peste puţină vreme îl va slobozi la Argeş pe căpitanul Ghetea. La Tîrgovişte, pe Racea. Îi trebuie om la Buzău, la Caracal şi la Genune.

Flăcările jucau în vatră, cuprinzînd cu limbile lor roşietice trupul gros al lemnului. Aşa cum e cuprins acel lemn, stă el înconjurat de duşmani. Încet, încet, va ieşi la lumină. A rîs scurt şi aspru, petrecîndu-şi mîna peste frunte. Ce ochi făcuseră boierii din Divan cînd agaua a citit porunca împăratului ca ţara să ridice oaste. Are să le pună zăbala cît de curînd... Ah! scrîşni el în măsele, ridicînd pumnii. I-a dat poruncă lui Vătău să repeadă oameni de încredere la Baia de Fier, la Bratilovo, la Baia de Aramă. Are nevoie de fier. Are nevoie de aramă. Mai ales are nevoie de oameni. Oameni de credinţă, care să-i împărtăşească gîndurile, care să creadă aşa cum crede el în lumina izbăvirii şi în slava creştinătăţii... Trebuie să-şi deşerte simţămintele şi n-are pe nimeni prin preajmă. Stanca?

...E prea departe de mine, oftă voievodul... La diacul Nathanail. Acolo, lîngă mintea lui cuprinzătoare, lîngă sufletul lui arzător, acolo-şi poate da vad gîndurilor.

În chilia de culcare a voievodului, pe lîngă măria-sa, se mai aflau trei bărbaţi. Comisul Radu Florescu, boierul Stroie Buzescu şi Ivan aga, căpitanul de călăraşi. Erau cu toţii îmbrăcaţi în haine ostăşeşti de rînd şi purtau la brîie hangere şi pistoale.

— Afurisită vreme am apucat, cinstiţi veri şi boieri, afurisită şi de ruşine. Voievodul cu sfetnicii săi trebuie să se ascundă ca sobolii, să pună la cale trebile ţării. Mi-e lehamite şi cîteodată mi se întorc maţele pe dos de atîta scîrbă.

— Pentru calea pe care-o baţi ai lipsă de îngăduinţă şi înţelepciune, măria-ta.

Vorbele astea le spusese Ivan aga. Era un bărbat înalt, lat în spate şi subţire la mijloc, cu barba neagră fulguită des de fire argintii. Spre deosebire de voievod, purta plete lungi, sprijinite pe umăr, în care anii şi viaţa presăraseră omăt din belşug.

— Dacă orînduirile ţării şi cinstea voievozilor ar fi fost ţinute cum se cuvine de boieri şi de căpitani, n-ar fi trebuit să stăm ascunşi, domnia-ta. N-ar fi trebuit să răbdăm ocările zarafilor şi ale cîtorva turci nemernici... Ah! Simt că mă strînge o gheară de gît şi-mi taie răsufletul. Gînditu-v-aţi vreodată, boieri dumneavoastră, ce-i în inima mea cînd aud bătîndu-mi porţile cu pietre? Cînd ştiu că batjocoresc tîrgul? Chiar cînd îi apucă de barbă pe lupii din Divan, mă săgetează ruşinea şi mă-neacă durerea. Sînt boieri ai ţării şi dacă greşesc, se cuvine să fie certaţi numai de domnul lor, care singur are a da seama înaintea lui Dumnezeu de faptele sale.

Mihai alerga de colo pînă colo, frămîntîndu-şi mîinile. Purta coantăş roşu, ciorapi albi de mătase şi cizmuliţe scurte din piele galbenă de Cordoba.

— De ne-ar aduce sfinţia-sa veştile pe care le dorim. De ar înţelege cu toţii că pentru creştinătate bate ceasul al doisprezecelea, dacă voievozii şi boierii nu lasă zavistiile lor mărunte de o parte şi nu-şi închină viaţa şi puterile acestei mari şi sfinte lucrări. Se zbat gînduri şi gînduri sub fruntea mea şi simt cum îmi clocoteşte sîngele în vine... Ce ziceţi, prietenilor? Împlini-vom jurămintele pe care le-am făcut pentru mîntuirea ţării şi întru slava noastră?

— Le împlinim, doamne, detună glasul boierului Stroie Buzescu... Mă săturai şi eu să stau mereu la dos şi să intru la

curte ca un fur, numai noaptea şi îmbrăcat în haine de om prost.

— Ssst !... Mai încet, vere, rîse cu amărăciune voievodul, bătîndu-l pe spate. Aici ştii bine că zidurile au urechi.

Boierul mîrîi în barbă, rostogolindu-şi ochii cu furie.

— Îi de lipsă ca să ne slobozi la Craiova, măria-ta, spuse şi comisul Radu Florescu. De acolo îţi veni puterea înainte de a apuca Scaunul, de acolo are să ţi se tragă şi acum. Să ne rînduim moşiile pentru la primăvară şi să vedem cum stăm cu oştile noastre...

— Mă lăsaţi singur între lupi, prietenilor ?

Boierii au oftat, privindu-se unii pe alţii.

— Măria-ta, ar trebui să asculţi sfatul comisului. Întîi să ne întărim peste Olt, că apoi vom fi tari şi dincoace de el.

— Vom face cum e mai bine, vere Ivan... Eu zic să mergem. Gîndesc că Racea s-a descurcat în viforniţă şi nu s-ar cuveni să-l facem pe sfinţia-sa să aştepte... O fi rebegit de frig şi ostenit.

Comisul Radu Florescu a ridicat o perdea grea de catifea care cădea în spatele unui divan şi Mihai a deschis o uşă tainică, cu cheiţa pe care o purta la gît. Stroie Buzescu a luat un sfeşnic, păşind înainte. După el venea Mihai şi la urmă ceilalţi doi boieri.

*

Învelit în blănuri, mitropolitul Dionisie Rally de Tîrnovo se lăsase cu totul în voia gîndurilor. Cu cît se apropia de Bucureşti, cu atît cele ce avea de împlinit i se păreau mai limpezi. Partea cea mai grea din drum fusese străbătută în mare taină, cu conace dese la preoţii săteşti şi casele martologilor de credinţă. Trecuse Dunărea noaptea, sub nasul ienicerilor de la Giurgiu, şi de acolo fusese luat în pază de oşteanul bărbos, care sparge crivăţul cu pieptul şi căruia i se încredinţase fără nici o şovăială. În urma săniei călăresc şase oşteni, bine armaţi.

Nu e primul lui drum tainic şi n-are să fie nici cel din urmă. De abia se împlinesc optsprezece luni de cînd s-a întors de la Mosc, unde dusese solia patriarhului Ieremia către ţarul Feodor şi binecuvîntarea patriarhiei constantinopolitane, mitropolitului Moscului, care se unsese patriarh. Drumul de doi ani n-a fost fără folos... Împărăţia moscovită a aflat de frămîntările

noroadelor de dincoace de Dunăre, care se închină după legea pravoslavnică. S-ar putea ca răscoala să fie sprijinită de ţar cu bani, căci oştile îi sînt de lipsă împotriva hanatului de la Crîm... Dacă boierul Boris Godunov, care părea adevărat ţar şi cu care vorbise, ar fi putut să mişte oştile Moscului asupra crîmlenilor, atunci Ţările Româneşti, Bulgaria şi Sîrbia ar avea linişte în coaste şi altfel ar putea să se ridice împotriva semilunei. Rămîn tătarii dobrogeni, dar aceia nu sînt prea puternici.

Gîndurile acestea îi făceau deosebită plăcere mitropolitului Dionisie Rally. De cînd îşi începuse învăţăturile la Roma, intrase în graţiile papei Grigore, care-l trimisese în Polonia ortodoxă cu o biblie latină pentru vestitul cneaz Constantin de Ostrog, şi pînă ajunsese mitropolit la Tîrnovo viaţa îi fusese prilej de zbucium, de năzuinţi arzătoare, de dorinţi parte împlinite, parte rămase pentru mai tîrziu, sau poate îngropate pe veci sub lespedea necruţătoare a timpului.

Crivăţul trece cu şuier ascuţit pe deasupra codrului, stejarii bătrîni îşi ciocnesc ramurile şi trunchiurile scîrţîie cu sunet jalnic. Volbura omătului a ţesut pînze albe prin care abia poate vedea spatele surugiului. În sania cu fundul adînc acoperit cu fîn şi între blănuri e plăcut. La un asemenea drum, singurul prieten nedespărţit e caierul amintirilor. Din el mitropolitul toarce fir subţire care-i încălzeşte inima.

Dacă acum zece ani nu era decît episcop de Cyzic, aşezat în Polonia, avînd legături slabe cu nunţiul papal, ca apoi să răspîndească minunatele idei ale umanismului de pe catedra şcolii înfiinţate de cneazul Constantin şi pe urmă să suporte surghiunul din pricina episcopului ortodox Moscopol, astăzi, de la simplu abate a ajuns mitropolit răsplătind faţă de sine însuşi şi de nobilimea bizantină gloriosul sînge al mamei sale, fiica vestitului Şeitan Oglu.

Numele bunicului său este cea mai bună garanţie în faţa oamenilor că nepotul va putea duce la bun sfîrşit lupta pe care-o începuse. Papa îi promisese pălăria de cardinal dacă, după alungarea turcilor din Balcani, va reuşi să convertească pe mirenii săi... Dionisie Rally era pentru catolicism. Apreciase superioritatea netăgăduită a colegiilor iezuite faţă de puţinele şcoli de cetanie ale patriarhiei de la Constantinopol. Savurase cu toată fiinţa atît rafinamentul intelectual al Romei, cît şi cel al vieţii de fiecare zi care se oferea unui înalt prelat catolic. Visa ca din ruinele civilizaţiei eline să renască

o Helladă nouă, stăpînă în Balcani, altoită cu ceea ce a dat renaşterea mai bun în Italia.

Astea toate nu sînt decît vechile gînduri ale împăraţilor bizantini, cu care Cantacuzinii sînt legaţi prin marele Ioan Cantacuzin, unul din ultimii domnitori ai Bizanţiului. Şi atunci, ca şi acum, în calea unirii cu Roma stau în primul rînd călugării şi înaltul cler constantinopolitan, care se îmbuibă cu toate bunătăţile balcanice. Adevărata teologie şi filozofie, izvoare vii ale marilor lupte de idei sub Paleologi, păreau îngropate pentru totdeauna sub praful anilor şi în lenea orientală care cuprinsese lumea bizantină. De la Varlaam şi Iosafat şi de la Digenis Akritas nu s-a mai scris nimic de seamă. Cine şi ce mai îndreptăţeşte să se creadă că se vor mai naşte istorici ca Nicetas Choniates sau Chalkokondilas? Nimeni şi nimic. Pare că geniul vechiului Bizanţ a căzut sub iataganul osmanlîilor, aşa cum a căzut Constantin Dragasses, cel din urmă dintre împăraţi.

Mitropolitul Dionisie Rally a oftat cu amărăciune. Are în faţă obstacole care pe altul l-ar fi zdrobit numai gîndindu-se la ele. Imperiul otoman, credinţa fanatică a ortodocşilor, fie ei bulgari sau sîrbi, lipsa oricărei armate, sate sărăcite, boieri înapoiaţi. Mitropolitul a ridicat fruntea, ca şi cînd ar fi voit să bată cu ea în porţile viitorului. Da, toate acestea îi sînt împotrivă. Dar el ştie ce se ascunde în spatele Porţii, bănuieşte năzuinţele cetăţilor italice şi ale Spaniei spre o Mediterană liberă. Lepanto a fost o victorie, dar nu şi un război cîştigat. Imperiul, Sinan Paşa îi periclitează existenţa. Ţarul de la Mosc vrea să iasă la mare şi să înlăture groaza Crîmlenilor, vasalii Porţii. Boierii vor să fie stăpîni pe averile lor...

Mintea ascuţită şi ageră a mitropolitului înţelesese în lungile şi multele lui călătorii că lumea îşi caută o cumpănă şi că în veacul pe care-l trăieşte îşi au locul oamenii hotărîţi, oamenii stăpîni pe ei şi pe alţii. Se bucură la gîndul că-l va întîlni pe Mihai, bărbatul în care-şi pusese toate speranţele pentru izbăvirea prin arme a Balcanilor.

Îi ducea veşti bune despre lucrările lui de pînă acum. Se bucură şi de faptul că-l va întîlni pe signor Girolamo Estorga, că vor petrece ceasuri de savantă conversaţie şi că va putea cunoaşte mai de aproape politica Romei. Totuşi, de Crăciun ar vrea să se întoarcă între ai săi. De Anul nou vor veni delegaţii sîrbilor din Banat. Îl aşteaptă zile de muncă, de alergătură, de irosire a puterilor, a elocvenţei.

Mitropolitul a oftat fericit...

...Se-nnoptase de-a binelea... Tîrziu, i s-a părut că prin cernerea vînzolită a fulgilor se zăresc lumini. Pînă atunci nu se văzuse nici o aşezare omenească. Simţea că trece prin sate după mirosul iute de fum şi de baligă, după lătratul stingher al cîinilor. Şi dincolo de Dunăre, şi dincoace, aceeaşi mizerie neagră, aceleaşi bordeie îngropate sub troiene. Pe cînd în Italia?

L-a smuls din gînduri glasul gros şi parcă mînios al ostaşului.

— Sfinţia-ta, am ajuns.

* * *

Se isprăvise masa, mesenii îndulcindu-şi gurile cu vin de Malvazia şi cu stafide de Chios. Vorba domoală a mitropolitului Dionisie Rally cuprinsese în mrejele ei pe toţi ascultătorii, fie că ştiau greceşte sau nu. Mai ales Mihai asculta cele spuse cu răsuflarea oprită. În faţa ochilor i se întrupa aievea visul pe care şi-l făurise şi care i se ţinea de suflet şi de minte, ziua şi noaptea. Vedea flamurile oştilor zbătîndu-se pe vînt, simţea în nări mirosul prafului de puşcă, auzea rînchezatul cailor şi scrîşnetele fierului pe fier. Din glasul şi cuvintele meşteşugite ale mitropolitului se împleteau fapte măreţe, pentru a căror izbîndire se ridicaseră toate noroadele Balcanilor.

— Măriei-tale îi e sorocită sabia care va duce la luptă pentru libertate şi mîntuire aceste noroade. Te aşteaptă cavalerii greci din Peloponez, martologii şi dervengiii bulgari, cnezatele şi haiducii din cele două Serbii. Oamenii nu mai pot să rabde şi dacă nu va fi mîna care să-i strîngă sub acelaşi steag şi mintea care să-i călăuzească, atunci se vor răscula de capul lor, cum au făcut-o sîrbii de la Ipek anul trecut, şi au să cadă sub iatagan, înecîndu-şi suferinţa în sînge.

În clipa aceea mitropolitul Dionisie Rally îşi punea la vedere toate puterile pe care le avea în sine şi de care era încredinţat că nu vor da greş. Potrivit de stat, subţire, cu faţa albă şi trăsăturile măreţe ale neamului său, încerca prin ochii vii şi cercetători, prin înfăţişarea de înalt ierarh al bisericii,

prin adîncimea celor rostite, să aducă cugetele ascultătorilor pe calea gîndurilor lui.

— De cînd te-am adăpostit sub acoperişul casei mele, ai văzut că lupt pentru creştinătate şi că nu-mi precupeţesc tihna, nici capul. Au văzut şi cinstiţii boieri care te urmau, venind şi plecînd în miez de noapte, olăcari şi călăreţi. Toată munca mea de atîţia ani şi-a dat roada. Am legat prietenie cu sanctitatea sa papa de la Roma, care e mai puternic decît toţi împăraţii pămîntului şi care va sprijini cauza noastră. Prin Paolo Giorgio m-am înţeles cu împăratul romanilor. La Constantinopol, Regnina, solul raguzan, stă alături de Andronic Cantacuzin şi supraveghează toate mişcările din serai. De sfintele sărbători ale Crăciunului vor veni la Tîrnovo trimişii banului Sava şi ai vlădicii Theodor, pentru că acolo iernaticul ordiei lui Sinan a pustiit ţara. De acolo se poate aprinde făclia răscoalei. Măria-ta nu trebuie decît să-i sprijini pe sîrbi, să nu-i laşi năpădiţi pe la spate de oştile din Nicopol şi Rusciuk, să-l aduci alături de noi pe Aron Vodă de la Moldova. Atunci, iubite fiu al meu, vei fi iubitul fiu al creştinătăţii întregi, vei putea purta purpura vechilor împăraţi bizantini şi am să te ung cu mîna mea, dacă voi trăi şi dacă măria-ta va vrea, în Sfînta Sofie, renăscută pentru slava întregii lumi. Ţie şi vitejilor tăi boieri se vor deschide toate bogăţiile pămîntului. Noroadele noastre au să răsufle, au să înflorească şi vechea Helladă va străluci iarăşi în toată măreţia înaintaşilor săi.

Mitropolitul s-a sculat încet şi s-a apropiat de Mihai. I-a luat mîna dreaptă şi scoţîndu-şi vechiul inel bizantin cu pecete l-a pus pe arătătorul voievodului, apoi i-a sărutat mîna.

— Fie să-l porţi cu glorie şi sfatul nostru de astă-seară să nu rămînă fără roade, măria-ta.

Peste adunare a trecut boarea unui răsuflet din toate piepturile. În ochii diacului Nathanail clipeau lacrimi, ca şi în cei ai căpitanului Gheţea, care păzea uşa cu sabia goală în mînă. Boier Stroie Buzescu se frămînta, făcîndu-i semne vărului său Ivan să-i tălmăcească cele spuse de mitropolit. Radu Florescu pricepuse ici o boabă, dincolo alta şi tare ar fi vrut să afle mai curînd totul, dar sta domolit, aflîndu-se în stînga sfinţiei-sale.

Voievodul plecase capul în piept şi bună vreme a stat nemişcat, nimeni neîndrăznind să-i tulbure liniştea.

— Dumnezeu şi-a plecat faţa către noi, sfinţia-ta. Ştii că sultanul ne-a trimis poruncă să ridicăm oşti. Le vom ridica, dar oştile acelea vor bate cu săcurile în piepturile păgînilor... Bine ne-a venit îndemnul sfinţiei-tale şi sîntem bucuroşi că noroadele Balcanilor vor merge cu noi. Singuri nu putem izbăvi nimic. Vrem şi avem în suflete focul răzbunării umilinţelor noastre. Vrem să facem din ţară grădina noastră roditoare, în care fiecare cin să-şi cunoască cinstea şi sărăcimea să-şi vadă de ale ei şi de ale noastre, în aşa fel încît să nu se mai spargă satele şi să se risipească ţara. Pentru asta avem lipsă de vreme. Vreme ca boierii noştri credincioşi să-şi tocmească moşiile, vreme să batem negoaţe ca să strîngem bani, vreme să ridicăm oşti, să strigăm în leafă. Vrem să ne apropiem cu legăminte scrise şi cetluite de fratele nostru Aron şi de Bator Jicmond de la Ardeal, care ne-a jurat ajutor, dar după cîte-l ştii şi sfinţia-ta e lesne uitător şi schimbător. Vrem să trimitem solii noştri la împărat. Acolo-i nădejdea noastră şi a creştinătăţii. Papa ne-a lepădat oameni aleşi şi învăţaţi, da' noi avem lipsă de arcobuzieri, de lefegii care să ştie mînui pivele şi puşcile, arcobuza şi pistolul. De acelea ducem mai ales lipsă.

Mihai se sculase în picioare, mişcîndu-se grăbit în puţinul loc liber din spatele mesii. Se oprea scurt, îl pironea cu privirea arzătoare pe mitropolit, întindea mîinile către boierii săi ca şi cînd le-ar fi cerut întărire.

— Nu ne-ai spus nimic de pan Zamoyski, sfinţia-ta. Ce vor face leşii, dacă ne sculăm împotriva sultanului ? La Tîrnovo ne spuneai de binecredinciosul cneaz Constantin de Ostrog. Putem slobozi solie la el ? E vreo nădejde să stea în calea tătarilor ?... Sfinţia-ta ai umblat cale lungă pînă la Mosc... Iaca, domnia-mea m-am perpelit noapte de noapte, am tăinuit cu boierii mei şi cu diacul Nathanail. E mai departe acea împărăţie pravoslavnică decît Beciul şi Praga ?... Cazacii ce gînduri vor fi avînd ? Sînt oşteni viteji şi de cînd s-au pomenit poartă război cu sultanul şi cu tătarii... Ah ! Dacă creştinătatea ar pricepe că Sinan are iataganul ridicat asupra ei şi că vremile lui Soliman s-ar putea întoarce !... Noi bucuroşi ne punem viaţa pentru sfînta credinţă şi pentru amărîta noastră moşie, da' nu putem singuri. Nu putem !...

— Aveţi Balcanii, măria-ta.

— Avem ! Sate prăpădite ca ale noastre, oameni armați cu ghioage și sulițe de carpen. N-avem cetăți, n-avem pușci decît amărîtele de pive care pușcă la praznice să se veselească prostimea și să se sperie ciorile. Cu astea nu-i poți călca în picioare pe spahii și pe ieniceri.

— Măria-ta, vorbi rar și apăsat Ivan aga. Ierte-mi, sfinția-ta, că îndrăznesc, dar eu și acești cinstiți boieri, care ne punem capul și averile pentru voievodul nostru, gîndim că nu-i de lipsă să risipim avutul țării cu lefegii... Ascultă-mă, doamne, că vorbesc din inimă și cu cugetul curat. Uită-te la pletele mele în care au nins anii cărunți și gîndește-te că sînt oștean vechi, care am stat cinstit și drept în viața mea cea de toate zilele. Oștile Olteniei sînt mîndre și ghioaga, cu furca și cu coasa au făcut bună lucrare și în vremea slăvitului Mircea Bătrînul, și în a lui Țepeș, au Radu Vodă. Sub munte avem monastirile întărite și cetățile pe care cu toți le cunoaștem. Să punem mai mult preț pe credința celor asemenea nouă, decît pe jurămintele papistașilor. Aceia se uită la noi ca la niște dihănii din pădure și s-au dovedit mai înșelători ca turcii. Sînt trufași și se mîndresc cu cetățile lor de piatră, dar n-au să pună osul cum avem să-l punem noi, care suferim rușinea și jecmăneala. Încrede-te în noi, strigă tîrgurile în leafă, poruncește boierilor și monastirilor să țină călăreții la care sînt îndatorați după legea pămîntului și atunci se va vedea vitejia boierilor și căpitanilor tăi. Lefegiii au să coste scump și vor prăda însuși pămîntul țării.

Mihai îl privea pe Ivan aga ponciș.

— Domnia-ta gîndești că putem face altfel decît face toată lumea ?

— Gîndesc ca să nu facem altfel decît au făcut moșii și strămoșii noștri. Nu uita, doamne, capul răpus al fratelui măriei-tale. Și acela a vrut să aducă obiceie străine și țara nu l-a răbdat.

— Nu l-au răbdat boierii, domnia-ta. Către negoațe și prostime era plecat cu osebire și a durat lucruri noi și frumoase pentru binele obștii.

— Boierii sînt puterea țării, doamne. Boierimea a păstrat legea veche și moșia cu sabia. Nu puteau suferi să vadă zugrăvindu-se bisericile cu chipurile ibovnicelor, chiar dacă erau ibovnice de voievod. Nu puteau suferi ca peste capul Divanului, vodă să se sfătuiască cu străinii care știau să cînte din lăute sub cerdacele jupîneselor noastre. Și s-a scîrbit cu osebire boierimea atunci cînd au dat năvală papistașii, de au apucat toate negoațele și au vrut să strice legea. Nu l-am uitat nici pe Theodor Nadasi, raguzanul, nici pe acel săbier și popă Antonio Passevino, care era bun prieten cu mai marele papistașilor de aici, Girolamo Estorga, și mai ales pe smeritul vlădică de la Kitera, grecul Maxim Margunios, care au costat vistieria bani grei și au tulburat cu ierezii pacea sufletelor noastre.

Mitropolitul Dionisie Rally ascultase cu barba în piept spusele boierului Ivan. Aici, ca pretutindeni în Balcani, boierii sînt cei care înțeleg greu măreția ceasului. Sînt orbi și decît să suporte un preot catolic, mai bine se lasă batjocoriți de turci... A ridicat amîndouă mîinile în sus, făcînd semnul crucii peste adunare.

— Fiii mei... Am venit pe iarnă cumplită, punîndu-mi în joc capul, ca să ascult chemarea voievodului nostru prea iubit... Înțeleg gîndurile măriei-sale, după cum înțeleg și credința nestrămutată a boierului Ivan față de măria-sa. Ivan aga nu uită că prin vinele lui curge sînge sîrbesc, așa după cum și vechii voievozi ai Ungro-Vlahiei și-au luat doamne de dincoace de Dunăre. Deopotrivă ne apasă jugul necredincioșilor și va trebui să ne apropiem de orice neam care se va ridica cu război împotriva lor. Deopotrivă ne așteaptă durerea războiului, dar și bucuria și slava biruinții, în numele lui Cristos.

Mihai se rezemase de colțul vetrei, mușcîndu-și colțul mustății.

— Sfinția-ta, vei fi fiind trudit. Noi te lăsăm să hodinești în liniște. Nu te teme. Casa e străjuită cu putere. Sfatul de astă-seară ne-a luminat mințile. Cel de mîine ne va lumina și mai mult. Să mergem, boieri dumneavoastră, și să-i poftim sfinției-sale somn ușor.

Mitropolitul l-a strîns la piept, binecuvîntîndu-l. Boierii au sărutat degetele sfinției-sale, s-au închinat cu smerenie, urmîndu-și voievodul.

Rămînînd singur, Dionisie Rally a oftat din greu, lăsîndu-se încet pe divan.

XXIV

Ceauş Haviz stătea în vîrful divanului, cu perne moi de puf aşezate în jurul mijlocului. Pe masă, o tipsie cu cărbuni încerca să încălzească odaia. Cu toate că ar fi putut să se aşeze în oricare conac din tîrg, de cînd a venit la Kara Iflac trage numai la Caravan Serai. Aici se simte mai în larg, mai aproape de viaţa lui de odinioară. A supt din narghilea cu plăcere, răspîndind fumul albăstrui şi parfumat spre tavan. Afară viscolul chiuia în streşini, înfiorîndu-l. Ceauş Haviz se născuse şi copilărise în Anadol, pe ţărmul Mediteranei. Acolo iernile erau blînde, măgarii păşteau printre stînci şi ei, copiii, se jucau în livezile cu măslini.

Cu deosebire în vremea asta de iarnă, cînd încep să-l doară oasele şi să-l înţepe nenumăratele răni, ceauş Haviz se simte muncit de dorul locurilor îndepărtatei lui copilării. Atunci închide ochiul şi ascultă zarva Caravan Seraiului. Se aud oile behăind, caii nechezînd. Pe sub uşi vine miros de batal fript pe cărbuni. Toate astea se auzeau odinioară în taberile padişahului, cînd urdiile se mişcau în rînduri nesfîrşite şi cînd, sub steagul verde al profetului, călărea însuşi sultanul. Acelea au fost timpuri de biruinţă ale dreptcredincioşilor împotriva ghiaurilor. Ca un vechi şi încercat soldat ce era, Haviz plîngea starea nenorocită a spahiilor şi ienicerilor. Ieri trecuse spre Nicopol ceauş Mustafa, venind din Ungaria. Porcii de ieniceri nu vor să lupte sub sabia neînfricatului Sinan Paşa. Aceia sînt oamenii lui Ferhat Characlan, cu inima tot atît de neagră ca şi numele ce-l poartă. Spahiii l-ar urma pe Sinan şi în Gheena. Israfil va avea grijă de sufletele lor păcătoase şi murdare. Ceauş Haviz a scuipat în mijlocul camerii, amărîndu-se şi acrindu-se în sine de nelegiuirea în care a căzut împărăţia... Allah şi-a întors faţa de la copiii lui prea iubiţi. În Stambul răscoalele ienicerilor şi ale spahiilor se ţin lanţ. Au ieşit în lume proorociri înspăimîntătoare. Ah, a oftat tare ceauş Haviz, trăgîndu-şi pernele mai aproape de mijloc. Şi-a clătinat turbanul cu mare mîhnire. Ienicerii se-nsoară, şi-au deschis dughene în bazar, cinstea de spahiu o cumpără pînă şi bătrînii şi muierile. Ochiul teafăr al ceauşului a lăcrimat. El s-a bătut o viaţă-ntreagă şi iată-l la cincizeci de ani, abia pornit să-şi adune ceva pentru bătrîneţe, cînd ceilalţi spahii

stau toţi pe la moşiile lor, în haremuri, îndesînd şalvarii celor din serai, ca să nu iasă la oaste. Unde e vremea cînd sub Sinan s-a oştit în Persia şi Arabia, în Gruzia unde se află cele mai frumoase femei, cînd de pe mare au luat Tripolisul din mîinile blăstămaţilor călugări ghiauri ?! Sub Piali Paşa şi Dragut Rheis, căpetenia piraţilor din Alger, şi-a pierdut ochiul, asaltînd zidurile Maltei.

Ceauş Mustafa acum şi divan effendessi mai de mult i-au dat poruncă să ajute beyului ca să adune oşti... Ah !... Ce vremuri ! Sinan, Cogia Sinan Paşa să aibă nevoie de nişte robi ghiauri. Nu-l mai poate lua de barbă pe spurcatul de Michali... Allah s-a mîniat pe el. Pe bietul ceauş Haviz... Va trebui să strîngă repede toate datoriile, pînă nu se ridică oastea beyului şi zaharelele către Sinan. Dulce ca mierea şi ca laptele a fost şederea lui la Kara Iflac.

— Ah ! Ah ! Sărmanule Haviz. Allah este unul şi Mohamed e profetul său...

A început să se legene, murmurînd suratele care-i plăceau cel mai mult :

Ei vor avea fructele pe care le vor,
Şi carnea păsărilor pe care o doresc.
Ei vor trăi în mijlocul arborilor fără ghimpi
Cu umbră multă.
Şi pe lîngă apele curgătoare,
În mijlocul fructelor îmbelşugate,
Ei se vor odihni pe paturi de stofe de brocat.
Acolo vor sta tinere virgine, cu priviri timide...

— Allah să aibă grijă de tine, luminate stăpîn !

Ceauş Haviz a deschis ochiul, privindu-l cu mînie pe iuzbaşul Ibrahim, care se ploconise în faţa lui. Atunci cînd colinda cu gîndurile ţărmurile fericirii, care erau cînd cele ale copilăriei, cînd cele ale haremului şi avuţiilor de dincolo de Dunăre, îi plăcea prea puţin să fie tulburat.

— Vorbeşte, fiu de diavol cu urechile tăiate.

— Ghiaurul cu un singur ochi a trimis sania după tine.

Ocărînd, ceauş Haviz s-a dat jos de pe divan, lăsîndu-l pe Ibrahim să-i pună în spate mantaua de camelot.

În așteptarea lui ceauș Haviz, boier Dan se frămînta în sine măsurînd odaia de oaspeți în lung și-n lat. Pentru întîia oară de cînd s-a ridicat în boierii se simte pălit din toate părțile de o putere care începe să-l înspăimînte. Dacă pînă mai ieri nu se neliniștise prea mult de pierderea Drăgoieștiului și a Cremenariului, astăzi, gîndindu-se mai bine, oftează din rărunchi, pentru că acolo își avea temeiul cel mai zdravăn al puterii sale. A suduit cumplit, amenințînd cu pumnul zidul odăii... Stai tu, drac bătrîn !... Toate de la tine mi se trag... Sigur că de la cneazul Ghețea i se trag toate. Dacă ar fi pus mîna pe Cremenari, Jipa n-ar fi fost prins pe drumul Brașovului. N-ar fi pierdut atîta avere și n-ar fi stat acum în vînt. Tocmai acum cînd se cerea repeziciune și iscusință, cînd ar fi avut lipsă de negușătorii tîrgului și cînd numai scîrnăvia aceea ar fi putut umbla slobodă să tocmească toate lucrările gîndite de el. Cine știe prin ce beci îi putrezesc oasele.

Dan a rîs spart și dogit. Așa-i trebuie dacă a fost dobitoc. Să se fi mișcat mai repede... S-a așezat pe divan, dar sîngele nu-i dădea pas. A început din nou să alerge și gîndurile îi băteau în țeastă, de-i venea să urle ca fiarele, neputîndu-le stăpîni. De ce n-a repezit cavalerul frînc om de olac de la moșia Stelea, unde ar fi trebuit să facă întîiul conac ? Dacă puterea diavolului îi va pune și acestuia cine știe ce curse în cale, atunci simte că turbează.

S-a oprit în fața oglinzii de Venezia, cercetîndu-și chipul, și s-a înspăimîntat singur. Pămîntiu, supt, cu ochiul roșu căzut în fundul capului. Și-a privit mîinile. Piele și oase. Focul urii îl măcina pe dinăuntru mai abitir decît o boală grea. Cît îi lipsește conacul de la Drăgoiești ! Acolo se simțea ca un vultur în cuibul său. Acolo își putea țese încet și temeinic urzeala dorințelor, depănîndu-și gîndurile în mersul asemenea și odihnitor al ceasornicului. S-a-nfiorat, simțind în nări parfumul pădurii și atingerea ușoară a mîinilor Radei. Într-o frîntură de clipă se visase în cerdacul conacului, cînd își făcea tabieturile. Și-ar fi rupt caftanul de pe el și dacă i-ar fi stat în față Lambru, ar fi fost în stare să-l sfîșie cu dinții. N-are să-i ierte nici în mormînt. Cînd are să se întoarcă, are să dezgroape oasele morților și să le arunce în drum. Cît despre cei vii ? ! A gemut din adînc, strîngîndu-și pumnii... Statake repezise acum două săptămîni dăbilarii vistieriei să strîngă dajdiile după izvodul alcătuit de el.

— Să vă văd, porci de cîini, de unde aveți să împliniți... Să vă văd. Tot în mîinile mele ai să cazi, Lambrule, și tu, urs bătrîn, ai să te rogi iadului să-ți ia sufletul...

Rîdea încă, întretăiat și gîfîit, cînd s-au auzit zurgălăii de la sanie.

*

— Allah să fie cu tine. De ce m-ai chemat ?

— Leapădă mantaua și așază-te pe divan, viteazule. Am vești bune și lipsă de sfat.

S-au așezat unul în fața altuia. Dan, slăbit de ură și neputință, cu ochiul revărsînd dogoarea la care se perpelea, cu mîinile tremurînd, Haviz, urîțit de iarna care nu-i pria, cu ciupiturile de vărsat înroșite de ger și cugetul la pîndă, adulmecînd cu mirosul care niciodată nu l-a înșelat că se va putea cîștiga aur, fără ca el să se pună prea mult împotriva poruncilor mai marilor săi.

— Allah este sus și vede. Să știi că nu mă mai mișc, fără să am înainte pungile care mi se cuvin. Sînt bătrîn, mi se împlinește la anul sorocul de cînd am cumpărat rangul de ceauș la Kara Iflac și cînd am să plec cei de la Stambul au să mă aștepte ca pe cel mai bogat om din împărăție. Și tu știi că plec sărac și bolnav.

— Tu bolnav și sărac, viteazule ? Tu, care ești mîna luminatului sultan și ochii neîntrecutului Sinan. Tu...

— Taci ! Răspunde la ce te-am întrebat.

Boier Dan a bătut din palme. De multă vreme se dăduse cu obiceiul de a înghiți toate batjocurile și mîniile lui ceauș Haviz. Înghițea trasul de barbă și scuipatul, bucuros că se fac numai între patru ochi. Mai ales acum se fac la și mai mare taină. Numai între doi ochi. A zîmbit amar, apucînd narghileaua și potrivindu-i ciubucul.

Roabele au pus tablalele cu dulcețuri pe o măsuță lîngă divan și s-au dus... Au pufăit cîtăva vreme în liniște, cercetîndu-se fără sfială.

— Viteazule, am lipsă de sama veniturilor care s-au strîns pînă acum la vistierie.

— Ia-le de la cîinele de Statake.

— Nu mi le spune drept.

— Ah !... Divan effendessi nu mi le dă fără zece taleri. Alți zece pentru osteneala mea.

— Cinci taleri cu totul.
— Douăzeci, ghiaur afurisit.
— Cinci, viteazule fiu al lui Osman.
Ceauş Haviz a oftat, scuipînd într-o lăture.
— Cincisprezece.
— Opt.
— Eşti un cîine rîios, da' iau zece.
Dan a stat pe gînduri, ca şi cînd s-ar fi luptat cu sine însuşi. Scăpase cu doi taleri mai puţin decît îşi făcuse socotelile. Se vede că pe ceauş Haviz îl dor oasele, că n-are răbdare astă-seară.
— Mult, ceauş Haviz. Îţi dau zece taleri numai pentru că eşti tu.
— Minţi, porc de cîine... Ascult !... Ce vrei să faci cu socoteala veniturilor ?
Ochiul lui Dan a prins străluciri tăioase.
— Vodă Mihnea Turcitul...
— Mohamet-bey, sangiac de Nicopol, şacal chior.
Dan s-a închinat cu mîna la inimă, la buze şi la frunte.
— Mohamet-bey a pornit lupta la Stambul să apuce Scaunul pentru fiul său Radu.
— Care din ei ?
— Al Vişei, sora comisului Bratu, care stă fugit la Venezia.
— E un copil !...
— Au mai domnit copii la Kara Iflac şi la Bogdan Ilî. Gîndeşte-te că acum trei ani luminatul padişah i-a trimis steag de domnie lui Ştefan, fiul Şchiopului Vodă, şi că acela avea cinci ani. Vor domni boierii în ţară şi Mohamet-bey de la Diu[1]. Asta va fi bine pentru amîndoi.
Turcul a tăcut o vreme, apoi şi-a clătinat capul. Pe faţă i se zugrăvise un amestec de mirare, preţuire şi scîrbă.
— Tu, Şeitan !... Are să-ţi înţepe Israfil ochiul cu fier înroşit în foc.
— N-are decît, scrîşni Danul. Pînă atunci am să înţep eu ochii altora.
— Ai inimă de tigru... Spune ce vrei cu Mohamet-bey.
— Vreau să-l sprijin cu boierimea care-şi teme soarta... Ne-a fost mai cu priinţă decît acest fecior al pulberei. Să-l

[1] Numele vechi al Vidinului

creştem pe Radu Vodă nici prea departe de oştile tatălui său, nici prea aproape de învăţăturile sale...
— Nu uita că beyul are la Stambul pe capuchehaia Iane. Acela e alt fiu al Gheenei. E mai bun prieten cu ofiţerii împărăteşti, cu muftiul şi cu toţi agii decît bietul Haviz. Haviz e oştean şi nu se bagă în serai, ca să nu-i cadă capul... Pfui. Acolo nu mai încapi de fanarioţi şi de ovrei... Pe barba profetului, Haviz nu merge după tine la Stambul. Du-te singur şi pierde-ţi capul, afurisitule.
Dan a rîs strîmb, mîngîindu-şi barba.
— Mă duc, viteazule, nu-mi purta grija... Vreau să ies netulburat din ţară şi să ajung în bună pace la Nicopol. Dă-mi zece spahii şi pe iuzbaşul Ibrahim.
— Cît plăteşti ?
— Cît ceri ?
S-au tocmit pînă tîrziu. Turcul simţea că poate să-l jupoaie pentru asemenea drum şi că numai el şi numele lui îi pot face scut ghiaurului. Boier Dan voia să agonisească cel din urmă taler, pe care-l vedea lucrînd cu mai mult folos pentru sine pe lîngă Mihnea Turcitul şi la Stambul.
După obicei, Haviz l-a tras de barbă pe Dan şi Dan a răbdat fără să clintească. L-a suduit, s-a făcut că pleacă şi iarăşi s-a întors. Pentru două sute de taleri, Haviz s-a învoit, scărpinîndu-se în barbă cu plăcere. Pînă la curamá n-are nevoie de oameni. Pentru un salvconduct dat la mîna ghiaurului, zece oameni şi zece cai, pe care cîinele îi va hrăni pe socoteala lui, va cîştiga lefurile acestora pe un an întreg. Lui Ibrahim îi plătea pe lună douăzeci şi cinci de asprii şi spahiului de rînd, patru.
— Dă-mi o sută acum şi o sută cînd pleci.
— Îţi dau cincizeci acum, cincizeci cînd plec şi o sută cînd mă întorc. Vin tot pe la sangiacul Nicopolului şi-ţi reped vorbă să mi-l trimeţi pe Ibrahim.
— Porcule !
— Nici un firfiric mai mult, ceauş Haviz...
— Allah ! Mai bine aş pierde o sută de taleri, dar aş vrea să te văd agăţat la Edikulè în cîrlige.
— Poţi fi liniştit, viteazule... Eu îţi spun pe viul Dumnezeu că ai să capeţi suta de taleri înainte de topirea zăpezii.

XXV

Hora mare a palatului era străjuită cu multă strășnicie. L fiecare ușă stăteau doi copii de casă în arme. Înăuntru er așezată o masă lungă și de jur împrejurul ei stăteau oamenii d oaste ai voievodului. Erau de față vel paharnicul Manta, Iva aga, căpitanul de călărași, postelnicul Stroie Buzescu, căpitan Racea, Ghețea și Mîrzea, avînd alături pe hotnogul de vînă tori călări Caloian și iuzbașul de roșii Niculaie, la care s adăugase acum vel șătrarul Sandu. În capătul celălalt al me sei stătea în picioare voievodul, înconjurat de trei oșteni străini.

— Cine-s ? întrebă șoptit Ghețea la urechea lui Racea.

— Pe doi îi cunosc prea bine, pe unul, ba. Cel scund î știi și tu. E căpitanul lefegiilor nemți, jupîn Nikolaus Theil Zdravăn bea și mănîncă. Celălalt e un oștean ungur, se zice c-ar fi mare viteaă. Îl cheamă Stefan Petnahaci.

În vremea asta își apropiaseră la sfat mustățile și ceilalți osteni. Hotnogul Caloian purta coantăș de catifea verde și era un oștean bătrîn, cu fața tăiată sub buza de jos, unde-i rămăsese o urmă roșie peste care nu creștea barba. Iuzbașul Niculaie era cel mai mic iuzbaș de roșii din cîți se văzuseră vreodată, avea un coantăș roșu cu cheutori de argint, care-i venea pînă la genunchi. De acolo începeau cizmele, la care purta cei mai mari pinteni de fier care fuseseră bătuți în vremuri vechi pentru cavalerii înzăuați ai apusului.

— Nu mai țin minte de cînd nu s-a strîns un sfat de oaste, spuse rar hotnogul Caloian. Se împlinesc aproape douăzeci de ani de cînd m-am bătut într-un război adevărat și nu s poate spune că n-am dat dosul și că nu m-a scăpat agerimea calului meu. Asta se întîmpla la Jiliștea, cînd am fost cu Vodă Alexandru la Moldova să-l înscăunăm pe Vodă Șchiopul în locul lui Ion Cumplitul. Ehei !... Ce bătălie, ce zarvă, ce sînge vărsat din belșug.

— Acelea timpuri, sări în vorbă și iuzbașul Niculaie, ridicînd mustățile spre Racea... Am mai apucat o bătaie sub blestematul Mihnea Turcitul, cu boierii mehedințeni care aduceau un vodă al lor... Pare-mi-se că-l chema Radu Popa.

— Așa-i, încuviință vel șătrarul. Ai bună ținere de minte domnia-ta... De ce ne-o fi chemat la măria-sa ?... Îi văd vorbind și pe ceilalți boieri cu aprindere... Pe tălmaciul acela din spatele măriei-sale nu-l cunosc. Pare venit nou.

— Ihî ! mormăi iuzbașul Niculaie. Multe chipuri noi se văd la curte. Nici nu te mai poți înțelege ca lumea. Parcă-i turnul Vavilonului. Sssst !... Tăceți !... Măria-sa a întors fața către noi.

Racea n-a mai apucat să le șoptească că pe tălmaci îl cheamă Giovanni Raguseo și a picat de patru zile de la cetatea Dubrovnikului.

*

Căpitanii și mai marii oștilor au aflat că străinul acela înalt, puțin adus de spate, îmbrăcat în haine de catifea albăstruie, cu fruntea largă, trecut de patruzeci de ani, este signor Vicenzo Bombardier Mantovano și a venit de la Italia să-l slujească pe măria-sa cu sfatul și cu fapta. Că lucrase la turnătoriile de arme de la Venezia și are multă știință de carte.

Se înțelegeau tîrîș-grăpiș. Talianul vorbea către tălmaci, tălmaciul îi spunea măriei-sale grecește, măria-sa îi întreba pe cei ce nu știau grecește și răspunsul făcea cale întoarsă la talianul care dădea din cap, spunînd mereu :

— Molto bene, alteza, molto bene !

Iată că acum a scos din sîn un sul de hîrtie pe care l-a desfăcut pe un sfert din masă. Căpitanii și boierii s-au strîns aproape, privind cu mirare și neîncredere semnele zugrăvite pe acea hîrtie căreia talianul îi spunea chartă. Erau oști alergîndu-se cu flamurile în vînt, orașe cu ziduri de jur împrejur, munți, ape pe care pluteau corăbii.

Cînd talianul a poftit să vadă unde este Tîrgoviștea și unde sînt cetățile de la munte, boier Stroie Buzescu a început să rîdă de sărea coantășul pe el. Se bătea cu palmele peste burtă, apoi izbind pumnul în masă l-a poftit pe talian să încalece și să purceadă la drum, dacă vrea să le vadă și să ascundă semnele celea diavolești scornite de ireticii de peste mare.

— Nu sînt semne diavolești, vere Stroie, l-a mustrat voievodul, cu glas aspru. Nu mai rîde, că ne facem de ocară. Sînt însemnate aici tîrgurile din Bulgaria, din Țara Românească și de la malul mării. La apus, corăbierii plutesc pe mare cu asemenea zugrăveli.

Boier Stroie Buzescu a rotit ochii mirat, înghițind în sec.

— V-am strîns la sfat, boieri și căpitani dumneavoastră, să împlinim porunca slăvitului împărat. În vară trebuie să fim cu oștile în tabără... Vreau să știu cum stau pîlcurile, căpităniile și cum se împlinesc slujbele domnești. Vreau să mai cunosc cum stau catastifele de oaste, cum se plătesc lefurile și dacă magaziile sînt ținute în rînd, gata de război. Iaca sînt de trei luni în Scaun și n-am apucat să umblu nici pe la dumnealui șătrarul, nici la jitnicer, nici pe la clucerul nostru. Nu știu dacă vel slugerul împarte după lege carnea și luminările către oaste. Nu știu dacă vel pitarul și pităreii împart merticele cu măsurile domnești și cu credință... A venit vremea, boieri dumneavoastră, să ne plecăm către oștire și să ne gîndim că la o cumpănă grea ca aceea în care ne găsim, cînd s-au luat la luptă împărățiile lumii, locul nostru este acolo unde l-au ținut slăviții voievozi din vechime... Oștirea e fala țării și gîndul domniei-mele stă numai la ea.

Căpitanii stăteau nemișcați, privindu-l cu ochi mari. Aveau bărbile și mustățile zbîrlite. Hotnogul Caloian și-a șters pe furiș colțul ochilor cu mîneca coantășului. În liniștea adîncă care cuprinsese sala s-au auzit pintenii iuzbașului Niculaie zuruind grăbit pe lespezi.

Iuzbașul a îngenuncheat în fața voievodului, plecîndu-și fruntea pe poala coantășului măriei-sale.

— Ne întrebi de mertice, de lefuri, de tarhatul de război, măria-ta ?! Uită-te la mine și vezi starea oștirii. N-am mai căpătat stofă de coantăș după vremea lui Vodă Cercel, luminatul frate al măriei-tale. Botforii mi s-au spart și-mi intră apa la obiele. Cușma a rămas fără blană. Și mai abitir ca toate, caii ne sînt flămînzi și săbiile ruginesc în teacă...

— Păianjenii au țesut pînze prin magazii, măria-ta, spuse cu bărbăție hotnogul Caloian. De cînd ai lăsat agia și te-ai pribegit n-a mai rămas o armă întreagă. Arcurile au fost roase de carii și corzile au putrezit de umezeală.

— N-am cîlți, doamne. Iarba de pușcă e umedă, răsări șătrarul Sandu. Corturile trebuiesc date pe mîna croitorilor să le pună petece.

— V-am chemat să puneți umărul, căpitanilor.

— Ne punem și sufletele, măria-ta, pentru un gînd al nostru, vorbi rar și apăsat Racea.

— Se va izbîndi, căpitane. Pînă acolo avem încă drum de bătut. Căpitane Theil, ai să scoți în fiecare zi compania la muștru cu flaute și cu dobe. Domnia-ta, paharnice Manta, să ai grijă să iasă toate steagurile de oștire din tîrg, în dealul Văcăreștilor, sub priveghereа hotnogilor și iuzbașilor. Osteanul care calcă poruncile să fie bătut în fața tuturora. Se rînduiesc de după sărbători toate diminețile lucrătoare pentru muștru.

— Prea bine, măria-ta ! răspunse paharnicul Manta.

— Sînt multe de rînduit, boieri și căpitani dumneavoastră. Domnia-mea însumi am să purced să văd alcătuirile oștii și de aici și din cetățile țării și ale tîrgurilor. Iuzbașule Niculaie, roșii își mai țin obiceile din vremea agiei mele ?

— Nu și le mai țin, măria-ta. I-a scos Divanul la munci și le-a încărcat satele cu năpăști.

— Așa ! Ar vrea unii să rămînă domnia și fără scutul roșilor... Căpitane Mîrzea !

— Poruncă, măria-ta.

— Din ziua de Anul nou, cînd se vor împărți iarăși boierii, ai să iei sub poruncă Săracеii și Scutelnicеii din București. Cînd am fost agă, erau patru pe-o cruce. Și puteau plăti către visterie cele patruzeci de parale la care erau îndatorați. Astăzi s-au adunat opt într-o cruce. Cu toții sînt o mie de oameni. Ai să ții pentru tine jumătate din dajdia lor... Domnia-ta, paharnice Manta, să grijești de porunca asta...

Mîrzea a sărutat mîna voievodului, întorcîndu-se cu fața îmbujorată între prietenii săi.

— Tot astăzi am a vă spune că judecîndu-ne și socotindu-ne noi zile și nopți, am gîndit să poruncim Tîrgului de Scaun și să-l îndatorăm a ține pe socoteala sa două sute de călăreți Delii și alți două sute Beșlii, aleși dintre cei mai viteji și pricepuți, sub porunca jupînului Ștefan Petnahaci, pe care-l întărim căpitan al acestei gvardii. Acești călăreți n-au fost pînă acum la Scaunul Țării Românești și noi așteptăm de la ei să ne slujească cu credință.

Căpitanul Stefan Petnahaci a primit în genunchi hrisovul domnesc de întărire în slujba poruncită de voievod.

S-au urmat porunci date cu glas aspru de măria-sa, care era îmbrăcat ostășește, fără gugiuman, lucru care-i scotea mai cu putere la iveală fața cu trăsături aspre și ochii scînteietori. S-a tocmit în amănunt fiecare treabă ostășească, rîndul străjilor, al cămărilor unde erau adăpostiți lefegiii ; măria-sa a

poftit să se aducă pînă la Anul nou izvoade cu toți oștenii ce meritau a fi ridicați în rang pentru meritele lor.

Cuvintele voievodului cădeau în cugetul sănătos al oștenilor, rodind gînduri de bucurie. Între toți, părea că fața căpitanului Radu Ghețea e cuprinsă de cea mai mare fericire.

XXVI

Ziua de ajun găsise tîrgul bîntuit de crivăț. Un crivăț hain, dezbăierat din cine știe ce cotlon îndepărtat al țărilor de la răsărit, mînînd înaintea sa turme de nori cenușii care cerneau fulgi deși, vînzoliți peste lume și amestecați cu spulberul înghețat al zăpezii ridicată de jos în pînze tăioase ca ascuțișul de sabie.

Pe asemenea vreme haină, căpitanului Racea îi căzuse straja tîrgului cu ferentarii săi. Ieșise spre seară pe poarta agiei, cu dulama strînsă bine pe lîngă trup, tăind viscolul cu umărul drept împins înainte. Ferentarii din caraula pe care o luase cu sine țineau fușturile la subsuoară, trăgîndu-le cozile pe jos și-și vîrîseră mîinile în mînecile cojoacelor. Nu făcuseră decît puțini pași pe Ulița Mare și crivățul pusese stăpînire pe ei, vîrîndu-le ace de gheață în ochi, bătîndu-le fluturi albi în bărbi și mustăți, strecurîndu-se rece și tăios pe sub cojoace și dulămi, ca apoi să le fluiere la urechi în batjocură și să se ducă bezmetic, izbindu-se de zidurile cetății.

Cu toate că-și unsese cizmele, umezeala și răceala zăpezii îi intrase la tălpi. Nici călare n-ar fi fost mai bine... După ce are să dea o raită pe ulițele negutătorilor, va poposi la hanul lui Manole Cap-Lat să vadă cu ochii lui fața Măriuții, despre care Dobra, sluga de la han, îi spusese că se stinge de dor și că nu-i dă de leac nici o vrajă și nici un descîntec. N-ar putea spune că n-o iubește pe Măriuța. Mai ales o iubește pentru viața chinuită pe care o duce, trăind lîngă soiosul și blestematul acela de hangiu... Poate i-a plăcut numai să se alinte, ascultînd cîntecele frumosului săbier tălian ?! Da' cărei femei nu-i place să se simtă alintată și căreia nu-i sticlesc ochii atunci cînd aude zornăit de pinteni prin preajmă și ofuri rupte din

inimă ?... Iaca, afurisite dihănii sîntem noi bărbații. Ne place să hălăduim din floare-n floare, da' să știm că avem un cuib numai al nostru unde să fim stăpîni și voievozi... Altfel nici nu se poate, mîrîi Racea în barbă. Nădragii noi îi purtăm, nu ele.

Încredințat că ăsta-i adevărul adevărat, a lungit pasul, să mai scurteze din drum. Îi crescuse inima și cu toate că suduia la fel de aprig toate orînduirile lumii, aștepta cu sufletul la gură ziua a doua a Anului nou, să plece la Tîrgoviște cu cărturarul și săbierul tălian, care va pune pe picioare turnătoriile lui Petru Cercel. Se arată de la-nceput că măria-sa va sta în zodia războiului și a faptelor de oaste, dar nu înțelege de ce nu pune odată picioru-n prag și nu-i trece prin sabie au nu-i zvîrle în lanțuri pe nemernicii de zarafi care își bat joc de cinstea țării.

Tot frămîntîndu-se cu asemenea gînduri, ajunsese în Ulița Mărgelarilor.

Într-un răsuflet al viscolului, cînd semnele isnafurilor se izbeau de pereți și scîrțîiau jalnic în crengile de fier în care erau agățate, i s-a părut că aude țipete de muiere și strigăte de ajutor. Să fi fost numai un geamăt al vîntului ? În vremurile pe care le trăia, învățase să nu treacă pe lîngă nici un semn ce i s-ar fi părut nelalocul lui, așa că a cîrnit-o pe Ulița Abagiilor, făcînd semn ferentarilor să grăbească pasul. Prin sita deasă și spulberată a ninsorii i s-a părut că vede viermuială de oameni în fața caselor jupînului Stan abagiul, județul tîrgului.

Era mare zarvă de muieri și de tîrgoveți, care se tînguiau ca din gură de șarpe, stînd ciucure pe lîngă gardurile județului, dar neîndrăznind să intre în curte. Cînd oamenii au luat seama ferentarilor, unii au început să suduie, alții au dat năvală în jurul căpitanului.

— Săriți, oameni buni, că-l omoară pe județ ! strigă spart o babă.

— Crucea mamii voastre de ferentari, sudui un bătrîn scuipînd în zăpadă. Numai să beți știți.

— Huo, păcătoșilor !...

— Înghiți-v-ar iadul de trîntori !...

Racea își croia drum cu greu năzuind să ajungă la poartă, acolo unde era cea mai mare înghesuială și unde văzuse ciomegele cîtorva slujbași de la agie pălind pe cei ce se apropiau prea mult. Începuse să fiarbă. Voia tocmai să strige ca să facă

liniște și să întrebe ce se întîmplă, cînd s-a deschis o fereastră și o femeie aproape goală, cu părul despletit și fața răvășită de spaimă, a dat să sară afară. Lui Racea, chipul femeii i s-a întipărit în inimă. Albă, cu buzele vinete, cu ochii pierduți, nici nu putea gîngăvi. S-a văzut o umbră în spatele ei și o mînă a prins-o de păr, trăgîndu-i capul pe spate. Viscolul a izbit fereastra înapoi, făcînd geamul țăndări.

— Asta-i fata județului, se tîngui un glas. Își bat joc păgînii de ea !... Doamne, iart-o !!

— Doamne, iart-o !... răspunseră oamenii.

Atunci s-a auzit porunca aspră a căpitanului Racea, detunînd peste tînguirile oamenilor și peste aulitul crivățului.

— Fuștura la mînă !... După mine !

Văzîndu-l, cei patru oameni ai agiei au vrut să dea dosul, dar n-au mai apucat. Căpitanul a ajuns doi din ei și apucîndu-i de gît i-a ciocnit atît de tare și cu atîta mînie, încît le-a zburat cușmele și i-a lăsat în zăpadă cu capetele sparte. Pe ceilalți doi i-au prins ferentarii, răsuflîndu-și pe ei mînia multor suferințe. Cînd s-a întors spre norod, fața căpitanului Racea era grozavă la vedere. Ochiul stîng i se bătea cu putere și-și ținea dinții rînjiți ca o fiară.

— Pe ăștia vi-i las în grijă. Vedeți să nu scape unul.

S-a întors pe cîlcîie dînd buzna înăuntru, ca repezit de crivăț. În tindă, trei turci îndesau în saci un maldăr de haine, blănuri, ...rîie de fir și marame cusute cu fluturi de aur.

— Ucideți !... Unul să nu scape viu ! gîfîi căpitanul, înfigînd sabia în beregata celui mai apropiat de el.

Fără multă larmă, zarafii au căzut cu piepturile străpunse de fuștute.

— Ioane, ia patru oameni. Cercetați grajdurile și pătulele. Fără cruțare... Voi ceștilalți după mine.

Din odăile vecine veneau glasuri aspre și gemete de om muncit. Se vede treaba că zarafii ori nu auziseră zgomotul făcut de căpitan, ori se credeau cu totul stăpîni pe tîrg, pentru că au rămas cu ochii holbați atunci cînd Racea s-a arătat în ușă cu sabia șiroind de sînge.

Deasupra vetrei, legat cu picioarele în cuiul de care se agăța lanțul ceaunului, cu capul spînzurînd deasupra focului, cu hainele ferfeniță, era agățat jupîn Stan abagiul. Tocmai atunci vornicul Alexa aruncase pe foc un pumn de ardei pisat. O pălălaie de fum roșu și înecăcios cuprinsese capul județului, făcîndu-l să geamă și să tușească de parcă sta să-și verse bojocii. Cu cît tușea, cu atît fumul îi intra mai adînc. Omul nu mai scotea decît un sunet slab, abia auzit. Avea ochii ieșiți din orbite, gura căscată, cu limba atîrnînd.

Racea s-a cutremurat... Parcă-l pălise un ciomag la creștet. În colțul stîng, legată fedeleș de cioca ușii, aproape despuiată, cu toate bătrînețile ei, plîngea muierea abagiului. Un zaraf îi tot îndrepta capul spre locul unde altul își bătea joc de fie-sa. Biata muiere cînd țipa, cînd huhotea amarnic.

Pînă cînd zarafii să-și vină în fire, dintr-un salt uriaș Racea s-a prăvălit în mijlocul odăii. I-a crăpat capul turcului care stătea pe niște perne privindu-l pe județ și l-a pironit de ușă pe cel de lîngă muierea abagiului. Înăuntru erau, afară de cîțiva zarafi, vătaful păhărniceilor, Hoțea Mînă-Lungă și trei slujitori de la agie, care îndesau în dăsagi avuțiile județului din odaia care răspundea spre uliță.

A fost o luptă scurtă, înghesuită între pereții scunzi, cu icnituri, gemete și glasuri care cereau milă. Un ferentar tăiase legăturile județului, întinzîndu-l pe podea. Vornicul Alexa se ghemuise într-un colț, tremurînd vargă și privind cu ochii holbați de spaimă măcelul ce se înfăptuia în fața lui. Peste puțin, hoiturile zarafilor și slujitorilor agiei zăceau răsturnate pe unde-i apucaseră moartea, sîngerînd din belșug.

Vătaful păhărniceilor, Hoțea Mînă-Lungă se tupilase sub un pat și, pîndind o clipă cînd căpitanul Racea se lupta cu spatele la el, s-a strecurat sub picioarele zarafilor care se apărau cu iataganele, sărind pe fereastră nu așa de repede să nu-i rămînă caftanul în mîinile unui ferentar. S-au auzit chiote și sudălmi.

— Puneți mîna pe el !

— Prindeți-l !

— Atineți-vă, oameni buni !

După ce a mîntuit treaba, Racea s-a sprijinit în sabie, oftînd mulțumit. Și-a șters sudoarea de pe frunte cu mîneca și apoi lama de oțel pe caftanul unui zaraf doborît.

— Aruncați-le hoiturile pe fereastră, porunci el oștenilor. Hai, muierilor, veniți-vă în fire și trageți-vă țoalele pe voi... Nu mai plîngeți !... Nu mai plîngeți !... Vedeți mai bine de bietul județ. Mai curînd are nevoie de o lumînare, ca să-și dea duhul creștinește.

Ferentarii îndepliniseră poruncile căpitanului, aruncînd hoiturile spîrcuite pe fereastră. Acelea cădeau în zăpadă cu un bufnet înăbuşit. Acum stăteau nemişcaţi pe lîngă jupîn Stan abagiul, pe care căpitanul îl întinsese în pat. Îşi ţineau cuşmele în mînă şi se sprijineau în fuşturele pe care începuse să se închege sîngele. În uşă se arătaseră capetele tîrgoveţelor. Erau vecinele mai bătrîne, care intrau în odaie făcîndu-şi cruci mărunte şi dese. Unele scoseseră de sub brobozi lumînările de ceară, pe care le luaseră de-acasă de cum aflaseră că au călcat păgînii casa judeţului.

Un ferentar aruncase un ţol peste trupul tăiat cu hangerul al abagiului. Omul răsufla greu, horcăind. Nu după multă vreme un fior l-a scuturat din creştet pînă-n tălpi şi a rămas ţapăn, sticlindu-şi ochii în bagdadie.

— Dumnezeu să-l ierte, murmurară buzele vinete şi crăpate ale bătrînelor. Una din ele i-a închis ochii, făcîndu-şi cruce.

— Şi-a dat sufletul fără împărtăşanie !

— Bine că am venit cu lumînări ! Altfel murea omul ca un păgîn.

— Vai de biata Ilinca !...

— Păcatele noastre !... Păcatele noastre !

Începuseră şi bocetele. Racea a lăsat soborul de babe să-şi împlinească slujbele, ieşind în tindă. Aici erau umăr lîngă umăr tîrgoveţii. Stăteau cu pletele descoperite, umplînd şi cerdacul şi curtea.

— Să te ţină Dumnezeu, fiule, spuse bătrînul pe care Racea l-a cunoscut îndată. Era cel care-i suduise la-nceput. Pînă să se poată feri, acela i-a luat mîna şi i-a sărutat-o.

Oamenii au tuşit şi i-au făcut loc să iasă.

— Să aruncaţi hoiturile prin grădini, tîrgoveţilor. Au să le roadă cîinii pînă la primăvară.

— Aşa avem să facem, domnia-ta, răspunse Aron torcătorul, făcîndu-şi loc cu coatele. Te ascultăm şi-ţi sîntem mulţumitori... Da' te rugăm să ne împlineşti o dorinţă. Din inimă te rugăm.

— Dacă mi-o fi în puteri ?!... răspunse Racea.

— Fereşte-te, căpitane... Bagă de seamă la viaţa domnieitale, care de astăzi şi nouă ne este dragă, cu toate că ne batjocoreşti des. Acum văzurăm că o faci numai de hîtru, da' că inima ţi-e alături de noi.

— Bine vorbeşte Aron !

— Să bagi de seamă, căpitane !

Aron ridică mîna şi tîrgoveţii conteniră.

— Să ştii că l-ai ucis pe Hussein, mîna dreaptă a lui ceauş Haviz... Acum ţi-l dăm plocon pe dumnealui Hoţea Mînă-Lungă... Du-l măriei-sale să-l judece pentru fărădelegile lui, ca şi pe Alexa, pe care vedem că l-ai poprit. Noi avem să ridicăm jalbe împotriva lor.

— Să rămîneţi cu bine, oameni buni.

— Dumnezeu să te apere, căpitane. Pe tine şi pe noi deopotrivă.

Oamenii s-au întins să-i apuce mîinile şi să i le sărute. Simţea că se sugrumă. Afară, în viforniţă, cîţiva tîrgoveţi voinici îl ţineau între ei pe Hoţea Mînă-Lungă. Alţii cărau trupurile celor ucişi, în spatele pătulelor. Lîngă poartă, Racea i-a văzut pe cei patru slujitori care ţinuseră intrarea cu ciomegele, sparţi de picioare şi sfîşiaţi de unghii. Zăpada începuse să se aşeze peste ei, troienindu-i... Se-ntuneca. Cînd a răzbit în Uliţa Mărgelarilor, printre scîndurile obloanelor se strecurau raze firave de lumină. Pe chiotul bezmetic şi ascuţit al crivăţului a venit cîntec subţire de copii.

Se porniseră colindătorii. Racea a rămas ca împietrit, întinzînd urechea pe vînt. Ascultau alături şi ferentarii.

— Vai de Crăciunul bietului judeţ, oftă un oştean.

— Vai de Crăciunul bietei ţări, îi răspunse aspru Racea, punîndu-se împotriva crivăţului, a ninsorii şi a nopţii.

XXVII

Peste noapte viscolul contenise şi ziua de Crăciun a anului 1593 se arăta a fi îmbelşugată în ninsoare. Vestea uciderii judeţului Stan îşi făcuse loc printre troiene şi se strecurase pe sub toate cuşmele de zăpadă ce acopereau casele, stîrnindu-i pe tîrgoveţi de pe lîngă vetre şi strecurîndu-le în suflete nelinişti noi.

Cînd zecile de clopote ale Bucureştilor au început să cheme credincioşii la slujba marelui praznic, rostogolind peste tîrg zvonul de aramă molcomit în perdelele dese de omăt, uliţele

au prins viață. Tîrgovețele, gătite cu cojocele și cațaveici scoase de pe fundul lăzilor mirosind încă a sulfină, grăbeau spre biserica de jurămînt, trăgînd după ele plozii mai mărișori. Tîrgoveții se îndreptau cuviincios spre casele starostilor, să scoată praporele isnafurilor și să iasă în calea voievodului, după datină. Săniile boierești zburau spre curte în cîntecul clopotelor, arătînd din goană numai nasurile fetelor mărite scoase din blănurile de urs. Surugiii plesneau din bice și chiuiau din fundul boiocilor. Nici nu bătuseră bine clopotele, și calicimea tîrgului năpădise pridvoarele bisericilor, înghiontindu-se și suduindu-se amarnic, fiecare încercînd să apuce locul cel mai bun.

Gheorghe Drăgoi, ducînd-o pe Năstăsia de mînă, își făcea loc cu greu prin mulțime, năzuind să ajungă spre tinda bisericii de jurămînt, ca să-l vadă pe măria-sa la față. A rămas cu ochii pe praporele isnafurilor, înghițind în sec.

— Ian te uită, Năstăsio, la meșteri. Toți au botfori și cojoace. Și-au dat bărbile și pletele cu unt. Halal viață, oftă drăgoieșteanul.

— Da' ele, Gheorghiță ?! Parcă-s jupînițe, nu alta. Au rămas amîndoi strînși unul lîngă altul sub cernerea deasă a fulgilor, așteptînd alaiul domnesc.

*

Pe la prînzișor au izbucnit pivele de la cetate și trîmbițașii au vestit de pe ziduri ieșirea la slujbă a măriei-sale. Ca în atîția ani, tîrgoveții și-au desfătat ochii cu vederea straielor bogate ale boierilor și curtenilor, cu minunăția tarhatului de pe cai, cu bărbile și chivărele oștenilor. Măria-sa a trecut călare pe un armăsar alb, posomorît sub gugiuman, de parcă s-ar fi dus la înmormîntare. Din cînd în cînd, se mai uita cu coada ochiului la poporeni, sau mulțumea din cap isnafurilor care-i urau sărbători fericite. Vestea despre bogăția boierului Mihai de mulți ani străbătuse nu numai țara, ci tot Levantul, și hainul Vodă Alexandru voise să-i ia capul cu osebire pentru a-l prăda, De asemenea, tîrgoveții știau că boierul a strîns în sipetele sale giuvaeruri fără preț, fiind mare iubitor de nestemate. Dar închipuirea și poveștile erau departe de strălucirea și măreția în care s-a arătat la acel praznic împărătesc măria-sa și cu boierii olteni. De la surguciul bătut numai în rubinuri și diamanturi, pînă la mantia voievodală de samur cusută cu fir și șiraguri de mărgăritare, toate ceaprazurile, toți bumbii nu erau decît fir de aur și nestemate. În cea mărire a straielor și încruntare a feții s-a arătat voievodul Mihai poporenilor săi și aceștia n-au întîrziat să tălmăcească după placul inimii ceea ce văzuseră.

— Dacă astăzi sîntem încruntați și mînioși, mîine vom fi veseli, în strai aurit...

— Altfel nici nu se poate. Dacă n-ar fi avut poruncă de la vodă, n-ar fi îndrăznit căpitanul Racea să-l hăcuiască pe Hussein, spaima tîrgului.

— De bună seamă !

Zvonurile s-au alergat mai repede decît mergea alaiul domnesc, ajungînd toate la urechile starostelui Muștil, care, după datină, avea loc cu isnaful său în spatele fustașilor ce păzeau ușile bisericii. Cînd măria-sa a descălecat, Muștil s-a strecurat printre sulițele oștenilor, îngenunchind în zăpadă cu pletele descoperite.

S-a repezit îndată un armășel cu buzduganul ridicat, dar mîna voievodului l-a oprit pe loc.

— Vorbește, staroste Muștil !

Auzind că-l cunoaște, lui Muștil i-au dat lacrimile. Mulțimea s-a tălăzuit, bucuroasă.

— Măria-ta, ne-au răpus județul. Tîrgul a rămas fără păstor. Dă-ni-l pe Seman, măria-ta, pînă la Paști, cînd s-o face alegerea după obiceiul pămîntului.

Voievodul s-a întors spre tîrgoveți.

— Auzit-ați ce rugă a avut starostele Muștil, oameni buni ?

— Auzit, măria-ta !... Îl vrem pe Seman, răcniră fierarii și toate celelalte isnafuri.

— Atunci să poftească județul Seman la sfînta slujbă, porunci voievodul, întorcîndu-se și intrînd în biserică.

Afară mulțimea n-a contenit strigătele decît atunci cînd s-au auzit trîmbițele vestind alaiul doamnei Stanca.

*

Lumina candelelor și a lumînărilor se răsfrîngea în mii și mii de fulgere din îmbrăcămintea celor ce ascultau cu capetele plecate sfînta slujbă. Inimă credincioasă și pătrunsă de învățătura creștină, Mihai încerca să nu-și dăruiască gîndurile decît rugăciunilor. Dar curînd i s-a părut că slujba vine de departe, ca un cîntec blînd în care glasurile arhiereilor se amestecau cu sunetele cădelnițelor și cu mirosul de smirnă și

tămîie. Azi-noapte, căpitanul Racea îi adusese legați pe cei doi slujbași de la agie, care fuseseră munciți sub ochiul lui cu fierul roșu și se mărturisiseră că au făcut călcarea în urma poruncii paharnicului Manta. Atîta putuse scoate de la ei. Vestea îl tulburase peste măsură... Oare cît de adînci erau și pe cine mai cuprinseseră în urzeala lor mrejele hicleniei care se țesuseră în jurul lui? Iată, paharnicul Manta ascultă slujba smerit, ca orice om cu sufletul curat. Ce va fi avut cu județul? Pe cei doi ticăloși are să-i judece și să-i ridice în furci, pentru învățătură de minte.

Și-a trecut privirea peste fețele bărboase ale boierilor. Încet, încet începe să le dezlege gîndurile și să înțeleagă că prea puțini îi stau aproape. Pe lîngă vechile dușmănii din vremea slujbelor, s-au ridicat acum altele noi. S-au învățat cu domnii de cîte o lună sau două, ca acelea ale lui Iliaș și Radu, fiul Ciobanului Vodă, să se înscăuneze ei la cîrma țării și domnul să se plece la puterea cinului boieresc, ca mielul în fața lupului. De i-ar da pace Stambulul pînă cînd va apuca frîiele țării cu toată puterea. A repezit ieri olăcar unchiului Iane cu scrisoare în care îi spune să nu cruțe pungile, ca să țină la marii diregători și pe lîngă sultan gînduri bune pentru el, dobînda acelor pungi scoțînd-o la vară din moșiile sale, din ocne și vămi, unde va pune rînduială, chiar dacă vor trebui să cadă cîteva capete de boieri... Fața i s-a îmblînzit atunci cînd și-a plimbat ochii peste văliturile, maramele și strălucirea care alcătuia curtea doamnei. Florica era ca o principesă din basm și asculta slujba cu nasul în piept, privind pe sub gene la jupînițele din preajmă.

S-a întors către Niculaie. Stătea țeapăn, avîndu-l în spate pe dascălul său nemilos, popa Arsene, un bulgar învățat care-l strunea cu multă străşnicie... Ar fi vrut să nu se mai uite în partea doamnei, dar ochii strălucitori ai Velicăi, fiica lui Ivan aga, îl neliniștеau și-l chemau.

Crescuse și se făcuse nespus de frumoasă, de cînd n-o mai văzuse.

*

În cămările palatului, oaspeții voievodului așteptau chemarea stolnicului Sîrbu, care să vestească așezarea mesei. Era de față întreaga boierime și pentru că nu toți puteau încăpea pe lîngă măria-sa, unde-și aveau locurile numai boierii veliți și

cei apropiați măriei-sale, restul se împrăștiase cete, cete, după prieteșuguri, tăinuind pe la colțuri.

Paicii, gătiți în ceapcăne leșești, verzi ca pucioasa, strînși în brîie de argint, păzeau ușile cu sulițele aurite în mînă. Copiii de casă purtau cînd și cînd tipsii de aur pe care fumegau mirodenii. Din spatele perdelelor grele de catifea din spătăria mare, unde erau întinse mesele, se auzeau viorile și naiurile lăutarilor țigani. Stolnicеii și păhărnicеii forfoteau de colo, colo, aducînd talerele și tacîmurile, potrivind vinurile și așezînd velințele și covoarele pe lavițele boierilor.

Paharnicul Manta, care era îndatorat a pregăti cupa voievodului, era un grec adus de Alexandru Vodă de la Stambul, bărbat frumos la înfățișare, cu nas vulturesc și ochi iscoditori. Începuse să-și facă avere, cu deosebire prin negoațe și prin ceea ce agonisise din belșug în slujba de postelnic, care era cea mai apropiată de voievod. Vînduse atîtea hrisoave de boierie pentru postelnicei și-i întorcea așa de bine, că numai într-un singur an de postelnicie putuse să cumpere patru moșii și să pună pe picioare negoțul cu lemne care-l făcea cu un frate rămas la Stambul. Nu putea suferi ca drumurile să cadă în mîna voievodului și vameșii să-i dea socoteală dreaptă despre toate și despre toți. La astea se adăuga și ura pe care i-o purta lui Iane epirotul, care-l împiedicase ani de-a rîndul să ajungă unde ajunsese abia acum.

Făcuse un semn ușor din cap spre cîțiva boieri care tăinuiau la un colț al horei mari și aceștia l-au urmat în coridorul ce ducea spre iatacul și cămările doamnei, de unde se auzeau glasuri ciripite de muieri.

— I-a muncit azi-noapte pe amîndoi, le suflă paharnicul celor trei boieri. Așa că, vornice Dumitru Dudescu, ai pierdut un slujitor credincios în Alexa, după cum eu am pierdut un altul în Hoțea Mînă-Lungă.

— Ai aflat ce au mărturisit? întrebă pripit vornicul Dumitru Dudescu.

— N-a fost chip. Hainul a făcut-o în beciurile palatului, avînd străji din robii pe care i-a răscumpărat la venirea în țară... Blestematul acela de Racea își vîră nasul peste tot.

— Poate ar fi bine să ne întoarcem la moșiile noastre și să stăm gata de pribegie.

— Mai bine să-l înduplecăm pe vel vornicul Mitrea să-i judece cu milă și să-i facă scăpați, spuse paharnicul Manta.

— Ne-a fost truda fără folos, vel paharnice, vorbi rar și apăsat un boier voinic, cu o barbă castanie și trăsături bărbătești, îmbrăcat ostășește. Cel puțin dacă izbîndeam să-l ridicăm pe Costa dulgherul în locul lui Stan. Da' hainul nici n-a așteptat sfatul divanului.

— Așa-i, stolnice Dima, șopti paharnicul. Acum hai să mergem, să nu ne ia la ochi careva. E plină lumea de iscoade... Așteptați vești cu caii și săniile gata de drum. N-are să îndrăznească să ridice mîna asupra noastră... În noaptea de Bobotează rămîne cum am vorbit. Duceți-vă !... Îmi pare că vel stolnicul Sîrbu a făcut strigările.

XXVIII

Vestea strigată de crainicii domnești pe la toate răspîntiile se risipise peste tîrg cu repeziciune și în dimineața Anului nou tîrgoveții se bulucisera lîngă temniță să vadă cu ochii lor și minunea asta. Se mirau de puterea străjii care înconjurase cei doi măgari, ce așteptau cu urechile clăpăuge să-i poarte în spinare pe dumnealui vornicul de tîrg Alexa și pe vătaful păhărniceilor, Hoțea Mînă-Lungă.

Ziua de Anul nou se vădea luminoasă și rece. Omătul scîrțîia sub picioare. Ciorile se învăluiau în stoluri, cîrîind răgușit. Fumul hogeacurilor se ridica subțire și alburiu, drept spre creștetul de cleștar al cerului.

— E păcat să mori în asa zi frumoasă, spuse starostele Muștil, care din ziua praznicului nu-și mai găsea locul. Umpluse tot tîrgul de ființa lui și cu toate că de atunci se știa că vorbise cu voievodul, povestea tuturor celor care voiau și celor care nu voiau să-l asculte isprava lui, lăudîndu-se că fără el tîrgul ar fi rămas lipsit de județ.

Căpitanul Racea, care venise cu o roată de ferentari, se-ntoarse spre staroste, răsucindu-și mustățile.

— Pentru lotrii nu-i păcat să moară oricînd, staroste. Ia aminte că pedeapsa de astăzi e pilduitoare și se face în zi de An nou.

Vorbele căpitanului au trecut din gură-n gură, tîrgoveții repetîndu-le cu sfială și cuviință. În ochii lor, căpitanul ferentarilor dobîndise preț nou și ridicat. Părea că după judecata făcută lui Hussein și soților săi, calicul de Racea, cum îi ziceau pînă atunci, se schimbase că nu-l mai cunoșteai. Nu-și mai bătea joc prin crîșme de meșteșugari, ba la Manole Cap-Lat sta de vorbă cu unul și cu altul, sfătuindu-i cum să-și ducă negoațele ca să scape de urgia lui Haviz. De la el aflaseră că în Divan vel vornicul Mitrea voise să-i scoată basma curată pe cei doi slujbași, ba dăduse chiar preț de răscumpărare voievodului și că acesta era mai, mai să-l pălească cu topuzul și poruncise să fie ridicați în furci. Așteptînd să-i vadă pe osîndiți, tîrgoveții vînturau și răzvînturau știrile, întorcîndu-le pe toate fețele. Mai aprige se dovedeau tîrgovețele, care trăiau zi și noapte cu frica-n sîn din pricina slujbașilor domnești și a zarafilor. Ele își dădeau coate să ajungă mai în față, să poată vedea mai bine.

Murmurul norodului s-a curmat de cum au ieșit cei doi crainici cu trîmbițele scînteind. După ce-au sunat ridicîndu-le spre cer, bătrînul crainic Sfetea a făcut strigările cu glas rar și adînc.

— Să știe tot norodul. Că măria-sa pe drepți îi răsplătește și pe răi amarnic îi pedepsește. Să nu faci aproapelui ce nu vrei să ți se facă ție. Măria-sa poruncește și la mic și la mare să se poarte cinstit și să nu asuprească pe nimeni. Să nu păgubească vistieria țării și nici pe supușii măriei-sale. Cine o mai face ca ei, ca ei să pățească.

Cînd au sunat trîmbițele a doua oară, s-au deschis porțile temniței și s-au arătat osîndiții. Purtau cărțile de judecată spînzurate de gît și mîinile legate la spate. Erau îmbrăcați în zdrențe, cu chipurile supte de suferință și privirile rătăcite de spaimă. În fața lor pășea popa Măru, ales în sfatul tîrgului, îmbrăcat cu odăjdii, care le va da împărtășania și dezlegarea spre cele veșnice.

Cum s-au arătat cei doi, s-au auzit țipete de muieri și icnete de copii. Două femei băteau cu pumnii în piepturile ferentarilor și-și smulgeau părul de pe cap, căutînd să răzbească la osîndiți.

— Lăsați-ne, cîinilor, lăsați-ne la soții noștri, mînca-v-ar viermii inimile de piatră ! se bocea una dintre ele, o femeie plinuță și frumoasă.

Auzind-o, Hoțea Mînă-Lungă a scos un răcnet înfricoșător și s-a trîntit în zăpadă, zvîrlind din picioare.

— Nu vreau să mor, nu vreau să mor, urla el cu vinele gîtului umflate cît degetul gros.

Vornicul Alexa pășea beat. Se uita tîmp la nevastă-sa și parcă n-o cunoștea. Aceasta ridicase un prunc înfășat în pernă deasupra capului, arătîndu-i-l.

— Cui ne lași, Alexo, cui ne lași ?... Cui ne lași, Alexoo, cui ?

În tăcerea care cuprinsese norodul nu se auzeau decît bocetele muierilor și răcnetele bezmetice ale vătafului de păhărnicei. Căpitanul Racea se-nmuiase. A vrut să dea dosul, dar a dat cu ochii de fața albă cu buzele vinete ale fetei lui Stan abagiul. Era îmbrăcată. Lui i s-a părut c-o vede goală, așa cum o văzuse în fereastră. S-a întors spre oșteni, poruncind cu glas sugrumat :

— Ridicați-i pe măgari ! Apoi, către muieri : Nu vă mai bociți. Mai bine vă arătați nelacome la galbeni și la mătăsării. Ce, nu știați de unde iau banii bărbații voștri ?

— Așa-i ! strigă starostele Muștil. Nu le mai încăpea lumea de făloase ce erau.

— Ne trăgeau de păr prin tîrg și ne amenințau cu temnița dacă nu le aduceam plocoane, izbucni glasul ascuțit al unei tîrgovețe.

— Ei sînt cozile de topor.

— Ei aduceau zarafii pe la casele oamenilor.

— Împărțeau pe din două.

— La moarte !

— N-au avut milă de bietul Stan !... L-au afumat !

— Parcă de noi au avut milă ?!

— Huoo ! În furci cu ei !

Glasurile se întărîtau din ce în ce și mulțimea începuse să se îmbulzească în spatele străjilor.

— Astîmpărați-vă, oameni buni, strigă Racea. Avem poruncă să-i spînzurăm, îi spînzurăm. Să nu pună unul mîna pe ei, că-l răpun.

În fața ochilor aprigi ai căpitanului, mulțimea s-a dat înapoi. Strigătele s-au mai urmat o vreme, apoi convoiul s-a mișcat pe Ulița Tîrgului de Afară, la capătul căreia era locul unde se împlineau osîndele judecăților.

Slujbașii agiei zăceau pe măgari, ca doi saci de paie. La răspîntii, convoiul se oprea și crainicii își făceau strigările,

după care pășeau mai departe. Se auzeau bocetele celor două muieri și rugăciunile morților trase pe nas de popa Măru.

*

Cu cît se apropiau de Pescăria Veche, cu atît Racea căsca ochii mai mari. Vorbise cu Mîrzea și luînd seama mai bine de jur împrejur, văzuse amestecate printre tîrgoveții bărboși fețele rase ale tighecenilor tătărașului. Se țineau în pas, cu mîinile sprijinite în străjile săbiilor. Căpitanul se temea de vreo izbire mișelească a paharnicului Manta, care să-i smulgă pedepsii domnești pe osîndiți și mai ales să dovedească norodului că pînă la Dumnezeu te mănîncă sfinții. S-a mirat foarte, atunci cînd au ajuns în mideanul spînzurătorilor fără nici o supărare.

Osînda s-a împlinit cum fusese poruncită. Popa Măru i-a spovedit, vorbind numai el. Vornicul Alexa era mai mult mort decît viu. Cînd gealatul i-a vîrît capul în furca de lemn, a dat ochii peste cap, gemînd din adîncuri. Pe Hoțea Mînă-Lungă abia l-au putut struni patru ferentari. La porunca gealatului, furcile au fost ridicate cu frînghii și oștenii au bătătorit pămîntul în groapă, întărindu-le să stea drepte. Cei ridicați au suflat greu, s-au învinețit holbînd ochii și scoțînd limbile...

— Dumnezeu să-i ierte, cîntă popa Măru.

— Să-i ierte Dumnezeu, răspunseră poporenii.

— Ce-au căutat au găsit, spuse o mătușică ducîndu-și colțul broboadei la gură.

Au rămas de strajă patru oșteni. Porunca era ca hoiturile să zacă acolo trei zile, spre înfricoșare și spaimă. Nu se depărtaseră bine tîrgoveții, că pe umerii morților se și lăsaseră corbii, zbătîndu-se cu fîlfîit de aripi și cîrîituri mînioase să le ciugule ochii.

Cu toate strigătele văduvelor celor doi slujbași, păsările de pradă nu s-au depărtat. Erau întărîtate de foame și dăduseră de gustul sîngelui cald.

XXIX

Era în ajunul Bobotezei. Pe la amiazi. Gerul se mai înmuiase și un soare palid revărsa peste lume o lumină rece. Pe dealul Văcăreștilor se auzeau poruncile aspre ale iuzbașilor

și hotnogilor. Cu toate că oamenii și caii înotau în zăpadă, pedestrimea și călărimile se mișcau suduind în bărbi, cu coada ochiului pe toiegele iuzbașilor care nu stăteau în nelucrare. În mijlocul mideanului aceluia frămîntat de botfori și de copite, căpitanii se strînseseră la un strop de vorbă.

— Ia uitați-vă la jupîn Petnahaci ce-și mai muștruluiește oamenii, spuse Racea. De cînd am început, nu le mai dă răgaz nici să răsufle.

— În afară de hînsarii mei tigheceni, e cea mai mîndră călărime, îl înțepă Mîrzea.

Racea dădu ochii peste cap, mormăind în barbă oarecari sudălmi potrivite pentru înfumurarea călăreților.

— Nu te mai lăuda, tătărașule. Ai înțărcat bălaia dacă ți s-o pune în față o roată de pedestrime. Privește-i pe lefegiii jupînului Theil... Ei ? Ce zici ? I-ai putea lua din goană cu sulița ?

Jupîn Nikolaus Theil și-a mîngîiat barbișonul cu vădită plăcere.

— Ja, ja !... Bitte schön versuche, einen Angriff... Căpitan Racea zice bun... Mein Gott, Wolfgang știe cum vrei.

Mai erau acolo Ghețea, iuzbașul Nicolae, hotnogul Caloian și cîțiva oșteni mai bătrîni, care osteniseră. Au întors cu toții capul spre compania de lefegii. Se mișcau toți odată, drepți și țapeni de parcă ar fi fost din piatră. La porunca locotenentului, cînd se desfășurau, cînd se adunau. Se opreau în loc și cu stînga înfigeau furca în zăpadă, ca într-o clipită să sprijine archebuza și să fie gata de tragere. Cînd mărșăluiau, pungile cu plumbi și cu praf, pe care le țineau agățate la eșarfe și centuri, se mișcau vesele.

— Cam greu, oftă Mîrzea. Aștia scuipă o ploaie de foc de la două sute de pași.

— Avea dreptate măria-sa cînd zicea de arcobuzieri, făcu iuzbașul Nicolae săltîndu-și dulama în spate...

— Avea dreptate la toate, îl întări hotnogul Caloian. Dacă ne-o ține așa toată iarna, ieșim la primăvară cu ciubotele ferfeniță. Încaltea, de cînd am început muștrul, numai ud sînt la picioare... Se aude că mîine, după halcà, se împarte merticul pentru anul ăsta !

— Bine ar fi !... Am rămas aproape gol !... De oșteni nu mai vorbesc.

— Pot să-ți spun, iuzbașule Nicolae, c-am văzut cu ochii mei în șoproanele șătrarului Sandu vigurile de stofe. Sînt și catifele verzi pentru vînători și de cele roșii pentru oamenii dumitale.

— Ce spui, căpitane Racea ? se miră omulețul. Te pomenești că-mi croiesc coantăș nou !?...

— Numai să-l faci ceva mai mic decît pe ăsta, rîse Racea...

Iuzbașul îl privi dintr-o parte, zbîrlindu-și mustățile.

— Aș vrea să te văd mîine la halcà.

Oamenii se apropiară mai mult, ciulind urechile. Pentru oștenii domnești, halcàua de Bobotează era mare sărbătoare, atunci putîndu-și dovedi iscusința chiar în fața voievodului.

— După alergătura comișeilor, pare că va fi de soi. Încă de cînd era agă, măria-sa iubea jocul. Mai țineți minte ? La tăiatul căpățînilor din goană nimeni nu-l întrecea.

— Ei, ei, ian uitați-vă la vel șătrarul. Cum se uită la pive ca vițelul la poartă nouă... Bietul tălian trebuie să aibă o răbdare de înger cu războinicul nostru... A băgat măria-sa groaza în toți, de aleargă slujbașii oștirii ca prîsneii... Cred că nu visează decît furcile de la capătul Uliței Tîrgului de Afară.

— Bună învățătură a fost aceea, căpitane Racea. Roșii mei nu mai văzuseră pită și carne de nu știu cînd. Să-i vezi pe dumnealui medelnicerul și jicnicerul ce ne mai întreabă dacă sîntem mulțumiți și dacă ne mai poftește ceva rînza.

Oștenii rîseră gros, clătinîndu-și bărbile.

— Jigodiile !

Cînd au bătut clopotele vestind amiazul, au sunat și trîmbițele oștirii. Steagurile de călărași și roatele de pedestrime s-au înșiruit cu lefegiii în frunte, grăbind spre Curtea Veche. Cei trei prieteni au lăsat oștenii pe mîna iuzbașilor, călărind alături, în urma oștirii.

*

Tăceau, rumegîndu-și gîndurile. Privirile lui Mîrzea erau încețoșate. De cîte ori le ridica dintre urechile lui Șeitan, n-o vedea decît pe Neaga, așa cum fusese la praznicul Crăciunului. Îi zîmbise din cerdac și într-o clipită se topise în cămările doamnei. Părea că anume îl pîndise. De atunci nu s-a mai arătat ! De ce ? O mie de întrebări îl scurmă. Noroc că dimineața are muștru și i se mai împrăștie gîndurile... Rămîn însă nopțile. Și nopțile de iarnă sînt nespus de lungi.

Racea călărea între cei doi prieteni, privindu-i pe rînd
coada ochiului. Avea barba rotunjită din proaspăt cu foar
cele și vestea pe care o ținea în el îl făcea să pocnească
bucurie. Cînd a văzut flamura voievodului fîlfîind deasu
cetății, și-a strunit calul.

— Ce-i ? răsări din gînduri Mîrzea.

Oștenii intrau pe Poarta de Jos în sunetele trîmbițașilor la ziduri și ale tobelor. Armele scînteiau în soare. Flamu se legănau în vîrful sulițelor.

— Priviți ! Priviți și dacă vreți, n-aveți decît să vă în nați și lui Belzebuth.

Căpitanii au privit și l-au înțeles.

— Mai țineți minte cînd v-am dus la Căliman ? Era o serare tivită cu sînge. Turnul n-avea flamură. Zidurile păre rușinate și coșcovite.

— Coșcovite sînt și acum, răspunse cu glas sec Mîrzea.

Racea îl privi din toată înălțimea sa, clătinîndu-și capul amărăciune.

— Coșcovite, dar au prins viață, tătărașule. A început cadă mucegaiul. După cîte se pare însă, ai început să m găiești tu... Vezi și cască ochii bine, să nu cazi a doua oară ghearele Danului. Ar fi păcat de tine, că altfel nu ești om

— Taci !

— Am tăcut !... Da' să știi că te lăsăm singur.

Ghețea a răsărit, roșindu-se parcă.

— Aa ! Va să zică știai, se dezumflă Racea privindu-l. ronosițo, pufni el pe nări. Nu mai are omul nici o bucur Cine ți-a spus ?

— Diacul Nathanail.

— Phii, da' prost mai sînt, se bătu Racea cu palma p frunte. Te pomenești că el a scris hrisovul de căpitănie ?

Ghețea încuviință din cap.

— El știe ? și-l arată peste umăr pe Mîrzea.

— Știe !

— De aia o fi trist și îndurerat !... Rămîne singur, pu mamei.

Mîrzea ridică privirea la el și Racea începu să se foia în șa.

— Hai !... Pinteni !... Pinteni, că nu pot înghiți ochi bla de iadă în focurile dragostei. Să știți că mă duc să iau pu de la Manole Cap-Lat.

— Să nu vii afumat la halcă.

— Nici o grijă, Radule... Păzește-l pe tătăraș. I-a luat inima oc. Hii la drum, răcni el, dînd pinteni.

Armăsarul s-a încordat, pornindu-se în goană. Dulama fîlfîia și de sub copite zburau bulgării. Ghețea și Mîrzea i-au privit pe urme, pînă cînd nu l-au mai văzut.

*

— Te duci acasă ?

— Mă duc să-mi gătesc boarfele de drum.

— Cînd plecați ?

— Racea spune că după Bobotează. Îi petrec pînă la Tîrgoviște.

Mîrzea și-a plecat barba în piept.

— Bine !... Eu mai rămîn să văd ce-mi fac oamenii !...

Așa făcea în fiecare zi. Stătea în cetate pînă sunau trîmbițele ridicarea podului. De-abia atunci se îndura să plece. Cu toate astea n-o mai văzuse de atîtea zile. A trecut pierdut pe lîngă caii pe care-i bușumau hînsarii lui. Altădată îl bucura zorul oștenilor, mirosul de grajd și de curelărie ; privirii lui nu scăpa un cui lipsă la potcoave, un cal netesălat cum trebuie, o șa cu chinga învechită. Astăzi trece pe lîngă toate lucrurile astea dragi, care-i alcătuiesc miezul și rostul vieții, ca un străin. Totul i se pare străin, în afară de suferința și neliniștea lui.

Nici nu știe cînd s-a trezit cu vătaful Simion în față.

— Căpitane !... Am poruncă să te înfățișez doamnei. Poftește degrabă.

— De ce ? tresări Mîrzea.

Gînduri anapoda i-au dat ghes. S-a mărturisit Neaga ? Neaga și iarăși Neaga. Simion l-a lăsat în hora mică, de unde răspundeau uși spre cămările iatacului. Se auzeau bătăi repezi de spată, întretăiate de rîsete tinere. Nu intrase niciodată aici. Se cunoștea din fiecare lucrușor, din fiecare floare așezată în ghiveci că o mînă de femeie domnește în această parte a palatului.

Își răsucea sfîrcul mustăților, căutînd o dezlegare chemării, cînd una din uși se deschise făcînd loc unui cap de jupîniță, străjuit de coade lungi în care era împletit fir de aur. Jupînița l-a măsurat din ochi, apoi a trîntit ușa. S-au auzit chicote, o învăluire de poale și un tocănit repede de tocuri. Ușa s-a des-

chis iarăşi. De data asta s-au bulucit în deschizătura ei o sumedenie de capete şi de cozi, unele aurii, altele negre, altele castanii şi tot atîtea perechi de ochi codani, care-l cercetau cu luare aminte şi sclipete de veselie. Jupîniţele şi-au dat coate, pufnind în căuşul palmelor. Apoi s-a auzit un glas răguşit de femeie bătrînă.

— Treceţi la lucru, diavoliţelor.

Fetele s-au dus într-o fluturare de pînzeturi şi catifele, uitînd uşa deschisă. După o clipă, s-a întors cea de la-nceput, scoţîndu-i limba şi pocnind uşa.

— Afurisitele naibii, mormăi oşteanul. Dar Neaga ?

A mai făcut cîţiva paşi, zornăindu-şi anume pintenii şi tîrîndu-şi sabia pe marmura pardoselii. Nu s-a mai arătat nimeni, în afară de vătaful Simion, care i-a făcut semn să intre. Căpitanul şi-a scos cuşmuliţa, şi-a mai potrivit coantăşul, apoi a intrat ţanţoş, îmbîrligîndu-şi mustăţile. Era pornit pe sfadă şi gîlceavă.

*

Doamna Stanca stătea în picioare lîngă ghergheful la care lucrase. Era înaltă şi trufaşă, cu cozile groase lăsate pe piept pînă la cingătoarea de filigran închisă cu pafta bătută în pietre scumpe. Avea boiul alb, sprîncenele negre desemnate cu arcuri meşteşugite şi gura rumenită cu dresuri. Frumoasă şi măreaţă. O măreţie aspră şi o trufie împieptoşată. Ochii negri, peste măsură de mari, jucau în ape frămîntate, cu toate că-l priveau cu luare aminte.

— Sluga măriei-tale, căpitanul Mîrzea, se închină oşteanul îngenunchind şi sărutînd mîna ce i se întinsese.

— Te cunosc, căpitane. Îţi puseşi trupul pentru voievod, cînd îl hăitui Alexandru, duşmanul nostru. Glasul mlădios era totuşi tăios. Ridică-te, domnia-ta. Şi ai bunătatea să asculţi o rugăminte.

În odaia doamnei pluteau parfumuri plăcute şi abia simţite. Lumina zilei se pierdea în moliciunea perdelelor şi a covoarelor care acopereau pereţii. Doamna s-a aşezat în jilţ, plecîndu-şi capul în mîna frumoasă, arcuită uşor. Era îmbrăcată în rochie grea de hetaia roşie. Purta pe cap mesal din fir, legat pe sub bărbie cu lănţug de aur. De sub poalele fustei ieşeau vîrfurile întoarse ale conduraşilor de mătase galbenă, cusuţi cu flori.

— Vreau să ştiu, căpitane, dacă ai să mă asculţi şi ai să-mi fii de folos.

Îşi îndulcise puţin glasul.

— Măria-ta, sînt prea supusul tău slujitor. Porunceşte şi vei fi ascultată, se închină căpitanul.

— O, n-am să dau porunci. O făcui altădată, căpitane, cînd fusei stăpînă la mine acasă. Porunci dau acum voievozii. Doamnele stau ferecate în iatac şi aşteaptă să le vină soţii plecaţi prin lume... Nu fuseşi şi domnia-ta cu căpitanul Racea pe la Tîrgşor ?!

— N-am fost şi nici nu ştiu să fi fost prietenul meu pe-acolo, îngăimă Mîrzea.

„Te pomeneşti că pentru asta m-a chemat", gîndi căpitanul pipăindu-şi grumazul.

— Lasă, lasă, oştene, îl ameninţă doamna cu degetul. Am să pun eu odată mîna pe voi.

Cu toate că rîdea, Mîrzea a simţit ameninţarea ascunsă în spatele rîsului şi a-nghiţit în sec.

— Iaca despre ce-i vorba : Voievodul şi luminatul meu soţ, sfătuit de cugetul lui, care nu-i mai dă pace, şi mai ales de diacul Nathanail, care-şi cunoaşte prietenul, a poruncit dascăli pentru coconul nostru, Nicolae Pătraşcu. Ah ! oftă doamna. Aceşti dascăli de lătinie şi de slavonească şi de mai ştiu eu ce sînt mai duşmani decît duşmanii cei adevăraţi. Îl ferecară pe bietul copil între bucoavne, de se făcu ca ceara. Parcă unchiul meu Dobromir, vel banul Craiovei, ştiu atîta carte. Au boierii Craioveşti, care slavă Domnului că sînt avuţi cum nu se mai poate... Da' de la un timp nu mă mai pot pune cruce. Nu-l îngăduie nici dumnealui Theodosie Rudeanu, ruda noastră bună, nici părintele Arsene, nici ceilalţi cîţi o mai fi avînd. Acum auzii că măria-sa i-a găsit şi alt dascăl care să-l asuprească. Acela va fi dascăl de ostăşie şi se cheamă Mîrzea, căpitan de călăreţi moldoveni.

Pe Mîrzea îl trecu un fior de plăcere.

— N-am ştiut asta, măria-ta. Mă simt cinstit mai mult decît meritam.

— Auzi-l cum vorbeşte, Simioane ? Parcă nu domnia-sa tulbură inimile fetelor mele din casă cînd trece în goană pe sub ferestre.

Simion a rîs în mustăţi, fără să răspundă.

— Sînt mîhnit, măria-ta. Credeam că numai prietenul meu Racea face asemenea lucruri. Altă dată n-am să mai trec.

— Ba să treci și altă dată. Dar să ai grijă de acest cocon al nostru, care-i slăbuț și pe care taică-su vrea să-l facă oștean cît ai bate din palme... Destul îmi tremura inima pentru el cînd bătea codrii Mehedinților și cu treabă și fără treabă. Acu vrea să mi-l înstrăineze și pe copil. Sînt vremuri tulburi, căpitane. Văzuși că ne bătu curtea cu pietroaie.

Se sculase și i se oprise în față.

— Să ai grijă de fecioraș. E fraged. Să nu-l izbească vrun cal, au să nu se săgeteze din greșeală. Mă asculți ?

— În genunchi, măria-ta. Am să-l păzesc ca pe ochii din cap. Cît despre meșteșug, are să-l prindă pe-ndelete și după puterea trupului său.

Doamna Stanca s-a-nseninat, zîmbindu-i. Apoi tainic :

— Să-l mai scoatem un pic din mîinile dascălilor, că-l îndeasă pînă-l ametesc. Are să te cheme voievodul să-ți dea porunci. Bagă de seamă. Să nu uiți că trecuși întîi pe la mine... Simioane, du-l pe căpitan cu grijă să nu-l fure jupînițele... Dacă ți-o plăcea vreuna și te-o amărî, să vii și să mi-o pîrăști... Din cînd în cînd, am să te chem să-mi povestești cum merge învățătura...

I-a dat mîna să i-o sărute și cînd a ieșit, Mîrzea a auzit-o oftînd ușurată. Vorbele din urmă ale doamnei i s-au părut spuse cu un anume tîlc. Să se fi mărturisit Neaga ? Gînduri noi îi stăruiau în minte. I se strecurase o grijă în suflet. Un simțămînt nou și curios. Să ai în pază un copil. O altă povară de dus... Putea fi o povară plăcută. Mai ales că va avea prilej de acum încolo să pătrundă ușor acolo unde stătea jupînița Neaga.

XXX

Acum aștepta în hora mare porunca voievodului, la care fusese chemat pe cînd cerceta pentru a nu știu cîta oară grajdurile. Zîmbea în mustăți, cunoscînd pricina. Tot Simion vătaful l-a purtat în spătăria mică, unde Mihai era singur. Purta caftan blănit cu samur, avea capul descoperit și privea pe fereastră. Lui Mîrzea i s-a părut că în cele două luni de domnie voievodul îmbătrînise mult. Nu că s-ar fi plecat trupul lui vînjos, nu că ar fi căruntit, dar i se săpaseră o seamă de șănțulețe sub ochi și privea la cei din jur pieziș și iscoditor.

— Căpitane, te-am chemat pentru o lucrare de care vreau să fiu încredințat că va fi sfîrșită cum se cuvine.

Mîrzea s-a închinat fără să scoată o vorbă.

Privirea voievodului a prins parcă viață și fața aspriță s-a luminat la un gînd lăuntric, care, se vede, îl muncise pînă în acel ceas.

— Am chibzuit și am hotărît să-ți încredințăm pe fiul nostru iubit pentru a-l deprinde la meșteșugul armelor. Sînt mulți oșteni bătrîni și vrednici în cetate, dar noi te prețuim ca pe unul dintre cei mai iscusiți.

— Mă simt cinstit și prea plecat la poruncă, măria-ta.

— Să nu fie o poruncă aceasta. Să fie o slujbă făcută unui prietin.

— Am să am grijă ca de un frate al meu mai mic. Sabia mea se va închina măriei-sale Nicolae Pătrașcu.

— Nici asta nu se poate. Te vei purta cu el ca un dascăl al meșteșugului ostășesc. Aspru meșteșugul, aspru și dascălul. Să nu pleci urechea la unele vorbe și rugări, de ori unde vor veni ele. Ai înțeles ?

— Înțeles, măria-ta, clipi des Mîrzea.

— Însă — voievodul făcu cîțiva pași spre el —... să fii cu ochii în patru. Mai ales dacă îl duci la Ciutărie. E un blestemat de urs care a prins poftă de harț. Și nu care cumva să-l batjocorească păgînii. Fraged va fi fiind, dar e fecior de voievod. Asta s-o știe bine și să n-o uite în veci. Să-l crești viteaz și ager. Eu îți dau mînă slobodă să faci cum vei vrea. Să începi de după-amiază. N-am să mă amestec, n-am să-l ascult dacă se văicărește.

Mihai parcă vorbea cu el însuși, cătînd mai curînd să se ispitească pe sine cu aceste vorbe, decît să-l încredințeze pe Mîrzea că așa va fi.

— Să vezi dacă vine îmbrăcat gros. Vîntul de iarnă taie la mădulare. Silește-l mai ales la călărie. Însă nu prea mult. S-ar putea să nădușească și la urmă să răcească... Simioane, cheamă-l pe cocon la noi.

Pînă cînd a venit feciorașul, voievodul s-a plimbat prin spătărie, căznindu-și barba.

Nicolae Pătrașcu s-a înfățișat tatălui și măriei-sale domnului, cu pulberea de păr auriu răvășită peste gulerașul caftanului și cu degetele murdare de cerneală. Avea ochi albaștri și nasul sumes a cercetare. S-a închinat sprinten, zîmbind.

— M-ai chemat, măria-ta ?

— Te-am chemat să te înfățișez altui dascăl pe care ți l-am hărăzit.

Auzind de dascăl, copilul a oftat, cătînd pieziș spre Mîrzea. „Ce dascăl va fi fiind acest tătar împintenat și armat nu se poate ști. De aceea se cuvine să ne arătăm sfioși și îndărătnici, plecînd capul. Ba este potrivit să lăsăm în jos buzele, semn că ni-i lehamite de dascăli, de bucoavne și de călimări".

Mihai a luat seama la aceste semne, făcîndu-i cu ochiul lui Mîrzea, care și-a ridicat vîrful mustăților în sus.

— Căpitanul Mîrzea te va învăța să călărești, să mînui arcul și sabia, iar dacă vei fi silitor și cuminte, poate te va învăța să vînezi cu șoimul.

Cu cît vorbea voievodul, cu atît se însenina chipul coconului domnesc. Buzele s-au strîns la locul lor, capul s-a ridicat și ochii au prins să lucească veseli și prietenoși. Auzi tu ce dascăl bun și minunat este acest căpitan ! Are să vîneze și cu șoimul ! Asta-i o bucurie la care nici nu visa...

A pocnit din palme repezindu-se să-i sărute mîna tatălui care-și întinsese brațele să-l primească. Atunci s-a ivit în ușa spătăriei preotul Arsene, dușmanul dușmanilor.

— Măria-ta, se burzului el în barba cînepie, lungă pînă la brîu. Să păstrăm ieghemoniconul curții pravoslavnicilor împărați și țari. Domnia-ta, Nicolae, să treci la cămara de cetanie și să faci douăzeci de mătănii să nu mai uiți altă dată cele învățate.

Copilul își oprise zborul spre brațele deschise ale tatălui și dintr-o dată a intrat în obiceiurile fiului de voievod de la Țara Românească. S-a închinat supus, plecînd spășit, urmat de barba acelui dascăl de temut. Cînd a trecut pe lîngă Mîrzea, i-a făcut cu ochiul. Căpitanul a înlemnit de teamă să nu-l vadă voievodul, dar cînd coconul s-a mai uitat o dată spre el, i-a răspuns în același fel.

Atît că l-a prins asupra acestui fapt rușinos însuși sfinția-sa Arsene. De pomană s-a apucat să-și frece în dușmănie ochiul ; de pomană a mai clipit des ca și cînd i-ar fi intrat ceva în el. Privirea care i-a aruncat-o dascălul l-a făcut să înțeleagă că se poate trece cu cugetul împăcat pe răbojul dușmanilor cuvioșiei sale.

A întors ochii spre voievod. Părea că vede afară ceva cu totul deosebit. Mîrzea a înțeles și fără să-și mai zornăie pintenii a ieșit urmat de Simion vătaful.

*

Între zidurile palatului și Poarta de Sus, era un midean unde se adunau gvardiile pentru cătare. Acolo alesese Mîrzea locul pentru primele învățături în meșteșugul călăriei. Venise cu șoimul pe umăr. Șeitan lucea cu părul netezit din proaspăt. Un comișel purta călutul coconului domnesc de colo, colo să-l țină încălzit. Căpitanul se îmbrăcase în straie de mare sărbătoare. Tot privind spre palat, a văzut mișcînd ușor perdelele de la iatacul doamnei.

„Semn că s-a pornit coconul !"

S-a uitat și spre spătărie. Nu după mult i s-a părut că una din ferestre este mai umbrită decît celelalte.

— Bun !... Se cheamă că avem privitori de samă. Atunci să arătăm ce putem, mormăi el mîngîindu-și mustățile.

Dinspre palat, grăbind pe o pîrtie, s-a ivit Nicolae Pătrașcu, urmat de vătaful Simion. Venea repede, cu răsuflarea iuțită, îmbujorat la față și ochii strălucind. Purta cizmulițe galbene cu pinteni, coantăș roșu cu ceaprazuri de aur și blăniță de jder, cușmuliță cu surguci și mănuși pînă la coate. S-au închinat unul altuia și măria-sa a poftit numaidecît să încalece.

— Să nu crezi, căpitane, că n-am mai încălecat pînă acum. Știu să merg în goană și la trap ca un călăreț bătrîn. Am fost într-un stol de călărime, cînd a venit măria-sa în București.

Mîrzea l-a ascultat cuviincios, cu capul plecat.

— Eu nu zic că măria-ta nu știe să călărească. Dacă stă puțin strîmb și adus de spate în șa, asta se poate drege. La fel, dacă ține tălpile vîrîte în scări pînă la călcîi.

Băiatul se făcuse mai roșu decît fusese pînă acum, încruntînd sprîncenele.

— De unde știe domnia-ta una ca asta ?

— Am fost și eu la acea intrare de slavă în Cetatea de Scaun. Iaca, să probăluim o dată.

Comişelul a adus calul, ajutîndu-i copilului să se urce în şa. Nici n-a pus bine picioarele în scări, şi Mîrzea a plesnit din limbă, apucînd capătul coardei din mîna comişelului. Calul s-a pornit smucit la galop, rotind în jurul căpitanului. Luat în pripă, Nicolae Pătraşcu a scăpat frîiele, apucîndu-se de arcul şeii. Ţinîndu-se în mîini şi slăbind pulpele, a scăpat şi scările. Cuşmuliţa i se lăsase pe-o ureche. Îşi înfipsese dinţii în buză, strîngînd din fălci. Mîrzea îi lua seama şi vedea cum cu fiecare salt al calului băiatul alunecă pe stînga şi că nu se va mai putea ţine în şa decît cîteva clipe. Atunci a strîns coarda cu putere, sărind lîngă cal tocmai bine să-l prindă în braţe pe voinic. Vătaful Simion rîdea şi el mînzeşte, cum rîdea şi comişelul, cum părea că rîde şi Şeitan, ridicînd o buză în sus şi rînjindu-şi dinţii galbeni.

Numai Nicolae Pătraşcu era supărat şi-i sticleau ochii în lacrimi. A rămas însă cu plînsul în gît, căci Mîrzea a şuierat ascuţit şi armăsarul lui s-a prăvălit în goană. Şoimul s-a ridicat în aer şi căpitanul a sărit în şa, dezvăluindu-şi cu repeziciune toate măiestriile care mai fuseseră văzute o dată şi-i miraseră pe moşnenii din Cremenari.

Părea că are aripi, acum dormind întins pe spinarea calului, acum topindu-se ca smuls de furtună. Cădea pe stînga, ca să iasă pe sub burtă şi pe dreapta, sărea jos şi de jos în şa. Se ridica în picioare şi acum, Doamne fereşte, inima băiatului a stat în loc, căci acel vîrtej cu aripi s-a prăbuşit în zăpadă, rămînînd ca mort. Calul a sărit uşor peste el, apoi s-a întors, l-a luat în dinţi şi i l-a adus la picioare. Căpitanul s-a sculat în capul oaselor, şoimul i s-a lăsat pe umăr şi Nicolae Pătraşcu a primit o închinăciune frumoasă, de adevărat războinic şi curtean. În clipa aceea ieghemoniconul părintelui Arsenie n-a mai plătit nici două parale. Căpitanul i-a făcut cu ochiul, coconul i-a răspuns înveselit şi iată-i pe cei doi duşmani prieteni la toartă.

— Dracu' să mă ia, dacă n-am să te învăţ, măria-ta, să călăreşti la fel ca mine.

— Şi pe mine să mă ia dracu', dacă am să fiu leneş, cum sînt la slavonească şi lătinie. Of! căpitane. Dacă ai şti cît sînt de amărît. Ce bine-i de domnia-ta. Ai cal, ai şoim, ai sabie. Doamne, Doamne. Şi mai ales n-ai dascăl aprig ca ţapul cela afurisit.

Mîrzea a rîs din toată inima. Ar fi vrut să-l ia în braţe pe acest fecioraş, care se vede treaba mai primise şi alte învăţături decît cele ale dascălilor domneşti. L-a fluierat pe Şeitan şi l-a făcut să îngenunche în faţa copilului. Nicolae Pătraşcu a căscat ochii mari, apoi un zîmbet de fericire i-a luminat faţa.

— Urcă-te, măria-ta. Să începem cu adevărat învăţătura pe acest cal năzdrăvan.

Nici n-au ştiut cînd s-a lăsat întunericul. S-au întors spre grajduri scară la scară. Nicolaie Pătraşcu călare pe Şeitan, care-i muşca din cînd în cînd vîrful cizmei, Mîrzea călare pe căluţul băiatului. Tăifăsuiau ca doi vechi oşteni şi Mîrzea se bucura de agerimea trupului şi minţii odraslei domneşti. Băiatul nu l-a lăsat de mînă pînă nu l-a înfăţişat doamnei. Se vede că avusese o asemenea poruncă dată dinainte.

*

Se întorcea grăbit spre grajduri. Era întuneric de-a binelea. În curînd trîmbiţaşii vor suna ridicarea podului şi ferecarea porţilor. Ferestrele şi fînarele, agăţate în crengi de fier la colţurile palatului, aruncau pe zăpadă pîrtii de lumină. Făcînd colţul spre curţile din spate, i s-a năzărit din adăpostul zidurilor o umbră, cu faţa şi capul acoperite de o maramă neagră. Mîrzea se opri cu mîna pe straja sabiei.

— Apropie-te, căpitane. Te-am aşteptat toată după-amiaza.

Căpitanul şi-a simţit faţa brobonită. Fiori calzi i s-au alergat prin tot trupul. Glasul celei pe care o iubea închegase într-o clipă o punte între ieri, astăzi şi mîine. Amintirile din noaptea ceea fermecată, cînd cîntau privighetorile şi gîlgîia Argeşul sub blîndeţea lunii se făcuseră una cu chipul jupîniţei văzută în toată strălucirea ei la praznicul sărbătorilor de iarnă şi cu fericirea visată în nopţile lui de veghe. Neaga era în el, ca un adevăr limpede al vieţii şi ca un ţel spre care se zbuciuma să ajungă.

— Eu te-am aşteptat clipă de clipă şi ceas de ceas, de trei luni, jupîniţă.

Neaga a scăpat un oftat uşor, apucîndu-i mîna cu o mişcare pripită.

— Nu fi mîniat şi nu mă osîndi. Vreau să stăm de vorbă. În seara asta sînt de rînd în iatacul doamnei. Vrei să vii cu mine?

Glasul era cald și îmbietor.
— Poruncește și te urmez oriunde.
— Atunci hai repede, să nu ne vadă careva.
Fata i-a strîns mîna și Mîrzea i-a simțit-o caldă, moale și mică. S-au furișat în cerdac și, printr-un gang din marginea palatului, într-o cămăruță mică în care era un divan, o masă, un gherghef, icoane pe ziduri și flori în ghivece. Deasupra divanului, un clopoțel de argint, de la urechea căruia pleca un șnur de mătase petrecut prin ușă. Neaga gîfîia, ținîndu-și amîndouă mîinile apăsate pe inimă.
— Doamne ! Dacă ne găsește cineva, îmi pierd cinstea și nu mai pot ieși în lume, spuse ea alintîndu-se sub maramă.
Mîrzea îi deslușea la lumina slabă a sfeșnicului numai strălucirea ochilor. S-a apropiat de ea încercînd să-i ridice vălul. Neaga a făcut un pas înapoi, apărîndu-se mai mult în joacă.
— Jupîniță, acum dacă sîntem aici, să nu ne mai gîndim decît la lucrurile pe care avem a ni le spune. Vremea zboară ca un vis.
Neaga și-a tras vălul, aruncîndu-și pe divan cațaveica din blăni de vulpe pe care o purtase aninată de umeri. Lui Mîrzea i s-a pus un nod în gît. Îmbrăcată numai într-o rochie de catifea albastră strînsă cu un brîu lat peste mijloc, Neaga strălucea de frumusețe. Lucirile domoale ale catifelei se răsfrîngeau în ochii ei albaștri cu alte luciri vii, îmbietoare și calde. Cozile aurii îi scoteau și mai bine în vedere chipul alb și rumeneala buzelor pe care și le mușcase pînă la sînge, așa cum știa ea că se fac roșii și pline de vino-ncoace. A rîs mărunt, plecîndu-și capul pe un umăr.
— De ce te uiți așa la mine ?! Să știi că mă sperii.
Cum căpitanul o pironea cu aceeași privire ascuțită, Neaga și-a lăsat fruntea în jos, clipind repede din gene.
— Șezi aici lîngă mine, domnia-ta. De mult n-am mai simțit prin preajmă un suflet de prieten.
S-au așezat unul lîngă altul pe divan.
— Am auzit că te iubesc multe jupînițe, oftă ea.
— N-am această știre. Inima mi-e zălogită numai uneia.
— Pot să-i știu și eu numele ?
Se uita la el, zîmbind.
— O cheamă Neaga.
Atunci s-a petrecut un lucru de mirare pentru Mîrzea. Jupinița a scos un strigăt ușor, plecîndu-și fruntea pe umărul lui.

Boabe de lacrimi îi curgeau pe mîinile care frămîntau o năfrămuță de mătase. Mîrzea a-ngenuncheat, uscînd mîinile jupîniței cu buze arse de fierbințeală. Neaga și-a sprijinit obrazul pe creștetul capului său.
— Te-am amărît, viteazule. Mi-am călcat în picioare o dragoste adevărată și o mulțumire ce ți se cuvenea, plecîndu-mă de frica și spaima tatălui meu...
— Nu-l iubești pe Alexandru ?
— Nu, nu-l iubesc ! Nu-l iubesc ! A fost un fluture în straie mîndre...
— Atunci nu ești mînioasă că l-am răpus cu pumnul, cînd se ținea după carîta ta și cînd m-au oborît și pe mine slugile lui ?
— Nu ! Nu sînt ! Mai bine îl omorai de tot... suspină jupînița privindu-l cu coada ochiului. Fața căpitanului era muncită. Neaga și-a îndesit suspinele, uscîndu-și genele cu năfrămuța.
— Taci, încerca s-o liniștească Mîrzea. S-ar putea să ne audă cineva.

*

În noaptea aceea, printre suspine și sărutări pătimașe, aflase căpitanul Mîrzea de gîndul Danului care voia să-și mărite fata cu feciorul biv vel vornicului Chisar și pentru că ea se împotrivea, iubindu-l pe el, o hărăzise monastirii.
— Să mă ofilesc acum, cînd abia am prins gust de frumusețea vieții ? Spune, căpitane !... Ai să mă lași ?!... Of, Doamne. Mai bine muream în noaptea aceea. Mai bine mă lăsai în ghearele turcului... Cu ce voi fi greșit să mă asuprească ?! Sînt singură !... Sînt singură, viteazule.
S-a sculat de lîngă el, trăgînd dintr-un colț un sac din care a scos o mînă de cosițe lungi și mătăsoase. Erau legate cu fir de ibrișin. Cele aurii de o parte, cele negre de altă parte.
— Uite ce mă așteaptă, viteazule, suspină Neaga. Au să-mi cadă pletele sub foarfecele stareței și ai să le vezi țesute în războaiele doamnei, ca să facă din ele perdele la ferestre. Să le atingi cu grijă și să te gîndești la mine. Atunci n-am să mai fiu decît o biată schimnică, un vrej uscat înainte să înflorească.
Știrea l-a pălit ca un buzdugan. Știind-o prin preajmă, nădăjduia, credea, visa. Dincolo de porțile monastirii el nu mai are nici o putere. Ceva din plînsul și patima cu care vorbea

de Alexandru îi strecuraseră în suflet o nelinişte. O prinsese de cîteva ori privindu-l furiş. Avea ceva străin în ea, ceva care stăruia dincolo de sărut şi de îmbrăţişările la care se dovedise meşteră. Ţinea minte buzele fetelor cărora le culesese dulceaţa în viaţa lui. Erau reci, neştiutoare, se lăsau alintate. Ale Neagăi frigeau, se zbăteau, cereau, căutau. Gînduri prosteşti. Fata stă împietrită de spaimă în faţa lui şi-l cercetează.

— Nu te amărî zadarnic, jupîniţă. Chinovia e bună pentru maici bătrîne şi ofilite. Sînt cîteodată rosturi în lume care se cer croite de mîna ta. Rostul femeii este cuibul. Cuibul pe care să-l încălzească şi să-l facă plăcut soţului.

— Aşa visam şi eu, căpitane. Şi tare mi-ar fi plăcut să rămîn la Drăgoieşti, acolo unde am copilărit şi unde...

— Şi unde ?

— Şi unde mi s-a năzărit odată un Făt-Frumos al meu.

Mîrzea s-a sculat, făcînd cîţiva paşi încolo şi încoace. Apoi a început să se destăinuie, frămîntîndu-se. A spus multe în noaptea aceea de Ghenar. Vorbea gîndindu-se la casa cneazului Gheţea, aninată deasupra stîncilor în singurătatea munţilor, în care Ancuţa aducea atîta pace şi atîta tihnă. Lucruri la care nu se gîndise niciodată, dar care pătrunseseră adînc în el, fără să ştie cînd şi cum. Era se vede treaba o rînduială a firii şi a lucrurilor, care cerea un căpătîi pentru fiecare cap şi un popas pentru fiecare pribeag. Jupîniţa îl asculta cu ochii strălucind, trăgînd din cînd în cînd cu urechea spre uşă. Părea că se bucură nespus de acel cuib.

— N-are să îndrăznească niciodată să intre cineva acolo. Ce mă făceam fără domnia-ta ? suspină ea. Dar dacă te prinde? Pentru furtişag de fată, plăteşti cu capul.

Mîrzea şi-a încreţit fruntea.

— Mi l-am primejduit de multe ori, jupîniţă. Chiar dacă ar fi aşa, pentru slujbele mele, măria-sa va slobozi vornicii de poartă să-şi facă îndatoririle.

— Ah ! tresări ruşinată Neaga.

Îndatoririle vornicilor de poartă erau să cunune pe cei ce păcătuiseră în afara legilor.

— Ziceai că pleacă mai mulţi prieteni ai domniei-tale ?

— Da ! Poimîni în zori. Lumea va fi beată şi învălmăşită. Pînă să-ţi ia seama, vei fi departe. Boierul nu-i în tîrg ?!... Nu l-am văzut la praznic.

Neaga a tresărit.

— Nu-i. Are să fie mai uşor. A plecat la moşiile din părţile Buzăului... Aş vrea să ştiu, viteazule, pe ce mîini mă dai ! Şi ce drum ?

Mîrzea s-a răsucit spre ea. Alte întrebări care-l neliniştea u.

— Pe mîini bune, jupîniţă, şi pe drum bătut.

— Mă bucur, se veseli jupîniţa bătînd din palme. Atunci, poimîni, la Poarta de Sus... Iaca, ţine năfrămuţa asta să-ţi aducă mîine noroc la halcà. Am să fiu şi eu acolo şi am să te văd. Acum du-te ! Dumnezeu să te ocrotească. Mi-ai luat o piatră de pe inimă şi m-ai înviat.

I s-a aninat de gît, dăruindu-i gura.

...Cînd a ieşit în curte, luna se ridicase peste crestele zidurilor, poleind omăturile. Gerul l-a izbit peste faţă, înviorîndu-l. Cu toată pacea nesfîrşită a nopţii, zbuciumul în care-l aruncase Neaga îi ciocănea neînduplecat fruntea. S-a îndreptat spre grajduri. Va dormi în fîn şi mîine va trebui să dea piept cu Gheţea şi mai ales cu Racea.

XXXI

Doamna Stanca priveghease din spatele perdelelor învăţătura pe care Nicolae o primea de la căpitanul Mîrzea. I s-a zgîrcit inima cînd l-a văzut pe copil clătinîndu-se în şa. Şi-a simţit obrajii împurpuraţi de plăcere atunci cînd Mîrzea i-a închinat feciorașului însuşi armăsarul său şi cînd a văzut agerimea odorului, care se ţinea cu străşnicie pe cal. Abia a prins să se istovească învăţătura şi cînd Nicolae a urcat scările în iatac s-a repezit la el, l-a strîns la piept ca şi cînd atunci s-ar fi întors din cine ştie ce străinătăţi... Toată seara s-a învîrtit ca o cloşcă pe lîngă cei doi prunci. I-a alintat la masă, i-a culcat cu mîna ei, le-a făcut semnul crucii peste capete, să alunge visele urîte şi să cheme îngerii la căpătîiul lor...

N-a primit jupîniţele la ţeremonia culcatului. Ca un duh al iatacului a trecut cu paşi uşori dintr-o odaie în alta, stingînd din lumînări, aşa cum făcea odinioară la Plăviceni, cînd se măritase cu Mihai şi cînd îl aştepta să vină ostenit de cale, bă-

tut de colb, de viscole sau de ploi, de pe drumurile cărora se vede că le era ursit şi care nu se istoveau niciodată...

Au fost frumoase vremurile acelei tinereţi. Au fost frumoase mai ales pentru că în braţele lui Mihai a simţit că trăieşte, că înfloreşte, că fiecare clipă o mistuie ca un foc lăuntric şi că dacă îi sînt hărăzite toate durerile lumii lîngă un soţ zburdalnic şi lesne plecat spre alte dragoste şi spre alte cuiburi, atunci deopotrivă îi sînt hărăzite şi cele mai depline bucurii şi împliniri cînd zburdatul bănişor se întoarce la sînul ei, pocăit şi iubitor ca un mire...

În iatac rămăsese aprins un singur sfeşnic. Cîţiva butuci ardeau molcomit în vatră. Lumina lor albăstruie se topea în sîngeriul rochiei de hetaia cu care era îmbrăcată doamna, străfulgerînd cînd şi cînd în paftaua de nestemate, în pietrăria mosalului şi a cerceilor. Doamna Stanca ar fi vrut să se aplece asupra gherghefului şi să coasă florile pentru straiul nou al Floricăi. Dar mîna iscusită şi harnică nu şi-a mai găsit îndemînarea altor seri. Doamna a stat o vreme în picioare, dreaptă, cu fruntea uşor lăsată pe umărul stîng, apoi cu paşi lini a venit şi s-a aşezat în jilţul din faţa vetrei. Numai aici, în iatac, se simte mai apropiată de viaţa ei de odinioară. Adusese lucrurile cele mai dragi, scrinurile şi covoarele lăsate de maică-sa, încercînd să-şi facă cuib cald şi îmbietor aşa cum şi-l făcuse la Plăviceni. Mai bine ar fi fost să lucreze şi să nu se mai gîndească la nimic. Să nu se mai gîndească, gîndurile fiind aducătoare de lacrimi, de deznădejdi şi de spaime. Dar cum să le opreşti într-o noapte de iarnă ca asta, cînd iatacul e pustiu, cînd nu simţi alături răsufletul rar şi adînc al celui iubit, cînd nu simţi braţul vînjos strîngîndu-te prin somn, cînd doar focul se-ngînă în vatră şi la geamuri fîlfîie cîte-o aripă de vînt, sau poate cîte-un duh al palatului acestuia plin de spaimele uciderilor şi de umbrele vechilor voievozi ?

Doamna Stanca s-a-nfiorat, cuibărindu-se mai adînc în jilţul căptuşit cu perne. Verii şi rubedeniile ei, care ţineau cele mai mari boierii ale banatului Olteniei, îi picuraseră în inimă cu răbdare şi bună ştiinţă dorinţa de a fi doamnă. Îi aduceau aminte mereu că în vinele ei curge sînge din sîngele lui Dobromir, vel banul Craiovei. Ea se lăsase alintată cu visele de mărire şi nu-şi cruţase soţul... Acum visele s-au izbîndit, dar izbîndirea lor o apasă ca o povară neînchipuit de grea. Îi tremură inima gîndindu-se la primejdia în care stă capul măriei-sale.

Îşi simte sufletul rece şi o scaldă ape şi ape cînd se gîndeşte că, după înscrisuri şi capitulaţii, va trebui să-şi dea feciorul iubit, ostatic la seraiurile sultanului. Au să vină ceauşi şi au să-i smulgă odorul, să-l ducă departe, să-l înstrăineze şi poate să-i ia viaţa, dacă Mihai se va scădea de la cinste. Îi e frică!... O frică de moarte a pus stăpînire pe ea, de cum a intrat în cetatea de Scaun şi s-a uns Doamnă. La fiecare pas o pîndesc pe ea şi mai ales pe ai săi primejdii peste primejdii. Pe voievod îl bat zarafii cu pietre. Dar mai ales îl înconjoară zavistia, prefăcătoria şi ura boierilor munteni. Cîte capete de voievozi n-au căzut din pricina boierilor ? Cîţi feciori de domn n-au plătit ei, cu surghiunul vieţii pe cine ştie ce ţărmuri depărtate, greşelile părinţilor ?... Aici stăpîneşte încă umbra Mircioaiei. În iatacul acesta se vor fi întîmplat dragostele acelei vajnice doamne şi tot aici va fi întins cupa cu vin otrăvit ibovnicilor de care voia să scape... Şi ea e singură, domnul şi iubitul ei sîngerîndu-i inima cu umbletele sale la Tudora, sau cine ştie în ce alt loc. Chiar azi de dimineaţă Sima Buzescu i-a răsucit un jungher în inimă, povestind aşa, într-o doară, de frumuseţea acelei muieri.

Doamna şi-a înfipt unghiile în podul palmei, stăpînindu-şi cu greu tremurul buzelor şi lacrimile care-i stau gata să pornească... Voia să simtă aproape de sînul ei trupul fraged al copiilor. Să le mîngîie pletele şi obrăjorii, să-i asculte cum răsuflă uşor, să le vegheze somnul şi visele. Numai copiii îi rămăseseră... Plătea greu tribut gîndurilor de mărire. Acum o pizmuiesc şi jupînesele din neamul ei. Şi Sima ! Ce-a avut să-i spună de Tudora ?... Şi-a alungat gîndurile, petrecîndu-şi mîna albă, prelungă, încărcată cu inele şi brăţări peste frunte, apoi cu grabă, ca împinsă de spaime, s-a îndreptat spre cămara copiilor.

*

Comisul Radu Florescu îşi plimba trupul scund şi barba încîlcită prin faţa lui Mihai, care stătea tolănit pe un divan, cu două catastife aşezate unul în stînga, altul în dreapta lui. În odaia de culcare a voievodului, luminată de cîteva lămpi cu ulei grecesc, se mai afla vătaful Simion, aşteptînd, cu cîteva pene în mînă şi călimările la brîu, porunca stăpînului. Comisul era mînios. Ţîfnea pe nări şi-şi muncea într-una măturoiul negru al bărbii.

— Liniştește-te, vere, îi spuse Mihai cu glas răstit... Veștile pe care mi le dai sînt și așa destul de păcătoase.

— Măria-ta, nu putui răbda să văd moșiile ducîndu-se de rîpă. De aceea venii ca vîntul. Nu zic că Vătăşul măriei-tale nu-i logofăt straşnic, da' nu se simte mîna stăpînului.

— Nu mă pot mișca din Scaun, vere Radule, cu toate că mă arde la inimă și mi-e grijă de avutul pe care l-am agonisit cu atîta trudă.

— Măria-ta și iubite vere, îi musai să repezi un sol la blăstematul de Mihnea și să-l înduplеci. Dacă slobоade poruncă să nu ne mai calce bașabujucii de la raiaua Turnului și nici cei de peste apă, atunci putem spune că la primăvară vom lucra în tihnă. Altfel au să se spargă satele de pe lîngă Caracal și rămînem cu moșiile sterpe.

— Asta am s-o fac de bună seamă. Cred că tu ai putea fi un asemenea sol. Ai să duci și cîteva blăni scumpe. Cu toate că s-a turcit, gîndesc că nu și-a pierdut gustul pentru blănuri.

Comisul rîse gros.

— Aș ! Ce ochi are să facă cînd m-o vedea !... Mă duc bucuros, mai ales că moșiile noastre fură totdeauna bîntuite de năvrapii de la raia. De-am scăpa odată... Să văd flamura măriei-tale pe cetatea Turnului... Atunci am să răsuflu cu adevărat...

Mihai se încruntă, privindu-l pieziș.

— Ai să-ți vezi visul împlinit, iubite vere. Da' pentru asta îi de lipsă ca verii noștri buni și dumnealor boierii de peste Olt să înțeleagă că domnia are nevoie de oaste tare și mai ales de arme de foc. Să nu mai viseze la ghioagă și la coasă. Cu acelea nu-l vedem răpus pe osman.

— Dădură destul pînă acum, măria-ta, și-au să mai dea cît le-oi cere... Aflai că-l slobozişi pe Jipa la Dubrovnik. Poate vom putea vinde la toamnă ceva din prisosul prisăcilor.

— N-ai grijă. Asta va fi de bună seamă. De aceea vorbește frumos cu Turcitul. Spune-i că mă închin către el și că n-am uitat nimic din bunătățile cu care m-a îndestulat în vremea domnei-sale. Și că dacă ne va da pace, atunci va avea bun cîștig de la noi.

— Zic să mă duc mai în primăvară și tot atunci să-i dau blănile. Să avem liniște barem cît semănăm. Altfel are să ceară toată iarna la plocoane.

— Bun gînd... Așa să faci... Da' n-am înțeles bine ce ziceai de rumînii de la Gostavăț și Siliștea Crăcenilor ?

— Aa ! Aflai cînd îi pusei la scară pe cei din Colibași și din Lingurari cum că și rumînii măriei-tale din satele cu pricina se sumețesc a fi judeci. Că ar avea urice vechi și au să vină la Scaun, avînd și preț de răscumpărare.

Pe măsură ce vorbea comisul, Mihai se încrunta...

— Și mai știi ceva ? întrebă el.

— Știu că avem mare lipsă de pălmași... Are să fie greu la primăvară. Mult pămînt, puține brațe. Fugiră blestemații pe vremea cînd ne pribegirăm și nu-i chip să-i mai găsești. Cine știe pe moșiile cărui dușman își fac veacul ?! Acela își rîde de noi și puțin îi pasă.

— Nu putem îndeplini toate lucrurile odată, iubite comise... Încet, încet o să strunim în mîinile noastre toate frîiele țării. N-are să mai rîdă nimeni, cînd nu trebuie.

— Pînă atunci ar trebui să te gîndești ce facem la primăvară, măria-ta.

— Am să mă gîndesc... Mai ai să-mi spui ceva ?

— Ba ! Mă duc să mă hodinesc. Sînt ostenit de cale.

— Du-te ! Și mîine treci pe la verii noștri iubiți. Nu uita de lefegii și de arme. Avem lipsă, comise, ca de hrană, ca de apă, ca de aerul pe care-l tragem în bojoci.

Comisul s-a închinat, punînd un genunchi la pămînt ca să-i sărute mîna. Mihai, ridicîndu-se în capul oaselor, îl strînse în brațe.

— Măria-ta !

— Lasă, vere Radule ! Țeremonia, de ochii lumii. Prietenie pentru noi și inimile noastre.

Comisul mormăi ceva în barbă, dar se vedea că se simte bucuros.

Rămas singur cu vătaful, voievodul trase catastiful în care ținea seama moșiilor pe genunchi. Întinse mîna și Simion îi dădu o pană, apropiindu-se așa fel încît stăpînul să poată muia în călimări.

Dacă era ușor să țină socoteala datoriilor pînă într-un ban, dacă era ușor să se descurce în veniturile negoațelor, unde știa că a trimis atîtea capete de vită și trebuie să primească atîția asprii, atunci nu mai era ușor să se descurce în treburile moșiilor. E adevărat că și negutătorii te fură, spunînd că au murit vitele pe drum, că au dat lotrii, că au plătit vămi și

vămi, dar nu te pot jecmăni atîta cît o fac logofeţii, pîrcălabii şi toţi slujitorii moşiilor... Pe urmă, una e ca sluga să simtă mereu ochiul stăpînului şi alta să-l ştie departe. Abia putea el dovedi cu umbletele din zori şi pînă noaptea tîrziu, călcînd cele douăzeci şi şapte de moşii cîte le avea numai în Oltenia. Da' cele din Ilfov şi din Teleorman ? Nu i-ar ajunge o vară-n-treagă dacă ar vrea să meargă trebile strună. Celor din Gostavăţ şi din Siliştea Crăcenilor li s-a urît cu binele. S-au vîndut aproape singuri. Ce mai vor acum ? Un zîmbet pieziş i-a luminat faţa întunecată, gîndindu-se cum s-au vîndut moşnenii de la Gostavăţ. Trebuise să împartă cîteva lovituri de sabie pînă să-i strunească cu călăraşii băniei. Mai apoi se arătaseră oameni de-nţeles... A oftat, l-a privit pe Simion, apoi muind pana a-nceput să socotească veniturile anului acesta, după răboajele pe care i le adusese logofătul Vătău. Cu cît fila se umplea, cu atît cutele dintre sprîncene i se adînceau mai mult... După ce-a isprăvit, a rămas cu pana în mînă, cu ochii pierduţi în gol... A stat multă vreme aşa, ca şi cînd socotelile l-ar fi obosit peste măsură. Într-un tîrziu, a pus catastiful de pe genunchi alături, luîndu-l pe cel al datoriilor. Veniturile de peste an abia, abia puteau acoperi un sfert din datoriile către zarafi. Dar cele către boierii olteni ? Dar cele către Poartă ? Dar plocoanele la mai marii seraiului ? Se vedea închis din toate lăturile, ca o jivină hăituită de vînători. Şi din nici o parte nu răzbătea în cugetul lui împovărat o singură rază de lumină şi de nădejde.

— Nădejdile şi luminile sînt în cugetele noastre, Simioane, oftă voievodul.

Închinîndu-se, vătaful de copii îi luă catastiful de pe genunchi, cum îi iei unui prunc un lucru tăios.

— Măria-ta, e vremea culcatului... Să-l chem pe postelnic ?

— Ba ! Dă-i pace... Du-mă la iatacul doamnei !

*

Călcînd pe urmele lui Simion în lungul gangului, Mihai se gîndea cu duioşie la soţia lui. Cu toată asprimea şi semeţia ei, Stanca era femeie ţeapănă şi putea să-l uşureze de grijile care-l copleşeau acum. Numai să nu-nceapă iarăşi cu cicăleala. Numai să nu-l mustre şi să nu-l zădărască pentru pricini parte închipuite, parte adevărate... Ştia că aflase de Tudora ! Cum ? Asta nu se putea dumiri. Căpitanul Racea nu suflase o vorbă.

De asta era sigur... Dar ce nu află muierile ?! De-ar înţelege Stanca ce caută în seara asta alături de ea !...

Ajunşi la uşa iatacului, Simion a sărutat mîna voievodului, retrăgîndu-se.

La lumina puţină a sfeşnicului, Mihai nu şi-a văzut doamna sub pologul de catifea sîngerie al patului... O zvîcnitură surdă a inimii i-a adus sîngele în obraji. Îi plăcea să-şi ştie soţia curată şi credincioasă, aşteptîndu-l. Căldura blîndă, aromele şi pacea iatacului l-au liniştit. A trecut grăbit spre odaia copiilor. Călca sprinten, fără zgomot. Pulpanele caftanului de atlaz galben, înflorat cu aur, fîlfîiau foşnind uşor. După ce-a deschis cu băgare de seamă uşa, a rămas în prag, ţinîndu-şi răsufletul. În odaie nu ardeau decît candelele, aprinzînd o strălucire moale în argintul vechi al icoanelor. Domniţa Florica dormea în pătuţul ei, cu părul răsfirat pe umeri. În partea cealaltă a odăii, sub un polog de mătase, era patul coconului domnesc. Nicolae pufăia uşor printre buzele întredeschise. La căpătîiul patului, culcată pe nişte perne, cu capul rezemat de lemnul acestuia, dormea doamna Stanca. Cozile negre şi groase îi cădeau pe umeri, atîrnînd pînă jos. Ţinea într-o mînă mîna grăsulie a coconului. Era atîta pace şi atîta blîndeţe aici, încît voievodul şi-a descreţit fruntea, simţindu-se parcă mai uşor, mai liniştit. S-a apropiat cu băgare de seamă de Stanca, apucînd-o de subsuori. Doamna a tresărit din somn, apoi, cunoscîndu-l, i-a zîmbit, ţuguindu-şi buzele rumene ca în serile dragostelor de la-nceput. Mihai a ridicat-o, cuprinzînd-o de mijloc. Copilul a pipăit după mîna maică-si, a mormăit ceva prin somn, apoi s-a liniştit, zîmbind cine ştie căror vise.

— Se gîndeşte la căpitanul Mîrzea, măria-ta, şopti Stanca lăsîndu-şi fruntea spre umărul stîng şi strîngîndu-se mai aproape de el. Cum îţi aduseşi aminte că ai soţie ? Apoi văzîndu-l cum se încruntă, îi cuprinse obrajii cu palmele catifelate, trăgîndu-i capul spre ea... Să mergem la culcare, măria-ta, şopti doamna răsuflînd pripit... Sînt ostenită...

Au trecut în iatac ţinîndu-se înlănţuiţi, aşa cum nu se întîmplase de multă, foarte multă vreme.

XXXII

Stăteau întinşi unul lîngă altul, mulţumiţi de noaptea asta care-i apropiase după atîta vreme de zbucium şi de îndepărtare. Mihai mîngîia umerii rotunzi ai soţiei sale cu mişcări calde şi duioase. Se bucura simţind-o cum se înfioară şi cum tremură. Rămăsese tot Stanca, muierea frumoasă a răposat postelnicului Dumitru din Vîlcăneşti, pe care o dorise cît trăise postelnicul şi pe care o luase de-ndată ce canoanele văduviei se împliniseră după lege. Niciodată nu încercase să se apropie prea mult de sufletul Stancăi. Îi era soţie legiuită, care-i gătea cuib cald cînd se-ntorcea de pe drumuri, de la petrecerile sale bărbăteşti, sau de la ibovnice. În datorinţele ei intrau toate ale casei, precum şi cinstea către soţul său. De multe ori o făcuse să verse lacrimi amare, cînd vrun fecior de boier mai îndrăzneţ îi căta prea mult în ochi. Atunci îl treceau ape şi vedea negru. Ce era al lui, al lui era pentru vecie. Şi nevasta, şi ibovnica, şi averea. Lîngă Tudora simte pace în suflet şi simţurile i se domolesc, istovindu-l. Lîngă Stanca îl cuprinde duioşia amintirilor, a vieţii lor împreună, a zbuciumului pe care l-au trăit amîndoi să iasă la lumină, să-şi crească copiii, să agonisească. Mincinos ar fi dacă ar spune că Stanca nu-i este şi ibovnică iscusită. Dar nu găseşte aici ce găseşte lîngă Tudora. Aceea-i întîi şi întîi ibovnică şi numai tîrziu se dovedeşte a avea şi necazuri. Stanca ba. E mamă, o îneacă grijile prisăcilor, a moşiilor, a grajdurilor, grijile faţă de zburdăciunile lui, de spusele unora şi altora din rubedeniile lor, de zavistiile cumetrelor şi la urmă de tot are vreme şi pentru tihna şi pacea bărbatului său.

Totuşi, se simte împăcat şi mulţumit. A pribegit atîta şi pe lîngă fierea care i-a otrăvit sufletul, nu poate spune că n-a cules şi miere. În lume sînt mulţi ochi frumoşi care s-ar vrea iubiţi. Şi el nu e bărbatul care să treacă pe lîngă sprîncene arcuite fără să le bage în seamă. Dar Stanca e o parte din el care i-a lipsit şi în noaptea asta s-a-ntrupat acolo unde trebuia, împlinindu-l. I-a ridicat bărbia căutînd să-i desluşească apele ochilor, în lumina sfioasă a candelelor. Ochii mari ai doamnei păreau împăienjeniţi de lacrimi.

— Draga mea! şopti el, dezmierdîndu-i fruntea.

— Sînt fericită, îngînă Stanca zîmbindu-i.

Şi-a şters ochii cu dosul palmelor, cuibărindu-se la pieptul vînjos al soţului.

— Asta fu cu adevărat clipa întoarcerii măriei-tale din pribegie, urmă ea cu glas îngînat. Pînă acum te simţii vrăjmaş şi străin. Mi se păru că mă duşmăneşti, ca şi cînd eu fusei pricina năcazurilor măriei-tale... De-ai fi cunoscut lacrimile şi durerile mele, ai fi avut mai multă milă de soaţa care te iubeşte şi-i gata să-şi pună viaţa pentru măria-ta.

— Stanco!

— Lasă-mă să mă mărturisesc. Aştept apoi să te ascult. Fericită fusei în viaţă numai atunci cînd îţi lepădaşi scîrba şi truda lîngă mine şi putui să-ţi simt sufletul aproape... Mihai! Mihai! Nu urgisi un suflet credincios, care nu se pune cruce drumurilor tale la alte cuiburi... Stai! Nu te încorda! Să ştii că îmi bătui capul să pricep de ce nu-ţi ajunge numai soaţa ta. Dacă în tinereţe mi-aş fi sfîşiat inima de durere, astăzi pricepui şi mai bine jungherul, decît să auzi ceva din gura mea. Nu fuseşi bărbatul pe care să-l lege una ca mine. N-o să te lege ea nici Tudora... Nici alta mai abitir ca noi două. Pe tine nu te încăpură hotarele Olteniei cînd erai abia bănişor. Acum n-or să te mai încapă nici hotarele împărăţiei...

— Taci, Stanco!

— Tac, doamne! Vreau să-ţi văd ochii. Să ţi-i văd şi să te rog ca pe un stăpîn să ai grijă de noi, de măria-ta, de copii. Mi se rupe inima şi-mi sîngerează la gîndul c-au să vină ceauşii să-l ducă pe Nicolae.

Mihai gemu, răsucindu-se ca pe cărbuni. O încleştase în braţe, gata s-o frîngă. Stanca s-a lăsat cu totul pradă acestei îmbrăţişări.

— N-are să se întîmple asta cît are să-mi stea capul pe umeri. Gîndesc că vărul nostru Theodosie va avea de furcă cu penele şi cu cernelurile, să poată scri hronicul vieţii noastre. Cît despre Nicolae, acesta îmi va urma în Scaun, atunci cînd eu voi fi ostenit de trudă şi cînd ţara va sta slobodă, cu boieri cuminţi, cu tîrguri bogate şi cu oştire falnică, aşa cum nu s-a mai cunoscut.

Se ridicase într-un cot, vorbind cu înflăcărare. Ochii-i străluceau, măriţi peste măsură.

— Nu va mai cumpăra Scaunul cu preţul umilinţelor, aşa cum l-am cumpărat eu. Îl va moşteni ca pe un drept ce i se

cuvine, drept cîştigat cu sudoare de tătîne-su. Să se urmeze neamul nostru fir pe fir, aşa cum s-a urmat neamul lui Basarabă Voievod, ca să nu mai fie zavistie între boieri, nici lăcomie pentru putere, nici pricină de vînzare către străini. De aceea lasă-l la învăţătură şi mai ales nu-l popri pe căpitanul Mîrzea. Să-l facă bărbat, să ne putem alina bătrîneţele la scutul unui paloş harnic şi a unei minţi agere...

S-a trîntit în aşternut, încrucişîndu-şi mîinile sub ceafă.

— Dacă Alexandru Machedon ar fi avut un fecior, nu i s-ar fi spulberat împărăţia ca praful şi ca nisipul purtat de vînturi.

— Nu te mai auzii de mult cetind din „Alexăndria".

— S-a dus vremea cetaniei, doamnă. Şi s-a apropiat vremea faptelor...

Doamna Stanca se răsucise pe pîntece, ţinîndu-şi obrazul în palme. Îl asculta cu luare aminte, aşa cum Mihai n-o văzuse niciodată.

— Măria-tá, avuşi totdeauna puteri asupra oamenilor. De aceea te iubii eu cu patimă şi de aceea te iubesc şi alţii, spuse ea încruntîndu-şi sprîncenele... Nu-i ţin de rău. De cînd te întorseşi, te stăpîniră duhurile războiului. Eu am să-ţi fiu cu credinţă şi te-oi urma şi-n bine şi-n rău. Pare că puterea care te stăpîneşte mă cuprinse şi pe mine... Aş vrea să ţi se împlinească gîndurile şi să te văd iarăşi aşa cum fuseşi în tinereţe.

— Anii aceia n-au să se mai întoarcă niciodată, Stanco, răspunse Mihai zîmbindu-i cu amărăciune. Stau prea multe griji asupra noastră.

— Multe griji şi nu grijile noastre.

— Aşa-i !... Asta-i soarta voievozilor. Măcar s-o ducem cu cinste, să fie pildă urmaşilor noştri. Altfel, nu mi-aş găsi tihna nici în mormînt şi ciolanele mi se vor răsuci pînă-n veacul veacului.

Stanca îi acoperi buzele cu palma.

— Îţi fuse numai dor de mine, măria-ta ? Au ai a-mi da porunci ! zîmbi ea.

— Şi una, şi alta, Stanco. Îi de lipsă să te întorci la Plăviceni, pînă s-or mîntui arăturile şi semănăturile. Numai de la moşiile noastre putem agonisi, fără să ne închinăm în stînga şi în dreapta.

O privi lung şi cercetător. Pe faţa frumoasă a doamnei a trecut o umbră de tristeţe. A oftat uşor, mai mult ca un scîncet, apoi s-a lăsat în aşternut, alături de el.

— Cum ţi-i porunca, doamne !

— Nu mi-e poruncă, Stanco ! E o rugare pentru soţia mea, iscusită în asemenea treburi. Altfel se duc moşiile de rîpă...

Femeia a tresărit. I-a înlănţuit gîtul cu braţele, lipindu-i-se de trup.

— Numai să nu ne uiţi, doamne ! Nici pe mine, nici pe copii... Poate e mai bine aşa. Scăpăm de ruşinea pe care ne-o făcură zarafii. Îi mai aproape Ardealul, dacă o veni să-l ia pe Nicolae. Avem oameni de credinţă, la o cumpănă a măriei-tale... Te ascult !

Mihai şi-a depănat cu glas cald, dar tăios, toate grijile care-l munciseră. Nu numai cele ale moşiilor, dar şi cele ale domniei. Îi mulţumea în gînd doamnei că ştiuse să aducă vorba despre Tudora aşa de meşteşugit şi că nu făcuse ca altă dată, cînd lacrimile şi vorbele de mînie îi acreau sufletul. Nimeni nu poate pricepe tainele din sufletul muierii. Trăieşte de atîţia ani cu Stanca şi nu poate spune că o cunoaşte. După cum poate spune că ea îl ghiceşte şi nu se înşeală niciodată. S-a schimbat totuşi ceva în Stanca. Ceva de care nu-şi poate da seama acum, dar care i-a apropiat-o de suflet. A zîmbit atunci cînd a auzit-o răsuflînd rar. Adormise. I-a răsfirat părul mătăsos cu degetele. Dar abia în singurătatea nopţii a simţit cuiul pe care i-l înfipsese în inimă soţia sa... Nicolae. Putea-va unchiul Iane să amîne cererea lui ca ostatic pînă... Pînă cînd ? murmură el... Pînă cînd ?...

*

Ceasul din turla bisericii papistăşeşti a bătut a doua strajă a nopţii. Sunetele adînci i-au pătruns în inimă. Se scurg neîncetat ceasurile vieţii şi împlinirea gîndurilor pare cu fiecare clipă care trece mai grea, mai anevoioasă. Aripile de vînt care bătuseră în ferestre pînă atunci se făcuseră un şuier subţire şi îndărătnic. Mihai a înţeles că se pornise crivăţ. L-a ascultat cum zgîlţîie cercevelele, cum se opinteşte în streşini, cum scapă chicotind pe după colţurile palatului. S-a desprins binişor din îmbrăţişarea nevestei, apoi, aruncîndu-şi caftanul pe umerii vînjoşi, s-a dus la fereastră, ridicînd perdeaua. Fînarele agăţate

în crengile lor de fier se huțunau, scîrțîind jalnic. Lumina gălbuie și săracă abia răzbătea prin pînzele vînzolite ale zăpezii, care se răsuceau bezmetice în jurul lor... S-a văzut pe sine, asemenea Cetății de Scaun în noaptea asta cu viscol. Oare nu-l bat din toate părțile dușmanii și primejdiile, așa cum bate crivățul cu coarnele în zidurile cetății ? Oare nu-l vor învălui pînzele nesfîrșite ale oștirii otomane, așa cum învăluie cetatea pînzele nesfîrșite ale omătului ? Și totuși cîte asemenea crivățe și altele mai cumplite, cîte urgii ale firii și ale oamenilor nu s-au proptit cu umerii în zidurile cetății, fără să le poată supune. Au venit acele urgii călărind telegarii vîntoaselor și stihiilor, au venit călărind cai cu tarhaturi scumpe, au venit, au izbit și s-au dus spulberîndu-se în depărtările zărilor. Cetatea s-a coșcovit, a fumegat atunci cînd i-au dat foc, dar a rămas înfiptă în malul Dîmboviței, așteptînd urgiile altor veacuri. Cum au rămas și celelalte cetăți domnești. A Tîrgoviștei și a Curții de Argeș. Crivățele se alungă bezmetice. Cine le pornește și ce împlinire vor fi căutînd nu știe și nici nu crede că va fi vrun folos dacă va ști. Dar urgiile oamenilor știe de cine și de ce sînt pornite. Caută avuții, în toate zările. Tătarii vin, trec ca o spaimă și se întorc în singurătățile și pustietățile lor, luîndu-și prada. Aceștia pot fi asemănați furtunilor cu piatră din cumpăna primăverii cînd leagă pometul și se saltă grîiele. Vin și se duc. Lasă urme. Urmele se astupă cu vremea. Dar turcii ? Turcii s-au întins ca o apă, au cuprins sat după sat, țară după țară. Ce-au cuprins, stăpînesc. Sînt ca furtunile de năsip care bîntuie la Eghipet. Se stîrnesc din pustiuri și îngroapă sub ele toată viața ținuturilor. Nu se domolește un val, că altul se stîrnește, întunecînd cerurile... Ce poate sta împotriva năsipului ?... Ce poate sta împotriva osmanilor ? Credința ?... Vitejia ? !... Setea de slobozenie ? !... Zidurile cetății au biruit tăria furtunilor și a vremurilor. Da' zidurile sînt alcătuiri de bolovani țapeni de munte, ferecați cu mortar în care s-a scurs nădușeala oamenilor și pe care l-au plămădit mîini pline de nădejdi. Găsi-va el mortarul care să ferece țara, care să lipească umăr de umăr și cuget de cuget, să facă un singur zid din toată suflarea pămîntului acestuia ? Ce să frămînte în mortar ? Și sîngele lui și l-ar dărui... Și pe Stanca, și copiii, și tot ce are

drag pe lume, numai să poată izbîndi întru slava creștinătății și a viitorimilor.

Acum însă se află singur în bătaia urgiilor, așa cum se află Cetatea de Scaun în bătaia crivățului. A lăsat perdeaua să cadă, întorcîndu-se cu pași înceți alături de soția sa... De-ar fi și pentru suflete perdele cum sînt pentru ferestre ! Să le poți trage, să nu mai pătrundă vaierele și plîngerile lumii. Va trebui fără întîrziere să stea de vorbă cu diacul Nathanail asupra acestor gînduri și frămîntări care-l ispitesc.

N-a adormit decît spre dimineață, ascultînd nemișcat glasurile furtunii.

XXXIII

Căpitanul Racea călărea de colo pînă colo, mormăind în barbă.

— Bine, hotnogule Negură, chiar lîngă pocnițe mi-ai găsit loc ? Ce mai bucurie pe episcopul Luca cînd o da cu ochii de mine. Ptiu ! Ptiu ! își scuipă el în sîn.

Hotnogul zîmbi strîmb, neștiind ce să răspundă. Racea s-a ridicat în scări, ațintindu-l pe Mîrzea. Îl vedea frămîntat. „Să-l lase în pace ? Să nu-l lase ?"... La urmă a dat pinteni, tăind cîmpia în curmeziș.

— Hei ! Voi care ați degerat la turul nădragilor, strigă el de departe. Ia priviți și spuneți dacă ați mai văzut un asemenea războinic, de cînd faceți umbră pămîntului pe de pomană ! Și-a strunit calul ridicîndu-l în două picioare.

Oștenii spătăriei și tighecenii se îndesau unii în alții să-l vadă și să-l asculte. Chicoteau și-și dădeau coate. Erau dornici să mai rîdă un piculeț de znoavele acestui uriaș, cunoscut de toată oștirea cetății, mai ales după fapta lui din casa județului Stan.

— Falnic ! spuse unul din rînduri.

Îi răspunse un murmur de încredințare. Racea se umflă și mai tare în pene. Purta chivără grea de sub care ieșea un deget de blană. „Ca să nu-i înghețe mintea", cum spunea el. Peste straiele de oștean avea platoșa de luptă, tot blănită și

strînsă bine în curele. Agăţată numai de-un umăr, purta o blană de urs roşiatic, cu căpăţîna săltîndu-i lîngă obraz. La oblînc erau agăţate buzduganul şi harapnicul cu capete de plumb.

— Bă, sărăceilor, se oţărî el la călăreţi. Săraci sînteţi de bani, săraci sînteţi de minte. Am să vă sărăcesc şi de căpitan, dacă-l pune dracu' să iasă la halcă.

— Nu-l dăm, domnia-ta, se îmbăţoşară oştenii.

— Nu cumva să rămînă ferentarii de pripas, se auzi un glas de sub căciulile buhoase.

Racea dădu ochii peste cap.

— Mă !... Dă-te la lumină să văd dacă te ţin baierele.

Oştenii au rîs gros.

— Lasă-l, domnia-ta, că are nevastă şi patru prunci.

— Vă las eu, dar n-are să vă lase vel spătarul, care o să vă înghită cu botfori cu tot. Am auzit că vă pune să-i daţi o căruţă de fîn la două cruci.

— Nici ferentarii n-au să scape. Are să-i înghită vel aga, de n-o să mai rămînă decît fuşturile din ei.

Racea a rîs mînzeşte. Mîrzea îl lăsase să se fălosească şi să-şi plimbe barba prin faţa oştenilor. Acum i-a făcut semn să descalece. Are să-i spună lui întîi. Dacă-l cîştigă, Radu n-are să zică decît da. Altfel ?...

— La tine venisem, tătăraşule, răcni el. Ce ai făcut asea...

— Mai încet, drace... Vino aproape.

N-au avut vreme să schimbe două vorbe, că au bătut pivele de la cetate şi clopotele bisericilor.

— După halcă, acasă, strigă pe urmele lui Racea căpitanul Mîrzea, încălecînd şi trăgîndu-şi sabia.

*

Pe Podul de la Turn s-au ivit isnafurile. Veneau de la bisericile de hram, cu steagurile şi praporele în frunte, şerpuind ca lungi omide negre pe pîrtiile albăstrii. Negustorii şi meşterii călcau rar şi măsurat, îmbrăcaţi în caftane blănite şi dulămi pînă-n călcîie. În urma fiecărui isnaf veneau ucenicii şi calfele. După isnafuri au năvălit mulţimile pestriţe ale tîrgului, bucuroase să iasă din bîrlog, să se veselească pe de pomană. Calici, arătîndu-şi rănile vineţite de ger şi întinzînd ulcele de lut pentru pomană, călugări cerşetori şi pribegi care ţipau în gura mare, scoţînd la vînzare sticluţe cu apă adusă

de ei de la Iordanul sfînt, sau aşchii din crucea pe care fusese chinuit Mîntuitorul. Era un freamăt şi o tălăzuire de cuşme şi de bărbi, amestecate cu feţe rumene de tîrgoveţe, de dulămi şi rantii, amestecate cu caţaveici croite din blănile tuturor jivinelor de pe pămînt.

Cînd au detunat archebuzele seimenilor şi au tras clopotele mitropoliei, au trecut în goană, călări pe cai negri, patru crainici cu trîmbiţe lungi poleite, de care erau atîrnate prapure de catifea roşie, tivite cu ciucuri de aur. S-au aşezat în cele patru colţuri ale cîmpiei şi cînd s-au ivit mustăţile jupînului Ştefan Petnahaci, au sunat prelung, ridicînd trîmbiţele spre cer.

Alaiul domnesc a trecut în lungul Livedei Gospod, oprindu-se lîngă podină. Deschideau calea cele două steaguri de călăreţi aleşi, Delii şi Beşlii, care purtau peste ceapcănele verzi cu găitane de argint, blăni de pardos. Erau aruncaţi cu suliţe la care fluturau steguleţe, jumătate roşii, jumătate albastre. Mihai călărea pe Omăt, armăsarul lui alb, gătit cu şa de catifea. Cioltarul bătut în fluturi de argint şi tivit cu ciucuri de aur atîrna aproape pînă jos. Frîiele erau ţintate cu bolduri de argint.

„Aha ! Iaca şi Buzeştii", se bucură în sine Racea.

La curte se răspîndise zvonul că Buzeştii dăduseră porunci logofeţilor să ridice cîteva cete de călăraşi de pe moşiile lor şi să pună pe fugă dăbilarii domneşti. Şi, în semn de supărare pentru că aceştia trecuseră Oltul, nu se vor înfăţişa la marea sărbătoare ostăşească. Toţi ochii tîrgului şi ai oştirii se îndreptau spre locul unde se oprise măria-sa. Dobîndiseră şi unii şi alţii năravul şi ştiinţa să cerceteze din ce parte bat vînturile şi către cine este plecat mai cu osebire voievodul, după aşezarea boierilor în alaiuri şi după felul cum se potriveau pe lîngă măria-sa.

Racea s-a veselit văzîndu-i pe Buzeşti în urma voievodului şi pe boierii veliţi înneguraţi şi cu bărbile plecate în piept.

— Simt că se duc, şopti el la urechea hotnogului Negură.

Hotnogul dădu din cap, fără să fi înţeles o iotă. Ce zicea căpitanul era bine zis. Soarele biruise pînzele subţiri de ceaţă, alungîndu-le. Revărsa un belşug de lumină peste zăpezi, fulgerînd în tarhatul de război al oştii. Buzeştii străluceau mai abitir decît vel spătarul, care ducea pe umăr spada cea mare a voievozilor. Purtau blăni de pardos şi chivăre aurite, cu

panașuri înalte din pene de stîrc alb. Căpitanul Ghețea primise din mîna voievodului hrisovul care-l întărea în căpitănia Pădurețului. Stătea în stînga comisului Radu Florescu, ciulind urechile în toate părțile, după cum îi dase învățătură Racea să facă ori de cîte ori se găsește printre boieri. A auzit și el, cum a auzit tot alaiul, vorbele spuse rar și apăsat de marele vornic Mitrea :

— Rușinea asta n-am pățit-o de cînd port toiag de vornic, și-l port cam de multișor. Voievozii țineau, în vremea mea, cinstea Divanului și a unei bărbi cărunțite în slujbe ca mine.

Mihai n-a răspuns. În schimb, s-a întors spre el boierul Radu Buzescu.

— Dacă ți-e greu toiagul, vel vornice, lasă-l. S-or găsi mîini zdravene și l-or purta cu vrednicie.

Spusele boierului au fost primite cu murmure de împotrivire, repede acoperite de zurgălăii cailor care tîrau în goană săniile cu mitropolitul și arhiereii, urmate de aproape de cele gătite cu panglici în care se răsfățau frumusețile de la curtea doamnei.

Mîrzea a pălit văzînd-o între două jupînițe pe Neaga. Asprimea zilei o îmbujorase la față, rumenindu-i și mai mult buzele. Ochii-i străluceau și i-a aruncat în fugă o privire aprinsă. Cînd săniile s-au rînduit lîngă podișca pe care se suise mitropolitul, căpitanul a zărit un curtean făcîndu-și loc spre ele. Era Alexandru, feciorul fostului mare vornic Chisar.

*

Mitropolitul Mihail era bolnav și tușea des. L-a binecuvîntat pe domn, a binecuvîntat oastea, apoi, ținut de subsuori de cei doi episcopi ai cetății, a trecut prin fața oștirilor, stropindu-le cu aghiazmă. N-a putut ajunge mai departe de tigheceni, înecîndu-se în tuse. S-a întors pe podină, urmînd stropirea episcopul Luca. Mihai s-a plecat în șa rugîndu-l să se întoarne acasă. Dar mitropolitul s-a împotrivit, voind să binecuvînteze cu mîna sa caii domnitorului. Postelnicul Tudorache a ridicat buzduganul la semnul voievodului și crainicii au sunat, vestind începerea jocului.

Auzind trîmbițele, caii oștenilor au început să joace în frîie și să-și muște zăbalele. Un murmur a trecut prin toată mulțimea care aștepta să vadă pe cine va striga marele postelnic și care va fi rîndul jocului.

Un crainic îmbrăcat în dulamă vișinie a ieșit în mijlocul livezii, sunînd dintr-un corn de bour ferecat în argint. Freamătul omenirii s-a potolit și toate urechile s-au întors către el.

— Să poftească cine se-ncumetă la aruncarea buzduganului.

Strigarea a făcut-o către cele patru vînturi, apoi a venit la loc, în dreapta marelui postelnic Tudorache. La început nu s-a găsit nimeni să răspundă la strigarea crainicului, mai apoi au ieșit în față cîțiva oșteni. S-au închinat către voievod, unul dintre ei primind un buzdugan din mîna armașului. Erau toți bine zidiți și se vede treaba cunoscuți celorlalți din rînduri, căci s-au auzit strigăte de îmbărbătare.

— Să nu faci dorobanții de rîs, măi Alexandre !

— Dacă te lași, să lapezi fuștura și să iei comănac, strigau ferentarii prepusului lor.

Oamenii se aprinseseră, mai ales după ce dorobanțul, cumpănindu-se bine pe picioare, a zvîrlit buzduganul de s-a ridicat vîjîind, căzînd dincolo de steguletele care arătau o sută de pași.

— Halal, Alexandre, rînjeau tovarășii acestuia, sumețindu-se către celelalte tagme de oșteni.

Au aruncat toți care ieșiseră, dar nici unul nu l-a întrecut pe dorobanț. Crainicul a mai făcut o strigare, dar n-a ieșit nimeni afară.

La a treia strigare, boier Stroie Buzescu a descălecat, înfățișîndu-se armașului. Cînd a trecut în față, mulțimile au amuțit, rămînînd cu ochii pe acel trunchi de pădure bătrînă. A prins buzduganul de coadă, l-a cumpănit cu luare aminte, apoi răsucindu-l de două ori peste cap i-a dat drumul să se ducă. Măciuca grea de stejar ghintuit a bătut de cîteva ori din coadă, apoi s-a înțepenit, urcîndu-se cu un șuierat ascuțit spre slava cerului. La început, oștenii și-au oprit răsufletul, privind cu ochii ieșiți cît cepele, mai apoi un călăraș a chiuit cît l-au ținut bojocii.

— Uiuiuuu, boierule ! Să-i fi scris răvaș pe coadă, către Maica Domnului.

Atunci s-au dezbăierat și inimile celorlalți, strigînd fiecare și bucurîndu-se pe limba și năravul lui. Buzduganul a căzut dincolo de stegulețe, în mijlocul cîmpiei. Un armășel a început să numere pașii. De la o sută cincizeci în sus s-a auzit glasul

oştenilor şi tîrgoveţilor, care au prins să numere în cor. Au ajuns pînă la două sute douăzeci şi unu.

Cînd boierul s-a închinat voievodului, primind de la acesta un inel cu filigran, în tăcerea care se lăsase, un glas subţire dar tăios de jupîneasă a făcut să îngheţe inimile curtenilor.

— Să-i ferească Dumnezeu pe aceia care-i ştiu eu de acest buzdugan. N-am uitat ce s-a întîmplat la crîşma lui Iftimie cu Petre neguţătorul.

Vorbise jupîneasa Sima Buzescu, soţia boierului Stroie, coborîtoare tot din acel Dobromir, mare ban al Craiovei, a cărei nepoată era doamna Stanca. Nimeni n-a cutezat să zică nimic, cunoscînd toţi guriţa jupînesei. Boier Stroie s-a întors spre sanie, zîmbindu-i cu un zîmbet de copil bun şi ascultător. A surîs abia simţit şi voievodul. Nici el, cît era de stăpîn, n-a cutezat să privească spre sanie, cu toate că simţea cum îl ard ochii jupînesei. Zîmbea, pentru că Simion tocmise lucrurile cum nu se poate mai bine şi Petrea a-ntîrziat atîta cît îi trebuia lui Cristian să ajungă la Genune. Sima îl crede vinovat pe marele vornic Mitrea. Dacă-l crede Sima, poate el spune altfel ?...

*

Toată suflarea din Livedea Gospod a amuţit atunci cînd s-au luptat în faţa măriei-sale căpitanul Racea cu lefegiul neamţ Amadeus. Lupta putea sfîrşi rău pentru Racea. Neamţul avea fuştură, căpitanul numai scutul şi harapnicul. A fost o luptă lungă, cu pîndiri din amîndouă părţile. Neamţul trebuia să-l agaţe cu fuştura şi să-l doboare în zăpadă. A-ncercat de cîteva ori, dar Racea s-a apărat cu scutul. Atunci cînd i-a venit bine, căpitanul l-a prins pe neamţ cu biciul pe după gît, răsturnîndu-l de pe cal. Oştenii şi tîrgoveţii l-au răsplătit cu chiote de bucurie, iar măria-sa cu un inel de aur.

La întrecerile de călărie ieşise Mîrzea. Purta, legată la încheietura pumnului drept, batista Neagăi. Şi-a oprit armăsarul, făcîndu-l să îngenuncheze în faţa voievodului.

— Cine se pune cu dumnealui, căpitanul Mîrzea ? a strigat crainicul spre rîndurile călăreţilor. N-a isprăvit bine, cînd a ieşit dintre curteni Alexandru Chisar. Călărea un roib de Misir. Purta chivără, coantăş de catifea şi platoşă.

— Eu, eu, spuse el, jucîndu-şi roibul şi privindu-l cu ură pe Mîrzea.

La semnul vel postelnicului Tudorache, au gonit scară la scară, pînă-n mijlocul livezii.

— Îmi pare rău, tătar spurcat, că nu-i voie să ne batem în săbii, scrîşni Alexandru. Să lepezi îndată năfrămuţa pe care o porţi la mînă. De unde ai furat-o ?

— Ţine-ţi pliscul, coconule. Vezi să nu ţi-l umplu cu zăpadă. Nu te mai umfla ca un buhai.

Alexandru a ridicat pumnul.

— Aha ! Asta ţi-e păsul ?! Stai tu, fecior de iapă. Mîrzea vedea roşu. A ridicat şi el pumnul, semn că primeşte lupta.

Întrecerea putea fi de două feluri. Ori la măiestrii de-a călare, ori la luptă pentru o năfrămuţă pe care o da unui luptător o jupîneasă, sau jupîniţă din alai. Cei doi aleseseră lupta. La întrebarea vel postelnicului, Mihai a îngăduit din cap. Urma să se aleagă jupîniţa. Roşie, fără să şovăie, cu capul sus, Neaga a ieşit în faţa săniilor, ţinînd în două degete bucăţica de mătase pentru care se vor bate cei doi călăreţi. Simţea că toată lumea se uită la ea şi se bucura că fusese pricina care stîrnise tot murmurul rîndurilor. Au să pocnească de ciudă toate neprietenele ei. Pentru ele nu se bate nici un voinic. Cel puţin fierul ăsta să-l mai răsucească în sufletele lor, căci de mîine va fi pierdută pentru tot ce-i fusese drag pînă acum.

Între tîrgoveţi, în partea unde stătea Racea cu ferentarii, şi-a făcut loc cu coatele pităriţa Elena. Îşi dusese colţul broboadei la gură şi privea ţintă la călăreţii care-şi repeziseră caii în goană. Totul s-a petrecut cu iuţeala fulgerului. Căpitanul Mîrzea a trecut ca o umbră prin faţa Neagăi şi înainte ca ea să-şi tragă mîna, i-a smuls năfrămuţa. În frîntura de clipă cît a privit-o în ochi, a înţeles că nu pe el îl aşteptase. Asta l-a îndîrjit şi mai mult. Are să-l facă de rîs pe acest cocon prost şi înfumurat.

— Căpitane ! Prietenul domniei-tale n-are chivără. Să nu-l doboare prea uşor.

Racea a tresărit, întorcînd capul...

— Hei !... Pităriţa Elena ! Dă-te aproape, frumoasa frumoaselor. Nu te-am mai văzut de...

— Ah ! A căzut, strigă pităriţa punîndu-şi mîinile pe inimă.

Racea i-a răspuns cu un hohot de rîs. Apoi răcnind :

— Să înţeleagă corbii că şoimii sînt şoimi...

Alexandru îl ajunsese din urmă pe Mîrzea și ridicase pumnul. Cînd a izbit cu sete, căpitanul s-a topit din șa, ca peste o clipă să sară pe crupa roibului. I-a pălit coconului cîțiva ghionți în chivără, aruncîndu-i-o în zăpadă, apoi a trecut la loc în șeaua lui Șeitan, întorcîndu-se spre alai. Lăsase calul la pas. După ce și-a venit în fire, Alexandru, roșu de mînie și rușine, cu sîngele fierbînd, a pus pinteni, năvălind în goană. Strunindu-și armăsarul numai din genunchi, cu mîinile în șolduri, Mîrzea l-a purtat prin toată livada, în hazul oștenilor și al tîrgului. Se veselise foarte și voievodul, ca și jupînițele dușmance Neagăi. Fata albise și-i tremurau buzele. Niciodată nu urîse pe cineva așa cum îl urăște pe căpitanul Mîrzea. Ar fi vrut să se deschidă pămîntul și s-o înghită. Chicotele jupînițelor îi pătrundeau în spate ca niște junghere.

După ce s-a săturat să-l poarte după el prin livadă, Mîrzea s-a făcut duh. Intra sub burta calului, ieșind pe cealaltă parte. Descăleca, și cînd Alexandru venea asupra lui pe jos, sărea în șa și pornea în goană. La urmă, văzîndu-l verde, cu spumă la gură și părul năclăit de sudoare, s-a-ndurat de el și luîndu-l dintr-o coastă i-a pălit un pumn în tîmplă, doborîndu-l în zăpadă.

Cînd i-a întors năfrămuța Neagăi, a văzut-o zîmbind. N-a avut vreme să înțeleagă că jupînița clănțănea din măsele, pătrunsă pînă-n inimă de un fior rece... Cu suflet ușor a călărit spre oștenii lui, care l-au primit cu strigăte vesele.

Sfîrșitul halcalei l-au făcut boierii toți și trei steaguri de călărași, dimpreună cu tighecenii. S-au înșiruit pe partea dimpotriva voievodului și cînd au sunat trîmbițele, au pornit într-o goană năprasnică, răscolind un nor alb în urma lor. Vîrfurile sulițelor străluceau. Străfulgerau și chivărele și palele boierilor. Au năvălit bulziș, scară lîngă scară, pînă cînd jupînițele au prins să strige și caii de la sănii s-au smucit în hamuri. Atunci și-au strunit fugarii, ridicîndu-i în două picioare. A fost un rînchezat și un freamăt de-a lungul întregului șir de călăreți. Apoi au sărit jos, ridicînd sulițele cu praporele în vînt și închinîndu-se către măria-sa.

Ochii lui Mihai luceau. Adulmeca spre călăreți cu nările răsfrînte. Părea că peste o clipă, scoțînd strigătul lui de luptă, va da pinteni trăgînd după el, în goană, toată oștirea asta falnică.

Le-a trebuit destulă vreme oștenilor să-și potolească caii și să-i vîre în rînduri. Cînd s-a ostoit toată zarva, marele comis Pană a călărit spre capătul Livedei Gospod, ridicînd toiagul. Atunci s-au deschis porțile grajdurilor și comișeii au purtat de frîie caii de război și de prăsilă ai voievodului.

*

Au trecut întîi tretinii, jucînd în loc și smucindu-se în mîinile celor ce-i duceau. Aveau părul netezit din proaspăt, coamele și cozile împletite cu fir de mătase. Comișeii i-au purtat prin fața voievodului și a podinei, de unde mitropolitul Mihail i-a stropit cu aghiazmă. După ei au urmat cei șapte cai arăpești cu care venise măria-sa din Stambul. Mici de stat și subțiri la picioare, cu gîtul încordat și gătiți cu șei de catifea, jucau neliniștiți, trezind mirarea și bucuria călăreților care-și lungeau gîturile să vadă mai bine.

Căpitanul Mîrzea părea că uitase de toate cîte sînt pe lume, în afară de acești fugari de soi. Îi cerceta cu ochii pe jumătate închiși, de la chișițele tunse pînă la vîrful urechilor întinse spre înainte. Simțea o bucurie și o încîntare, care pusese stăpînire pe întreaga lui ființă. Ceea ce vedea el, călăreț de Bugeac, simțitor la frumusețea acestui prețuit tovarăș al oșteanului, îl mulțumea așa cum l-ar fi mulțumit un lăsat de seară în hotarul mării și al cîmpiei. Rămăsese privind pe urmele arapilor, cînd meterhaneaua a început un cîntec săltăreț, aducînd a sîrbă. Toate capetele s-au întors spre porțile grajdurilor și sărăceii au dat glas.

Iată, mări, că-l țin,
Vreo cinci vornicei,
Vreo cinci comișei.
Doi de dîrlogei,
Doi de dalbe scări,
Iar al cincilea
Frumușel mi-l bate,
Mi-l bate pe spate
Și mi-l netezește,
Și mi-l potrivește
Cu cioltar de fir,
Ciucuri d-ibrișin,
Ciucuri de argint
Lungi pîn-la pămînt.

Sultan simţea că pentru el s-a stîrnit toată zarva cîmpului. Călca rar, adulmecînd cu nările tremurînde spre rîndurile de călărime. Un moţ îi juca pe fruntea ţintată. Părul negru, lucios bătea în culori albăstrii. Avea coada pînă-n pămînt şi coama-i cădea în valuri pînă la genunchi. Tot ce avea grajdul domnesc mai de preţ strălucea pe el.

Cînd a ajuns în dreptul voievodului, a nechezat uşor în semn de prietenie şi supunere. Comişeii au vrut să-l ducă mai departe în faţa mitropolitului, dar Sultan avea gîndurile lui bine statornicite. A smucit în frîie nechezînd cu mustrare, apoi într-un trap uşor, aruncînd picioarele scurt şi ţinînd coada învoltă, a trecut lîngă Mihai. Omăt a ridicat capul şi cei doi armăsari s-au mirosit cîteva clipe. Apoi Sultan, ca şi cînd i-ar fi spus să-şi vadă de treabă, s-a apropiat de voievod, culcîndu-şi capul pe genunchiul drept. Meterhaneaua a tăcut pe loc. Oamenii şi-au ţinut răsufletul. Cîţiva oşteni mai bătrîni şi-au şters genele umede cu dosul palmelor. Inimile lor asprite de greu şi de harţuri preţuiau acest prieteşug mut în care niciodată nu încape vreo urmă de viclenie sau de răutate. Mîrzea a mîngîiat drăgăstos gîtul lui Şeitan. Au făcut la fel şi alţi călăreţi.

— Haide, Sultan, du-te... Du-te, prietene !

Lui Racea glasul voievodului i s-a părut tremurat şi rostit numai pentru cal. Sultan îl purtase cu cinste şi fală pe toate drumurile pribegiei, ale dorurilor, tristeţilor şi năzuinţelor. Şi căpitanul ferentarilor i-a priceput pe amîndoi, sfădindu-se în barbă pentru duioşia care simţea că-l rupe la inimă.

După Sultan au venit iepele de prăsilă. Cea din urmă care a primit binecuvîntarea mitropolitului Mihail a fost mama harmăsarilor domneşti. Cea despre care sărăceii au dat de ştire cu glas mare, că trece :

Muma juganilor,
Care-i fruntea cailor,
Scăparea vitejilor
Aidoma nălucilor...

Mitropolitul se ţinuse destul de bine pînă atunci. A mai încercat să ducă mîna în care ţinea buchetul de busuioc uscat la căldăruşa de aramă. L-a scuturat un fior prin tot trupul, a oftat sfîrşit, l-a înecat un val de tuse, doborîndu-l în braţele arhiereilor. Au ţipat jupînesele, a descălecat voievodul,

îngenunchind lîngă trupul bătrîn. Episcopul Luca se roşise la faţă şi cu toate că întruchipa durerea şi umilinţa, Racea i-a ghicit gîndurile.

— Se bucură făţarnicul. Crede că-i şi cade pe ţeastă coroana de mitropolit, şi-a mărturisit el gîndurile către acelaşi biet hotnog Negură, care nu-şi mai găsea locul de spaimă. Cînd episcopul Luca a ridicat ochii spre cerul care-i dăduse numai belşug, a dat cu ei de rînjetul căpitanului Racea. Privirea acestuia îl sfredelea fără milă. Îndată peste cuvioşenia feţei i s-a aşternut tina unei uri mocnite şi nerăsuflate. Tot atunci s-au auzit strigătele cuviosului Zinovie, care răzbise către feţele mărite cu negoţul lui.

— Apă din Iordan, preacredincioşilor creştini. Apă cu care s-a botezat Mîntuitorul. Luaţi să vă spălaţi de păcate. Un firfiric stropul, că-i adusă din depărtări. Care nu vrea, să ia o aşchie din Sfînta Cruce. Îl apără de rele şi-i împlineşte dorinţele... Luaţi, fraţilor creştini...

— Huo ! Boaită afurisită. N-ai golit încă polobocul cu apă din Dîmboviţa ?

Cînd l-a văzut pe Racea, călugărul a dat dosul, blestemînd.

XXXIV

Niciodată, pînă în seara Bobotezei, căpitanii Gheţea şi Mîrzea nu aflaseră unde-şi are sălaşul prietenul lor Racea. La Manole Cap-Lat se ducea în treacăt. În mahalaua calicilor nu putea sta. Prea iubea straiele curate, să doarmă în murdăria şi cloaca aceea. Pentru că el nu spusese niciodată nimic, tăcuseră şi ei, fără să-l zădărască. După ce duseseră oştenii la curte, Racea le poruncise ca la apusul soarelui să fie gata cu tot calabalîcul. Va veni o sanie să-i ia pe ei doi şi pe Năstăsia cu bărbată-su, pentru care el, căpitanul Racea, scosese carte de meşter. Ce fel de meşter, vor afla deseară. Deseară vor afla încă multe lucruri care o să-i lase cu gura căscată. După asemenea mărturisiri şi-a potrivit chivăra, îndemnîndu-şi calul spre Tîrgul Cucului.

Radu Gheţea şi Mîrzea au călărit spre casele diacului Nathanail. Au dat caii pe mîna slugilor, apoi au intrat la ei,

scoţîndu-şi dulămile şi aşezîndu-se lîngă vatră. Curînd, căldura şi pacea odăii i-a pătruns în toate mădularele.

— Mă bucur că plec acasă, mă întristez că te las pe tine, odaia şi pe domnia-sa diacul, spuse Gheţea... Am petrecut seri tihnite aici, lîngă vatra asta. M-am adăpat la izvorul prieteniei şi al înţelepciunii... Da' nu-mi place tîrgul, Vasilică. Pricep greu dedesubturile. Nu mă descurc cum se descurcă Racea şi cu tine. Îl iubesc pe măria-sa mai mult decît mă iubesc pe mine însumi, dar aici mi se pare altfel decît era în codrii Mehedinţiului. Rar are vreme să ne vadă... Tîrgul ăsta pute... Prea multe vorbe cu tîlcuri ascunse, rostite în barbă, prea multe priviri piezişe... Mie-mi place lucru drept şi spus pe şleau... Parcă mă prostisem. Mă apăsa ceva pe creştet... Nu mai eram eu, cel de odinioară.

A tăcut o vreme privind în miezul focului, apoi s-a întors spre Mîrzea, cuprinzîndu-l de umeri şi căutînd să-i întîlnească privirile.

— Vasile, tu ai ceva pe suflet. De la o vreme te aud zvîrcolindu-te în pat. Te pârpăleşti la o pălălaie mare. Azi-noapte n-ai venit acasă. Ce-i ? Spune-mi ca unui frate şi dacă-ţi pot fi de folos, o fac din toată inima mea...

Mîrzea şi-a plecat fruntea către podea. A stat aşa o toană, apoi a vorbit către foc.

— Ai să pui pieptul pentru mine ?

— Am să-l pun, răspunse fără şovăire Gheţea.

— Atunci ascultă-mă, fără să scoţi o vorbă. Eu m-am jurat pentru lucrul ăsta şi dacă tu nu vrei, se cheamă că-mi ridic tighecenii şi mă trag la Moldova, cu toate că Aron Vodă umblă după mine cu limba scoasă şi-mi ţine gătită la armăşie o ţeapă pe măsură.

— Asta nu mi-ai spus-o niciodată.

— Se cuvine să ţi-o spun acum, cînd ne despărţim şi cînd pentru mine se aleg două căi.

— Să-l reped pe Cîrstocea după Racea ?

După puţină gîndire, Mîrzea a clătinat din cap în semn de încuviinţare.

— La Manole Cap-Lat.

— Acolo ! răspunse Gheţea zîmbind.

*

Pe măsură ce Mîrzea vorbea, Gheţea şi Racea ascultau mai cu luare aminte, sorbindu-i cuvintele. Tătăraşul era tăcut de felul său, ochii oblici şi-i purta pe jumătate închişi, îi plăcea să se cufunde în sine şi niciodată nu-şi dezvăluise viaţa. Dacă o face acum, se cheamă că se află la o răscruce.

— Voi ştiţi că taică-miu a fost vataman la Ţara de Jos ?

— Ştim ! răspunse Gheţea.

— Atunci să mai ştiţi că îl pusese în slujba aceea, ca priveghetor al hotarului, însuşi măria-sa Ion Vodă.

— Asta nu ne-ai spus-o pînă acum !

— Nu vi-am spus-o, frate Racea, pentru că nu voiam să-mi agonisesc falǎ din faptele altora. Tata l-a slujit cu credinţă pe Ion Vodă, şi măria-sa, după războiul de la Jiliştea, l-a făcut hotnog într-un pîlc de hînsari tigheceni. Eu aveam pe atunci ca la opt ani şi începusem să înţeleg cîte puţin din cele ce mi se prefirau pe sub nas. După căderea cumplită a lui Ion Vodă, tata s-a pribegit cu sotniile căzăceşti care mai rămăseseră pe picioare. Am stat noi la Praguri în Sici, pînă cînd s-a ridicat cu putere măria-sa Nicoară Potcoavă. Atunci aveam treisprezece ani. Tata a mers cu oastea, eu am venit cu carele. Ştiţi ce s-a ales de capul măriei-sale Nicoară ?

— Ştim, oftă Racea.

— După ce-a lăsat schiptrul, noi ne-am întors cu măria-sa la Praguri. Nu ne-am mai dus în Lehia atunci cînd panii şi riga i-au răpus cinstitul cap. Am auzit de acolo de năzdrăvăniile Sasului Vodă care umbla vara în sanie de os şi necinstea jupînesele boierilor. Am auzit şi ne-am întristat de faptele acestui iretic care voia să spurce credinţa. Ne-am bucurat cînd s-a ridicat măria-sa Alexandru, fratele celui răpus mişeleşte. L-au adus tot bătrînii prieteni ai lui Ion Vodă şi ai fratelui său Nicoară. Adică vitejii Kopycky, Topa şi hatmanul Şah, care-şi ţineau cu sfinţenie jurămîntul făcut măriei-sale Ion „Powiadaiac, ze choc Podkowy niemasz, przedsie podeszwa zostala", strigară vitejii cînd au pornit sotniile cu praporele legănîndu-se pe vînt. Voiau să spună că dacă n-au potcoavă, au o talpă. Au adus acea talpă a norodului şi au suit-o în Scaun. Eu aveam paisprezece ani şi călăream binişor. Puteam trage cu pistolul şi mînuiam arcul cu destulă pricepere. Asta se întîmpla în crugul iernii. Şchiopul Vodă a dat dosul ca de obicei. Am stat la Iaşi pînă au prins

a se topi zăpezile și cucul a cîntat prin lunci. Atunci s-a întors Șchiopul cu oastea.

— Eram și eu în acea oaste, frate Mîrzea, oftă Racea cu amărăciune.

— Iacă ! Am fost dușmani. Măria-sa Alexandru ne-a poruncit să plecăm. Tata n-a vrut. Măria-sa ne-a poruncit a doua și a treia oară. Ce falnic era ! Ce leu fără frică !... Am auzit pe urmă că s-a închis cu patruzeci de cazaci într-o casă și a ținut piept oștilor voastre din cișlegi pînă la miazipăresimi. Fără praf, fără mîncare, plin de răni, a ieșit noaptea să spargă straja. A căzut, cînd putea să ajungă în marginea bălților, la iazul Ciurleștilor. Unii spun că Șchiopul l-a tras în țapă, așa cum era. Alții, că a murit în drum spre Stambul, unde-l duceau turcii să-l arate padișahului.

— De ce n-ai rămas lîngă el ? se încruntă Radu Ghețea.

— Tata a avut se vede o poruncă tainică. Îndată ce-am ieșit din Iași, am luat drumul răsăritului.

Racea părea frămîntat. Se răsucea și nu-și găsea locul...

— Veac ticălos, tună el. Veac nemernic, cînd nu pot trăi decît slugile și cînd vitejii plătesc cu capul setea de dreptate și de omenie. Ah ! Mîna asta care s-a ridicat asupra unui asemenea cap domnesc !

Bătu cu capul în zid de cîteva ori, cu obidă și scîrbă.

— Lasă-l, frate Racea. Poate să ai lipsă de el. Să-l ascultăm pe Vasile. Și eu care credeam c-a dus-o într-un huzur, slujind pe bani buni la capete încoronate.

Mîrzea a zîmbit mai mult gîndurilor lui.

— Cînd te gîndești că acolo a ridicat Șchiopul Vodă monastirea Galatei !... A înfipt temelii sfinte în huma udată de sîngele lui... Cît sînt toate anapoda pe lumea asta, fraților...

— Ziceai că luaseți calea răsăritului.

— Am luat-o, Radule. Nu știu ce va fi făcut tata acolo și ce diată a lui Alexandru Voievod va fi împlinit, dar în miezul verii ne-am întors și ne-am așezat în țară. Tata era ostenit și scîrbit. Am crescut în marginea Bugeacului, pînă cînd au dat ceambururile peste noi, de l-au tăiat pe bătrîn. Eu scăpasem într-un lăstăriș. Am văzut totul. Am auzit cum i-au pîrîit oasele gîtului, cînd l-a izbit cu sabia un mîrzac urît și crăcănat. M-am uitat cum se duceau în goană, cu capul tătîne-miu în suliță... De atunci am fost pribeag. Vă cunosc și mă cunoașteți. Sînt zece ani împliniți. Da' nu știți că ce-am

văzut și ce-am trăit au lăsat urme adînci în mine și că dacă slujesc aici, o fac cu gîndul la zările pe care le iubesc și de care cîteodată mă apucă dorul... Nu știți că Aron s-a arătat ca cel mai cumplit tiran al țării mele și, ca să-și scoată cei un milion de galbeni cu care a cumpărat Scaunul, a pus biruri noi și cumplite pe poporeni. Nu știți că acum trei ani, cînd s-au sculat orheienii și sorocenii cu Ionașcu, de-i ziceau Bogdan Vodă, s-a dus și Mîrzea cu tighecenii lui împotriva lui Vodă Aron.

— Cînd ai lipsit trei luni ?

— Atunci, Radule. Acolo pe Răut ne-a supus tiranul. Eram puțini. Pe Ionașcu l-a însemnat la nas și l-a călugărit. A avut și un bine răscoala asta a noastră. Aron i-a pus capul pe butuc ireticului de albanez Brutti, pe care-l adusese Sasul Vodă în țară și care-și făcuse averi peste averi. De atunci am mai fost o dată la Moldova...

— Acum doi ani ?

— Da ! L-am urcat în Scaun, dimpreună cu prietenii mei de la Praguri, pe Vodă Petre Cazacul... Păcat că nu l-ați văzut și voi. Bărbat înalt, frumos, cu păr negru ca pana corbului. Fusese în viața lui aidoma lui Vodă Cercel, fratele măriei-sale. A sfîrșit-o mai rău decît acela. Umblase tocmai în olatul spaniolesc, cunoștea limbi și limbi. În Brumar s-a împlinit anul de cînd l-au prins și l-au atîrnat la Edikulé în cîrlige...

— Pentru acela ți-ai pus tu viața, Vasile ?

— Da ! Pentru acela, Radule. Îmi aducea aminte de frații lui Ion Vodă și de jurămintele mele vechi.

— L-am văzut la Stambul, spuse șoptit Ghețea. Îi înfipseseră cîrligele subsuori și-l piguleau corbii de viu.

Au tăcut toți trei. Jeraticul pîcîia blînd. Afară, umbre de sînge tiveau creștetul livezilor.

— Astea-s slujbele și isprăvile mele, fraților. Vi le-am mărturisit acum, să-nțelegeți cele ce se vor urma și să-mi fiți aproape. Am treizeci de ani. Mă gîndesc c-am trudit destul și mi-ar sta bine la un cuib al meu. Tu, Radule, știi !... Am vorbit acasă la Cremenari. Atunci m-ai mustrat. Iată că n-am putut să-mi scot cuiul din inimă. Ba, mai adînc mi s-a împlîntat și nu-mi dă pace... Luați-o pe Neaga cu voi... Du-o la Cremenari, pînă cînd au să se mai limpezească apele aici. La urmă, nici apele sufletului ei nu sînt prea limpezi... Acolo are vreme să se gîndească și să-și aleagă bărbatul. Taică-su

vrea s-o călugărească, dacă n-are să-l asculte să se mărite cu Alexandru Chisar... Ea se leapădă. Sau cel puţin aşa spune. Ajutaţi-mă să-i dau răgaz ca să-şi prefire gîndurile... M-aş simţi un ticălos dacă după ce mi-am pus capul s-o scot din ghearele lui Haviz, fără să mă îndemne decît cugetul meu, aş sta cu mîinile în sîn, acum cînd cu glasul ei m-a rugat să-i dau ajutor. Sîntem oameni de oaste şi n-am precupeţit niciodată sabia şi odihna, atunci cînd o dreptate se cerea împlinită. N-aveţi s-o precupeţiţi nici acum, prietenilor şi fraţilor. Un suflet de copilă se află în primejdie... Un glas de frate se roagă de voi... Dacă nu !? O fur şi o duc în Moldova. Atît vă mai spun. Gîndiţi-vă !

S-a închegat o linişte de gheaţă. Radu Gheţea pălise ca un mort. Racea îşi muşca vîrful mustăţilor, mormăind. Părea că suduie. Sau că se mustră pe sine, lumea întreagă şi orînduielile ei.

— Nu-l putem lăsa, Radule. Are să cadă în ghearele tiranului, spuse într-un tîrziu Racea.

Gheţea n-a răspuns. Sta în faţa ferestrei, privind cum se-nnoptează. Vedea aievea satul, fumegînd sub pătura de nea. Acolo era linişte. Focurile ardeau în vetre. Feciorii şi fetele se strîngeau la clacă. Moş Soare, sau altul ca el spunea poveşti. Veveriţă se aţinea cu ghicitori... Cum s-o ducă acolo pe fiica aceluia care de o viaţă-ntreagă îi prigoneşte ? Aude şi acum prohodul celor răpuşi de boier Dan, nu mai departe decît trei luni în urmă. Aude şi icnetele vădanelor. Plînsul copiilor rămaşi singuri. Ce va zice tata ?! Dar drăgoieştenii ?! A stat acolo, pînă cînd şi-a rînduit gîndurile şi zbuciumul. Cînd s-a întors cu faţa la prietenii săi, era liniştit.

— O iau, Vasile. O iau pentru sufletul şi inima ta, ca şi pentru păcatele tale. Să nu-mi ceri să mă închin altor mădulare ale neamului ei, chiar dacă te-or primi la masa lor... Gîndeam că slujbele către măria-sa au mai multă putere decît ochii unei muieri... Tu însuţi eşti legat prin jurămînt de nişte capete căzute la hicleniile cinului ei... Bagă de seamă, Vasilică... N-am vrut să-ţi spun, dar mă doare la inimă şi acum n-am să tac. La halcă se făcuse vînătă şi cînd l-ai doborît pe Alexandru... Nu ştiu ce să înţeleg din toate tărăşeniile cîte au fost, da' nu sînt limpede cu gîndurile Danului... Nu te mînia. Nu-ţi mai muşca buzele... Poate oi fi eu ţăran mai prost şi nu mă duce mintea. Da' ţine minte o zicală a tătuţii şi gîndesc că-i izvorită din înţelepciunea bătrînilor şi a veacurilor. Zicala spune că ce naşte din pisică şoareci mănîncă... Alta zice că aşchia nu sare departe de trunchi... Se poate ca Neaga să aibă alt suflet decît neamul ei... Ştiu eu ?... Cum are să lase ea strălucirea curţii pentru o sihăstrie ca a noastră ?...

— Mai blîndă decît monastirea, Radule, răspunse Mîrzea cu glas sugrumat.

Radu Gheţea a clătinat din cap cu neîncredere. Vorbele prietenului său găseau în Mîrzea gînduri abia mijite, cărora ceva din mîndria lui bărbătească, din fala de oştean, nu le dădeau răgaz să prindă cheag. Neaga era alta. Nu pe Neaga asta o iubise. Aceea îi răscolise sufletul. Îi picura în el dulceaţa unor vise blînde. Neaga de acum îi biciuise simţurile. O dorea mereu lîngă el. Dorinţa asta arzătoare îi întuneca mintea şi nu-l lăsa să scurme nepotrivirile pe care le văzuse în spusele ei. Pe urmă nu-i venea să creadă că-l poate schimba pe alt bărbat. Doar e tînăr, e viteaz, are slujbă de cinste pe lîngă voievod. Ce dacă n-are moşii ? Oare sufletul şi vitejia nu-s cele mai de preţ avuţii ?

I-a întrebat pe prietenii săi dacă este aşa sau nu. Racea s-a sculat şi l-a îmbrăţişat.

— Pentru unul ca mine, au ca Radu aşa e, tătăraşule. Dar vezi că pentru alţii avuţia se măsoară cu alt cîntar, Radule. Să-l uşurăm pe tătăraş de mîhnire. Omul poate face o dată în viaţă o prostie, pentru care să plîngă tot restul zilelor pe care i le-a mai dat Scaraoţchi să le trăiască. Tătăraşul se află la o asemenea cumpănă. Haida ! Nu mai da ochii peste cap. Ruşine să-ţi fie că pui în acelaşi taler săbiile noastre, frăţia noastră de cruce şi mai ales dragostea pentru măria-sa, cu focurile tale... Zît ! Nu te mai boldi la mine. Dacă nu te-am şti cine eşti şi dacă nu mi-ai fi povestit chiar acum prin cîte ai trecut, te-aş scuipa între ochi... Ascultă aici la mine, chip de mîrzac afurisit... O ducem pe această fiică a diavolului şi o dăm în păstrarea cneazului. Da' s-o ferească toţi Belzebuţii din lume să facă vreun pocinog. O ucid eu, cu mîna mea... Ce te hlizeşti la mine ca un spînzurat ? Să-ţi mai spun eu una de la obraz. Să afli, prietene, că dulceaţa dintîi ţi-a cules-o altul... Ştiu toate slugile că Alexandru Chisar doarme nopţile în iatacul neprihănitei tale... Dacă ştiu slugile, ştiu şi calicii. Dacă ştiu calicii, ştie şi Racea...

Mîrzea era livid. S-a ridicat dintr-o săritură, ieşind val vîrtej şi trîntind uşa în urma lui.
— S-a dus să se plimbe, rînji Racea. Dă-i pace. Are să-i treacă... Parcă-i cerb în fierbinţeli. Ar fi în stare să izbească cu coarnele şi-n cer, şi-n pămînt.
— De ce întinezi cinstea fetei ?...
I-a răspuns un hohot de rîs.
— Of, of, sfinte Pafnutie ! Credeam că înveţi cu fiecare zi ce trece şi că în fiecare seară te culci mai deştept decît te-ai sculat dimineaţa... Ale voastre nu fac asta. Le e frică să nu le întoarcă socrii pe grapă şi cu lăute, în rîsul satului. Da' boierii sînt mai îngăduitori. O feciorie poate costa scump un părinte care nu şi-a păzit fata. Au crezi că ginerele preţăluieşte mai mult fecioara decît o moşioară ? Hai ?... Taci ?... Să nu-i spunem diacului nimic. Pe tătăraş lasă-l că se linişteşte. Are să vină ca mielul cînd va auzi săniile... Dă-i poruncă lui Gheorghe să fie gata. Văd că ţi-ai strîns boarfele... Bine ai făcut. În noaptea asta mîneţi la mine.

*

Cînd s-au auzit zurgălăii de la gîtarele cailor, Cîrstocea a intrat în odaie, luînd în spinare calabalîcul stăpînului. Radu Gheţea şi-a plimbat privirile pe toate lucrurile şi alcătuirile care i se făcuseră dragi şi apropiate. Soarta oşteanului e liniştită ca vînturile primăverii. N-apucă să-şi aştearnă căpătîiul la o streaşină, şi viaţa-l împinge în cine ştie ce colţ de lume. Aici a-nvăţat să preţuiască adîncimea gîndului şi înţelepciunea cărturarilor din vechime. Aici l-au frămîntat doruri şi i-au dat aripi visele. A fost de faţă la un Divan de taină şi a înţeles că lucrarea la care-i pune voievodul are rădăcini adînci şi răsfirate peste Dunăre. Poate chiar mai departe. În multe seri l-a ascultat pe diac cum citea din isprăvile lui Machedon. Ba şi învăţăturile pe care le dădeau Ioasafat şi Varlaam le-a auzit tot din cetania măruntă a diacului. Şi-a rotunjit mintea, şi-a întărit cugetul. Se simte mai bărbat. A păşit pragul, în urma lui Racea, cu strîngere de inimă. A rămas lîngă vatră ceva din el şi din dorurile lui.
Diacul Nathanail îi aştepta în prag. I-au sărutat mîna şi diacul i-a cuprins în braţele lui firave. Purta acelaşi caftan vechi, cu urzeala ieşită, mirosind a bucoavnă şi a tutun aromat. Cu toate că era trudit, ochii îi luceau tineri şi avîntaţi.

Radu Gheţea înţelesese că domnia-sa ţine în cămara cu rafturi, cu pene, cerneluri şi hrisoave, toate tainele curţii, şi că, cu osebire, are de lucru cu trebile de peste hotar ale voievodului.
— Duceţi-vă cu Dumnezeu, fiii mei, le vorbi blînd diacul. Duceţi-vă şi împliniţi cu sfinţenie slujbele cu care v-a încărcat măria-sa. Gîndiţi-vă că sînteţi acolo ochii, urechile, mîna şi sufletul voievodului. N-am mai stat de vorbă de mult, dar am fost şi am să fiu alături de voi... Nu asupriţi şi nu vă lăsaţi asupriţi. Numai fiara fără cuget sare în beregata celui mai slab ca ea. Omul ar trebui să aibă alt feleşag, dacă-i alcătuit după chipul şi asemănarea Tatălui... Drum bun şi Domnul să fie cu voi.
Le dădu binecuvîntarea, făcînd semnul crucii peste capetele lor.
Cînd au încălecat şi s-au pornit în urma celor trei sănii, diacul era încă în prag. L-au văzut pe Mîrzea călărind înaintea lor. Radu Gheţea a ieşit cel din urmă. Aproape se-nnoptase. O singură geană subţire de cer se mai tivea de sînge, tocmai la capătul zării... Umbra diaculului Nathanail abia se mai scria, palidă şi firavă, în rama uşii. Căpitanul şi-a fluturat cuşma, apoi a dat pinteni să ajungă convoiul. A-nţeles că prin viaţă se prefiră oameni şi oameni, dar că puţini sînt aceia care prin darul inimii şi al minţii pot să-ţi stea aproape şi alături, de care poţi să te simţi înălţat şi alături de care să năzuieşti spre limanuri de linişte, bunătate şi înţelepciune.

XXXV

Au coborît în treapătul cailor şi zvoana clopoţeilor pe sub zidurile mohorîte ale cetăţii. Noaptea era înstelată şi cerul înalt. Rar, de sub poalele grele de omăt ale livezilor, clipeau luminile aşezărilor omeneşti. Au apucat pe Drumul Beilîcului, apoi în dreptul Podului Turcului au cîrnit-o la stînga, prin lunca Dîmboviţei. Radu Gheţea călărea cufundat în gînduri. Ştia că în noaptea asta a încheiat o parte din viaţă şi că de mîine începe alta. Dacă pînă acum slujise sub porunca voie-

vodului, sau de capul lui, unora și altora, de acum încolo îl apasă pe umeri un județ întreg. Un județ în care se află sate și devălmășii moșnești, moșioare de boiernași și mazîli, drumuri, cetăți, monastiri, tîrguri și isnafuri. După cîte se pare, măria-sa ar vrea să cam adune puterile fărîmițate pe la toți pîrcălabii, județii și staroștii, în mîinile căpitanului de județ... Putea-va să împace atîta omenire și să se arate vrednic de cinste ?... Aduceri aminte vechi îl încearcă și pier ca un fum al anilor care s-au scurs și care n-au să se mai întoarcă niciodată... Ziua de mîine și de poimîine și întreg șirul de zile ce vor veni i s-au înfipt în cuget și-l stăpînesc cu putere... Jurămîntul pe crucea Cătălinei se leagă de acel șir al zilelor viitoare. Se va putea împlini ?

Nici n-a simțit cînd Diavol s-a oprit alături de caii prietenilor săi... La un corn de luncă se ridica, neagră, clădirea unei mori.

— Am ajuns, spuse vesel Racea... Cîrstocea, ai grijă de oameni și de cai... Pentru asta iată-l pe moș Vîlcu. El are să te povățuiască... Voi veniți cu mine.

Căpitanii au văzut o barbă cînepie, lungă pînă la brîu și niște caiere de mustăți luminate slab de fînarul pe care moș Vîlcu îl plimba de colo, colo, arătînd oamenilor ușa grajdului. Altceva n-au mai văzut din acel locuitor al morii. Pe Radu Ghețea sălașul lui Racea l-a pus în mirare dintru bun început... La toate se putuse gîndi, numai la asta nu ! De ce-și va fi ales asemenea adăpost la marginea tîrgului ? Mirările s-au ținut lanț de cînd a descălecat pînă cînd au ajuns în fața unei uși scunde, trecînd mai întîi pe lîngă pietrele și coșurile care miroseau a făină, ca apoi să urce o scară pieptișe și îngustă, ce ducea tocmai sub acoperiș. Ușa nu era încuiată. În vatră ardea un foc vesel de găteje. După gerul de afară, i-a pălit o boare călduță, mirosind a gutui. Cînd Racea a aprins sfeșnicul, a tresărit și Mîrzea din gîndurile și amărăciunile lui.

Gazda se proptise în mijlocul odăii, cu mîinile puse în șolduri. Îi privea cu o undă de voioșie în ochi.

— Ei ?

N-a răspuns nici unul. Bagdadia de grinzi era așa de joasă, încît Racea stătea plecat. Un divan larg acoperit cu scoarțe și perne ținea un perete întreg. Deasupra erau agățate, în cuie, felurime de arme, cu osebire pistoale, ghioage și săbii. Pe celălalt perete, haine. Într-un colț, ciubote. În colțul dimpotrivă, un scăunel cu o șa de schimb, chingi, căpestre și deasupra chivăra și platoșa. Pavăza, așezată la căpătîiul divanului. Două ferăstruici răspundeau una spre miazăzi, alta spre apus. Racea, care văzuse privirea prietenului său, îi făcu semn să se apropie.

— Pe aici intră soarele și zvoana luncii, Radule... Tot pe aici vînturile îmi aduc știri despre topirea zăpezilor. Pe dincolo, văd tîrgul... Îmi place cîteodată să privesc cum sfinte soarele în spatele cetății. Apele ard și străjerii de la ziduri au o poveste a lor... Rîse scurt... Iacă. Acum cunoașteți și cuibul fratelui vostru. Stați jos, lepădați armele și să facem sfat ca la o despărțire de prieteni.

*

Ghețea încerca să-l desprindă pe adevăratul Racea din întîmplările în care-l cunoscuse și să-l așeze în acest cuib singuratic. Nu se pricepea. Dacă l-ar fi dus în cămara unui han ?! Da !... Numai acolo părea că se simte acasă...

— Te miri ? Gîndești că Satana n-are un colț unde să-și rumege bucuriile ?... Hanul e bun și-ți dă multe învățături. Acolo, sub lucrarea vinului, limbile sînt mai slobode, chipurile vin din toate laturile lumii, se mărturisesc și se duc pe drumul lor. Afli de unele și de altele. Moara macină grăunțe, dragii mei, și oamenii macină gînduri, așteptînd roada muncii lor. Aceste gînduri sînt bune învățături pentru cine vrea să deschidă urechile și ochii. Eu unul adun ce aud cînd sorb vin sub ochii Măriuții, cu ce aud cînd șuvoiește apa în scocuri, le împletesc și mai adaug la ele învățăturile lui Căliman Ciungul, cu cele ale diacului Nathanail. Din plămada asta sug ceea ce-mi place și leapăd restul în Dîmbovița... Haideți !... Aveți să vă mai mirați văzînd-o pe gazda mea. E o muiere frumoasă, singură și vitează. Nu zîmbi a rîde, tătărașule. A avut suferințele ei și pînă acum e singura femeie căreia îi sărut mîna...

— Nici o pagubă pentru celelalte...

— Așa-i !... Dar nici pentru mine...

S-au tocmit de sfat. Se auzea apa trecînd pe sub talpa morii. Era un cîntec de ascuțișuri și molcomiri blînde. L-au ascultat toți trei o vreme. Ghețea s-a simțit al acelui loc. I s-a deschis o pîrtie de lumină către sufletul prietenului său.

Au aflat din gura lui Racea că mîine vor pleca cu două ceasuri înainte de răsăritul soarelui. Că vor lua de la biserica

papistăşească pe signor Cosma Capponi şi pe signor Vicenzo Bombardier Mantovano, iar din capul Tîrgului din Lăuntru pe meşterul Muştil, cu tot calabalîcul. Acela va fi mai marele faurilor şi robilor care s-au pornit de la cetăţile ţării spre făurăriile lui Vodă Cercel din Tîrgovişte. Că Gheorghe, care-i meşter la lemnărie, va munci să alcătuiască după nişte izvoade ale învăţatului tălian straturi la balimezurile care se vor turna acolo. Mîrzea să aibă grijă de Neaga şi s-o aducă la vreme...

— Iar eu, fraţilor, să ştiţi că voi fura meşteşugul tălianului, voi struni de barbă pe toţi ticăloşii vînduţi iadului şi în toamnă am să viu asupra cetăţii cu balimezuri cum nu s-au mai pomenit pe lume... Tu, Vasile, să ai grijă de poruncile lui vodă. Grija muierii n-o duce. Radu va ţine frîiele căpităniei în tîrg la Argeş. Am să-i stau aproape cu fapta şi cu sfatul...

Mîrzea se sculase, potrivindu-şi dulama pe umeri.

— Unde te duci ?

— Să vă pregătesc patru oameni de strajă.

— Nouă ! rîse Racea. Apoi crîncen : Stai aici încă o clipă. Radule, scoate paloşul. Haida !... Aşa ! Dă-l la mine.

Lama de oţel sclipea sub lumina sfeşnicului. Racea i-a sărutat straja. Apoi cu glas gros :

— Mă jur pe sfînt paloşul acesta că nici Dumnezeu, nici Belzebuth n-au să mă ţină de la judeţ cumplit, dacă se va întîmpla vreo hiclenie... Se uită la Mîrzea. Tot mai jur că cu mîna mea o ucid pe fiica diavolului şi dacă ai să fii zdreanţă, te culc alături de ea.

— Frate Racea, izbucni Radu Gheţea.

— Lasă-l, Radule, să mă umilească. Dracul ăsta bărbos crede că numai sufletul lui ştie ce-i aceea credinţă ostăşească... Dă-mi paloşul.

— Eu mă jur pe sfînt paloşul acesta pentru cinstea sufletului meu şi tăria braţului meu... Şi mai jur — făcu el vîrînd straja paloşului sub nasul lui Racea — că am să te tăbîrcesc în lege dacă ai să crezi că poţi vorbi oricum cu mine. Asta să ţi-o bagi în cap, afurisitule, şi să nu gîndeşti că dacă ai pus o vorbă bună pentru Neaga, acum poţi să-ţi faci de cap.

Racea l-a ascultat, mîngîindu-şi barba şi privind încrucişat peste vîrful nasului la straja care-l ameninţa îndeaproape.

— Cerbul începe să se facă om, rînji el cu toată gura, luîndu-l în braţe pe Mîrzea... Stai, nu te duce încă. Sărută-l pe Radu. Mîine între atîţia ochi nu se cuvine... Aşa, aşa, făcu el înduioşat. Acum să ne îndulcim tristeţea rămasului bun cu nişte vin de Chios, scos din beciurile lui Manole Caplat şi botezat de buzele ibovnicei mele.

A ridicat pavăza, scoţînd de sub ea o carafă trupeşă, care licăia vesel.

*

Rămăseseră numai ei doi. Racea stinsese lumînările. Odaia se zbătea în umbre din ce în ce mai dese... Focul se molcomea uşor... Căpitanul rămăsese în faţa ochetului care privea spre soare-apune.

— Radule, dă-te mai aproape, chemă el cu glas scăzut.

Din albul zăpezilor clipeau luminile tîrgului. Salbe de licurici, mai dese sau mai rare, mai palide sau mai vii.

— Pîlpîie ca sufletele oamenilor, Radule, cerînd o dezlegare din noaptea anilor... De aici, în unele seri, încerc să pricep... Pufni pe nări, mîrîind în barbă. Pînă să pricep, mă înţeapă cu coarnele toţi dracii iadului. N-am vreme să mă pătrund de cugetări adînci. Lumea trosneşte din încheieturi şi căpitanul Racea se cuvine să fie căpitan, nu ţîrcovnic... Hai să ne culcăm. Cine ştie ce scîrnăvii se întîmplă acolo !... Mîine avem drum lung de făcut... Mi-i scîrbă de unii oameni, dragi îmi sînt alţii. Pînă una alta, mă gîndesc de ce dracu m-o fi lăsat ceauş Haviz în pace...

Începuse să-şi tragă cizmele.

— Ascultă !... Să beleşti ochii la jupîniţa prietenului nostru... Poate are gînduri netrebnice, poate ba ! Fluieră lung, scărpinîndu-se după ceafă... Ce-ar fi ? !... Apoi tot el : Doar nu sînt gîdea. Bietul tătăraş... Au fost şi la Moldava vremuri crîncene, ca şi la noi. Ei se laudă cu Ion Vodă, noi de la Ţepeş şi Radu din Afumaţi cu cine ?... Ah ! Ah ! Şi cînd te gîndeşti că l-am apucat pe bicisnicul de Ştefan Surdu. Ce-a făcut robia dintr-un fiu al cumplitului Ion şi al Mariei, care nu se temea de fumul bătăliilor, ţinîndu-se pe urmele celui iubit. Cam asta ar vrea padişahul şi de la noi. Cam asta ar vrea cinstiţii boieri.

Se dezbrăcase, întinzîndu-se pe divan, trosnindu-şi fălcile şi oasele.

— Gîndul lor nu-i totuna cu gîndurile și învățăturile pe care le aud eu aici... Cîtă vreme norodul își ține inima curată, n-au să facă păgînii și vînzătorii pașalîc din noi... Hai și te culcă. Eu cred în inima mulțimilor, cum cred în sabia pe care o port la șold. Am cîntat destul astă-noapte. Abia apuc să dau ochii cu dumnealui, Soboleanul, pîrcălab de Tîrgoviște... Să-l întreb de unele și de altele și să-l fierb în cazanul Satanei... Noapte bună, sfinte Pafnutie. Să te gîndești în ce chip fecioarele-și pierd feciorii și cum s-ar cuveni s-o vîndă pe preț mai bun decît pînă acum...

S-a întors într-o lature, rîzînd pentru sine, și nu după multă vreme a-nceput să sforăie de se scutura bagdadia.

Radu Ghețea a rămas singur cu gîndurile, la un capăt de viață, căutînd să priceapă cum poate sălășlui în același suflet de om binele și răul, curățenia și necurățenia ? Ce adevăr poartă în el prietenul său Racea, care-și bate joc de cer și de pămînt, care suduie toate orînduirile oamenilor, dar care nu pregetă să-și pună capul pentru credințele lui și pentru unul ca starostele Căliman Ciungul.

A lăsat întrebarea fără răspuns, găsindu-și alinare în chipul Ancuței, care se pleca asupra lui dintr-o taină a Văii Brazilor și a dragostelor pe care le simțea vii și proaspete. S-ar putea că acolo, în satul de munte, lîngă sînul ei, scormonind brazda cu plugul și veghind-o cu paloșul, priveghind creșterea pruncilor și păstrînd datinile moșilor și strămoșilor, să găsească ceea ce căutase de atîția ani prin lume... Pentru asta are însă de bătut lungă cale. Și după semnele care se arată, va fi bătută cu paloșul și cu preț de sînge. Nu se înspăimîntă, cum nu s-au înspăimîntat nici ceilalți Ghețulești, coborîtori din căpitanul Bărtăluș. În el au început să cînte glasuri vechi, care au răzbătut, așa cum spunea diacul Nathanail, din veac în veac, din tată-n fiu, păstrînd peste urgia timpului trupul și sufletul pămîntenilor, în locurile udate cu sudoarea și sîngele lor.

Sfîrșitul volumului 1

CUPRINS

Vol. I și II Lei 19

RADU THEODORU • BRAZDĂ ȘI PALOȘ

*

RADU THEODORU

BRAZDĂ ȘI PALOȘ

EDITURA TINERETULUI

CARTEA ÎNTÎI

Rumînii

cîndu-şi aminte de năravul logofătului : Şi unde veghează mai ales ochii domniei-tale.

— Da !

Pîneciu şi-a mîngîiat mustaţa lăsată pe lîngă buze, cu mişcări lungi şi liniştite.

Cîinii, crescuţi cu socoteală, n-au mai putut răbda apropierea rumînilor. S-au năpustit iarăşi bătînd aprig, căutînd să se repeadă la picioarele oamenilor de la primul car.

Rumînii s-au oprit, slăbindu-se din hamurile de tei. Au răsuflat adînc şi s-au ridicat din şale. Cel care trăgea la mijloc era Lambru. Om voinic, lat în umere, cu o faţă pietroasă, o barbă neagră şi ochi luminoşi care arătau un suflet bine cumpănit în rosturile lui.

— Ţine-ţi, jupîne, cîinii, că ne rup cioarecii şi numai pe ăştia îi avem.

Vorbele lui Lambru l-au izbit pe Pîneciu peste faţă.

— Sfinte Sisoie ! Cum, tîlharule, îţi rup cioarecii ? Vas' că zăvozii mei, crescuţi numai cu carne crudă, nu-s în stare decît să-ţi rupă cioarecii ? Am să-ţi arăt eu acuşica ce pot colţii lor.

Nu se mîniase el, Pîneciu, de-acuma. Era mîniat mai de mult. De cînd venise pe moşie. Drăgoieştenii ăştia sînt prea ţapeni. Fac ei ce fac, dar cum o întorc, tot pe a lor cade. Şi atunci cînd împlinesc vreo slujbă de poruncă o fac ca şi cînd ar fi pornit tot de capul lor. Apoi, păs să fi venit vreodată cu plocoane, după cuviinţă, la hramuri sau sărbători.

Carele se opriră, logofătul cu zăvozii ţinînd drumul.

Muşat ar fi vrut să nu fie acolo. Ce s-ar fi bucurat să-i rupă Ursu beregata lui Lambru şi păcătosului de moş. Dar ochii rumînilor l-au făcut să-şi simtă iarăşi fiecare oscior tăbîrcit. Oamenii se înfruntau din ochi. Pîneciu se pironea cu Lambru şi cu mîna stîngă dezlega, nevăzut, nodul frînghiilor.

— Nu da drumul la cîini, jupîne !

După Lambru, se auziră glasurile celorlalţi :

— Nu da drumul !... Nu da drumul !

Nu era o rugare. Era o poruncă, rostită printre dinţi, cu putere şi cu obidă.

Lambru simţea că i se tulbură apele ochilor. Că nu mai vede decît ca prin sită. Soarele îl dogorea în creştet. Pîraie de sudoare îi curgeau pe şira spinării. Umerii îi erau parcă bătuţi cu toiagul, urmele hamului arzîndu-l. Lambru se oştise multă vreme. Lambru nu putea merge cu şira spinării frîntă. Lambru a ridicat şi mai semeţ capul cu pletele lungi, în care fire de argint luceau cald în bătaia soarelui.

Rana de sub ochii lui Pîneciu se strînsese şi buzele se trăseseră spre ureche, arătîndu-i gura lipsită de dinţi. „Trebuie să-i dau o învăţătură de minte lui Lambru. Asta numaidecît". Ar fi desfăcut cîinii, care se puseseră pe toate patru labele şi priveau drept înainte, dar atunci de la unul din care se făcu văzut moş Drăgoi. Nu fusese înhămat şi avea în mînă o ţăpuşă lungă, cu care îndrepta snopii clătinaţi de hîrtoape.

Venea agale, netezind spicele cu mîna.

— De ce ne ţii calea, jupîn logofete ? Au nu-i poruncă să tragem grîul pînă-n seară ? Poate că vrei să faci alftel decît porunca boierului ? Zicînd aşa îşi muie puţin glasul şi Pîneciu simţi un fior. Cît era de Pîneciu, dar boierul era mai tare ca el.

— Vouă eu vă sînt tată şi mamă, tîlharilor ! Şi cum vă spun eu, aşa să faceţi.

Trebuie să se sumeţească.

— Să avem iertare, jupîne, dar noi n-am stat la ocnă şi nici la buţile boierului nu umblăm ! Nici pămîntul altuia nu l-am viclenit !

Rumînii rîdeau parcă. Nu cu buzele, dar aşa, cu ochii.

— Aa ! Va să zică aşaaaa ? Bine, moş Drăgoi ! Să nu-ţi uiţi vorbele, moş Drăgoi !... Şi nici tu, Lambrule ! Maica Precistă să fie cu voi.

— Păcătosul, îşi bate joc de numele sfînt, mormăi Lambru în barbă.

Atîta a fost tot.

Slugile boiereşti au întors caii şi cîinii s-au lăsat mai mult tîrîţi de grumaji, decît au umblat pe picioarele lor. Ajuns departe de care, Pîneciu s-a mai întors o dată, s-a ridicat în scări, strigînd cu mîinile făcute pîlnie :

— Să nu uiţi, moş Drăgoi !... Să nu uiţi !

Se-nserase. O seară cuprinsă în linişti tainice ce se ţeseau din pădure şi din fînaţurile grele de parfumuri. Pitpalacul dădea glas, buratecii cereau ploaie, iar greierii şi cosaşii ţîrîiau din lăute nevăzute, toate glasurile astea netulburînd cu nimic măreţia serii, contopindu-se cu ea, fiind una, crescută din linişte, topindu-se în linişte.

feştilă, a păşit aplecîndu-se sub pragul scund, urmat de boierul Dan, care-şi petrecuse mîinile în mînecile anteriului. Au coborît nişte trepte săpate în pămînt. Cu cît coborau, cu atît aerul se făcea mai greu, mai umed, mirosind a mucegai şi stătut. Apoi au prins a păşi cu sîrg, în lungul unui gang.

Lumina galbenă şi pîlpîindă a feştilei se alerga tremurătoare pe bolţi şi pereţi, scoţînd la vedere sau înecînd în umbră urmele adînci şi lucioase lăsate de cazmalele ce-şi croiseră drum de cîrtiţă pe sub pămînt.

Cu cît mergeau, cu atît parcă pereţii se strîngeau şi bolta cobora, încît au trebuit să se aplece din şale. Picioarele încălţate în papuci nu făceau decît un zgomot uşor, tîrşîit. Deodată bolta s-a ridicat, pereţii au fugit în lături şi lumina feştilei s-a pierdut în negurile acelui loc, luminînd doar faţa lui Dan şi lucind pe aceea a harapului.

Boierul a făcut spre dreapta, urmat de eunuc. Acesta apropiase feştila de perete şi curînd s-a văzut un oblon la înălţimea capului, zăvorît cu doi drugi puşi curmeziş. Dan a tras drugii cu mîini tremurătoare, a ridicat oblonul agăţîndu-l într-un cîrlig şi s-a lipit cu ochii de firida pe care acesta o astupa.

Un val de mirosuri grele, aşa cum îl simţise şi Ileana cînd s-au desfăcut porţile temniţei, a năpădit prin ochete. Harapul s-a tras înapoi, astupîndu-şi nasul. Dan însă privea cu lăcomie.

Temniţa în care pătrundea lumina blîndă a serii prin firidele săpate în tavan era rotundă, asemănîndu-se cu un fund de puţ. Umbrele robilor se întruchipau abia ghicit, pe lîngă pereţi. Atunci cînd se mişcau, lanţurile zornăiau şi zornăitul era însoţit de gemete.

— Ei, vornicelule Alexandru, mai trăieşti ?... Şi fiul domniei tale, de asemeni ? Nici astăzi nu vreţi să iscăliţi daniile către cel ce vă dă adăpost şi masă ?

O linişte adîncă s-a lăsat peste cei întemniţaţi. Nu s-a mai mişcat nimeni. Nimeni n-a dat glas, închegîndu-se fiecare în durerea lui.

Dan ştia că n-are să audă răspuns. Asta îl înciuda peste măsură.

— Ei, Dragule, mai ţi-e dor de urice ?... Tăceţi ? !... Atunci să tăceţi pînă-n veac ! Cîinilor !

Cît ar fi vrut să audă un geamăt, o vorbă care să ceară îndurare şi milă. O clintire din muţenia lor şi o aplecare spre uricile de danie ticluite de el. Atunci s-ar fi simţit cu adevărat stăpîn şi tare. Aşa nu le urgisea decît trupurile. Pe sufletele lor nu putuse pune stăpînire. Ca şi pe cele ale drăgoieştenilor. I-ar fi vrut pe toţi umilindu-se la mila şi îndurarea lui. Abia atunci ar fi dormit liniştit.

A trîntit oblonul şi iarăşi harapul a luminat calea, urmînd drumul pe un alt gang. Au urcat şi alte trepte, harapul a deschis o uşă grea şi au intrat în nişte beciuri zidite, bine aerisite, pardosite cu lespezi curate. Robul a stins feştila, a tras jungherul şi amîndoi, urcînd o scară de lemn, au ajuns în odăile de sus ale culei boiereşti.

Această cetăţuie, pitită în codru la patru sute de paşi de conac, era zidită numai în bolovani, fără nici o intrare în afară de cea tăinuită. Nu avea ferestre, ci numai firide, prin care se putea slobozi sîneaţa sau arcul şi acestea erau aşezate sus, tocmai lîngă acoperiş. De jur împrejur se tăiaseră pomii, să poată cei dinăuntru ochi în voie.

Boierul a cercetat singurătatea camerelor, butoaiele cu salpetru, cu plumbi, sîneţele rînduite pe lîngă ziduri, butoaiele cu smoală, cu cîlţi, fîntîna, sacii cu făină. Nicăieri nu era urmă de stricăciune. Ai putea ţine piept unei oştiri în lege, nu numai păcătoşilor de rumîni.

Harapul a rămas sus. Dan a coborît în beci, s-a dat sub o boltă, a intrat între doi pereţi ce aproape se uneau, ieşind într-o altă boltă, întunecoasă, în care plutea un miros plăcut de tămîie şi aromate. A făcut paşi mici, pînă a dat de masă, a scăpărat amnarul, a pipăit sfeşnicul, aprinzînd lumînarea, apoi pe rînd i-a aprins toate şaisprezece braţe. Cu fiecare lumînare aprinsă mai mult se desluşea mai bine şi mai departe.

Dan a scos un oftat adînc, sfîrşit. S-a lăsat să cadă pe un jilţ de lîngă masă. Apoi şi-a rotit ochii de jur împrejur. Încet, stăruielnic, cercetînd fiecare lucru, fiecare colţ.

Colo stăteau blănile de jder, de hermelină, de rîşi — dincolo erau sipetele grele de lemn scump de zadă tare ca fierul ce joacă în ape trandafirii, lemn adus tocmai din crestele munţilor. Sipetele pîntecoase pline cu galbeni, dincolo cele cu ţechini, dincolo cu groşi, iată şi sipetul cela mic cu guldeni de la Holanda, cine ştie la ce vor fi buni vreodată. Covoare de Smirna, brocaturi şi mătăsuri cu care nu se îmbracă decît prinţesele cu păr de abanos din ţările lui soare-răsare.

— De unde o ai?
— De la cneazul Gheţea al Cremenarilor.
— Cîinele!... Pînă n-o să-l vadă culcat la pămînt n-o să aibă hodină. Îi stă în coastă şi-i astupă parcă răsuflarea. Lostriţa şi păstrăvul trag în sus, spre apele învîltorate ale muntelui şi cremenarii îşi umplu pungile de pe urma lor. Ceara asta la ei se face. Vînatul cel mare şi scump la ei îşi lasă blana. Drumul munţilor...
— Ce Gheţea, ce Gheţea. Allah, am auzit bine? Urechile nu m-au înşelat? Pe barba profetului, unde-i fiul de cîine? Haviz urca treptele, sărind mai mult într-un picior. Ochiul i se bătea crîncen, mustaţa-i se zbîrlise, urmele albe ale vărsatului se roşiseră. S-a repezit la jupîn Jipa, apucîndu-l cu mîinile de gît.

III

De cînd venise ceauş Haviz, logofătul Pîneciu nu-şi mai dădea sieşi nici un fel de răgaz. Alerga la cuhnii, de la cuhnii la tabără, de la tabără iarăşi la cuhnii. Rîdea, bătea temenele, sărea să toarne apă vreunui iuzbaş sau bulucbaş, dădea ochii peste cap arătînd spre bordeiele ţiganilor, unde se zăreau trupurile roabelor legănate în mers. Simţea că dacă nici acum n-o pune piciorul în prag, au să-l înmoaie cu totul drăgoieştenii. A găsit pînă la urmă un spahiu bătrîn, care rupea româneşte, şi i-a spus tărăşenia toată. Că dacă vor să-şi umple carele şi pe ei, să scotocească în sat, că nemernicii de acolo ţin îngropate comori, fiind ei mari neguţători la vremea lor, că muieri mai frumoase ca-n Drăgoieşti rar se găsesc prin alte părţi.

Spahiul l-a ascultat dînd din cap şi privindu-l cu ochi ageri, plini de scîrbă. Prin mintea lui închinată credinţei către Allah şi slujbei de ostaş s-a strecurat o frîntură de gînd omenesc.

— Tu şeitan[1]. Inima de la tine în Gheena. A scuipat într-o lăture, dar lumina bunătăţii n-a licărit decît o clipă în sufletul lui învîrtoşat de nelegiuiri.

[1] diavol (turc.).

Astfel că vorbele lui Pîneciu au ajuns la urechile lui ceauş Haviz în noaptea aceea a sosirii, cînd, îndestulat de mîncare şi bucuros de noile izbînzi ce i se înfăţişau, se lungise pe divan, lăsînd somnul să-l cuprindă uşor, ca o bucurie tihnită, aşteptată şi dorită.

Tot în seară, boier Dan a aflat din gura Pîneciului cum ticălosul de moş Drăgoi doseşte în sat oameni fugiţi de peste Olt. Îi doseşte ca să le fie mai uşor la munci şi la plată, lipsind punga boierului de ce i se cuvenea pentru aerul ce-l trăgeau în bojoci şi pentru pămîntul pe care-şi aşterneau oasele.

Cînd a ieşit din cămările Danului, Pîneciu rîdea zîmbat, lăsîndu-şi capul ras să se limpezească în răcoarea nopţii. I s-a părut, sau o umbră s-a furişat de lîngă cîini? Din doi paşi a fost lîngă ei. Ursu şi Sura au ridicat capetele, adulmecîndu-l.

N-a fost nimeni. Altfel ar fi lătrat.

Cînd a simţit că greul somnului se aşterne peste casă, visterniciul şi-a tras singur papucii moi în picioare, strecurîndu-se cu băgare de seamă în sala mare. Acum mai mult ca oricînd avea nevoie să-şi adune gîndurile, să şi le prefire printre bogăţiile lui. Acum mai mult decît oricînd îi era dor să simtă în palmele încintate răceala şi netezimea pietrelor scumpe.

N-a aprins lumînarea şi, după ce a cercetat din ochi sala, s-a apropiat de tablou. Prin ochiurile ferestrelor se strecura lumina palidă a nopţii, pierzîndu-se în întunecimile moi ale blănurilor, răsfrîngîndu-se în luciul armelor, împrăştiindu-se într-o pulbere subţire şi abia văzută pe jilţuri şi divane.

Cînd a împins într-o lature uşa meşteşugită, o alta s-a crăpat dinspre odăile turcului.

Iuzbaşa Selim, care împlinise slujbele pe lîngă stăpînul său şi care îşi tocmea atunci culcuşul în pragul odăii lui, auzise, aşa ca o părere, zgomot. Împins de tinereţe şi necugetare, s-a strecurat în spatele Danului, călcînd furişat, aşa cum învăţase de la fiarele pustiurilor în care se născuse. A văzut tabloul închizîndu-i-se în nas.

„Allah! Ce face ghiaurul?..."

Toate poveştile năprasnice cu comori tăinuite, toate basmele despre bogăţia ascunsă a valahilor şi despre meşteşugul cu care le ţinu dosite, rostite la focurile de tabără de către oştenii mai

Spahiii de rînd după ce-şi lăsaseră caii la conoveţe în grija străjerilor, se tocmiseră în rînduri, cam la douăzeci de paşi în spatele prinsului, rezemîndu-se în suliţi şi înconjurînd locul din trei părţi. A patra era închisă de conac.

Cu cît i se limpezea mintea după loviturile primite, cu atît moş Drăgoi simţea în el că marele ceas al răfuielii cu boierul a sosit. Toată batjocura cu turcul omorît era făcută să-l piardă. Atunci la ce să-şi pîngărească anii şi viaţa, plecîndu-se acu la sfîrşitul ei, cînd a stat drept atîta amar de ani ? Şi-a plimbat ochii de jur împrejur. Cînd a auzit cucul, a zîmbit. A zîmbit auzind cu urechile lui bătrîne un murmur şi o şoaptă a pădurii, pe care nu le pot auzi decît oamenii de pămînt, crescuţi din brazdă şi năduşind peste brazdă.

Înfruntarea asta şi rîsul ăsta erau prea mult şi pentru Haviz, şi pentru boier, dar mai ales pentru Pîneciu.

Se vedea treaba că toate erau rînduite. La semnul logofătului, un rob de la cuhnii, ce sta pe aproape, a adus o tipsie de jar, aşezînd-o la picioarele acestuia.

Acum, Pîneciu avea mîna slobodă. Mustaţa tătărască se îmbăţoşase, gura pocită şi lipsită de dinţi mesteca mereu vorbele lui plăcute, din care moş Drăgoi auzea numai numele Fecioarei. I-a legat mîinile la spate cu o sfoară de in răsucită în patru. Ursu şi Sura se ridicaseră pe şezuturi şi priveau miraţi, mîrîind molcom, întorcînd capul cînd într-o parte, cînd în alta. Boierul se tologise pe divan. Aidoma făcuse şi Haviz. Îşi dărăceau în bărbi plăcerea ce-i aştepta curînd.

Numai Ileana şi-a simţit iia lipindu-i-se de pielea umezită şi picioarele tremurînd. Cînd l-a văzut pe Pîneciu scoţînd hangerul şi potrivindu-l pe cărbuni, a înţeles. A scos un geamăt adînc şi abia a mai putut rosti :

— Îndură-te, jupîniţă !... Vor să-i ia vederea !... Îndură-te !

Apoi s-a scuturat o dată, ca şi cînd ar fi vrut să-şi arunce jos teama, şi, înainte ca Neaga să poată face ceva, s-a repezit la uşă şi de acolo, trecînd curtea în paşi repezi, s-a lipit cu faţa de pieptul lui taică-su.

Bătrînul şi-a simţit geana umedă, aşa dintr-o dată, şi că-i slăbesc puterile.

— De ce faci asta, Ileano ? De ce ?

— Nu te las, tătuţă. Niciodată !

Vorbele lor se întretăiau stăruind numai pentru ei, alipindu-le sufletele, adunîndu-le aici în lumea unui lat de palmă cît

despărţea faţa bătrînului de aceea a fetei, dincolo de care nu mai era nimic.

Pîneciu a rămas o clipă în mirare, apoi, cum răcnetele boierului se adăugiseră la mînia lui, s-a repezit la fată, cătînd s-o smulgă de lîngă pieptul bătrînului. Atunci unghiile Ilenei i-au crestat pentru a doua oară faţa. Pîneciu s-a dat un pas înapoi şi s-ar fi repezit din nou, căci rîsetele spahiilor îl întărîtaseră peste măsură, dacă n-ar fi văzut-o cu coada ochiului pe jupîniţa Neaga prăvălită la picioarele boierului.

În clipa aceea de răgaz un urlet cumplit s-a ridicat de la porţile deschise. Care cu ţepoaie, care cu coase, drăgoieştenii au dat năvală cu feţele aprige, cu ochii înrăiţi şi holbaţi. Strigătul atît de cunoscut odinioară răsuna sîngeros şi aspru în dimineaţa aceea de august, aşa cum nu se mai auzise pe acele meleaguri din vremea agerului voievod Radu de la Afumaţi.

— Dă, mă !... Dă, mă !...

Rîndurile din spate ale spahiilor au fost repede culcate la pămînt, izbite cu sete de ceata în care Gheorghe vîslea cu sîrg.

Danul a rămas ca pironit locului în pridvor, cu jupîniţa căzută la picioare. Apoi, ca împins de la spate, a ţîşnit să-şi ia arcul.

Numai ceauş Haviz a rămas netulburat, subţiindu-şi ochiul şi parcă stînd să numere pe cei ce dăduseră buzna. A-nţeles că vătămaseră străjile de la tabără şi că-i va fi greu să-şi mînuie ostaşii în ogradă. Dar de astea mai văzuse el. Spahiii din latura dinspre porţi plecaseră suliţele. Cum nu se puteau mişca prea bine, puseseră mîna pe iatagane.

Poruncile lui Haviz au repezit pe dată şi celelalte laturi în luptă, aşa încît închideau la mijloc ceata rumînilor, căutînd s-o închidă şi dinspre poartă, unde alvaniţii zăceau legaţi cobză, afară de cei din foişoare, care mare lucru nu puteau face.

Moş Drăgoi s-a răsucit să vadă, cu inima bătîndu-i să-i spargă pieptul.

— Ileană, rupe legăturile !... Repede !

Acum era timpul cel mai potrivit să fugă. Înţelesese el după numărul puţin al rumînilor cu nu-i decît o capcană pentru osmani.

Ileana se căznea cu dinţii să taie sfoara tare, cînd Pîneciu, spumegînd, cu hangerul înroşit, s-a repezit la bătrîn. Fata a scos un ţipăt scurt şi s-a pus în faţa logofătului. Cu un pumn trîntit în piept, acesta a răsturnat-o pe spate. La ţipătul fie-sii,

CARTEA A DOUA

MOŞNENII

au durat delnițe care picurau în butoaie de frăgar un rachiu gălbui, vestit pînă la schelele de la Dunăre și pînă la cetatea Sibiilor, de unde negutătorii sași veneau să încarce bote de asemenea băutură — bună și de leac, și de inimă rea.

Numele le-a rămas de la oamenii de început, care făceau negoațe cu cremene din munte și cu amnare de scăpărat. Acu, nu mai fac amnare decît pentru ei, fiind înhămați la alte treburi mai spornice. Aveau prisăci, aveau moară, aveau stîne. Pînă cînd cărăușia era în floare, făcuseră și cărăușie, trecînd pe la vama de la Genune și Turnu-Roșu, dincolo de Sibii, cărămida colorată, arsă în Tîrgul Argeșului.

Crescuseră și prinseseră aripi o dată cu Tîrgul de Scaun, apoi, după ce voievozii s-au lăsat la Tîrgoviște, și-au văzut de gospodării și de slujbele lor ostășești. De douăzeci de ani băteau război cu vistiernicul Dan, megieșul lor dinspre miazăzi. Ba cu jurători, ba cu sabia, ba cu tocmeala. Cîtă zavistie făcuse Danul la Scaun, cîte măsluiri ale catastifelor, cîtă spumă la gură, nu putuse să-i pună în genunchi. Cneazul de acum și de acum patruzeci de ani, că tot același era, cneazul Ghețea, le orînduise așa de bine pe toate, încît Dan își mușca limba după fiecare nouă încercare de a-i răpune.

Toată dîrzenia asta a oamenilor și a locului s-a ivit în ochii căpitanului Mîrzea o dată cu lumina și i-a adus pe buze un cîntec de voinicie, izvorît parcă de adîncul celor ce-l înconjurau.

Drumul șerpuia arcuindu-se după steiuri de cremene ridicate piepțiș spre cer, după grohotișuri prăvălite din vreo coastă de deal, după vreun ponor mai larg, pe care creșteau prunii, ici trecînd prin fața unei prispe de casă agățată de o muchie, colo printr-un fund de grădină sau pe lîngă vreun șipot cu apă albastră de limpede ce era.

Însuși Dumnezeu parcă le găsise vatră de sat oamenilor acestora. Dinspre vale nu se putea pătrunde decît pe apa Argeșului. Încolo, vrun cutremur sau altă mînie a pămîntului aricise buza dealurilor, spintecînd-o în muchii anevoie de suit.

Puhoaiele și viiturile ferestruiseră și ele, adîncind mai mult pripoarele. Dinspre munte n-avea cine veni, drumul fiind străjuit de cetatea Negrului Vodă, mai apoi de plăieșii de la Loviștea și mai sus de ei, de căruntețea neînduplecată a Negoiului, a pădurilor nesfîrșite de brazi, de zadă și de pini.

Satul era așezat pe o coastă ridicată din apa Argeșului, sorindu-se din plin către miazăzi. Crescuse nestînjenit, agățînd o casă ba ici, ba colo, ba dincolo, care sub un mănunchi de brazi, care sub un stejar, care la adăpostul unei stînci, așa cum voise și gîndise că-i va place mai bine celui ce-o durase din grinzi grele și țapene. Acum abia li se zăreau coperișurile țuguiate din greul ramurilor pline de rod, ce stau proptite pe crăcane să nu se rupă de atîta belșug.

După toată sărăcia satelor de bordeie prin care trecuse, după tot pustiul pe care-l văzuse urcînd de la Craiova, lui Mîrzea i s-a năzărit că a pășit într-o lume de poveste. Aici, unde muntele se încheia cu dealul, parcă se adunase tot rodul pămîntului.

Sus, pe undele nevăzute ale văzduhurilor pluteau lin pajurile mari de munte. Aerul era aspru și pișca nările — mirosea a pămînt, a pădure, a cetină. Argeșul se adunase cu malurile mai aproape, sticlind întunecat în doliile adîncite la vreun cot, unde rar săgeta vreo lostriță, sau își arăta solzii argintii vrun boiștean mai răsărit.

Cu toate că asprimea asta a muntelui îl apăsa, lui Mîrzea i-a venit să chiuie. Parcă i se dezbăierase sufletul, primenindu-se de gîndurile întunecate și de focul ce-l simțea aprins în inimă. A dat pinteni, culcîndu-se pe oblînc, și asta a făcut-o așa de smucit, încît șoimul și-a pierdut pentru o clipă cumpăna trupului, bătînd des din aripi, să se cațere mai bine pe umăr.

Tropotele copitelor au răsunat întorcîndu-se îndoit, ca și cînd s-ar fi pornit să mărunțească dobele cele mari ale oștirii. Cînd să facă cotul spre potica ce urca pe muchea celui mai înalt pripor unde-și așezase cuibul cneazul Cremenarilor, Mîrzea a strunit scurt calul în zăbăluță. Acolo, Argeșul făcea o arcuitură largă, care cuprindea în ea o pajiște cu pămînt oblu unde se țineau tîrgurile, praznicele și jocurile ostășești, sau cătarea vînătorilor înainte de a lua calea plaiurilor. În puținul ei cuprins, era îngrămădit un sat întreg. Muierile, așezate pe lîngă vite, aprinseseră focuri mici, peste care ceaune prinse în crăcane bolboroseau apa de mămăligă. Bărbații, care trîntiți pe de margini, care roată, vorbind.

Auzind ropotul cailor, cîțiva flăcăi închiseră drumul, încrucișînd sulițele. Ba văzînd robul tătar și ochii oblici, pre-

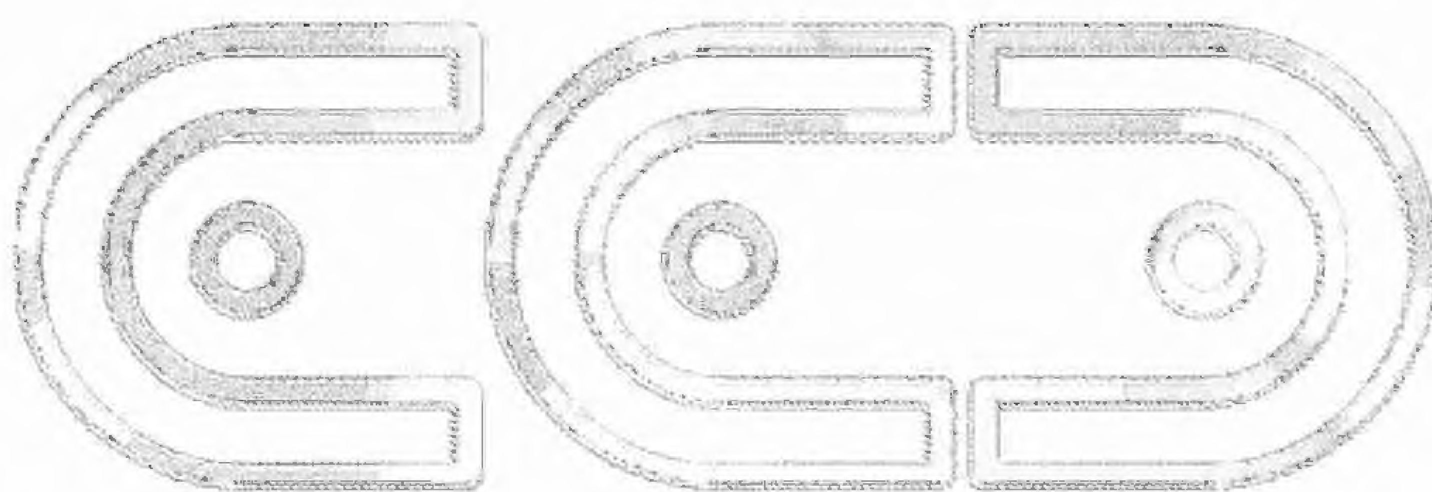
5*

— Asta n-o cred pînă nu văd!
— Se va vedea şi se va crede.
— Bine... Apoi către moşneni: Vă mulţămesc, boieri dumneavoastră.
— Să trăieşti la mulţi ani, domnia-ta.
Fiind astfel începută cătarea, cneazul şi căpitanul au trecut prin faţa fiecărui călăreţ, cercetîndu-i armele, sumanul, cuşma, şaua şi chinga. Bătrînul trecea mai mult ca într-o visare, dar Mîrzea a luat seama că multe chingi sînt slăbite din legături, că multe scuturi sînt crăpate de uscăciune, că nu toate săbiile sînt ascuţite ca briciul. Astea toate le-a vîrît în cap. „De-ar veni Radu mai degrabă. Poate pică-n chindie. El le poate spune de la obraz", gîndi oşteanul.
După ce s-a gătat cătarea, rîndurile s-au rupt, moşnenii adunîndu-se în cete. Aşteptau toţi să vadă ce se porunceşte.
— Să poftească dumnealor, pîrgarii, la un strop de vorbă.
Dinspre cetele unde stăteau călăreţii au început să se aleagă oamenii cu pletele ninse, care s-au apropiat de cneaz, cu paşi rari şi măsuraţi.
— Ne-ai chemat?
Gheţea i-a numărat din ochi.
— Lipseşte Miroslav şi Soare.
— Nu mai pot ţine armele. Sînt prea bătrîni, răspunse un glas.
— Asta aşa e. Să-i vestească careva. Pe la a treia strajă ţinem sfat şi sînt de lipsă.
— Cu Bubiu?
— Cu Bubiu!
— Ţinem sfat cu oamenii în arme? Nu se cuvine, spuse un bătrîn.
Cneazul se gîndi o clipă. Asta nu se poate. Legea e sfîntă şi pînă şi nemernicul de Bubiu se bucură de ea. N-o poate călca nimeni.
— Lăsăm armele cu străji.
— Pe drăgoieşteni îi chemi?
Iar stătu pe gînduri Gheţea. Să-i cheme, să nu-i cheme?
— Ba! Nu se cuvine să ruşinăm pe nimeni faţă de străini.
— Aşa zicem şi noi.
— Părintele Athanasie ştie?
— Ştie.

— Atunci să sune buciumul şi începem jocul. Spuneţi oamenilor să nu se încinte şi să nu-şi spargă capetele.
— Are să fie cam greu. Sînt stătuţi şi abia aşteaptă.
— Să lege bine cîrpele în vîrful prăjinilor şi să ferească obrazurile.
Halcàua era un joc ostăşesc în care-şi încercau puterile şi iscusinţa flăcăii tineri care nu mirosiseră încă fumul bătăliilor, precum şi meşterii săgetatului şi săbiei, care purtau pe obraz urmele luptelor. Ca orice joc ostăşesc în care sîngele se încălzeşte, era vîrtos şi de multe ori cei mai puţin căliţi erau răsturnaţi de pe cal în rîsul celorlalţi, alegîndu-se nu de puţine ori cu mădularele tăbăcite în lege.
Cneazul şi Mîrzea şi-au dus caii de frîie în mijlocul cetelor de moşneni, în timp ce Tocsabă, săgetaşul de frunte al Cremenarilor, a înfipt pe malul Argeşului, în faţa unui arin gros, o suliţă. A numărat spre tăpşan, în partea umbrită, ca la şaizeci de paşi. Acolo a înfipt o altă suliţă, cu un prapor roşu la vîrf.
Toate acestea se făceau în tăcere, nimeni nu vorbea, doar caii băteau nerăbdători din copite sau sforăiau pe nări, frecîndu-şi gîturile unul de altul.
Cînd Tocsabă a înfipt semnul de unde se va săgeta în pămînt, a şi strigat spre rîndurile moşnenilor:
— Haideţi, boieri. Încercaţi-vă puterile şi dibăcia. Să vedem cine mă rămîne.
Şi-a scos arcul de la spate, i-a încercat coarda cu buricul degetului, ascultîndu-i zumzetul, şi-a înţeglat[1] săgeata, l-a strunit încet, cumpănindu-se bine pe picioare.
Săgeata a plecat zumzănind şi s-a înfipt la un deget de suliţă, în scoarţa arinului.
Un murmur de mulţumire s-a ridicat din rîndurile moşnenilor şi flăcăii din Cremenari au cătat cu mîndrie la drăgoieşteni, ca şi cînd le-ar fi spus:
— Văzut-aţi ce meşteri avem noi în ale războiului?
Drăgoieştenii şi-au plecat şi ei bărbile înspre olaltă, apoi au prins să-i dea ghes lui Lambru:
— Hai, du-te, ce mai aştepţi?
— Încearcă.
— Arată-le că n-am crescut numai la coada vacii.

[1] A prinde săgeată în coarda arcului

Scanare și prelucrare digitală

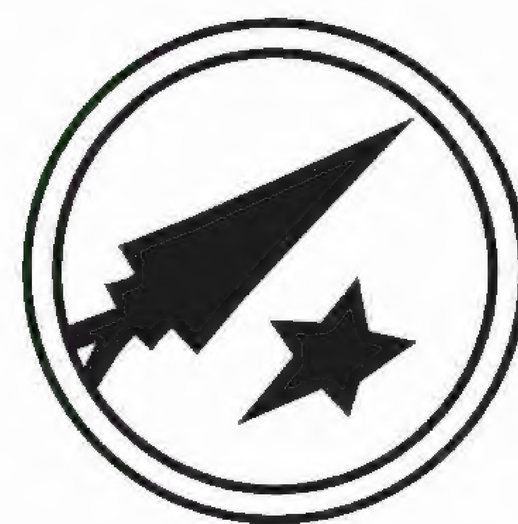
de

Anonim

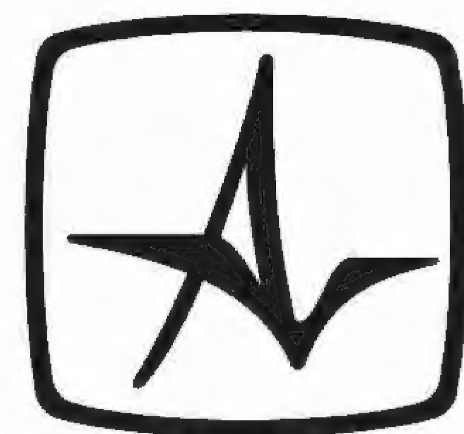
și

CAT Graur

Antwerpen

2024

